

קלקראת שבת מלכתא

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

פרשת בא

עיר	ירושלים	בני ברק	מודיעין	חיפה	אשדוד	ב. שמש	אלעד	ב"ש	צפת	כ"ת
כניסת שבת	16:39	16:56	16:58	16:47	16:55	16:39	16:45	16:58	16:47	16:36
יציאת שבת	17:53	17:54	17:54	17:53	17:55	17:53	17:54	17:56	17:51	17:54
ר"ת	18:32	18:30	18:31	18:30	18:30	18:32	18:28	18:33	18:30	18:28

לקראת שבת מלכתא

הלימוד השבועי לנכחני דרשו

ב' ער' ח' בשבט | הדרף היומי: בבא בתרא א. - יג. | משנה ברורה: סימן קצ"ב סעיף ב' ער' סימן קצ"ה (לא מולל) | מוסרי: אהבת חסד חלק ב' פרק כ"א 'ודע דביריה דעה' ער' פרק כ"ג 'ודע ער'

יום חמישי ו' שבט תשע"ז | פניני פרשת בא | תקציר שבועי ה'דף היומי בהלכה'

"האם כל אפיקורס וכופר, שקיימים בכל דור ודור, חייבים להיחנק בזמן אכילת דברים אסורים, על מנת להוכיח שיש בורא לעולם?!"

על בעל אכסניא שהחל לרדת מזהירות ועל תשובתו הניצחת של רבי ישראל סלנטר זצ"ל

הרב ישראל מאיר שושן

"ויאמר ה' אל משה בא אל פְּרעה" (שמות ט', א')

המילה "בא" מורכבת מן האותיות ב + א, סה"כ 3. בפרשת בא מגיעות שלושת המכות האחרונות של עשרת המכות. "כי אני הכבדתי את ליבו ואת לב עבדיו". מה היתה מטרתן העיקרית של עשרת המכות? "למען שיתי אותותי אלה בקרבן. ולמען תספר באוזני בנך וכן בנך, את אשר התעללתי במצרים. ואת אותותי אשר שמתי בהם וידעתם כי אני ה'". תכלית כל עשרת המכות היא עבורנו, שנוכל לספר לילדינו ולדבר אתם על נושא זה. וכפי שמסביר בעל ה"פנים יפות", שהקב"ה נתן את עשרת המכות, כדי שבליל הסדר נוכל להחזיר ולספר אמונה לילדינו. בסוף פרשת בא, מביא הרמב"ן, כי אין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דבריו ומקרונו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהג של עולם. אין פעולה בעולם שאדם עושה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה.

יהודי חייב לחיות עשרים וארבע שעות, בתחושה הברורה של 'אין עוד מלבדו'. עשרת המכות ניתנו כדי להכשיר את עם ישראל בנושא זה, עוד לפני קבלת התורה. בא חבקוק והעמידן על אחת. כל היהדות כולה עומדת על בסיס איתן אחד - 'וצדיק באמונתו יחיה'! לא נאמר "ידע" את האמונה אלא "יחיה" אותה.

הגזרה אמת, אומר הרמב"ן, והחריצות שקר. מגזרת הכתוב, חובה עלינו להתעסק בהשתדלות למען קיומנו אבל הגזרה אמת. אין טעם להרבות בהשתדלות מיותרת כאשר התוצאה היא ממילא בידי של בורא העולם. יהודי בעל אמונה, חי בעולם הזה באושר אמיתי. "קל חי וקיים" - הוא מרגיש את מציאות ה' בעולם כמציאות קיימת. בלי אמונה לא יוכל האדם לשרוד אף לא רגע אחד.

מסופר על רבי ישראל מסלנט שהיה נוסע מידי שנה לשבועיים של נופש. הוא היה מתארח תמיד באכסנייתו של יהודי שומר תורה ומצוות. שנה אחת, גילה רבי ישראל סלנטר לחרדתו, שבעל האכסניה מתחיל להדרדר מבחינה רוחנית. בתחילה התפלל ביחידות, בהמשך החל לדלג על תפילות ובקושי הניח תפילין.

שאל אותו רבי ישראל: "מה קרה לך?? איך אותו יהודי שהכרת...?" "כבוד הרב, לא נעים להגיד", מתנצל בעל האכסניא, "אבל, האם

הרב חושב שהוא האורח היחיד פה?"
"מה פירושו?" תהה רבי ישראל.

"אורחים רבים מגיעים לכאן", מסביר בעל האכסניה, "יום אחד הגיע לכאן יהודי פוקה, ולנגד עיני ראיתי אותו אוכל בשר בחלב, ר"ל. באותו מעמד אמר היהודי בגסות: "אם יש בורא לעולם - אחנק עם האוכל בפי, אך אם לא אחנק - היכן בורא העולם?!" ואני נחרדתי: כבוד הרב, הוא אכל מאכלות אסורים ולא נחנק!!! מאז עלו בי הרהורים קשים, אם אכן יש בורא לעולם - מדוע לא המית אותו באותו רגע???"

ברקע נשמעה נגינת כינור.

"מהי המנגינה הזו?" שאל רבי ישראל.

"זו ביתי", ענה בעל האכסניא בגאווה לא מוסתרת, "היא לומדת בקונסרבטוריון כיצד לנגן בכינור".

"האם היא יודעת לנגן?" המשיך רבי ישראל לחקור.

"ודאי! כבר שבע שנים שהיא לומדת, מאז שהיתה ילדה קטנה. אפילו תעודות יש לה!!!" היתה התשובה המאושרת.

"האם תוכל לקרוא לה? ברצוני לבחון אם אכן מיטיבה היא לנגן", ביקש רבי ישראל.

הבת המנגנת הובלה אחר כבוד אל אולם האורחים.

"אביך אומר שאת יודעת לנגן, האם זה נכון?" שאל אותה הרב.

"אכן כן", ענתה הבת.

"האם תואילי להשמיע לי מנגינה אחת, רוצה אני לשמוע כמו אוזני...". ביקש הרב.

הבת סירבה.

הרב חזר על בקשתו: "אביך מארח אותי באכסנייתו, אינני אדם מרחוב, לא תסכימי להשמיע לי מספר נעימות?"

אך הבת נשארה בסירובה. היא אינה מעוניינת להשמיע שום מנגינה בכינורה.

שואל אותה אביה: "מה קרה? מדוע אינך רוצה לנגן?!"

"אבא", התלוננה הבת המלומדת, שבביל מה הרב רוצה לשמוע אותי, כדי לדעת אם אני יודעת לנגן? שבביל זה יש לי תעודות, האם עלי לפתוח את כינורי עבור כל אחד שרוצה לראות אם מיטיבה אני לנגן? אוכל להראות לך בתעודות, בדיוק רב, כמה למדתי ועל מה המשך בעמוד הבא <<<

כאשר נתבשרו היהודים כי מלך אוסטריה קבע שזכויותם יושזו לכלל התושבים. היהודים הגגו, וליהודים היתה אורה ושמחה.

הרב ישראל ליוש

גדולה יותר, אך סברתי כי ישועתי קרובה לבוא. תמיד סמכתי על הבטחתו של המלך כי יבוא יום ויוציאני לחופשי. עתה כאשר אתם באים לתקן את כלאי וכביכול להנעים את ישיבתי כאן, יודע אני שנגזר עלי לשבת בכלל זה עוד ימים רבים".

"אף אני חש כך", סיים החתם סופר את הסברו, "כי אם נותנים לנו זכות אזרח בגלות, היאך לא אבכה? הרי זה נראה כי מרחיקים מאתנו את הגאולה האמיתית והשלמה".

זהו שאמר רבי יוחנן (סנהדרין צח): "אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהה, חכה לו שנאמרו: (ישעיה נט, ט): 'כי יבא כנהר צר רוח ה' ונססה בו, וסמך ליה זבא לציון גואל:'".

בני ישראל היו בגלות בארץ מצרים, אך לא התאזרחו שם. הם הקפידו שלא להיות חלק מן העם המצרי, ולכן לא שינו את שמם ולא את לבושם, ובכך נשאר בודדים ומבודדים. דווקא הצרות שסבלו בגלות, והגזירות שהשיתו עליהם, הם אלו אשר שמרו על סגוליותם המיוחדת.

לפני כמאתיים שנה, כאשר נלחם נפוליון קיסר צרפת עם הצאר הרוסי על השלטון באירופה, נחלקו ביניהם גדולי ישראל, בעד מי צריך לשאת תפילה להצלחה. סברת העולם היתה, שהתפילה צריכה להיות להצלחתו של נפוליון, שהרי שיטתו היתה דמוקרטית יותר, ואמורה היתה להיטיב עם היהודים ולהעניק להם יותר חופש דת, וזכויות היהודים אמורות היו לגדול. אולם, דעת בעלי בתים היצר דעת תורה, ודעת התורה של בעל התניא והמגיד מקוז'ניץ היתה, שצריך להתפלל למפלתו של נפוליון, ולעלייתו של הצאר הרוסי, וטעמם היה שאמנם הצאר הרוסי דיכא את היהודים, אך החשש מן החופש שיוענק ליהודים היה גדול יותר, עלולה להמיט אסון רוחני על עם ישראל.

ואכן אשר יגורו בא, ובתקופה זו כאשר בא החופש, צמחו להם בשקט, יחד עמו, שורשיה הרעים של תנועת הרפורמים והיהדות המתחדשת.

מנחם הכהן סופר זצ"ל

שמחת יהודי אוסטריה פרצה גבולות, כאשר נתבשרו כי המלך קבע שזכויות היהודים במדינה יושזו לזכויות כלל התושבים. רחובות היהודים הגגו, וליהודים היתה אורה ושמחה. אך תגובתו של מרן החתם סופר? היתה שונה בהחלט, תלמידיו מספרים כי בכה מרות כאשר שמע על בשורת השוויון.

תמחו התלמידים: "מדוע רבינו בוכה? הרי מעתה ירווח ליהודים?" "אמשול לכם משל", הסביר החתם סופר את צערו, "למלך גדול היה שר חביב מאוד, שהמלך היה מקרבו אל לבו מאוד. לימים חטא השר למלכו, ובית המשפט המלכותי גזר עליו עונש מוות. למלך הרחום והחנון קשה היה לחתום על צו ההוצאה לפועל של גזר הדין, ובמקומו החליף את עונש המוות לעונש מאסר לזמן בלתי קצוב. ברוב רחמי הבריחה לו, כי בבוא היום יכמרו רחמי עליו וישחררו אותו ממאסרו.

סבל בל יתואר עבר על השר החביב בבית הכלא. הוא שהה בצינוק חשוך, מצחין ומחניק, כראוי לאחרון הבוגדים במלכות. סוהרי המלך כלל לא ריחמו עליו, ושכחו את עברו המפואר. שבור ורצוף נמק השר בכלאו, אך הבטחת המלך כי יבוא יום ויוציאו לחופשי,

היא אשר החייתה אותו ונתנה מעט מנוח לנפשו האומללה. לאחר ימים רבים בכלא, שמע השר תכונה רבה סביב הצינוק שלו, מיד אורו עיניו, 'הנה, כנראה באים לשחררני', הררה השר הכלוא, 'המלך ודאי החליט כעת לקיים את הבטחתו, ולהוציא אותי לאור עולם'.

דלת הצינוק נפתחה, ושליחי המלך הגיעו כשחומרי ניקוי וכלי עבודה בידם. לבו של השר החסיר פעימה. קצרה רוחו כבר לשמוע מפי השליחים את בשורת השחרור, אך היא לא נשמעה, ובמקומה אמרו לו השליחים כי הם באו מטעם המלך לנקות מעט את הצינוק שלו, ואף לפתוח לו חלון בקיר הצינוק, כדי שתקל עליו שהייתו בכלא. מששמע השר את דבריהם פרץ בבכי גדול.

שליחי המלך התפלאו: "מדוע אתה בוכה? הרי אף אסיר לא קיבל הקלה כזו, ועוד בבקשת המלך בעצמו?!" "על כן אני בוכה", ענה להם השר, "עד עתה, אכן מצוקתי היתה

משך מעמוד קודם >>>

כל אדם שיתבונן ויפקח עיניו, יוכל להבין מיד מי ברא את העולם, כיצד נברא כזה עולם, האם יתכן שעולם כזה נברא לבד? כיצד יתכן שמגרעין קטן של תפוח, שהוכנס לתוך האדמה, נוצר עץ גדול של תפוחים? באיזה בית חרושת נוצר התפוח? על כך מגיעה הברכה, כהכרזת האמונה: "ברוך אתה ד' בורא פרי האדמה..."

הרב שך זצוק"ל היה צועק בשיחותיו: "ראו את התפוח, קליפה כה יפה, מי ברא את הקליפה? מי סידר את הפלחים בסדר כה מופתי? מי יצק אל תוך הבקבוקונים הזעירים את מיץ הפרי? התפוח הקטן זועק בעצם קיומו: 'ברוך אתה ד' בורא פרי העץ'."

כותב הרמב"ם שכאשר יפקח האדם את עיניו, ויתבונן בברואיו ובנפלאותיו של בורא העולם - מיד הוא דבק בו ואוהב אותו אהבה אין קץ.

זהו מוסר השכל שצריך ללוות אותנו כל החיים.

יהי רצון שנזכה להתחזק באמונה, ולחיות בתורת 'וצדיק באמונתו יחיה'.

נבחנתי. תעודה לא ניתנת סתם, היא ניתנת רק לבעלי ידע!!!"

האב והרב שתקו.

לבסוף, הפר רבי ישראל את השתיקה ושאל: "האם לדעתך צודקת בתך?"

"אכן, אף אני סבור כמוהו", עונה האב.

"והריבוננו של עולם לא צודק?" שאל רבי ישראל בכאב, "האם כל אפיקורס וכופר, שקיימים בכל דור ודור, חייבים להיחנק בזמן אכילת דברים אסורים, על מנת להוכיח שיש בורא לעולם?!"

פעם אחת, לפני 3300 שנה, הוכיח הקב"ה קבל עם ועולם, "למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ", ועל זה אנו מצווים יום יום: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חיך". מיני אז, במשך דורות רבים, עברה המסורת מאב לבן, ועמה סיפור עשרת המכות שעברו על המצרים, המצרים מקבלים מכות והיהודים - לא! כל העם ראה בברור את יד ה', ואת זה אנו רוצים להשריש בילדינו.

עשרת המכות ושאר ניסים לא ישובו הנה עבור כל כופר שישאל שאלות!!

פעם תקפו את סבתא, הרבנית קנייבסקי, כאבי שיניים עזים. סבא הסטייפלר הזכירה בקידוש לבנה, ומיד לאחר מכן חלפו כאביה. סבתא ספרה על כך לאבא, אבל הזהירה אותו שלא יספר זאת, כדי שסבא לא יתפרסם כבעל מופת, וירבו הפונים אליו, ויתבטל מלימודו

עין הרע, רפואות והצלחה - הרבנית ר. צביין עם סגולות שונות מבית מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

בבקשה למען לא ניגע לריק שבו בא לציון, בשבת ב"קום פורקן.
הצלחה
החפץ להצליח בעניינים שבינו לבין אחרים, כגון משפט, מבחן או פגישה חשובה, יאמר בכוונה רבה: "ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". יסוד הדברים נמצא בספרו של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל. אמא היתה מחלקת דפים בהם מודפסים דבריו של רבי חיים.
לחץ
כדי להירגע מלחץ יש לומר את פרק ק"ד בתהלים.

נר שבת מטפח
סבתא הרבנית קנייבסקי, היתה מספרת מבית אביה בקוסובה, כי כאשר נר השבת היה מטפח על השולחן, נהגו לפתוח סידור בלכו נרננה, להניחו סמוך לנר כדי להזכיר ששבת היום, והנר היה פוסק מלטפח. סבתא עצמה היתה נוהגת כך (סגולה זו כבר נזכרת בספרים קדומים. כמוכא בספר 'מנחת שבת').

עין הרע
סגולה נגד עין הרע שמעה אמא מסבא רבי אריה לויין זצ"ל, שקיבל מבעל הלשם: לומר את פסוקי נגע צרעת, שהם אחד עשר פסוקים שמתחילים ב-נ' ומסיימים ב-נ', כל בוקר לאחר התפילה. הפסוקים מופיעים בסידור, בתפילות למוצאי שבת (שם הם מופיעים כסגולה לשמירה מחד), ואלו הם:

"נגע צרעת כי תהיה באדם והוא אל הכהן"
"נחנו נעבור חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן"

"נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלוקיך אליו תשמעון"
"נהר פלגיו ישמחו עיר אלוקים קדוש משכני עליון"
"נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים שדה צוען"
"נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן"
"נפתי משכבי מור אהלים וקינמון"
"נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן"
"נופת טפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון"

"נודו מתוך בבל ומארץ כשדים צאו והיו כעתודים לפני צאן"
"נושקי קשת מימינים ומשמאלים באבנים ובחיצים בקשת מאחי שאול מבנימין"

לאחר מכן אומרים את התפילה הבאה:
"רבנו של עולם, הצל את עמך בית ישראל מכל מיני עין הרע, וכשם שפרשת כנפיך על אבותינו שבמדבר, שלא שלטה עליהם עינא בישא דבלעם, כן תפרוש עלינו ברחמיך הרבים להיותנו מכוסים במכסה ובהנהגה בשמותיך הקדושים מכל עינא בישא."
"אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה", "בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים", "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"

פחדים
אמא היתה אומרת בשם אבא, כי סגולה נגד פחד, כגון לפני לידה וכיוצא בכך, לצייר באויר אל מול העיניים את אותיות שם הוי"ה, המשך בעמוד הבא >>>

"יְהוָה הַמְשִׁיחִית לְבָא אֶל פְּתִיכָה לְנֶגַח" (שמות י"ב, כ"ג)
אשר יצר

בביתנו, היו כמויות גדולות של ברכונים מעוטרים, ובהם ברכת 'אשר יצר' - מספרת הרבנית ר. צביין, בתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א - את הברכונים הללו הביא ר' שמשון הלפרין, כדי שאמא תחלקם. אלפים-אלפים מהם חילקה אמא לנשים, תוך שהיא מעודדת אותן לומר את הברכה מילה במילה ובכוונה רבה. (אמא אף תלתה בבית את נוסח הברכה, באותיות מאירות עיניים והקפידה לברך מתוכו. אף אבא מקפיד על כך) לדברי אמא, נשים שהתחזקו באמירת הברכה מתוך הכתב ובכוונה, ראו ישועות גדולות. אמא היתה ממליצה על סגולה זו לבעיות שונות, ובמיוחד לבעיות עיכול.

מרן הסטייפלר זצ"ל

סיפרה לנו אמא: אשה מבנות חוץ לארץ באה אל ביתי, ושחה לי על בעיות הפוקדות אותה בזו אחר זו. רציתי מאד לעזור לה, וסיפרתי לה על סגולת 'אשר יצר', שהועילה לרבים. הצעתי לה, שתקבל על עצמה לומר את הברכה בכוונה ומתוך סידור. רציתי לספר לה על מעלת הברכה, והיא התרגשה מאד ואמרה: "מי כמוני יודעת על מעלתה הגדולה של הסגולה!"

וכה סיפרה לי האשה: "לפני חצי שנה חלה אבי ונאלץ לעבור ניתוח מורכב בלב. אחר הניתוח יצא אלינו הרופא ונד בראשו. הוא אמר בחשש, כי ייתכן שאבי נפגע בניתוח, ולא יוכל לשלוט בצרכיו. הדברים נחתו עלינו כמהלומה קשה. לא ידענו מה לעשות. באין פתרון אחר, החלטתי לפנות ליושב מרומים... חפצתי להתחזק בעניין כלשהו שיעמוד לזכותו של אבי.

היות שקשה לי מאד להתפלל בלשון הקודש, ואת כל תפילותי אני אומרת באנגלית, קיבלתי על עצמי כי את ברכת 'אשר יצר' אקפיד לברך בלשון הקודש ומתוך סידור. אם חשבתי שזו קבלה קלה, הרי שהתבדתי - היא היתה קשה מאד. כל ברכה נמשכה בערך חצי שעה, ולפעמים היה זה באמצע הלילה, כשקורי שינה אחזים את עיני!"

"אולם", סיימה האשה, "הסגולה נשאה פרי, ולאחר כשלושה שבועות נרפא אבי לגמרי!"

סגולות ורפואות

שלל סגולות ורפואות במגוון תחומים, נשמעו מפיה של אמא. על אודות הסגולה לרפואה אקדים, כי במשפחתנו הקפידו על המוצר בהלכה, ולומר לפני כל לקיחת תרופה: "יהי רצון שיהיה עסק זה לי לרפואה שלמה כי רופא חינום אתה".

בנים תלמידי חכמים

לכוון בתפילה במקומות הבאים:
ב'והערב נא' שבברכת התורה. בברכת 'אהבה רבה'.

אם מישהו היה מספר לי שבעוד שישים וחמש שנים, אעמוד במעמד זה של בר המצוה של נכדי, ואיני יכול לנסוע למסע חיוזוק בחו"ל, כי בכל כמה ימים עלי להשתתף בשמחה אחרת של נכדי: בר מצוה, אירוסין, שבע ברכות, ברית מילה...

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל מתאר כיצד יצא מאפלה לאור גדול

החליטו שאנו מהוים סכנת איום גדולה על העולם. ללא משפט העלו אותנו על רכבת לסיביר.

אחר נסיעה בתנאים נוראים, במשך ימים ארוכים, הגענו לסיביר ואם לא די בקור העז המקפיא שחשנו בעצמותינו, נתבשרנו בפתח המחנה, כי על כולנו נגזרו עשרים וחמש שנות עבודת פרך בסיביר. ואם סבורים אתם שעבודת פרך – משמעה בפה רך, טועים אתם! שם היתה עבודת פרך ב"פה קשה"...

מנהל המחנה הצביע לעבר שער המחנה ואמר: "אתם רואים את הפתח הזה? הוא חד סטרי, מכאן לא היה אף אסיר שיצא חי". באפלה נוראה זו מה היו תקוותי? איזה מחשבות חלפי בי? לאוכל או להתחמם מעט לא היה שום סיכוי.

למה יחלתי ושפכתי את צקון לחשי אז לקדוש ברוך הוא? רבוננו של עולם, פרוסת לחם ואם לא, אז לפחות קבר ישראל, שלא אמות בלי להקבר".

הוסיף רבי יעקב ואמר: "אם מישהו היה מספר לי אז שבעוד שישים וחמש שנים, אעמוד במעמד זה של בר המצוה של נכדי, כאשר ניצבת בפני בעיה לא פשוטה, הזמינו אותי למסע חיוזוק בחו"ל, ואין לי אפשרות לעשות זאת, כי בכל כמה ימים עלי להשתתף בשמחה אחרת של נכדי: בר מצוה, אירוסין, שבע ברכות, ברית מילה..."

קצת מתבאר לי פירוש הפסוק: "רחוק מישועתי דברי שאגתי". בפשטות מינים שהכוונה בפסוק היא, שאדם מבקש, למשל, עשרים אלף דולר ולבסוף הוא מקבל רק דולר אחד. אך על בשרי, ברוך ה' למדתי פשט הפוך: "רחוק מישועתי דברי שאגתי", אני ביקשתי רק קבר ישראל, ולבסוף מה קיבלתי?! הרבה יותר רחוק ממה שיחלתי..."

(מתוך 'מתוק האור' - הגדה של פסח - רבי שלמה לוינשטיין שליט"א)

"כִּי פָּהֶיךָ יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ט"ז)

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל היה קובל ומיצר על כך שאנשים יודעים להודות לה' על ניסיו וחסדיו שבפועל, אך אינם מרגישים כל צרכם, ואינם מודים לה' על ניסיו וחסדיו שעל דרך השלילה, כלומר, על הצרות והייסורים שנמנעים מהם. והוסיף ואמר: צא וראה, הלא אמרו חז"ל (אבות ה, ה): "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש", ומה היו נסים אלו? "לא הפילה אשה... ולא הסריח בשר הקודש... ולא נראה זבוב... ולא ארע... ולא כיבו גשמים... ולא נצחה הרוח... ולא נמצא פסול... ולא הזיק נחש ועקרב... ולא אמר אדם..."

ללמדך, שלא פחות משיש להודות על ניסים שבפועל, יש להודות על ניסים כאשר הכל הולך למישרין ונמנעת רעה מן האדם.

באחד מבתי החסידים ערך אחד המתפללים קידוש. התענייני המתפללים: "על מה ולמה?" סיפר להם: "אתמול חציתי את הכביש ופגעה בי מכונית, ובדרך נס יצאתי ללא פגע. עושה אני קידוש של הודאה לה' יתברך על חסדו הגדול שהצילני ממותי".

בשבת הבאה ערך מתפלל אחר קידוש משלו. שאלוהו: "גם כך פגעה מכונית ונצלת בדרך נס?" השיב: "לא".

"אם כן, על מה ולמה הקידוש?" השיב: "כבר עשרות שנים שאני חוצה את הכביש, ומעולם לא פגעה בי מכונית..."

מעבודות לחרות מאפלה לאור גדול

בבר מצוה לנכדו, תאר רבי יעקב גלינסקי כיצד יצא מאפלה לאור גדול:

"ישבנו ולמדנו בישיבת נוההרדוק שבביאליסטוק, לא עוללנו רע לאף בריה בעולם. אך הרשעים הקומוניסטים סברו אחרת - הם

ולומר 'אין עוד מלבדו':

שמחה

סגולה להיות שרוי בשמחה כל היום: לומר שלוש פעמים את הפסוקים המופיעים בסידור לאחר אמירת תפילת 'עלינו לשבח': "אל תירא מפחד פתאום..." "עוצו עצה ותופר..." "ועד זקנה אני הוא..."

עצה נוספת שהיתה שגורה בפה של אמא, לומר במוצאי שבת על שתיית משקה חם: "חמין במוצאי שבת מלוגמא".

גמגום

אמא היתה אומרת כי סגולה לרפא גמגום - להפריד מעל ראשו של המגמגם חלות שנדבקו באפייתן. באותו זמן יש להתפלל שה' יפתח את מעצורי פיו.

כאב שיניים

סגולה מסבא הסטייפלה: לומר בקידוש לבנה, לאחר אמירת 'כשם שאני רוקד' וכו': "כך לא יוכלו כל אויבי לנוגע בי לרעה, ולא יהיה לי

(או: לפלוני) כאב שיניים".

פעם תקפו את סבתא הרבנית קנייבסקי כאבי שיניים עזים. סבא הזכירה בקידוש לבנה, ומיד לאחר מכן חלפו כאביה. סבתא ספרה על כך לאבא, אבל הזהירה אותו שלא יספר זאת, כדי שסבא לא יתפרסם כבעל מופת, וירבו הפונים אליו, ויתבטל מלימודו.

נשירת שיער

רפואה זו ידועה היתה לאמא מסבא הסטייפלה: לערבב כף שמן זית, כף שמן קיק, חלמון ביצה ומספר טיפות מיץ לימון. תחילה יש לחפוף את השיער בשמפו רגיל ולשטוף. אחר כך לחפוף בתערובת זו, להשהות על הראש במשך עשרים דקות ולשטוף. יש לחזור על פעולה זו פעם בשבוע במשך תקופה עד להטבה.

(מתוך הספר המרתק 'בית אמי')

הרוצח המתין לו במקום מסתור, וכשראה הבליעל שסבי כבר נמצא בתוך המים, קפץ והנחית את ידו בחזקה על ראשו. הסבא ניסה להרים את הראש מהמים, אבל הגוי התגבר עליו ודחפו פנימה. זקני כבר היה באפיסת הכוחות...

הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, מספר על סבו והאדמו"ר מלעלוב זצ"ל,
ועל המפגש המיוחד בין הגאון מטשעבין להגה"צ רבי יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל

דא עקא, במשך הזמן באו רבים לקראקא ויצאו בבושת פנים, בשל חבורת אברכים צורבים ובעלי תריסין, שעשו להם מנהג שבשעה שהרב האורח היה דורש מחידושי פני הקהל – היו "מתקפים" אותו בשאלות וקושיות, ובגודל חריפותם הצליחו לסתור את חידושי. לא פעם קרה שבאמצע הדרשה היה האורח הנכבד מתבלבל מרוב הקושיות, והיה יורד במפח נפש מהבמה. המנהג הרע הזה גרם לצער ועגמת נפש לרבים וטובים.

באחד הימים, הגיעה הבשורה על הופעתו של הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל, שעומד לדרוש בשבת הקרובה בבית הכנסת המרכזי. בהגיע יום השבת התקבצו ובאו אלפים מתושבי קראקא לראות את הגאון הנודע, בנו של שר התורה רבינו החתם סופר זצ"ע.

מקורבי הרב עדכנו אותו מראש על חבורת הלומדים. כשעלה רבי שמעון סופר לדרוש הבחין בפנינת בית הכנסת בחבורת האברכים שכבר "הפשילו שרוולים", והוא פתח ואמר: "לפני שאתחיל לדרוש בענייני הלכה ואגדה, ברצוני לספר לכם סיפור שהתרחש אצל אבי מורי הגה"ק החתם סופר זצ"ע, ואני הייתי עד למעשה.

בעיר פרשבורג, מקום כהונתו של אבי, הגיעה שמועה רעה על אחד הקצבים בעיר, המוכר בשר טריפה באיטליזו. אבי שלח את שליח בית הדין שיזמין את הקצב לבוא אל הרב. השליח בא לקצב ואמר את דברו. הקצב, בחוצפתו כי רבה, אמר לשליח להשיב לאבי שאין לו עסק עם רבנים. אבי ביקש מהשליח לחזור שוב לקצב ולהזמינו לבוא, וכשבא אליו – הזהיר הקצב את השליח לבל יבוא אליו עוד.

אבי ביקש מן השליח ללכת אל הקצב בפעם השלישית ולהזמינו לדין תורה, כשראה הקצב מרחוק את השליח – יצא לקראתו והפליא בו את מכותיו. השליח שב לבית אבי חבול ומוכה, כשראה זאת אבי, קרא לי וביקש ממני ללכת לקצב. הוא מסר לי "שם", ואמר: "אם הקצב ירצה להכותך – תאמר את השם הזה".

הלכתי כמצוות אבי. כשהגעתי לחנות ומסרתי את דברי אבא, נמלא הקצב בזעם וביקש להכותני. אמרתי מיד את השם, ולא נותר מן הקצב שריד ופליט..."

פנה רבי שמעון לכיוון האברכים, ואמר: "דעו לכם שהשם נשאר אצלי. אם כוונתכם לטובה, לשם שמים, תבורכו! כך היא דרכה של תורה, זה בונה וזה סותר. אך אם אין כוונתכם לטובה – הזהרו והשמרו..."

מיד נשמעה המולה בבית הכנסת. האברכים קפצו מן החלונות ונסו על נפשם...

(מתוך 'לב ישראל' - הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל)

"יפסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לְבַא אֶל פְּתִיחַם" (שמות י"ב, כ"ג)

זקני, הרה"צ רבי יצחק דוד גרוסמן זצ"ל – מספר הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל – היה לומד תורת הח"ן רוזין דאורייתא, לאחר חצות הלילה בחברותא עם הרה"ק רבי דוד בידרמן, האדמו"ר מלעלוב זצ"ע. זקני היה נוהג לקום לפני חצות, ולרדת לטבול במעיין השילוח במקום. ליד המעיין התגורר ערבי שונא ישראל, והנה הבחין הגוי שבכל לילה מגיע יהודי מבוגר לטבול במעיין.

בשנאתו העמוקה ליהודים, גמר אומר בלבו לרצחו נפש. לילה אחד, כשהגיע סבי למקוה, המתין לו הגוי הרוצח במקום מסתור. כשראה הבליעל שסבי כבר נמצא בתוך המים, קפץ והנחית את ידו בחזקה על ראשו. הסבא רבי יצחק דוד ניסה להרים את הראש מן המים, אבל הגוי התגבר עליו ודחפו פנימה.

כך חזר הדבר על עצמו מספר פעמים, זקני כבר היה באפיסת הכוחות, ובמחשבתו כבר חזר על פסוקי קריאת שמע, וחיכה לגרוע ביותר... לפתע פתאום הופיע רבי דוד'ל כמלאך מן השמים, ניגש במהירות לגוי השפל, סטר לו על פניו, והגוי נפל על הרצפה. שנים אחר כך, כשהיה הסבא מספר את הסיפור, היה אומר: "אינני יודע אם ממכה כזו הוא יוכל לקום לתחיית המתים..."

הסבא רבי יצחק דוד הודה לר' דוד'ל, על היותו שליח מן השמים להצילו ממוות לחיים ממש. הוא שאלו בפליאה, מה פתאום הגיע כעת לכאן. רבי דוד'ל בענוותנותו השיב: "הרגשתי שחברי הטוב נמצא כעת במצוקה".

בחירת רבי שמעון סופר לרבה של קראקא

בעת שהגיע הגאון מטשעבין זצ"ל לארץ ישראל, לאחר שנות סבל וגלות במעמקי סיביר, בא לבקר ביקור נימוסין אצל המרא דארעא דישראל, מורי ורבי הגה"צ רבי יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל. זכיתי להיות נוכח בעת שנפגשו שני גדולי העולם. מה נהדר היה המראה, ומה נעים היה לשמוע את שיחתם בדברי תורה ועובדות מצדיקים. בין שאר הדברים סיפר הרי"צ דושינסקיא מעשה פלא, וכה סיפה:

בעיר קראקא הגדולה והמעטירה חיפשו יהודי בעל שיעור קומה, שישמש כרב ראשי לכל הקהילות וינהיג את העיר. שליחים ושתדלנים הגיעו מכל קצוות אירופה כדי להציע שמות של רבנים גדולים ומפורסמים הראויים למלא את המשורה הנכבדה.

הנוהג היה שבכל הצעה, שהיתה נראית לראשי הקהילה כהצעה רצינית ומכובדת, היו מזמינים את הרב המועמד לשבות בעיר. במשך השבת היה הרב מוסר דרשה מרכזית בהלכה ואגדה, ולאחר השבת היו יושבים פרנסי הקהילה ודנים בעניין.

הגאון מטשעבין זצ"ל

לפני כשלושים וחמש שנה הוספתי מרפסת קטנה בביתי ב'אנטוורפן', בכדי לבנות בה סוכה, אחד מן השכנים הגויים הלשין בעירייה שבנתי בלא רשיון ובאו לביתי שוטרים...

נאכד העדה, מרן רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א

גאב"ד העדה החרדית, מרן רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א, מספר על נפלאות ומופתים של הרה"ק ר' יענקל'ה לייזער זצ"ל האדמו"ר מפשעווארסק

"לאת על הפתים אשר אתם שם" (שמות י"ב, י"ג)

לפני כשלושים וחמש שנים - מספר הגאב"ד רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א - הוספתי מרפסת קטנה בביתי ב'אנטוורפן', בכדי לבנות בה סוכה. אחד מן השכנים הגויים הלשין בעירייה שבנתי זאת בלא רשיון.

שוטרים הגיעו לביתי ואמרו לי שישלחו לי 'אינספקטור' (=מפקח) מהעירייה. הלכתי אל רבי יענקל'ה זצ"ל, הלא הוא האדמו"ר הקדוש מפשעוורסק זצ"ל, והזכרתי לפניו את העניין. אמר לי האדמו"ר: "הנה יש כאן בעירנו אברך אחד, שהוא נכדו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב זי"ע, תבקש ממנו שכאשר יבוא הגוי, יעמוד הוא בצד, ויסתדר הכל על הצד היותר טוב".

ואכן כך הוה. כשבא האינספקטור כבר עמד שם האברך ההוא. הלה הוציא מכיסו בקבוק יין ונתן לו. אחר ששתה הגוי פנה ואמר לי: "אם עוד פעם יעשה לך מישהו בעיות - תפנה אלי ואסדר הכל". הוא אף נתן לי את מספר הטלפון שלו, והלך. יהי לפלא.

כעין זה היה לי פעם דבר פלא עם האדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל. בהיותי ב'אנטוורפן' הגיעה לפני שאלה במעשה שהיה: יהודי אחד שלח סכום כסף לארץ ישראל על ידי שליח, השליח היה שומר חינוך. הלה הכניס את הכסף לכיס מכנסיו, ולפתע שם לב שאי מי הצליח לגנוב ממנו את צרור הכסף.

הסברתי ליהודי שמסתבה, שאם לבש מעיל ארוך ששוליו מכסים את כיס המכנסים - אין זו פשיעה, אך אם לבש מעיל קצר - נחשב הדבר כפשיעה.

באותו יום בו פסקתי את אותו פסק, הגיע הרבי מבאבוב זצ"ל לאנטוורפן ובא לבקר בביתי. בתוך הדברים סיפר מעשה ארוך שאירע בגליציה, בבית דינו של הג"ר אריה לייב הורוויץ זצ"ל, אב"ד סטריא ובעל שו"ת 'הרי בשמים'.

הגיעה לפניהם שאלה בדבר שליח, שהניח במכנסיו סכום כסף גדול של 'חברה' מסוימת, וצרור הכסף נגנב ממנו. בעלי החברה תבעוהו, וקבעו בית דין שאין זו פשיעה. אולם התובעים חזרו וטענו כי מרן החתם סופר זי"ע חייב בכהאי גוונא (עי' שו"ת חת"ס חו"מ סי' קסח), ואמרו הבית דין, שממנו אי אפשר להביא ראיה, כי הוא דיבר ב'פרשבורג' ששם לבשו מעיל קצר, ולכן שם

נחשב הנחת כסף בכיס המכנסים כפשיעה, מה שאין כן בגליציה שם הלכו במעיל ארוך, שוב אין נחשב הדבר כפשיעה, כיון שכיס המכנסים מכוסה במעיל.

כשסיים לספר את דבר המעשה, אמרתי לפניו בהתרגשות שהיום ממש באה לפני שאלה כזאת וכך פסקתי. סיים רבינו שליט"א בצחות ואמר "דאס איז א באבוב'ער מופת"...

מקרה נוסף ארע לפני שנסעתי לארץ ישראל, לחתונת בני שיחי, נכנסתי אליו יחד עם בני החתן, ואמר לי הרבי זצ"ל: "דע לך, שאף על פי שנוהגין החתנים להתענות ביום חופתם, עליך לדעת שאם לא מרגישים טוב - אין צורך להתענות". אחר כך פנה אל בני החתן ואמר לו שלא יתענה. והמשיך לספר שחותנו רבי איצקל זי"ע, נכנס קודם החתונה של בתו הגדולה אל הרה"ק מהרי"ד מבבלזא זי"ע, והורה לו שהכלה לא תתענה.

כשיצאתי מחדרו, קרא לי בחזרה ואמר לי: "גם הכלה שלא תתענה". כמובן שהייתי מתוח מכך מאוד, והרהרתי כיצד לומר למחותן שבתו הכלה לא תתענה. כשהגעתי לארץ ישראל יומיים קודם החתונה, קרא לי המחותר ואמר לי שיש לו דבר חשוב לדבר עמי ביחידות. נבהלתי מכך מאוד, על מה הוא רוצה לדבר עמי? אך כשנפגשתי עמו, אמר לי המחותר שהוא מודאג, כי לבתו הכלה יש אינפקציה בצווארה, והרופא אסר עליה להתענות ביום החופה. מיד ספרתי לו בהתרגשות את כל הסיפור, שהיה לי עם רבי יענקל'ה שהיה נראה מוזר מקודם, אבל עכשיו נתגלה לי כמה השגחה פרטית וסייעתא דשמיא היתה לו בזה.

וסיים רבינו שליט"א ואמר: כשהגעתי חזרה ל'אנטוורפן' סיפרתי הכל לרבי יענקל'ה זצ"ל "און ער האט זיך צולאכט".

והוסיף עוד רבינו שליט"א: מסתמא סיפר לי כל זאת, מפני שידוע שאני דיין ו'מורה הוראה', וביקש להעביר לי מסורה זו שהיתה קבלה בידו, שלפעמים צריכים להורות לאנשים שאינם יכולים לצום - שלא יתענו.

ובדידי הוה עובדא, שפעם בא אלי חתן ביום חופתו לביתי בכדי לקבל הדרכה, ובאמצע הניח את ראשו על השולחן מרוב חולשה וכמעט שנתעלף, ומיד נתתי לו לאכול ולשתות.

(מתוך 'רבינו הגדול אמרו' - מרן רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א)

שיעורים מידע עדכונים 24

077-2613337

עכשיו בקו השיעורים של דרשו

כבר בתחילת החקירה התברר נתון מדהים. הסכין שנמצאה ליד הגופה היתה שייכת לבעל ה"מחצית השקל"

דבקתו של בעל ה"מחצית השקל" במידת האמת הצילה עיירה שלמה מגזירת שמד

הרב אהרן כהן

"וְעֵתָהּ שָׁא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהֶעֱתִירוּ לִי אֱלֹקִיכֶם" (שמות י', י"ז)

שאל השופט, "כן", השיב הגאון בשלווה. השופט שלא היה שייך לעדת המרעים של שונאי ישראל, מנסה לעזור ל"מחצית השקל", ואומר לו: "הרי אין עדים שסכין זו שלך, הדבר הגיע אלינו רק מפני השמועה, אתה יכול להכחיש את הדבר".

"אדוני השופט, אני אומר פעם נוספת שהסכין הזו היא שלי, אבל איני יודע כיצד הגיע לזירת הרצח ומי היה הפושע שביצע את המעשה הזדוני", השיב הגאון הקדוש. ברגע זה פנה השופט אל התביעה ואמר: "ראו רבותי, היש איש אמת יותר מיהודי זה הניצב לפנינו? הרי ניסיתי לעזור לו לזכות במשפט והוא אינו מוכן להיאחז במילה אחת של שקר! האפשר שלא להאמין לו גם בכך שהוא כופר במעשה הרצח? אני מכריז על ביטול המשפט וזיכויו של החשוד".

קולות צהלה ושמחה נשמעו מפני היהודים שישבו באולם בית המשפט, אך הנה קם התובע ומכריז שיש לו עד המוכן להעיד שהסכין של הרב, אדם זה, סיפר התובע לשופטים, היה משרת בבית הרב ומכיר היטב את כל הסכנים שבבית, כשעלה האיש לדוכן העדים, שאלו השופט: "האם ראית פעם את הסכין הזאת?" "לא", השיב העד "אבל אני מכיר את כל הסכנים שבבית הרב, ויכולתי לתת לך סימן מובהק על הסכין המדוברת, יש בה חריץ דק לפני החור העליון!"

מתבונן השופט בסכין ומוצא את החריץ. פני היהודים חפו. "נו מה יש לך לומר עכשיו, פונה השופט אל הגאון הממשיך לישב בשלווה נפשית מופלאה, "אני רוצה לחזור בי מהדברים שאמרת קודם לכן", מכריז ה"מחצית השקל". כעס רב נראה על פני השופטים "האם הנך רוצה להתל בנו? מה אתה חושב, שאפשר לעשות צחוק מבית המשפט, א"א לחזור מהדברים שאמרת קודם".

הגאון ממשיך "אני רוצה לומר לכם שגם עתה אני מודה שהסכין הוא שלי, אבל אם לפני כן אמרתי שאיני יודע מי הוא הרוצח, עכשיו אני כבר יודע, והצביע על העד". לפליאת כל הנוכחים, התמוטט העד במקום והודה על מעשה הרצח.

לשאלת השופטים כיצד ידע זאת. השיב בעל "מחצית השקל" ואמר: "הנכם יכולים לבא לביתי ולראות שהסכין שנמצאה במקום הרצח היא היחידה שיש בה חריץ. יתר הסכנים הם שלמות, ואם כן כיצד ידע העד שהסכין שבה בוצע הרצח היא זו עם החריץ, הרי הוא עצמו אמר קודם לכן שלא ראה את הסכין לפני מתן העדות..." ה"מחצית השקל" שוחרר בכבוד גדול מכלאו ומאז העריצו המושל בכפל כפליים ושומר על כל נתיניו היהודים. אבל לא כדאי לשכוח את העיקר "שמאמירת אמת לא מפסידים".

הוא חטא, ולאחר מכן כתוב בפסוק: "ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלוהיכם", מבאר הרמב"ן שפרעה ידע שמשוה רבינו הוא המעתיר וכפי שנאמר: "כי כן אמר לו למתי אעתיר לך" ו"הערתני אל ה...". והטעם שאמר בלשון רבים "כי כן יאמר פרעה בכל פעם דרך מוסר", אבל משוה רבנו ע"ה לא דיבר בלשון רבים לפרעה כדי "שלא יוציא שקר מפיו".

בסיפור הנפלא שלפנינו המובא ב"טובך יביעו" מסופר על הגאון ר' שמואל קאלין זצ"ל בעל ה"מחצית השקל", ממנו נוכל ללמוד שאם אומרים אמת, לעולם לא מפסידים. בתקופתו של הגאון ר' שמואל קאלין זצ"ל בעל "מחצית השקל" העלילו שונאי ישראל על היהודים עלילות דם שהם שוחטים כביכול תינוקות נוכריים כדי לאפות בדמם את המצות לפסח. והנה גם בעירו של ה"מחצית השקל" ניסו הגויים לטפול על היהודים את עלילותיהם המרושעות.

המושל שהכיר מקרוב את הגאון כאיש אלוקים קדוש הדובר אמת בלבבו, תמיד השתכנע מדבריו ואף תקע לו כף שאם ינסו להעליל עלילה כזו בעיר ישלח את חייליו לשמור על היהודים. ובאמת סמוך לחג הפסח נמצאה גופתו של ילד גוי, ולידה סכין. כל העיר היתה כמרקחה נגד היהודים על שהרגו את הילד. כאשר החלו היהודים להתפרע, מיד שלח המושל את חייליו כדי לשמור על היהודים, אבל מאידך ציווה על מפקד המשטרה להשקיף את כל מאמציו בפענוח הרצח, על מנת שתהיה לו אפשרות אחת ולתמיד לברר האם יש בעלילה זו אמת אם לאו.

כבר בתחילת החקירה התברר נתון מדהים. הסכין שנמצאה ליד הגופה היתה שייכת לבעל ה"מחצית השקל", המושל בחמת זעמו קרא אליו את הגאון ונפגש בידו: "איני מאמין למה שאני רואה, אני אהיה הראשון שאהרוג אותך ואת כל בני עמך נמתין רק למשפט שבו יגזרו את דינכם ולא יישאר מכם שריד ופליט". כמוכן שהכניס את הרב הגאון לבית הכלא. הקהילה היהודית שכרה עבור מורם ורבים את אחד מטובי עורכי הדין בעולם.

כשהגיע הפרקליט אל הרב, ייעץ לו בראש ובראשונה לכפור בעובדה שהסכין שלו, הזדקף הרב מלאו קומתו והצהיר נחרצות: "זאת לא אעשה בשום ואופן שבעולם, הסכין אכן הגיעה מהבית שלנו, אין לי מושג כיצד זה קרה, ובוודאי שאיני יודע מי הוא הרוצח, אבל אם ישאלני השופט על דבר הסכין, אודה בפה מלא שהיא שייכת לי".

עורך הדין שראה ש"אין עם מי לדבר", הבין שכנראה לא יהיה לרב שום סיכוי להינצל, ולכן החליט להתפטר מתפקידו, ותהום כל העיר נכנסו ראשי הקהילה ופרנסיה לכלאו של רבם, ניסו לשכנעו שיכפו, למענו ולמען משפחתו, ילדיו וכל בני הקהילה, אבל הוא בשלו: "מעולם לא הוצאתי מילת שקר מפיו וגם עתה לא אעשה זאת". הגיע עת המשפט, והגויים כבר שפשפו ידיהם בהנאה למראה הטרף הענק שעלה בחכתם. "האם הנך מודה שסכין זו שלך?" –

הרוח העזה הטילה פתיתי שלג, ורבינו המתין רועד לבוא המכונית. עלה, ופקד כתובת אחר כתובת. "יש כאן מת מצוה חי! בר מצוה קודרת!"

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל מגייס גדולי עולם לבר מצוה ביום מושלג

בר מצוה בשלג

ארבע פעם שירושלים היתה כמסורת מחמת השלגים הכבדים שירדו בלא הפוגה במשך יומיים רצופים. הקור העז והשלג העמוק לא הרתיעו את רבינו, גם לא העובדה שהתחבורה שבתה. הוא בוסס במרכז השלג, ופילס דרכו לבית אחד ממתפללי בית הכנסת "אהל רחל" הקבועים, שהכניס את בנו באותו ערב לעול המצוות. רבינו הבין שבמזג אויר זה לא יבואו רבים, והמצוה לשמח כפולה ומכופלת. אך המציאות העגומה עלתה על כל מה ששיער.

רבינו הגיע לביתם שברחוב הרב פולנסקי, כשהוא קפוא ומרובב בשלג, ומצא את הבית ריק! השולחנות ערוכים, האורות דולקים, והאווירה נכאה. בבית נכחו רק חתן בר המצוה, הוריו ורבינו. כמה שמחו לבואו, וקיוו שיפזר מעט את הקדרות, ויצהיל את הלבבות כמנהגו. אבל רבינו, אך בירך את החתן ואת הוריו, מסר את המתנה וביקש את סליחתם: "אשוב בעוד כמחצית השעה", אמר לנער המאוכזב.

בעלגת הליל עשה דרכו, כשהוא מבוסס בשלג הכבד, עד שהגיע לטלפון ציבורי. באצבעות קפואות שילשל אסימונים וחייג לבעל רכב עם גלגלים גבוהים שיכול לנוע בשלג. הרוח העזה הטילה פתיתי שלג מעקצצים, ורבינו המתין רועד לבוא

המכונית. עלה, ופקד על הנהג כתובת אחר כתובת. בכל מקום עלה למעונו של אחד מענקי דור דעה, והכריז בגיל: "יש כאן מת מצוה חי! בר מצוה קודרת! מצוה נדירה שאין לעשותה על ידי אחרים!" העליצות והרציניות, הדביקו.

כך הצטרפו אליו, מורו ורבו הגאון רבי עזרא עטיה, ראש הישיבה הנערץ. המקובל האלקי חכם אפרים הכהן, ועוד. התחנה האחרונה היתה בבית הורי חתן הבר מצוה, ובזה אחר זה ירדו הגאונים הקדושים, בעוד רבינו נשאר לשלם לנהג ולהודות לו מקרב לב על עזרתו החיונית בקיום המצוה הנעלה. הוא הצטרף אל החוגגים, והפעם מצא שפני הנער והוריו זוהרים וקורנים.

(מתוך רבינו האור לציון)

"וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדֵיכֶּה וּלְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ" (שמות י"ג, ט"ו)

בכל אדם מצא מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל את הנקודה הטובה, ולכל אדם היתה בפיו מילה טובה. העיד בנו הגאון רבי אליהו שליט"א: "לא היה אצלו מושג של 'אנשים פשוטים', אנשים 'קטנים'. כל אחד ואחד היה חשוב בעיניו, יהודי שנברא בצלם והוא בן למקום".

במשך תקופה ארוכה מתפלל היה ב"מעון לגלמוד", והכיר כל קשיש וכל גלמוד, ידע על מחלותיו ומיחושיו והתעניין בהם, והזקנים שמחו כל כך לספר ולשפוך את לבם. לכל אחד אמה: "בוקר טוב, מה שלומך, מה שלום בני משפחתך?" התעניינות ששימחה את האומללים על תשומת הלב. הם חשו חשובים ובעלי ערך, שיתפווה בבעיותיהם וחרדותיהם, וציפו בכליון עינים לבוקר הבא, לפגישה הבאה.

האירוסין במחיצת פשוטי העם

רבינו נסע במשך שעות ארוכות לאירוסים תלמידים בערים רחוקות. אם ארגנו הסעה, היה שמח ושימח את הנוסעים בדרך, כשהוא מרומם את מצב הרוח. פעם נסע לעיר מרוחקת, לאירוסים תלמיד, ומצא שהמחותנים והנאספים משני הצדדים הינם יהודים פשוטים שבפשוטים. המעמד היה עבורם כמפגש חברתי, וכל מעייניהם נתונים היו באוכל וברכילות. כמעט ולא השיחו ברב, ולא היה טעם להתעכב בשמחה. ראה רבינו שהחתן חש שלא בנוח מאוירה זו, ומה יאמרו בישיבה על אירוסין שכאלו. מיד נטל לידי את

שבט המנצח, שורר פיוטים לכבוד החתן וסחף עימו את הקהל, השמיע דברי תורה מאירים ושמחים כהבנתם, דיבר בעיקר בשבח החתן, ושידעו שהיום מוקמות ישיבות ומתיבתות לרוב, וקל למצוא משרת הוראה תורנית ולהתפרנס בכבוד מתוך כבוד.

מדגים היה כיצד יקומו לכבודו בהכנסו, כן, זה החתן גדול יהיה. יקראוהו חכם, וינשקו את ידו. בחכמה עשה אביו כששלחו ללמוד בישיבה, ובחכמה עשה חותנו כשבחר בו לבתו. מהם יראו וכן יעשו, וינחלו שני עולמות...

כך הפך את המעמד למסיבה של מצוה, חדרות רגשי קודש שנזכרה זמן רב על ידי החברים, הן על ידי הקרובים. ובעיקר, על ידי החתן אסיר התודה.

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

'לקראת שבת' אצלכם בתיבת המייל

<<< צרו קשר: dirshu@dirshu.co.il >>>

מדוע רעד ה'דיבוק' כשהזכירו בפניו את שמו של מרנא החפץ חיים?

וכיצד הסביר למשיגה ממיר את דברי הגמרא בעירובין?

הרב בנימין גולד

הי"ד עם עוד מנין רבנים וביניהם הגאון ר' נפתלי טרופ, הגרי"ש כהנמן, הג"ר ירוחם ממיר ועוד, כדי שיוציאו את הדיבוק מהנערה. דברים נוראים מספרים עדי הראיה לאותו מעמד נורא, וידוע שהגאון ר' אלחנן היה מספר בכל סעודת פורים במשך כשלוש שעות את כל התגלגלות המעמד הנורא ההוא.

בין הדברים סיפר ר' אלחנן זצ"ל, כי הדיבוק סרב לצאת מגוף הנערה, ואז אמר לו ר' אלחנן: "האם יודע אתה מיהו החפץ חיים?" כאשר הזכיר את שמו של החפץ חיים, התחיל גוף הנערה לרעוד, והדיבוק השיב: "אני יודע! ואני רועד, כי בשמים מחשיבים אותו כתנאי!!" חזר ושאל ר' אלחנן: "על מה מעריכים את החפץ חיים בשמים?" והוא ענה: "על התמדתו בתורה, שכל חייו הם 'שויתי ה' לנגדי תמיד'"

המשיך ר' אלחנן ושאל: "ואם החפץ חיים יצוה עליך שתצא - האם תצא?" והוא ענה: "אם הוא יצוה - אהיה מוכרח לצאת". לבסוף, אחר שאמר לו שהחפץ חיים מצוה עליו לצאת, והבטיח שילמדו לעילוי נשמתו, יצא הדיבוק. המעמד היה כה נורא הוד, עד שהתבטא עליו ר' אלחנן שאחר כל זה, יתכן שלא מגיע לו שכר על מצות אמונה בהש"ת, כי התבטל ממנו כח הבחירה אחר שראה זאת בחוש.

עוד סיפר ר' אלחנן, שכאשר הביאו את הדיבוק לפני הגאון ממינסק, החלה פתאום הרוח לצעוק צעקות נוראיות, שהיא חייבת לעזוב מיד את המקום ושיניחו לה, וכששאלו אותה מה קרה? היא ענתה: כי ביום זה חל יום פטירתו של הגאון מוילנא, והוא דורש בדברי תורה בפני פמליה של מעלה בגן עדן, ורבבות רבבות של מלאכים רצים לשמוע את שיעורו, ואף היא רוצה לרוץ לשמוע... ומה שנוגע לענייננו, הוא מה שסיפר הגאון ר' ירוחם ממיר, שהיה אף הוא נוכח באותו מעמד.

שאל ר' ירוחם את הדיבוק: "מה הביאור בדברי חז"ל ש'רשעים אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה? איך שייך דבר כזה?" וענה הדיבוק: "כך הוא הדבר כפשוטו, מפני שכל הרע הוא כ"כ גדול" (יתד נאמן מוסף שבת קודש עקב תשס"ב).

הרשע המרגיל עצמו ליהנות רק מן ההווה שלפניו מבלי לחשוב רגע קדימה, ומבלי לחשב שכר ועונש וכו', הרי הוא מגדל בו את כח הרע שהוא כ"כ גדול, עד שנסתמים בפניו דרכי התשובה אפילו על פתחו של גיהנום רח"ל.

"ויקם פְּרַעְיָה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו" (שמות י"ב, ל')

"ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו" - אומר רש"י קם ממיטתו. והתמיהה גדולה, וכי מהיכן קם, שיש צורך להשמיענו שקם ממיטתו?

רש"י בא ללמדנו, עד כמה גדול כוחו הרע של הרשע, שפרעה ראה בחוש איך כל דברי משה מתקיימים אחד לאחד, וידוע ידע שבחצות הלילה ימותו כל הבכורות, ובכל זאת הלך כדרכו לישון על מיטתו כאילו לא קרה דבר, אלא שזו דרכם של רשעים, שאפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה, כדברי הגמרא בעירובין (ט, א).

ומדוע באמת זו דרכם? הקשה הגאון ר' שלום שברון

זצ"ל, כיצד יתכן שהרשעים עומדים על פתחו של הגיהנום, האש יוקדת! החום נוראי! התהום פעורה עד שאול! ובמעמד נורא שכזה, עדיין עומדים הם במריים ואינם חוזרים בתשובה?

וביאה, שהרשעים התרגלו לחיות את חייהם בלא לחשוב רגע אחד קדימה, בלא להסתכל על העתיד, הם חיים רק את ההווה, את ההנאה הרגעית שיש לפניהם ותו לא! אינם חושבים מה יהיה ברגע הבא, מה יצא להם מן ההנאה הרגעית? מה ישאר להם בסופו של יום?!

לעומת זאת, ההולך בדרכי ה', חושב תמיד על העתיד! מה יצא לו מפעולותיו העכשויות, האם מקיים בזה את יעדו כאן בעולם הזה? כל חייו כאן בעולם הזה הם כפרוודור והכנה לחיי הנצח בעולם הבא, כל ההסתכלות והמחשבה היא כדי להגיע אחרי מאה ועשרים שנה לחיי הנצח בעולם האמת.

לכן הרשעים, אפילו על פתחו של גיהנום - אינם חוזרים בתשובה, כיון שהרגילו עצמם לא לחשוב על הרגע הבא, והרי הם עומדים עדיין רק בפתחו של הגיהנום ולא בתוכו, אז למה לחשוב על העתיד כשכעת בפתחו של הגיהנום עדיין לא רע? ושוב אינם חוזרים בתשובה.

ידוע ומפורסם מעשה הדיבוק, שקרה בימי מרנא החפץ חיים. בד' באדר תרס"ט, הגיע לחפץ חיים יהודי וסיפר לו שלבתו בת הארבע עשרה, נכנסה רוח גלגול, והיא צועקת וסובלת באופן נורא.

שלח מרנא החפץ חיים את תלמידו הגדול, מרן ר' אלחנן וסרמן

"השותפין שרצו לעשות מחיצה"

עם תחילת לימוד דף היומי בבלי במסכת בבא בתרא
הצטרפו לאלפי הנבחרים 'בדרשו'

התקשרו עכשיו: 02-560-9000

כאשר הפרופסור סירב להצעתו בכל תוקף, פנה הרופא הצעיר אל הרופאים שנכחו במקום וקרא: "רבותי, אדם זה עומד למות, למה שלא ננסה לנתח אותו לפני שננתק אותו מן המכונות?!"

הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל על המאמץ לקנות חכמה ובינה

פרק זמן שכזה, מתייאשים הרופאים מחיי ומייעצים לנתק את גופו ממכונת ההנשמה, כי ממילא סיכויי החלמתו קלושים. ואכן, במקרה זה כמו באחרים, התייעצו הרופאים ביניהם, ולבסוף הכריע הפרופסור הבכיר, שיש לנתק את החולה ממכונת ההנשמה. בין הרופאים נכח רופא צעיר, שסבר כי החולה סובל מבעיה רפואית אחרת הניתנת לפתרון. "אמנם ניסינו לפתור את הבעיה הזו באמצעות גלולות, בלא הצלחה, אך ישנה עוד אפשרות לטפל בו, על ידי ניתוח לא מסובך."

הפרופסור הבכיר שמע את דברי עמיתו הצעיר, ואמר בזלזול: "חשבתי כבר על כל מה שאתה חושב, החולה הזה אבוד, יש לו פגם במוח, אין כל דרך לרפא אותו!"

"מה אכפת לך לנסות?!" הפציר הרופא הצעיר, "הלוא לשיטתך בין כה וכה אין לחולה כל סיכוי להחלים!" כאשר סירב הפרופסור להצעתו בכל תוקף, פנה הרופא הצעיר אל שאר הרופאים שנכחו במקום וקרא: "רבותי, אדם זה עומד למות, למה לא ננסה לנתח אותו לפני שננתק אותו מן המכונות?!"

דבריו השפיעו על הרופאים, והם הסכימו לבצע את הניתוח, ואילו הפרופסור הבכיר, שנשאר בדעת מיעוט, נעלב עד עמקי נשמתו ועזב את החדר. הרופא הצעיר ביצע את הניתוח, והחולה חזר להכרה מלאה ושב לתפקוד מלא כאחד האדם. כשנכח בצדקתו, רצה הרופא הצעיר לתבוע את עמיתו הבכיר למשפט על 'רשלנות רפואית', אך יודעי דבר יעצו לו לחזור בו מכוונתו, בטענה ש"אין מה לעשות וכך זה בעולם הרפואה!"

הפרופסור הבכיר נעלם מן האופק, הוא לא סלח לרופא הצעיר על הפשע שעשה כשהחיה את המת, ולא דיבר עמו עוד לעולם! הנהגה זו נובעת מן המידות המושחתות שבאדם. הן בענייני רפואה, ולהבדיל גם בלימוד התורה, כאשר אדם אינו עמל על מידותיו.

זהו שאמר שלמה המלך: "קנה חכמה קנה בינה", כלומה ראשית כל, יש לקנות את החכמה ואת ידיעת התורה על ידי עמל ויגיעה. לאחר מכן, יש לבאר את החכמה ולהגיע למעלת הבינה על ידי ביטול המידות הרעות.

(מתוך 'לקחת מוסר' - מהדורת ליבוביץ)

"מה העבודה הזאת לכם" (שמות י"ב, כ"ו)
עבור כל דבר שרוכשים יש לשלם. גם כאשר אדם מקבל דבר מה בחינם, בסופו של דבר הוא משלם עליו בממון או בשוה ממון. אם כן ודאי הוא שאדם הרוצה לקנות את הדבר היקר בתבל, כפי שאומרת הגמרא במסכת חגיגה טו ע"א: "דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז", מוכרח לתת דבר מה תמורתו...
מה יכול אדם לתת, כדי שהקב"ה יפתח את לבו ושכלו לקנות חכמה ובינה?

הגר"א אומה, שבכדי לקנות בינה יש ללמוד עם חבה, כפי שאמרו חז"ל במשנה: "וקנה לך חבר" (אבות פ"א מ"ו). כששניים לומדים בחברותא ונתקלים בסוגיה קשה, שואל האחד שאלה וחברו מנסה לתרצה. על פי רוב, שתיים מתוך עשר קושיות הינן קושיות טובות. לעיתים, אחד משני הלומדים הינו תלמיד חכם גדול יותר מרעהו, אך לפרקים קורה שדוקא הצעיר מבין השניים, שהגיע זה עתה לשיבה, הוא זה שמוצא את היישוב הנכון לדברים.

כאשר רעהו נוכח בכך, הוא חש כי לא נאה לו לקבל את דברי חברו הצעיר, ומנסה לסתור את דבריו. "הרי אני לומד כבר עשרים שנה, וכיצד זה יתכן שהצעיר הזה, כבר מצא את ההבנה המיוחדת בדברי התוספות?!"

מחמת הנגיעה הזו, מתעוררת בו השאיפה לפרוץ את דברי חברו ולבטלם. ברם, אם מבין הוא כי נטייה זו נובעת ממידות רעות, ועל כן הוא מחפש לצדד בעד דברי חברו, הרי שעל ידי כך הוא מבטל את מידותיו הרעות. בנוסף לכך, בעת שהוא מתעמק בדברים זוכה הוא להוסיף בינה בדברי חברו, ומגיע לביאור השלם ולחכמה השלמה. הבה ניטול דוגמא לדבר ממילי דעלמא:

סיפר לי יהודי, שאביו שהה בבית החולים במשך חצי שנה כשהוא מחוסר הכרה. בדרך כלל, לאחר שאדם שוכב בלא הכרה במשך

הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל

חבל על כל יום!

הצטרף לתוכנית הלימוד על 'הדף היומי' ו'הדף היומי בהלכה'

חייג עכשיו: 02-560-9000

הוא נעמד ליד המים, וחשב מה עליו לעשות, מצד אחד מי ביזבז את המים מזוהמים שאינם ראויים לשתיית אדם, אבל מצד שני אם לא ישתה את המים הללו - מיתתו קרובה מהצלתו

מרן החזון איש זצ"ל, אינו מתיר לאנשי העסקים למכור בניין למחללי שבת, שכספם מי רפש וטיט

"לְמַעַן רְבוּת מוֹפְתֵי" (שמות י"א, ט')

סיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל, מעשה ממרן החזון איש זצ"ל, שהיה עם חותנו הגה"צ רבי אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל. הרב רוטשטיין, שעשה תורתו קבע בפרישות ובטהרה, ומלאכתו עראי, לא היה עושה דבר וחצי דבר, בלא לקבל את עצתו של החזון איש. כל דבר גדול וקטן שעשה, היה לאחר שקיבל את ברכתו ודעתו של החזון איש בענין.

בתקופה מסוימת, קנה הרב רוטשטיין מגרש באזור תעשייה שבתל אביב יחד עם שותפו, מתוך מטרה לבנות במקום בנין גדול שישמש ברובו למפעל, במחשבה שבוודאי ירצו יצרנים רבים לפתוח באזור זה מפעלים המייצרים את תוצרתם במקום, וכך יוכלו למכור או להשכיר חלק מן הקומות למפעל כזה או אחר. באחת מהקומות חשבו לפתוח בעצמם מפעל ליצור וילונות. ואת הקומה התחתונה חשבו להשכיר בעבור חנויות גדולות וכדומה.

זמן קצר לאחר שקנו את הקרקע, יצרו קשר עם קבלנים אמידים, והבניה החלה כפי התוכנית. כדי לבנות בנין הראוי להעמיד בו מפעל, על הנדסת הבנין להיות חזקה יותר מבנין מגורים, מאחר שאמורים להעמיד שם מכונות יצור שהן כבדות מאוד. מלבד זאת גם גובה הקומות ושאר תכנון הבנין, חייב להיות בצורה כזו שיוכלו להכניס בו את כל צרכי המפעל.

כשהתחילה הבניה התברר שכמה שחשבו ושיערו את הוצאות הבניה, הרי שבמציאות הסכומים גבוהים בהרבה מן התכנון. היזמים הגיעו למצב בו כל הכסף שהשיגו, אזל כבר בשלבים הראשונים של הבניה. וכדי להשיג סכומים נוספים, שיעבדו את כל הונם ורכושם כדי לקבל הלוואות גדולות. אך למרות כל המאמץ הכספי, ההוצאות רק הלכו ותפחו, והיה צורך בממון רב כדי לסיים את הבניה.

היתה להם אפשרות לעצור את הבניה עד ששיגו את ההוצאות הדרושות לכך, אך אם היו עושים כך ההפסדים היו עצומים פי כמה וכמה.

זאת ועוד, שכאשר תסתיים הבניה, ישנו סיכוי שמיד בסיום הבניה ימצאו קונים, בעלי מפעלים או שאר משקיעים, שיקנו מהם את הבנין באופן מיידי, ויוכלו לכסות בכך את החובות העצומים שכבר רובצים על כתפיהם.

אך עתה שהבנין תקוע באמצע הבניה, קשה מאוד למצוא מי שיקנה אותו, ועלולים להגיע למצב בו כל החובות האדירים יישארו ללא כיסוי.

לא נותרה להם ברירה אלא להמשיך את הבניה במתכונתה, כשהם מנסים להשיג עוד ועוד כסף מכל מי שרק אפשר.

המאמץ הכלכלי האדיר רושש אותם כמעט כליל, והם נעשו עניים מרודים ללא פרוטה. אבל כדי לא להישאר כך לנצח, היה הכרח לגמור את הבניה מהר ככל האפשר, ואז לנסות להשיג את הקונה המיוחל שישויעם מחובותיהם.

עברו הימים, וכמו כל דבר שבא אל סופו, הסתיימה גם הבניה, והבנין עמד על תילו לפי כל התקנים הדרושים והנצרכים, והיה מוכן ומזומן לאכלס בו את מי שירצה לקנותו. השותפים פרסמו את הבנין למכירה, אך לאכזבתם גילו, שכמעט ואין מי שמעונין להשקיע בקניית הבנין הזה.

הימים חלפו בזה אחר זה, כשהקונה עדיין לא נמצא, והחובות האדירים רובצים על כתפיהם באין פתרון נראה באופק.

יום אחד, פנו אליהם נציגים מטעם ההסתדרות, שברצונם לקנות מהם את הבנין כולו, הם הציעו סכום גדול מאוד בעבורו, סכום שהיה מכסה את כל החובות ועוד מותר להם רווחים נאים. אך ההסתדרות, כידוע, היה ארגון של מחללי שבת, וכשימכרו את הבנין למחללי שבת הללו, בוודאי יעשו בו שימושים של חילולי שבת. הרב רוטשטיין היסס, מחד איך אפשר למכור את הבנין למחללי שבת, ומאידך כשיש כאלו חובות נוראים אולי יש מקום להתיר?!

מרן החזון איש זצ"ל

שותפו לעסק, שהיה שקוע כמוהו בים של חובות, שמח מאוד למשמע ההצעה מההסתדרות, והתמלא

תקוה על פתח האור שנפתח להם בתוך החושך הגדול שהיו שרויים בו. אך כשמע את ספקותיו של הרב רוטשטיין, הבין שעדיין השמחה רחוקה. החליטו השניים שהרב רוטשטיין יסע לבית קודש הקודשים, מרן החזון איש זצ"ל, יציע לו את כל פרטי ההצעה, וכאשר יאמר כן יעשו.

החזון איש השיב בשלילה: "לא למכור את הבנין להסתדרות!" השותף התאכזב מאוד, אך קיבל את ההוראה, והם המשיכו ביחד בנסינות למכור את הבנין לאחרים.

עברה תקופה, והקונה המתאים עדיין לא נמצא. הבנין נשאר שומם, והנושים החלו דוחקים עליהם להחזיר את החובות. כשראה השותף את המצב, כי באו מים עד נפש, פנה שוב אל הרב רוטשטיין, והציע לו לשוב אל החזון איש ולספר לו את המצב, אולי עתה יתיר להם למכור את הבנין להסתדרות.

החזון איש שמע את השאלה, והבין היטב את המצב הדחוק אליו נקלעו. הוא השיב להם במשל, וכה סיפר: מעשה באדם שהיה צריך ללכת לבדו למדינה למדינה, וכדי להגיע למחוז חפצו - היה עליו לעבור במדבר. במדבר, כידוע, אין לא אוכל ולא מים, ומשום כן הצטייד האיש באוכל ובשתיה מספקת לדרכו הארוכה.

הוא התחיל ללכת, וכבר בתחילת הדרך טעה במדבר. עברו עליו כמה ימים עד שמצא את דרך המלך אל מחוז חפצו. אך כיון שהתעכב במדבר יותר מהתכנון, על כן באמצע הדרך נגמר לו המים בליט ברירה המשיך ללכת, עד שהגיע למצב שהרגיש שהוא עומד לפני התמוטטות, ואם לא ישיג עכשיו מים עלול הוא למות בצמא. הוא המשיך עוד קצת בדרכו, ולפתע שמע קולות של מים ממרחק.

המשך בעמוד הבא >>>

הרופא הוציא מהמגירה את השיניים המוכנות, עשה את כל הסידורים, והשיניים נכנסו אל הפה הטהור, אותו פה של הצדקנית, הרבנית שוורץ

רופא השיניים שמופתע מגבאי הצדקה המיתולוגי ר' דוד לייב שוורץ זצ"ל

"תשמע נא" אמר ד"ר משה לרנר לר' חיים אדלר "החזקתי את הראי בידי, והיא - במקום ליטול את המראה, סובבה את ראשה לעבר ר' דוד לייב וחייכה. גם הוא חייך". היה זה חיוך נדיב, חיוך מהורהר. חיוך שטומן אחריו סוד. נתתי להם את הכבוד - הבטתי בשתיקה.

לאחר שניות של חיוך העזתי ושאלתי את ר' דוד לייב 'על מה ולמה בא החיוך? מה קרה? ס'איז עפעס געשען? - האם משהו קרה?' "ר' דוד לייב חייך יותר, אך התקרב ולחש לי סוד, משפט קצר: 'מאז יום חתונתה היא לא הסתכלה במראה, אמר'."

"ידי שהחזיקה במראה התרופפה. שאלתי: 'אז לא?'"

"נכון. ניין. לא!" השיבו שניהם חד משמעית.

דמותם שהשתקפה במראה לפני הרופא, סיפרה את סיפורם של זוג צדיקים, שמימיהם לא הביטו בעצמם. הם ראו במראות את הטוב והיפה שבאחרים. זוג חסידים, שלא חיפשו לראות את החיצוניות של גופם הגשמי. אבל החיצוניות של אחרים היתה בראש מעיניהם.

על עצמו, לא לחש ר' דוד לייב באוזני הד"ר אם הסתכל במראה. אך סביר להניח (מ'קל וחומר') שלא הביט במראה. על כך יש לציין (כהכחה מסוימת), כי אחת התמונות המפורסמות של ר' דוד לייב מסתירה מאחור סיפוח מפי הצלם ר' יעקב הלברשטיין:

"בהזדמנות נישאתי עם תמונה זו לר' דוד לייב, הראיתי לו אותה. חשבתי שיחייך, יגיב בקצרה, יזרוק משפט חריף כדרכו, אך הופתעתי ר' דוד לייב הביט עלי ועל התמונה, כמי שלא מבין מה אני רוצה ממנו 'איני יודע מי זה' אמר והפליג לדרכו..."

(מתוך 'בחוזק ידי' פרקי גבורה מחייו של ר' דוד לייב שוורץ זצ"ל)

"וזה נתן את הן העם" (שמות י"ב, ל"ז)

היה זה רופא שיניים תל אביבי שבאקראי גילה חלון הצצה דקיק אל עולמם הייחודי של משפחת שוורץ. הוא נפעם, והוא סיפר על כך נרגשות לר' חיים אדלר (החזן המפורסם) "אני רוצה לספר לך דבר מעניין! קרא לעברו, אתמול היו כאן אורחים חשובים - דוד לייב ואשתו" ואז סיפר לו, והוא סיפר לנו:

כשהוחלט בבית משפחת שוורץ להרכיב לרבנית שיניים תותבות, יצאו השניים לתל אביב לרופא שיניים מומחה. נקל לשער שזו היתה נסיעה נדירה. אמנם בעת בואם ארצה התגוררו ביפו הסמוכה לתל אביב, אך משעברו לדור בשיכון ויוניץ בבני ברק, לא היתה להם סיבה לבקר יחד בתל אביב.

ד"ר ר' משה לרנר רופא השיניים הכיר מיד את ר' דוד לייב עפ"י מראהו וקיבלו בחביבות. ר' דוד לייב אמר וביקש את מה שביקש, הרופא הסביר ועשה מצדו את המקסימום. נרשם להם תור אחרי תור, ועוד הזמנה נוספת, ובסופה של פרוצדורה נקבע להם מועד לקבלת השיניים באופן סופי.

הרופא הוציא מהמגירה את השיניים המוכנות, עשה את כל הסידורים, והשיניים נכנסו אל הפה הטהור, אותו פה של הצדקנית. אותו פה שלא טעם 'מילה מגושמת' - פה זך.

השיניים התותבות הורכבו על החניכים. כמו תמיד, הלסת והחניכיים קיבלו מבט חדש, שונה לחלוטין. ד"ר לרנר הוציא 'מראה' גדולה והגישה לרבנית, כך עושה רופא בכל טיפול מסוג זה - לתת לפצינט את האפשרות לראות, איך עוצבה חיצוניותו הכללית, איך נראה הפה בלי השיניים ועם השיניים וכו'. מי שמרכיב לעצמו שיניים יודע שמאותו רגע הוא נראה שונה לגמרי, בדרך כלל יותר טוב.

<< המשך מעמוד קודם

אבל מתוך רפש וטיט. אך אם תחכה עוד קצת, תראה שאתה קרוב מאוד אל מי מעיין, מים זכים וטהורים, תוכל למכור את הבנין ולהסתדר עם הכל על הצד הטוב ביותר. ומה לך לשתות מי ביוב, כאשר מי המעיין קרובים אליך מאוד מאוד!

לאחר דברים ברורים כאלה, ששמע מפי קדשו של החזון איש, לא נותר לו שום ספק, הוא ידע כי את הבנין לא ימכור למחללי שבת ויהי מה.

הוא סיפר לשותפו את תשובת החזון איש, כשהוא מוסיף ואומר לו "אינך צריך להפסיד בגללי, אם אתה רוצה תוכל למכור את חלקך בבנין, אבל אני את חלקי לא מוכר". כששמע השותף כששמע את דברי החזון איש, בטח בה' כי אכן הישועה קרובה לבוא, והמתין עם הרב רוטשטיין לבואה.

לא עבר זמן רב, ואט אט החלו למכור ולהשכיר חלקים מן הבנין לכמה מפעלים, עד שבסופה של תקופה לא ארוכה, עלו מחירי הקרקעות והבנינים במקום, והיה ביקוש גדול לבנין.

חלק מכרו וחלק השכירו, ברווחים גדולים. ולא די שכיסו את כל חובותיהם אלא אף הגשימו את חלומם ופתחו במקום מפעל ליצור וילונו, וזכו לקדש שם שמים בכל מעשיהם.

(מתוך 'שלמי ציון' - פרי' וארא מתורתו של ר' שלום בן ציון פלמן זצוק"ל)

הוא קיבל כוחות חדשים והחל ללכת במהירות לכיוון המים. אך כשהגיע למים נחל אכזבה גדולה, המים היו מי ביוב מלוכלכים שאינם ראויים לשתית אדם.

הוא נעמד ליד המים וחשב מה עליו לעשות, מצד אחד מי ביוב הם מים מזהמים שאינם ראויים לשתית אדם, אך מצד שני אם לא ישתה את המים הללו - מיתתו קרובה מהצלתו. בלית ברירה שתה מן המים הרעים הללו. אין צורך לתאר את הרגשתו בעת השתיה ולאחריה, מובן מאליו כמה רע הרגיש מכך, אך הוא התנחם בעובדה שלפחות עכשיו הוא חי וממשיך ללכת.

לאחר כברת דרך קצרה, התגלה לעיניו מעיין נובע של מים חיים, נקיים וזכים. עצרו היה גדול ועצום, היה עליו להמתין רק עוד קצת, ואז היה מקבל מי מעיין, מים הראויים לשתית אדם. אך מאחר שלא המתין, קיבל מי רפש וטיט הגורמים לו כאבים גדולים וחזקים. את הנעשה אין להשיב, המים הרעים נכנסו במעיין, וגרמו לו למה שגרמו. ולא נותר לו אלא לסבול את סבלו ולזעוק על העבר.

"עתה" - אמר החזון איש - "יש לך הצעה טובה, למכור את הבנין במחיר טוב ולצאת מכל החובות, אך דע לך כי ההצעה הזאת הינה מי ביוב. כספם של מחללי השבת הוא כסף של מי רפש וטיט. אם תקח את הכסף, תצא אמנם מכל החובות, ותוכל להמשיך לחיות,

האם צריך ללבוש בגדים נאים בשעת 'קידוש לבנה' בימות החול? האם ניתן להרכיב משקפים כהות בשעת 'קידוש לבנה'?

ומה הם חמשת הטעמים לכך שאין מקדשים את הלבנה בליל שבת?

הרב יהודה יעקבזון

בפרשת השבוע נאמה: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם". ומפרש רש"י: "הַרְאָהּוּ לבנה בחידושה, ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש". ובגמרא נוספה 'גְזַרְהּ שְׁנֵה': "כל המברך על החודש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה", וכתוב התם: "זֶה אֶלֶי יֵאָנְהוּ".

ה'ברכה על החודש', היא כמוכּוּן 'ברכת הלבנה', כפי שמכנים אותה בני ספרד, ו'קידוש לבנה', כפי שמכנים אותה בני אשכנז. והוסיפו חז"ל ואמרו שמסיבה זו יש לקדש את הלבנה בעמידה, שהרי מקביל את פני השכינה.

ענין הברכה הוא שבח להשי"ת על בריאת צבא השמים, שאינם משנים את הציווי שהצטוו על סדר הילוכם, ותקונה דווקא על הלבנה, ולא על השמש והכוכבים, משום שבתנועת הלבנה רואים את מעשה ה' וגבורתו יותר מבכל הכוכבים, שאין תנועתם נראית כל כך כמו תנועת הלבנה, שהילוכה והקפתה ניכרים לעין כל על ידי השינויים החלים באורה הנראה לעינינו. ויש בברכה זו סימן לכנסת ישראל שעתידיה להתחדש כלבנה ולחזור

ולהתדבק בבעלה הקב"ה, והרי זו דוגמת שמחת נישואין, ולכן יש ללבוש בשעת קידוש הלבנה בגדים נאים, וזהו גם אחד הטעמים לכך שנוהגים לרקוד ולשמוח בשעת קידוש הלבנה.

ניתן לברך ברכה זו החל משלוש יממות לאחר 'מולד' הלבנה, ויש אומרים: שבע יממות, (ויש אומרים - אף משעת המולד ואילך). וניתן לברכה - לדעת השולחן ערוך, עד חמש עשרה יממות לאחר המולד; ולדעת הרמ"א, עד חצי הזמן שבין מולד למולד, דהיינו ארבעה עשר יום ושמונה עשרה שעות ומחצית השעה בערך.

אין מקדשים את הלבנה אלא בלילה, בעת שהלבנה זורחת ונהנים מאורה. וצריך שתהא זריחתה ניכרת על גבי קרקע, ושלא יפריד מאומה בינו לבין הלבנה, כגון חלון שאינו שקוף לחלוטין וכדומה, אלא אם כן הוא דבר זך שהלבנה נראית דרכו בבירור, כגון זכוכית

שקופה של משקפים. וכן אם הלבנה מכוסה בעננים, אין לברך ואם התחיל לברך והתכסתה - יגמור את הברכה, אך אם משער שתתכסה תוך כדי הברכה, לא יתחיל לברך.

ולכתחילה יש לברך על הלבנה במוצאי שבת, משום שהאדם לבוש אז בבגדים נאים, ויש בכך גם סגולה להצלחה באותו החודש. ויש אומרים שאין להחמיץ את המצוה, ומיד בהגיע הזמן יש לברך, אך אף לדעתם צריך ללבוש בגדים נאים בשעת הברכה. ואם קיים חשש שאם ימתינו למוצאי שבת לא יוכלו לראות את הלבנה כנדרש מחמת מזג האוויר וכדומה, לכל הדעות אין להתניין. ולא נהגו ללבוש בגדים נאים במיוחד לצורך קידוש לבנה.

אין מקדשים את הלבנה בלילות שבת ויום טוב. וטעמים שונים נאמרו בדב:

א. לדעת הסוברים שיש איסור 'תחומין' למעלה מעשרה טפחים, כשיוצא כלפי הלבנה לברך ליצורה, נראה כאילו יוצא חוץ לתחום.

ב. קידוש הלבנה צריך להיות בשמחה, ואין מערבים שמחה זו בשמחת השבת והחג.

ג. ברכת הלבנה נראית כעין בקשה, וכידוע, אין להוסיף בקשות בשבת וביום

טוב מעבר לנוסח התפילה הקבוע.

ד. בלילות שבת ויום טוב אנו מקבלים את פני המלך ב'קידוש', ואין זה מדרך הכבוד להקביל באותו הלילה את פני השכינה.

ה. נוהגים לרקוד בשעת 'קידוש לבנה', והריקוד אסור בשבת. ויש אומרים.

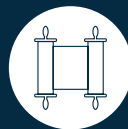
ברם, יש אומרים שניתן לקדש גם בלילות שבת ויום טוב; ולפיכך, אם הלילה האחרון שאפשר לקדש בו חל בליל שבת, וטרם קידש את הלבנה - יקדש בליל שבת; ונחלקו הפוסקים אם כך הדין גם כשהלילה האחד לפני האחרון חל בליל שבת.

[שו"ע או"ח תכ"ו, א-ד, משנ"ב ג, ד, ז, יז, רכ"ט, שעה"צ ד, יב, יג, יז, יח, כה,

וביה"ל ד"ה במוצאי וד"ה ומברך]

- כיצד העיזו המצרים להשאיר את בהמותיהם בחוץ במכת ברד?
- מדוע לא יעץ בלעם ה"יודע דעת עליון" לשלח את בני ממצרים?
- מכת חושך - האם היתה מכה גם עבור ישראל?
- מהו סוד ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"?

השאלות
בפרשת
השבוע

כל התשובות בספר 'דרש דוד על התורה' לרכישה התקשרו 02-5609000

מדוע אין אומרים בליל פסח "שעשה נסים" כמו בחנוכה ופורים?"

'שעשה נסים' איציאת מצרים, אמר מהר"י סג"ל משום דמצוה הכתובה בתורה היא, ואין מברכין 'שעשה נסים' אלא אמצוה דרבנן, כגון חנוכה ופורים דתיקנו הברכה משום הנס, אבל מצות ופסח דאורייתא גם אם לא הנס" [וכ"כ בס' קובץ קושיות לא' מהראשונים - אות פב]

וכי "הערך השולחן" שם מדילה סברא לבאר מדוע אין לומר "שעשה נסים" בליל פסח. דהנה רבנן תקנו את כל הברכות, ולא שייך ברכה אלא לברך להקב"ה 'אשר צונו במצוה זו', כמו לאכול מצה, לישב בסוכה, לתקוע בשופר, אבל לא לעשות מעצם המצוה ברכה.

וכיון דמן התורה אנו מצווים לספר הנסים בלילה הזה, והוי

מצות עשה, א"כ איך נברך שעשה נסים והרי זהו עצם המצוה, והוי כהגדה אחר הגדה, וברכת "אשר גאלנו" העיקר על אכילת מצה ומרור, כמו שאומרים "הגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור", [עי' במהרי"ל הנ"ל שגם כתב כן שלא מוזכר בברכה זו נסים]. אבל 'שעשה נסים' - זהו עיקר מצות סיפור יציאת מצרים ורק אמצוה דרבנן הרשות בידם ולא בדאורייתא

"בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" (שמות י"ג, ה') הטור (או"ח ריש סי' תעג) כתב שאין מברכין בליל פסח "שעשה נסים" לפי שעתיד לאומרו בהגדה.

ומקורו בהרוקח (סי' רפג), וכ"כ בסדר רב עמרם גאון (סדר פסח ד"ה ואין צריך) "המקדש בפסח אין צריך לומר על הכוס 'שעשה נסים', הואיל וצריך לומר 'ועשה לנו את כל הנסים האלו', ושם צריך להזכיר שעבוד ועבדות ונס וגאולה, אינו צריך להזכיר כאן, ואם מזכיר שתי פעמים, מוציא שם שמים לבטלה. וחנוכה ובפורים אנו אומרים אותה בברכה בפני עצמה, ששם אין קידוש, ולא הגדה, ולא סדר נסים, כפסח, וכך מנהג בשתי ישיבות שאין אומרים.

ובערך השולחן (תעג, ב) מבאר דברי הטור, כלומר דכשם שמברכים בחנוכה ופורים שעשה נסים, פשיטא שבפסח היה לברך כן, אלא לפי שבהגדה אנו מספרים הנסים והנפלאות ואח"כ מברכין ברכת "אשר גאלנו", ממילא זהו כברכת שעשה נסים, ותרתי למה לי.

וכתב שמכל מקום לעניות דעתי אין זה מספיק, שהרי במגילה מברכין תחילה וסוף, ולמה לא נעשה כן ביציאת מצרים שניסיה גדולים מנס פורים.

והביא מש"כ המהרי"ל (סדר ההגדה אות יח): "דהא דלא מברכין

מדוע אין אומרים שלום עליכם בליל הסדר שחל בשבת?

"וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה'" (שמות י"ב, י"ב) בשו"ת רב פעלים (סוד ישרים ח"א סי' י"ג), כתב שיש נוהגים שאין אומרים הזמר "שלום עליכם" בליל הסדר שחל בשבת.

ובספר 'מנהג ישראל תורה' (ח"ג עמ' קל"ב) הביא בשם הגדה "אגודת אזור" שהטעם הוא, משום שעל לילה זה נדרש בהגדה מהפסוק הנ"ל, שה' הוציאנו ממצרים לא ע"י מלאך, שרף ושליח אלא בכבודו ובעצמו, ולכן אין מזכירים את המלאכים. ור' ראובן מרגליות זצ"ל אמר שזה א' הטעמים מדוע לא מוזכר משה רבינו ע"ה בהגדה.

'ואמר לו שיזהר ממנו בזאת השנה כי אפשר שזיקנו נזק גדול, ויהי היום והישראל יושב ובא העכו"ם ההוא וחרבו שלופה בידו, ונעשה לו נס וברח מפניו'

האם יצאו ממצרים 20 מיליון איש?

"כִּשְׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַנְּבָרִים לְבַד מִטָּה" (שמות י"ב, ל"ז) במסכת בבא קמא (פג.), לומדת הגמרא ממה שנאמר: "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל", שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, דהיינו כ"ב אלף איש.

בתוספות שם (ד"ה שני) כ' שאין לגרוס "שני אלפים רבבות" אלא יש לגרוס "שני אלפים ורבבות", משום שלא יכול להיות שהשכינה לא שורה על פחות מ - 20 מיליון איש, דהיינו שני אלפים כפול רבבות - 2000x10000.

ומוכיח תוס' זאת שהרי במדבר לא היו כי אם שש מאות אלף איש ושרתה עליהם השכינה.

אולם בשיטה מקובצת כאן מביא מאחד הגאונים ז"ל שגרס כן "שני אלפים רבבות", ודוחה את טענת התוס' משום שרק מבין כ' עשרים שנה ומעלה היו שש מאות אלף, אולם סך כולם כולל הנשים והטף היו 20 מיליון איש.

יוצא דשיטת א' הגאונים שהביא השיטמ"ק היא ש- 20 מיליון איש יצאו ממצרים, חוץ מהערב רב.

איך הצליח ה"אור החיים" הקדוש לעצור את נחילי הארבה שהגיעו לעירו?

ומדוע יש עניין מיוחד בסיפור על מכת הארבה?

מכת הארבה יקויים ספיר - ה"למען תספר" - ופירוש זה יקר ונכון מאוד, ע"כ. [נעי עוד בבכור שור - מדוע שייך סיפור במכת הארבה יותר משאר המכות].

ובפירוש הרא"ש כתב באופן אחר מהמדרש, שמשו רבינו לא ידע מהי המכה הנוספת שיביא הקב"ה על מצרים, וכיון שאמר לו "למען תספר" - עשה משה גזירה שוה, נאמר כאן "ולמען תספר", ונאמר (יואל א, ג) "ספרו" - "עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור אחר", וא"כ דרש שכהקב"ה אומר לו "למען תספר", כוונתו שיביא את מכת הארבה.

והקשה הרא"ש, איך עשה משה גזירה שוה מדברי הנביאים שעוד לא נכתבו, וכתוב שם "שכל הנביאים ניתנו למשה על פה, עד בא כל נביא ונביא, ולכך נקראו "דברי קבלה", שלא ניתנו ליכתב אלא בקבלה, ואע"פ שאמרו אין דנין דברי תורה מדברי קבלה, אם למדה משה רבינו דנין, ע"כ.

והקשו לי, דבשלמא אחר מתן תורה אפשר לומר שדן משה גזרה שווה מדברי נביאים, שכבר קיבלם מסיני, אבל כאן הרי נמצא במצרים קודם מתן תורה, ואיך ראה מה שכתוב "למען תספר" - וכן איך עשה גז"ש מדבר שעוד לא קיבל, ויותר קשה דאם ידע את כל התורה כולה, גם ידע שיש ארבה, דהרי בהמשך מובאת מכת הארבה? וצ"ע.

האור החיים הקדוש בספרו 'פרי תואר' (יו"ד סי' פ"ה סק"א), מספר שבעירו היו נחילי ארבה מגיעים באופן קבוע פעם בבי' או ג' שנים, ואנשי העיר היו נוהגים לאכול מהם.

כשגדל והיה למורה הוראה, הורה לאסור לאוכלם והפסיקו כולם לאכול חוץ מאחד שלא שת לבו לדבר זה, והראוהו בחלום שהיה אוכל שקצים ורמשים, והעירוהו כי הם הארבה שאכל בו ביום. ומסופר שם, שמשעה שפרסם איסורם חכמי העיר היטו אוזנם ואסרום, מאותה שנה לא נראו עוד במערב למעלה מעשרים שנה.

"ולמען תספר באזני בנה ובו בנה" (שמות י', ב')

בשמות רבה (פרשה יג פייסה ד), מובא שהקב"ה אמר למשה שתבוא מכת ארבה, ומשה לא כתב זאת במפורש אלא ברמז, במה שכתב "ולמען תספר באזני בנה", שזו מכת ארבה, כמו שנאמר בנבואת יואל על הרעב וחסול הארבה, שהיה בזמנו על ישראל (יואל א, ג) "עליה לבניכם ספרו".

וצ"ב מה הענין המיוחד שיש בסיפור על מכת הארבה יותר משאר המכות, שרמז ב"למען תספר". וכתב הרד"ל שם (אות ט): "אפשר משום שדרך בנים קטנים לשחוק בארבה וחגב כדתנן (סוף פ"ט דשבת צ): שמצניעין אותו לקטן לשחק בו, לכן דרך הבנים לספר מכת הארבה יותר מאחרים".

ובכלי יקר (לעיל פסוק א), מבאר זאת ע"פ הרמב"ן (להלן פסוק יד), בשם רבנו חננאל, שעד היום לא יאכל ארבה במצרים ואפילו אם יכנס בגבול מצרים, מ"מ לא יאכל, וזה ידוע לכל, וע"ז נאמר "שיחו בכל נפלאותיו".

שמכת הארבה שונה מכל המכות, שמשאר המכות אין היום כל זכה, ואין יודע הבן והנכד לשאול מה זאת, אבל במכת ארבה ישאלו הבן והנכד במשך הדורות, על הנס והפלא שאין הארבה אוכל מיבול מצרים, ועל כרחק נצטרך לספר להם את כל השתלשלות הענין וכל סיפורי יציאת מצרים, ויקויים "שיחו בכל נפלאותיו" - ודווקא ע"י

קידוש לבנה או חידוש לבנה? והאם הנמצא על הירח אומר קידוש לבנה?

בספר 'השמים מספרים' (עמ' 413) כתב סברא, שהנמצא על הירח לא יברך ברכת הלבנה, משום שאינו רואה לבנה בהתחדשותה, ועוד שכשאומר "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך", מיחזי כשיקרא.

ומביא שבספר 'צורת הלבנה' (לר' אברהם סעדון סי' ב' אות י"ג) כתב שיברך.

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות י"ב, ב')

ברוב ספרי הראשונים נקראת הברכה שמברכים על הלבנה "ברכת הלבנה", וכ"ה בטור ובמחבר או"ח סי' תכ"ו, אולם בדרכי משה וברמ"א ובעוד פוסקים קראו לה "קידוש לבנה".

בשו"ת מהרש"ג (לר' שמעון גרינפעלד צ"ל ח"ג סי' ה'), כתב בשם בנו שטעות לומר "קידוש לבנה", דהא אין מקדשים את הלבנה, וצ"ל "חידוש לבנה", אלא שנפל טעות והחליפו החי"ת בקו"ף. וכתב שם אביו שאמנם בנו אמר דבר חכמה, אולם קשה לומר שטעות היא, שמצינו כן באחרונים שמביאים כן כסדר. וכתב שם שנראה שהטעם הוא, כיון שבזמן שביהמ"ק היה קיים, היו מקדשין החודש ע"פ ראיית הלבנה בחידושה, הלכך קראו לברכה זו "קידוש לבנה", דהיינו קידוש ע"י הלבנה.

סיפור בהמשכים

מאת: יעקב א. לוסטיגמן

תקציר הפרקים הקודמים:

יכולים לבקש סיוע כספי מקרן ממשלתית שהוקמה במיוחד לשם כך. רבי אריה לייב הכהן, בנו של החפץ חיים, מגיש את הבקשה כדת וכדין, וכעבור חודשים אחדים מתפרסמת הודעה בעיתון, לפיה הוקצו 25 אלף רובלים לטובת תושבי העיירה. שנה אחרי השריפה הגדולה, שוב פורצת אש מביתו של אחד הערלים, ותושבי ראדין נחרדים לנוכח הסכנה המחודשת הנשקפת לבתיהם.

החפץ חיים יוצא לעיירה אראני, לאחר שחזה בחלומו כי גזירה קשה מרחפת על העיירה ראדין. בבוקר יום השבת פרצה דלקה באסמו של אחד הנוכרים, וכמעט כל בתי העיירה עלו באש. החפץ חיים יצא לגייס תרומות, ושב כעבור עשרה שבועות, אך כעבור זמן קצר נפטרה רעייתו הרבנית. מכתב מגיע מעורך דין יהודי בוילנא, המציין כי על פי החוק בממלכת רוסיה, תושבי עיירה שנשרפה באש,

מתולדותיו של מרנא החפץ חיים זע"א
הבערה בעיירה

פרק ט // נגזרה הגזרה

את הבתים החדשים בנו בחצר החפץ חיים על פי דרישתה של רעייתו הרבנית. רבי אריה לייב שלאחר נישואיו התגורר בסמוך לבית חמיו בעיירה רוביז'ביץ' הסמוכה למינסק, עבר להתגורר בראדין לאחר פטירתו של אחיו הצעיר רבי אהרן, שנפטר בדמי ימיו לאחר שלקה במחלה קשה וממושכת. מאז הגיעו לראדין, התגורר רבי אריה לייב במשך כעשר שנים, בדירה שכורה שהיתה צרה מכדי להכיל את בני משפחתו, ואילו שרה גיטל אחיותיו הצטופפו יחד עם בעליהן וילדיהן בביתו של החפץ חיים.

ראתה אמם הרבנית כי המשפחה מתרחבת בחסד ה', וכי המקום הפך צר מהכיל את כל צאצאיה, והחלה לדאוג שמא הדוחק והצפיפות יניאו את ילדיה לעבור מן העיירה הקטנה והעניה לעיר אחרת, בה יוכלו להתפרנס כיאות ולחיות בבתים מרווחים יותר.

פנתה הרבנית אל החפץ חיים, והציעה בפניו את דאגותיה יחד עם הפתרון עליו חשבה: "נבנה בחצר ביתנו בית מרווח עבור בנו אריה לייב", אמרה לבעלה הקדוש, "וכאשר ירווח לו המקום, נוכל להסיר מליבנו את הדאגה שמא יבקש לעבור לעיר אחרת מפאת הדחוק והצפיפות".

הוטבו דבריה בעיני החפץ חיים, שמלכתחילה היה זה שדחק בבנו רבי אריה לייב לעזוב את עיר מגוריו חמיו, ולעבור להתגורר בראדין. לאחר שיקול דעת נוסף החליטו לבנות בית גם עבור ביתם הבכירה גיטל ובעלה רבי אהרן הכהן. הבת הצעירה יותר, שרה, ובעלה רבי צבי הירש לוינסון, המשיכו להתגורר בבית החפץ חיים ולא משו ממנו, עד שהכתה באוזניהם הלמות תופי המלחמה הגדולה, והמשפחה כולה נדדה למרחקים במטרה להתרחק מקו החזית.

משך תקופה ממושכת עמל רבי אריה לייב על בניית שני הבתים, בכספים שעוד נותרו מהנדונייה הנכבדה שהעניק לו חמיו, ובכספים שהגיעו מהגברת קצב המכירה של ספרי המשנה ברורה ויתר ספריו של החפץ חיים על ידי משולחים שנעו ונדו בין קהילות ישראל.

אולם משבאו כל בני המשפחה אל המנוחה והנחלה, וכבר חישובו לישב בשלווה לאורך ימים ושנים, קפץ עליהם רוגזו של שביב האש הסורה, וברור היה כי התבערה בבית העצים לא תנוח ולא תשקוט עד שתצליח לשלח את לשונותיה ולאחוז גם בבתים הסמוכים לה.

המשך יבוא בעז"ה.

תושבי העיירה שמיהרו לצאת מבתיהם, כדי לכבות את השריפה שיצאה מביתו של הנוכרי, התבוננו בעיניים קרועות לרווחה בלפיד האש הנישא עם הרוח לעבר חצרו של החפץ חיים. לנגד עיניהם ראו אסון חדש שנופל על העיירה שעדיין לא הספיקה להתאושש מן השריפה הקודמת. הם עצרו את נשימתם באימה ובחרדה גדולה, ונשאו תפילה חרישית שהפעם תהיה התוצאה שונה לחלוטין מזו שפקדה אותם לפני שנה בדיוק. אך תפילתם לא נענתה.

גזיר העץ המתעופף, פגע במחסן העצים שניצב בחצרו של החפץ חיים. היה זה מחסן שכלל בתי העיירה, היו דפנותיו עשויות מעץ. הגג המכסה אותו, נבנה גם הוא מקורות עץ רחבות ושטוחות, המכוסות בתבן מעורב בבוצ.

תכולת המחסן היתה דליקה לא פחות: עצים חטובים ומבוקעים שהוכנו להסקה בתנור, הונחו שם בערימות מסודרות, בכמות גדולה שנועדה להספיק לכל בני משפחת החפץ חיים, שהתגוררו בסמוך לו, בהם בית אחותו שגרה עמו בשכנות, ובתי בנו ובתו שנבנו גם הם בחצר.

משא שבעים עגלות טעונות בעצים להסקה אוסן בבית העצים, ולפיד האש שנפל ביניהם הבעיר בתוך זמן קצר מאוד, תבערה שנמשכה שעות ארוכות.

תושבי העיירה התגייסו לסייע במלאכת הכיבוי. היה זה יום של חול, ובמאמצי הכיבוי נטלו חלק עיקרי, אותם יהודים שבפעם הקודמת נאלצו לעמוד מנגד בעת שבתיהם עלו בלהבות בעיצומו של יום השבת. דליי מים נשפכו על גבי העצים המתלהטים בלהב אש, אך לא היה סיפק בתכולתם כדי להתגבר על מחסן גדוש בעצים מבוקעים ומיובשים כהלכה.

**

רק לפני שנתיים וחצי סיים רבי אריה לייב לבנות שני בתים גדולים ומרווחים, בחצר ביתם של אביו ודודתו אחות החפץ חיים. בית אחד נבנה עבור אחותו גיטל ובעלה רבי אהרן הכהן, ומיקומו היה בצמוד למחסן העצים. במרחק לא רב ממנו עמד ביתה של אחות החפץ חיים, כשבינו ובין בית החפץ חיים הפריד רק קיר עץ בודד. מול בית החפץ חיים עמד ביתו של רבי אריה לייב שנבנה גם הוא במקביל לביתה של אחותו הרבנית לוינסון.

ימות הגשמים: התקרה מטפטפת ומים מחלחלים מזן השכנים - מי נושא בהוצאות?

האם מוטל על השכנים לשאת בהוצאות האיטום של גג הבניין? מה עם מרפסת המחלחלת מי גשמים?
והאם ניתן להוציא מרוב לרשות השכן? • הכל על נזקי שכנים בימות הגשמים

קפ"א), שם כתב הטעם שאף שמי הגשמים יורדים מן השמים, מכל מקום קונה אותם בחצרו ונעשים שלו. עוד הוסיף טעמים, שכאשר מטה את המרזב לכוון חברו באותו זמן יכולים לרדת גשמים לכוון כותל חברו, וכן מרכז את הקרקע הסמוכה לכותל ומזיק ליסודות. לכאורה יש כאן מחלוקת, שלפי הריב"ש אין אחריות על נזק ממי גשמים, ולפי הרשב"א כן חייבים באחריות, אכן השו"ע פסק את שניהם, הרי ששניהם מתיישבים יחדיו.

מפרשים האחרונים, שביסוד הדין במי גשמים, נפסק הדין כהריב"ש, שמכיון שאינם שלו ומזיקים בלא פעולה מצדו - אין אחריותם עליו. אכן כאשר עושה בניה ומרזב באופן שמכוון מי גשמים לחברו - בזה נחשב מזיק, ואף בלי לקנות את המים, כיון שמחובתו למנוע בניה בצורה שמזיקה לחברו. ונבאר בזה כמה חילוקים מעשיים:

מרפסת שאין בה איטום

א. מרפסת שאין בה איטום מספיק, וכשמי הגשמים מתרבים נוצרת רטיבות ונזילת מים לשכן מתחתיו - מעיקר הדין אי אפשר לחייב את בעל המרפסת לאטום יותר, אך אם נגרם

נזק ממים ששופך, כגון מי שטיפת רצפה - יהיה חייב לאטום.

מרזב לחצר חברו

ב. המוציא מרזב למרפסת חברו או לחצר, אף אם אינו שופך משם מי שטיפת רצפה אלא רק מי גשמים - יכול השכן למנוע את בעל המרזב, כיון שמזיקו במה שמכוון לרשותו את מי הגשמים.

חובת השכנים בהוצאות איטום

ג. דיירים בבנין משותף, שהעליונים סובלים מקלקול באיטום הגג, אף שהנזק נגרם ממי גשמים, חובה על כולם להשתתף בהוצאות תיקון הגג, והטעם הוא, שלמרות שלפי האמור לעיל היה נראה לפטור אותם, אך כיון שבזמננו הדיירים בבנין משותף הינם שותפים כולם בגג, וכן בקירות החיצוניים של הבנין, וכאשר יחלחלו מי גשמים יגרם נזק לגג ולקירות המשותפים, לכן חייבים כולם לשלם את התיקון,

ישנם מקומות שהגג שייך לקבלן, או רשום בטאבו לבעלי הקומות העליונות, שם ישתנה הדין, וכמובן שיש לזה השלכות לזכות בניה על הגג.

כמובן שכל הנכתב לעיל, לא נכתב כפסק הלכה, כיון שהדברים משתנים ממקרה למקרה ומעיר לעיר, אלא רק כדי להביא את אופן השאלה וכדי לדעת כיצד להציגה בפני דין מוסמך. ובעזרה ש"ת נזכה לגשמים בעיתם, שיהיו גשמי ברכה.

הגמרא במסכת בב"ב דף ו. אומרת, שאם החזיק להוציא מי גשמים לחצר שכנו, ע"י מרזב שיורד בשפיכה, אין לו רשות לטפטף במי גשמים לחצר שכנו על פני אורך גגו ללא מרזב, כיון שזה מפריע לשכנו יותר.

יש ללמוד מכך שקיימת תביעת נזק על מי גשמים. דנו הפוסקים: מה הדין בדיירים בקומה העליונה, שכאשר יורדים מי גשמים לרשותם הם מזיקים לדיירים שתחתם, כגון כשהגשם

יורד על מרפסת שאינה מקורה, ואין בידוד טוב במרפסת ובזמן של גשם חזק נוצרת רטיבות בדירה התחתונה, האם השכן העליון, בעל המרפסת חייב לשאת בהוצאות ולהשקיע בבידוד טוב, או שכיון שהגשם בא מאליו, ואין אלו מים שבעל המרפסת שופך מרצונו, אין לו אחריות על כך, והשכן התחתון שניזוק ידאג לממן לעצמו בידוד טוב במרפסת שמעליו.

שאלה נוספת: כאשר ישנם חורים באיטום שבגג הבנין המשותף, ועל ידי זה ניזוקים דיירי הקומות העליונות מרטיבות מי הגשמים, האם יכולים לחייב את יתר השכנים להשתתף בהוצאות האיטום, או שכיון שמי גשמים אינם

באים מחמת השכנים, ואין להם ענין באיטום הגג - כל מי שניזוק מחוסר האיטום, יממן את התיקון לעצמו?

לפני שנבאר את צדדי ההלכה, חשוב להדגיש כי בכל מקרה של חילוקי דעות יש לפנות לדיין או בורר מוסמך. כיון שפרטי הדינים משתנים ממקרה אחד למשנהו וממנהגי עיר אחת בנושא שיתוף הדיירים, למנהגי עיר אחרת.

כתב הרמ"א (סי' קנ"ה ס"ד): מים שנופלים מדייר עליון ומזיקים לדייר תחתון, אינו חייב לסלקם רק כשהם מי תשמישו, אבל אם ירדו גשמים על העלייה ויורדים למטה, על הניזק לתקן שלא יזק, ומקורו מהריב"ש (סי' תקי"ז), ושם ביאר הטעם, כיון שמי גשמים יורדים מאליהם, לכן אינם נחשבים נזקים שלו [ובלשון הגמרא נקרא 'גירי דיליה'], כיון שאינם באים מכוחו אלא מן השמים הם יורדים עכ"ל.

א"כ מבואר מדבריו שאין אחריות על נזק הנגרם במי גשמים. אמנם בציוור אחר (בסי' קנ"ג סעיף ט'), פסק השו"ע שיש להתחשב בנזקי מי גשמים, וכתב, שאם אחד רוצה להטות את גגו באופן שישפכו מי הגשמים לרשות הרבים - מעכבים עליו, פירושו: מונעים ממנו לעשות כן, והוסיף הרמ"א, שכמו כן הדין כאשר אחד מטה את גגו, באופן שישפכו מי הגשמים ויזיקו לכותל חברו - יכול בעל הכותל למנוע ממנו, ומקורו מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ג סי'

יש לפניך בייגלעאך ופרוסות עוגה ושניהם חביבים עליך על מי תברך קודם?

לקראת ט"ו בשבט: דיני קדימה בברכות וש"ת מיוחד עם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א וגם איך קשור 'דיני קדימה בברכות' לכך שיש אנשים שבפנים מלאים אוויר ורק מבחוץ נראים כאנשים גדולים וחשובים.

התפוח גדול יותר מבשר האבוקדו ולכן יש לברך על התפוח שנראה לעין קטן יותר.

וכן מלפפון ופלפל, אע"פ שהפלפל נראה גדול יותר יש למדוד לפי בשר הפלפל, והאוויר לא מצטרף. (וזה לימוד חשוב שבילנו שיש אנשים שבפנים מלאים אוויר ורק מבחוץ נראים כאנשים גדולים וחשובים, אבל העיקר הוא איך נראים בפנים!)

שאלה: יש לו ספק ברכה, כגון ספק ברכת "בורא נפשות" האם יכול לבקש מאחר שמברך ברכה אחרת שיכוון להוציא ב"ברוך... מלך העולם" וחברו יסיים את הברכה שלו והוא יסיים את הברכה האחרת?

תשובה: אם אין לו עצה אחרת יכול לעשות כן, אע"פ ש"א שאין שומע כעונה על חצי ברכה, הנ"מ כשהמברך אומר רק חצי, אבל אם המברך אומר את כל הברכה, אפשר לכוון לצאת ממנו אפילו חצי ברכה, כמבואר בספר "קהילות יעקב" (ברכות ס' ט').

ענייני קדימה בברכות

ראש השנה לאילנות

ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות בכל הארצות, ואפילו באותם מקומות שזמן הגשם הוא לאחר פסח, כגון: אוסטרליה, ארגנטינה וכד' ("הר צבי" ח"ב או"ח ס' כ"ט).

סדר הברכות

בט"ו בשבט אוכלים הרבה מיני "פרי העץ", ויש לדעת על איזה פרי יברך כדי לפטור את השאר.

כשיש לפניו הרבה מיני פירות, אם כולן ברכותיהן שוין, ויש בהם משבעת המינים, יש לו לברך על הפרי שהוא משבעת המינים, ועי"ז פוטר הברכה לכל שאר הפירות (שו"ע ס' רי"א ס"א), ואפילו אם הוא רק חצי פרי, והשאר הם פרי שלם - מברכים עליו (משנ"ב ס"ד).

אם שניהם ממין אחד, משבעת המינים, או שניהם אינם מין שבעה, מקדים השלם, ואפילו החצי חביב יותר בכל זאת השלם עדיף (משנ"ב שם), וכששניהם שלמים, מקדים המין שרגיל להיות חביב אצלו, אפילו עכשיו חפץ במין השני (שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק י"א).

ואם גם שניהם שלמים, או שניהם אינם שלמים, וגם שניהם חביבים ואחד גדול מחברו, הגדול עדיף ("דעת תורה". וכמש"כ השו"ע ס' קס"ח סעיף ב' לענין פת).

הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

ענייני ברכות

שאלות ששאלתי את רבינו רבי חיים קנייבסקי שליט"א:

שאלה: מי שיש לו בשר ושניצל (ברכת שניהם "שהכל"), והשניצל מטוגן בשמן זית, האם יש לו מעלה של ז' מינים, שיברך עליו קודם (דברברכותיהם שוות, ז' מינים קודם)?

תשובה: מסתבר שאע"פ שהוא טפל, סו"ס הברכה הולכת גם עליו, ויברך עליו קודם.

שאלה: מי שיש לו ב' פרוסות לחם, ועל אחד מהן יש ממרח, האם זה נחשב לחביב שיברך עליו קודם?

תשובה: אע"פ שהממרח טפל, בכל זאת מסתבר שיברך עליו קודם.

שאלה: אכל מיני מזונות, וגם כמה גרגירי רימון יש עליהם דין בריה (כמבואר בשו"ע ס' ר"י), האם יכול להוסיף בברכה מעין שלוש גם "על העץ ועל פרי העץ"?

תשובה: ידוע מהסטייפלר שאם שתה יין כשיעור כזית, ואפילו כשיעור כזית קטן, יכול להוסיף בתוך ברכת מעין שלוש אם בין כך מברך כגון על מזונות, מכיון שהיין הוא ספק ברכה (עי' "ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ט), וכמו כן בבריה יכול להוסיף בתוך ברכת "על המחיה" (אולם אם אכל מזונות ושתה יין פחות מכשיעור, לא יכלול הגפן בברכתו, הגרש"ז איערבך זצ"ל, מובא בש"כ פרק כ"ד ס"ק ע"א, ועי' בספר "וזאת הברכה" עמ' 48).

שאלה: אם אכל כמה גרגירי רימון שהוא בריה וספק אם חייב ברכה אחרונה, האם יכול להמשיך לאכול עוד כמה גרגרים מכיון שבין כך כבר הכניס עצמו לספק?

תשובה: מסתבר שמתיר לאכול עוד בריה.

שאלה: אם אכל בריה בשיעור הקטן של כזית, האם יכול לברך עליו ברכה אחרונה?

תשובה: מסתבר שכן, שיש לו ב' צדדים, ספק בריה ועוד שמא יש כאן שיעור (ומסתבר דכוונת רבינו רק כשיש עוד ספק שמצטרף לשיעור הקטן של כזית דיכול לברך ואין מזה ראייה לשאר ס"ס).

שאלה: יש לו רימון שלם וחצי רימון, האם יש לברך ברכה ראשונה על השלם דברכותיהן שוות שלם קודם, או שמא כיון שגם החצי שהוא מלא גרעינים, וכל גרעין הוא בריה, א"כ גם הוא נחשב לשלם? **תשובה:** מסתבר שיברך על השלם כיון דסו"ס "שלם" הוא מעלה יותר מבריה.

שאלה: יש לו חלב וקולה (ברכותיהן שוות, ז' מינים קודם), האם יש לשתות חלב קודם שגם בו נשתבחה ארץ ישראל דכתבי: "ארץ זבת חלב ודבש" (כמו שז' מינים קודם)?

תשובה: לא מוזכר שיש בזה מעלה, וכוונת הפסוק "חלב" אין זה חלב ממש רק הכוונה שפירות ארץ ישראל שמנים מחלב, וכמבואר בגמרא (כתובות ק"ב).

שאלה: אבוקדו גדול יותר מתפוח, על מה יברך (ברכותיהן שוות גדול קודם, כמבואר בשו"ע ס' קס"ח ב'), וכן מלפפון ופלפל?

תשובה: מכיון שיש גרעין גדול בתוך האבוקדו נמצא ש'בשר'

כשיש שבעת המינים, כל מין הסמוך בפסוק למילת "ארץ" קמא או בתרא הוא קודם למין השני, וסדר חשיבות ב' מינים הוא (חיטה ושעורה אינו מצוי אצלנו לאכול כמות שהם): זית, תמר, ענב (גפן) תאנה ורימון (שו"ע שם ס"ד). יש שנותנים רמז לדבר לפי הגרעין שבו: זית, יש לו גרעין אחד. תמר, יש לו גרעין אחד שנראה כשתיים. ענב, יש לו כמה גרעינים. ותאנה, יש בו יותר גרעינים. ורימון יש בו מאות גרעינים!)

ולסיכום: כשיש הרבה מיני פרי העץ, סדר ברכתן הוא ז' מינים (לפי קדימה בפסוק סמוך ל"ארץ"), שלם, חביב, גדול. ואין צורך לאכול כל הפרי החשוב תחילה, אלא אחר שכבר אכל ממנו קצת, יכול לאכול שאר הפירות ("כף החיים" סי' ר"א ס"ק ט').

בגדרי "שלם"

א. מעלת שלם הוא גם בשלם העשוי ע"י אדם (שו"ע ס' קס"ח סעיף ב'), ולכן קציצת בשר קודם לחתיכת עוף (ספר "וזאת הברכה" בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ב. וכן לחם שלם קודם ללחם פרום, ואפילו אם השלם עשוי מפת קיבר (לחם שאינו נק), והפרוסה עשוי מלחם נק, יש להקדים את השלם, ואפילו השלם יותר קטן יש להקדימו ואפילו אם הפרוס יותר חביב צריך להקדים השלם (שו"ע ס' קס"ח סעיף א').

ג. "בייגלע" נקרא שלם, ומצוי שיש על השולחן כל מיני עוגות, ויש שם גם בייגלע ורוצה לאכול משניהם, וצריך לברך על הבייגלע, ולא על העוגות, אע"ג שהעוגות חביבות יותר.

ד. מעלת השלם הוא אם הדרך להגיש אותו שלם אבל דבר שאין דרך להביא אותו שלם לשולחן כגון אבטיח או מילון, א"צ לברך עליו כשהוא שלם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א).

בירה וענבים

שאלה: יש לפניו בירה (משעורים) לשתיה וענבים (גפן), האם יברך קודם "שהכל" על הבירה שהוא שני ל'ארץ' (שעורים) או יברך על הענבים שהם שלישי ל'ארץ' משום שברכתו "בורא פרי הגפן"?

תשובה: והנה האם לאכילה יש מעלה לפני שתייה, מדברי משנ"ב (ס' ר"א ס"ק ל"ה) משמע שאין בזה דין קדימה, וכן מפורש בפמ"ג (בפתיחה להלכות ברכות ס"ק ח', ובמ"ז סי' ר"א ס"ק ו'), ודלא כמו שכתב ב"ערוך השולחן" (שם סעיף י"ז) שאכילה קודמת לשתיה, עי' שם, וא"כ יש לדון בנד"ד על איזה לברך קודם.

והנה כתב המשנ"ב (שם) שברכת "הגפן" על יין קודם לאכילת זית, הגם שזית הוא ראשון ל'ארץ' בתרא, וגפן הוא שלישי ל'ארץ' קמא, אלא מוכח דהא דיש מעלה בשבעת המינים באין ברכותיהן שוות הוא רק בהבדל בין "עץ" ו"אדמה", אבל כשיש מעלה גדולה בין שאר הברכות כגון ברכת "הגפן" ו"עץ", מעלת הברכה עדיפה, וא"כ ה"ג כשיש ברכת "העץ" על ענבים שהוא מעלה גדולה בעצם הברכה, הוא קודם אפילו אם הוא מאוחר בפסוק, וכן מבואר בהדיא בשעה"צ (ס' ר"א ס"ק ט')

שברכת אדמה קודמת לברכת "שהכל" אפילו ברכת "שהכל" הוא מז' מינים.

ברכה אחרונה

מצוי מאד בט"ו בשבט, שאוכלים מיני פירות שהם משבעת המינים, וברכה אחרונה שלהם הוא מעין ג', וכן אוכלים שאר מיני פרי העץ, שברכה אחרונה שלהם הוא "בורא נפשות", ואם אוכל משניהם, אין צריך לברך "בורא נפשות" על שאר הפירות, מכיון שגם הם בכלל

ברכת "על העץ", שגם הם פרי העץ. אבל אם אכל פירות משבעת המינים ביחד עם פרי האדמה, או עם שאר מאכלים שברכתם "שהכל", צריך לברך מעין ג' על הפירות של שבעת המינים, וברכת "בורא נפשות" על שאר הדברים (שו"ע ס' ר"ח סעיף ג').

שיעור אכילת פרס

יש להזהר מאוד, דלפעמים אוכלים קצת מכל פרי, ונמצא שלא אכל ביחד כזית כדי שיעור אכילת פרס, ואם מברך עליהם "ברכה אחרונה", הרי זו "ברכה לבטלה".

הקיא את האוכל

אם הקיא את האוכל ולא נשאר בו שיעור, הוי כלאחר זמן עיכול, ולא יברך עוד ברכה אחרונה ("שערי תשובה" ריש סי' ר"ח).

בירך "בורא נפשות" במקום מעין ג'

ברכת "בורא נפשות" אינו דומה לברכת "שהכל" שהוא ברכה ראשונה וכוללת כל המאכלים, אלא ד"בורא נפשות" מועיל רק על מינים מסוימים, ולכן אם בירך "בורא נפשות" על דבר שברכתו מעין ג' לא יצא (משנ"ב ס' ר"ב ס"ק נ"ה).

בירך ברכת מעין ג' במקום "בורא נפשות"

וכן אם בירך ברכת מעין ג' במקום שהחייב ברכה אחרונה הוא "בורא נפשות" לא יצא (משנ"ב שם). חוץ מפירות שאם בירך עליהם יצא (שו"ע סי' ר"ח סעיף י"ג), וכן אם בירך על אורז "על המחיה" - יצא (שע"ת סי' ר"ח ס"ק ט').

בירך "על המחיה" ושכח "על הגפן"

שאלה: אכל עוגה ושתה יין ובירך "על המחיה" ושכח להזכיר "על הגפן", האם נפטר מלומר "על הגפן"?

תשובה: אם בשעה שאמר "על המחיה" כיוון ג"כ לפטור את היין שפיר נפטר בזה מכיון שהוא מידי דזיין (עי' "באר היטב" ס' ר"ח ס"ק כ"ג), אבל אם לא כיוון בהדיא לפטור גם את היין ברור שלא נפטר ("מנחת שלמה" ח"א ס' צ"א אות ו', שו"ת "הר צבי" ח"א תש"ק"ה, ובעל "שבט הלוי" [שליט"א] זצ"ל).

ברכת "שהחיינו"

שאלה: כלה ששכרה שמלת כלה האם צריכה לברך עליה "שהחיינו"?

תשובה: רק כשקונה בגד או חפץ מברך "שהחיינו", אבל אם שוכרים רהיטים לא מברכים (אבל אם קבלו מחבר במתנה או קונה אפילו רהיט ישן, צריך לברך אם זה דבר חשוב), (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל).

ברכת "על המחיה" וברכת "על הגפן"

שאלה: אכל כזית מזונות בבית אחד ושכח לברך שם ברכה אחרונה, והלך לבית אחר ושתה שם רביעית יין, מה עליו לעשות?

יסוד השאלה היא האם נימא שיברך כאן ברכה מעין ג' על היין ושוב יחזור למקום הראשון לברך ברכת "על המחיה" כיון שמזונות הוא טעון ברכה במקומו (עי' שו"ע

ס' קפ"ד ג'), ונמצא שמברך ב' ברכות נפרדות או שמה מכיון שבין כך מברך ברכה מעין ג' על היין יכלול בתוכה גם "על המחיה" ביחד ויחסוך לעצמו ברכה שאינה צריכה, וזה עדיף על הדין של טעון ברכה במקומה (הגר"א גניחובסקי זצ"ל הסתפק בזה יומיים לפני פטירתו). ולמעשה מסתבר כצד השני שיברך עכשיו ברכה אחת ויכלול שתיהן בתוכו (הגר"נ קרליץ שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א).

(מתוך ימים חיים)

כשרות המאכלים

הרה"ג אליהו חיים פנחסי שליט"א
מחבר הספר "הכשרות למעשה"

סירים שנתחלפו

סיר בשרי נקי שבושל בו בטעות מאכל חלבי - מה דין המאכל והאם צריך להכשיר את הסיר?

סיר בשרי, שטעו ובישלו בו דברי מאכל חלביים או להיפך, יש לחלק: אם הקדירה הינה בת יומה, דהיינו שבושל בה מאכל בשרי בעשרים וארבע שעות אחרונות, וכעת בושל בה מאכל חלבי - המאכל נאסר, אלא אם כן יש במאכל פי שישים כנגד דפנות הסיר [מה שבדרך כלל אין].

אך אם בישלו בסיר, ועברו מאז הבישול יותר מעשרים וארבע שעות [שהקדירה אינה בת יומה] - מותר המאכל באכילה אם אכן היה הסיר נקי. אולם הסיר עצמו חייב הגעלה, גם כאשר הבישול בו היה לאחר עשרים וארבע שעות. ראה שו"ע (יו"ד סימן צג ס"א). וכאשר נתן מכסה של סיר חלבי על גבי סיר בשרי, דינו כדין הקדירה. ראה רמ"א (שם).

חלה של שבת

חלה של שבת שחוממה על גבי הסיר הבשרי [צ'ולנט], או על גבי הפלטה, ולאחר מכן לא נאכלה החלה - האם מותר לאוכלה עם מאכלי חלב?

חלה שהתחממה על גבי סיר בשרי, באופן שהסיר נקי מכל שירי בשר או שומן, והמכסה מכוסה היטב בצורה שאין אדים [זיעה] עולים מן הסיר לחלה - החלה נותרת בגדר פרווה, ומותר לאכול אותה עם מאכלי חלב. אולם אם המכסה לא מונח היטב, וזיעה עולה אל החלה, או סיר מוסדי שיש על גביו שירי שומן או רוטב - אין לאכול את החלה עם מאכלי חלב.

הוא הדין כאשר היתה החלה מונחת על גבי הפלטה לחימום: אם הפלטה נקיה - אין חשש ויש לצייין, כי חלה שנשארה מסעודת השבת, אין לאוכלה עם מאכלי חלב, היות ולא פעם נוגעים בה בידיים שאינן נקיות ובפרט כשיש ילדים קטנים. אלא אם כן היתה מונחת בקצה השולחן באופן ששמרו על נקיונה.

והאר עינינו בתורתך

בשורה משמחת לעולם התורה: פרויקט ראשון מסוגו היוצא לדרך בשיתוף פעולה בין מערכת 'קול הלשון' וארגון 'אחינו' מציע לכל אברך במה ציבורית בה יוכל למסור שיעורי תורה מצולמים, ולהיות שותף בזיכוי הרבים בהיקפים עצומים.

במסגרת הפרויקט החדש, יוכלו אברכים צעירים ומבוגרים להגיש את הצעותיהם למסירת שיעורים בנושאים שונים, תורה, נ"ך גמרא, הלכה, ומוסר.

צוות מיוחד של ארגון 'אחינו' ו'קול הלשון' יצלם, יערוך, ויפיק את השיעורים ולאחר מכן יצורפו למאגר השיעורים הענק של 'קול הלשון' ויופצו לזיכוי הרבים בפלטפורמות שונות של ארגון 'אחינו' ו'קול הלשון'.

בשלב ראשון של הפרויקט יועדפו שיעורים המתאימים ומיועדים לקהל יעד של מתחזקים וצעירים המעוניינים לזכות ולהצטרף לעולמה של תורה.

יודגש, כי הפרויקט פונה למגידי שיעורים ומרצים מכל העדות והזרמים של המגזר החרדי, גם שטרם נחשפו לקהל הרחב, אך כבר נמצאים ברמת בשלות שתאפשר להתחיל ולפרסם את השיעורים שלהם בטווח הזמן המייד.

יצויין כי השיעורים הם על בסיס התנדבותי בלבד, ומגידי השיעורים שיבחרו לתוכנית הקבועה יקבלו בהמשך הדרכה והכוונה בכדי להוציא את המיטב שלהם. כמו"כ ימסר למג"ש את ערכת שיעוריהם לאחר העריכה ללא כל תשלום.

איך מצטרפים?

בשלב ראשון יוזמנו המעוניינים לתת שיעור לדוגמא למשך 5 דקות בלבד בירושלים ובני ברק.

לאחר הסינון הראשוני יבחרו צוות מג"ש שיוכלו להמשיך בקביעות

המעוניינים להצטרף ולתאם מועד לצילום מתבקשים להתקשר

למוקד המיוחד: 02-5609000

קנין חכמה

לדעת בינרה (משלי ד')

התוכנית החדשה של דרשו

ברגשי שמחה של תורה, הננו לבשר לרבות לומדי התורה די בכל אתה, כי הנהלת דרשו הכריזה במסגרת הועידה העולמית השנתית, לאחר קבלת הזדרכתם וברכתם של מרנן גזולי ומאורי הדור שליט"א, על פתיחת תכנית לימוד שינון וחזרה, אשר תתקרא 'קנין חכמה', ומטרתה להוסיף דעת וחכמה ולעורר בדבר לימוד המוסר.

במסגרת התכנית יילמדו הפרק הראשון של 'תומר דבורה' להרמ"ק, 'ארחות חיים להרא"ש', אורחות צדיקים, מסכת 'אבות' עם פירוש רבינו יונה ומסילת ישרים, במחזור שיחל אי"ה בט"ז שבט השתא וימשך כשנה וחצי בקביעות דבר יום ביומו. סדר הלימוד נקבע לכל ימות השבוע, אך כדי שהלימוד יהיה שוה לכל נפש הושם דגש על הספק סביר שלא יקשה על הלומדים, אך לימודו בקביעות יביא תועלת.

המבחנים והמלגות

ההשתתפות בתוכנית 'קנין חכמה' פתוחה לציבור הרחב בכל מוקדי הבחינה של דרשו, אך קבלת המלגות תתאפשר רק לנבחנים ומשתתפי תכניות דרשו. מבחני קנין חכמה הינם "מבחן גלוי" והזכאות למלגה כפופה לכך שנגער מבחן אחר באותו החודש (דף היומי בהלכה/ קנין תורה) קיבל ציון עובר של לפחות 40 אחוז. המבחן החודשי יכלול 12 שאלות בשיטה אמריקאית. גובה המלגה לאברכים על סך 50 שקלים לציון של 100 אחוזים. ציון מעל 90 אחוז - 45 שקלים. ולבחורים שיעניו לציון גבוה מ-90 אחוזים, ספר מספרי 'דרשו' לפי שיקול המערכת.

חומרי הלימוד והרשמה

קונטרס הלימוד ולוח סדר הלימוד יחולק במוקדי מבחני דרשו בפריסה הארצית. נבחני 'דרשו' שפרטיהם קיימים במערכת אינם צריכים להירשם. מי שאינם נבחרים בתוכניות אחרות של 'דרשו', אינם זכאים כאמור למלגה, אך אם ברצונם לערוך מבחנים לשם קבלת ציון ללא מלגה, ניתן להירשם במוקדי הבחינה.

מועד המבחן הראשון

המבחן הראשון ייערך אי"ה
במוקדי המבחן הרגילים של דרשו
ביום רביעי י' באדר

בכוללים המשתתפים
בתוכנית 'דרשו' בכולל,

וביום שישי י"ב אדר

בכל מוקדי הבחינה
של 'דרשו'

מוקד דרשו
02-5609000

פרויקט ענק המשותף ל'קול הלשון' ו'אחינו' יעמיד דור חדש של מגידי שיעורים

מנהלי הפרויקט קוראים למגידי שיעורים שכבר הגיעו לרמת בשלות המאפשרת להם להתחיל ולמסור שיעורים באופן מידי, לשלוח הצעות ולהצטרף לפרויקט התנדבותי שיכשיר ויקדם אותם תוך כדי מסירת שיעורים באופן שוטף.

בולטים בעולם התשובה, ולקרב מאות ואלפי יהודים לתורה וליראה שמים. כל נשמה כזאת היא עולם מלא, כל נער שחוזר בתשובה יעמיד בהמשך משפחה לתפארת בעז"ה, ויגדל דורות של ילדים ונכדים על דרך התורה והמצוות, כשהזכויות לדורי דורות נזקפות לזכותם של מי שהיתה להם יד בקירוב אותה נשמה אל אבינו שבשמים.

"כל זאת לצד ההזדמנות לה מצפים רבים שכבר מוכרים במשפחה ובין החברים כדרשנים ומרצים בעלי כל הכישורים המתאימים לתפקיד, אך עד כה עדיין לא הצליחו לשבור את המעגל הקרוב ולהפוך למגידי שיעור בעלי שם במעגלים רחבים יותר. השיעורים הללו יצורפו למאגר 'קול הלשון' ויראו אור בפלטפורמות השונות של ארגון 'אחינו', כך שהפרסום הטבעי כבר יעשה את שלו בעז"ה".

לדבריהם, ההצעה מונחת ועומדת וכל מי שרואה את עצמו בעל יכולת למסור שיעורים מוזמן ליצור קשר עם הארגון בטלפון שמספרו 02-560-9000 למסור את פרטיו ולהגיע לשיעור ניסיוני שיימשך חמש דקות, באולפנים בירושלים או בבני ברק. לאחר הסינון הראשון ייבחרו בעז"ה עשרות מגידי שיעורים שיוכלו להמשיך עם הפרויקט, ולמסור שיעורים באופן קבוע לאורך התקופה הקרובה, כשהארגון מצדו יבצע עריכה ועיבוד להקלטות, ולאחר מכן יעביר עותק מהשיעורים המוקלטים והערוכים גם לידי של מגיד השיעור ללא כל עלות.

עשרות מרצים ומגידי שיעורים יוכשרו אי"ה בתקופה הקרובה במסגרת פרויקט ראשון מסוגו היוצא לדרך בשיתוף פעולה בין ארגון הקירוב 'אחינו' ומערכת השיעורים 'קול הלשון'. במסגרת הפרויקט מוצע למגידי שיעורים שעדיין לא צברו ניסיון ופרסום בתחום, אך כבר הגיעו לרמת בשלות המאפשרת להם לצאת לדרך באופן מידי ולהשתלם תוך כדי מסירת שיעורים אל מול המצלמה, כשמקביל הם יקבלו הדרכה והכוונה מקצועית שתאפשר להם להתקדם בתחום.

השיעורים יוכנסו באופן מידי למאגר השיעורים הענק של מערכת 'קול הלשון', ויהיו זמינים לרבבות המשתמשים הקבועים במערכות הפצת השיעורים של 'קול הלשון'. כמו כן יועברו השיעורים לארגון 'אחינו', שיעשה בהם שימוש מושכל בזמן ובמועד שימצא לנכון.

מפאת אופי הפעילות של הארגון, מבהירים יזמי הפרויקט כי בשלב ראשון תינתן עדיפות למגידי שיעורים שהתוכן אותו ימסרו יתאים למתחזקים העושים את צעדיהם הראשונים בעולם התורה, ולנערים המתעניינים ביהדות ומבקשים לצפות בשיעורים שיעניקו להם חיזוק והסברים על המצוות השונות, בשפה קלילה וברורה שתאפשר גם למי שלא גדל בבית המדרש להתחבר לדברים ולקחת אותם למישור המעשי.

"מדובר בזכות עצומה שלא כל אדם זוכה לה", מסבירים יזמי הפרויקט, "יש כאן הזדמנות לאברכים מן השורה להפוך לפעילים

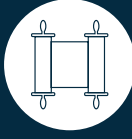
שיעורים מידע עדכונים 24

עכשיו בקו השיעורים של דרשו

077-2613337

סיכום שבועי בדרך היומית בהלכה

עשרה ששכחו לומר "אלקינו" ב'זימון' - האם ישונו ויזמנו? מהו השינוי בברכת המזון לאוכל במקום ציבורי? וכיצד מקיימים מצות זימון כשחלק מן הסועדים בָּרְכוּ ללא זימון?

מספר האנשים ב'זימון'

- שלושה אנשים שאכלו יחד, חייבים ב'זימון' ואינם רשאים לברך ללא זימון. ושניים שאכלו יחד, ויש בבית שבו אוכלים אדם נוסף - מצוה שיתנו לו לאכול כדי שיצטרף עמהם לזימון.
- ששה עד תשעה אנשים שאכלו יחד, רשאים להחלק לחבורות קטנות לזימון, אבל עשרה אינם רשאים להחלק, כיון שהתחייבו לזמן בָּשֵׁם, ורק מעשרים ומעלה רשאים להחלק לעשרה עשרה.
- עשרה אנשים שאכלו יחד מזמנים בָּשֵׁם, דהיינו שמזכירים את שם ה' ואומרים "נברך אלקינו" ו"ברוך אלקינו". ואם טעו וזימנו ללא שָׁם, אסור לשוב ולזמן בָּשֵׁם, כיון שכבר יצאו ידי חובת זימון.

הצירוף ל'זימון'

- שלושה אנשים ויותר שאכלו יחד באופן שלא חלה עליהם חובת 'זימון' - יש אומרים שראוי שיזמנו; ונחלקו הפוסקים אם לדעה זו עשרה יזמנו בָּשֵׁם. ורבים חולקים וסוברים שאין לזמן כלל.
- חובת הזימון חלה רק על האוכלים יחד בדרך קביעות, דהיינו שיושבים סביב שולחן אחד. ואכילת בעל הבית עם בני ביתו נחשבת כקביעות אפילו בשני שולחנות.
- בסעודה מרובת משתתפים, יש לכבד בזימון אדם בעל קול חזק וגבוה, כדי שכולם ישמעוהו. ורמקול - נחלקו הפוסקים אם מועיל לשם כך.
- האוכלים בחורשה וכדומה כשהם מפוזרים - כמצוי בטוילים - אינם מצטרפים לזימון; אולם, אם יושבים סביב שולחן הנמצא שם, או שפורסים סדין על הקרקע ואוכלים סביבו - הרי זו קביעות.
- האחרונים דנים בנוגע לכלי התחבורה השונים - אם מצטרפים בהם ל'זימון'. ויש אומרים שהדבר תלוי בְּגִינְחוֹת הנסיעה, כלומר, שאם דעתם מיושבת עליהם לזמן ולברך יחד, מצטרפים.
- האוכל במקום ציבורי ללא בעלות, או במקום שבעלות גוי, יאמר: "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בהליכתנו ובישיבתנו עד עולם", במקום: "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בבית הזה...".
- תשעה אנשים שאכלו בשלוש חבורות נפרדות, ובכל אחת מהן זימנו, וברכו שנים, והשלישי חפץ להמשיך באכילתו, כך שנתרו שלושה הממשיכים באכילתם, אחד מכל חבורה - אף אם חברו שלושתם ואכלו יחד, לא חלה עליהם חובת זימון, כיון שכבר יצאו ידי חובת זימון לסעודה זו.
- ארבעה אנשים ויותר שאכלו יחד, ויצא אחד מהם, או אף שלושה שאכלו יחד, ויצא אחד מהם, והצטרפו השנים הנותרים עם אדם שלישי וזימנו עמו - אין היוצא חייב עוד בזימון, אך לא יצא ידי חובת זימון על סעודתו זו, כיון שזימנו שלא בנוכחותו.

זימון כשהסועדים בָּרְכוּ ללא זימון

- שלשה אנשים ויותר שאכלו וברכו ללא זימון - בטלה מצות הזימון שחלה עליהם, ואינם יכולים לומר את ברכת הזימון לאחר ברכת המזון.
- בהמשך לאמור לעיל: שנים שלא בָּרְכוּ יכולים לזמן עם אחד שכבר בָּרַךְ, כיון שהוא מחויב בזימון, אלא שאין לו תקנה, והצטרפותו מועילה לפחות לענין זה שהאחרים יצאו ידי חובת זימון.
- בהמשך לאמור לעיל: עשרה אנשים ויותר, ששבעה מהם לא בָּרְכוּ, והיתר ברכו ללא זימון, יכולים השבעה להצטרף עם שלושה מאלו שברכו ולזמן בָּשֵׁם.

האם אשה יכולה להוציא אחרים ב'קידוש' לאחר שקידשה בעצמה?

והאם נשים חייבות בקידוש של ליל יום טוב?

הרב יהודה יעקבזון

לשוב ולקדש כדי להוציא אחרים, הוא משום שכל ישראל ערבים זה לזה; והנשים אינן בכלל הערבות; ויש חולקים וסוברים שהנשים הן בכלל הערבות, ויכולות לשוב ולקדש לאחרים לאחר שיצאו בעצמן ידי חובה.

ולענין קידוש של ליל יום טוב - נחלקו הפוסקים אם נשים חייבות בו; ואף לדעת החולקים קיבלו הנשים על עצמן מצות הקידוש כחובה, אלא שלדעה זו - למנהג הספרדים שנשים אינן מברכות על מצוה שאינן חייבות בה, לא תקדש אשה בעצמה אלא תשמע מן האיש.

[שו"ע רעא, ב, משנ"ב ג-ה, ושעה"צ, ט; ביאורים ומוספים דרשו, 45]

חובת ה'קידוש' בליל שבת היא מן התורה, ונדרשת מהכתוב "זכור את יום השבת לקדשו"; לפיכך, על אף שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, ב'קידוש' זה חייבות הנשים כאנשים, משום שהכתוב "זכור את יום השבת" הוקש לכתוב "שמור את יום לקדשו", שהרי "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו", והחייבים בשמירת השבת, דהיינו באיסור המלאכה, חייבים גם בזכירתה.

וכיון שחייבות בקידוש מן התורה, היכולת בידן להוציא אנשים ידי חובתם, אלא שמדרך הכבוד הוא שאשה לא תוציא אלא את בני ביתה. ואשה שכבר יצאה ידי חובתה - יש אומרים שאינה יכולה להוציא אחרים ידי חובתם, כיון שהטעם שמי שיצא ידי חובתו יכול

האם מותר להכין סלט פירות בט"ו בשבט שחל בשבת? והאם יש הבדל אם עושה זאת בכלי המיוחד לכך? וכיצד קשור עניין זה למלאכת טוחן?

על כך ועוד, בפרק זה של דיני מלאכת טוחן בירקות ופירות

הרב יצחק פוליטנסקי

מלאכת טוחן

עיקר מהותה של מלאכת טוחן היא חלוקת גוף אחד להרבה חלקים קטנים, כאשר החלוקה נעשית כדי שיוכל להשתמש בהם, כגון כשטוחן גרעיני חיטה לקמח או כותש תבלינים לאבקה. כמו"כ איסור זה חל גם בריסוק או טחינה של מאכלים כגון פירות או ירקות, או בחיתוכם לחתיכות קטנות. וכן בדברים שאינם אוכל, אך גדלו באדמה או על האדמה (גידולי קרקע) שטוחנם כדי להשתמש בחלקים היוצאים מהם, כגון נסורת המהץ וכדו', בין אם עושה זאת בכלי המיוחד לכך ובין ביד או במזלג, הדבר אסור.

סלט ירקות או פירות

כפי שנכתב לעיל, ישנו איסור טוחן גם כאשר חותך גוש גדול לחתיכות קטנות, ולא לאבקה ממש, כגון שחותך ירקות או פירות לחתיכות קטנות עבור סלט וכדו', ואם חותך אותם בחתיכות גדולות ממש אין בכך איסור.

החתיכות קטנות או דקות

גודל החתיכות שבהן חל איסור טוחן אינו מבואר בפוסקים, ולכאורה נקבע לפי הגודל שרגילים באותם חתיכות בימות החול, שבגודל זה הן נחשבות לקטנות.

רצועות לסלט גזר וכו'

אין לחתוך רצועות דקות ממש של ירקות, כגון לסלט כרוב וגזר משום איסור טוחן.

סמוך לאכילה

כאשר מכין את הסלט סמוך לסעודה ממש, הדבר מותר גם אם זמן אכילתו בפועל הוא בסוף הסעודה כמנה אחרונה, אך יזהר שהחתיכות לא תהיינה קטנות ממש, אלא יותר מן הרגיל בימות החול, וגם בהיתר זה אין לחותכן בכלי המיוחד לכך אפילו בסמוך לסעודה.

חיתוך לפרוסות

מותר לחתוך מלפפון או כל ירק או פרי לפרוסות, ואין בכך איסור טוחן.

[התקציף הובא מספרים ומקורות שונים, אך אין לפסוק ממנו הלכה למעשה ללא עיון במקורות]

גליון רמ"ג
שנה ר' תשע"ז

סיפורי צדיקים

י"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלס"א

ידידי לפרשת קליטון על אישור ליהודים בתורה

סיפורי חז"ל

ויקרא משה כל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח (י"ב כ"א) ויקרא משה לכל זקני ישראל" למה זכו הזקנים שייגאלו ישראל על ידיהם? אלא בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא אל משה בסנה, אמר לו "לך ואספת את כל זקני בני ישראל" ונאמר "ויאמן העם". אמר הקדוש ברוך הוא הריני פורע לזקנים על שגרמו לישראל להאמין בשמי בשעה שאמר משה "ואומר להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם" אילו לא קיבלו הזקנים את דבריו של משה, אף כל ישראל לא היו מקבלים. אלא הזקנים קיבלו תחילה ומשכו כל ישראל אחריהם. ועשו אותם להאמין לשמו של הקדוש ברוך הוא. אמר הקדוש ברוך הוא אף אני עושה להם כבוד ויהיה גאולת ישראל על ידיהם שיהיו ישראל שוחטים פסחיהם על ידיהם של זקנים.

(שמו"ר ט"ז א')

פרשת השבוע

דברו אל כל עדת ישראל (י"ג - ג')

ברש"י: "דברו אל כל עדת" וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמר אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה וגו' והדיבור יוצא מבין שניהם. הגה"ק רבי עקיבא איגר זיע"א וידידו הגה"ק רבי יעקב לוברבוים רבה של ליסא בעל "נתיבות המשפט" באו לוורשה לכנס גדול של רבנים. יצאו יהודי וורשה אל שער העיר לקבל את פניהם של שני גדולי הדור, בכבוד רב הובילים במרכבה הדורה רתומה לשני סוסים. והכניסום לעיר בקול תרועת המון חוגג. מרוב התלהבות לכבוד שני גאוני ומאורי הדור, התירו אנשים את הסוסים מהמרכבה, רתמו עצמם במקום הסוסים והסיעו את המרכבה. כשהרגיש רבי עקיבא איגר בדבר אמר: למי כל הכבוד הזה אם לא לר' יעקב מליסא, ירד מן המרכבה ונבלע בין ההמון, מרוב צפיפות לא הכירו בו, והוא כיתר ההמון הנלהב הצטרף להסיע את המרכבה. ר' יעקב מליסא אמר בלבו למי כל הכבוד הגדול הזה, אם לא לר' עקיבא איגר גאון הדור. ירד גם הוא מן המרכבה והצטרף לאנשים המסיעים. כך הסיעו והסיעו עד שהרגישו שהיא ריקה מאדם.

מתניכם חגורים (י"ב - י"א)

מסופר על הגה"ק החיד"א זיע"א, שנסע פעם באניה עם סוחר אחד בן בליעל, שהביא עמו כמות גדולה של גבינה לא כשרה, אותה רצה למכור בקהילות איטליה. ביקש הסוחר מהחיד"א שיתן לו הכשר על הגבינה. משסירב החיד"א, שכר הסוחר כמה מלחים שיאיימו עליו ויוציאו ממנו הכשר בכח. ראה החיד"א שנשקפת לו סכנה, ישב וכתב הכשר שסופו, הכותב וחותם ביום ג' לסדר מתניכם חגורים בספר שמו"ת תק"ח לפ"ק. הגיע הסוחר אל אחת הקהילות וניגש אל הרב להראות לו את ההכשר כמקובל, עיין הרב בכתב ההכשר ותמה על סופו, מה ראה החיד"א לציין את ספר שמו"ת. ועוד בראשי תיבות. לפתע אורו עיניו של הרב, שמו"ת הרי זה ר"ת שנים מקרא ואחד תרגום. עיין בתרגום אונקלוס ומצא "מתניכם חגורים" תרגום "הרציכון יהון אסיריק" כלומר חריצי הגבינה אסורים הם. התפעל הרב מחכמתו של החיד"א. חקר את הסוחר ולאחר שהודה שהוציא את ההכשר מהחיד"א בכח, העניש אותו, ולא העניק לו הכשר.

זמני השבת

זמני יציאת השבת
ירושלים: 5:54 ת"א: 5:56 ר"ת: 6:33

פרשת בא

זמני כניסת השבת
ירושלים: 4:40 ת"א: 4:54

בוחה של אנחה יהודית

סיפור זה קרה במוצאי שבת אחד חורף וקר. כאשר מיד אחרי ההבדלה, קרא הבעל שם טוב הקדוש זיע"א לעגלון שלו. וציווה עליו לרתום את הסוסים לעגלה. עד מהרה היה הבעש"ט בדרך מלווה אחדים מתלמידיו הנאמנים. מיד שיצאה העגלה על אם הדרך אמר הבעש"ט לבעל העגלה, לעזוב את המושכות ולתת לסוסים ללכת כחפצם, הם כבר יגיעו לאן שצריכים להגיע, אמר. דהרו להם אפוא הסוסים באופן חופשי, עלו הרים וירדו בקעות, עד שנעצרו ליד בית קטן בקצהו של כפר מושלג. במשך הדרך רעדו התלמידים מהקור הרב. והיה להם קשה מהסבל הרב שסבלו מהקור הנורא. מובן שעתה שמחו על ההזדמנות לרדת מהעגלה הקפואה ולהיכנס לבית הראשון שיודמן לפניהם, כדי לחמם קצת את עצמותיהם. דפקו איפוא בדלת וכשהיא נפתחה ניצב לפניהם יהודי קטן וצנום שקרא להם להיכנס פנימה, האיש שהיו לו עיניים גדולות ומאירות, סיפר לאורחים כי זה זמן רב לא נודמן לו לקיים את מצוות הכנסת אורחים, כי בשל החורף הקשה לא באו עוברי אורח לכפר. עתה הוא שמח שנפלה לידו מצווה גדולה זו.

הבעש"ט הקדוש קטע את שטף דיבורו של האיש, וציווה עליו להכין תה וחלב חם לאורחים. בעל הבית עשה זאת בשמחה רבה, אפילו יותר ממה שנתבקש, והאורחים נחו מעמל הדרך וחיממו את אברייהם הקפואים. לאתר שאכלו ושתו, שוב פתח בעל הבית בשיחה עם האורחים, וסיפר להם ששמו משה וכי הוא מפרנס את משפחתו על ידי מכירת מיני מרכולת ודברי סידקית לכפריים. "מאין אתם יהודים?" שאל ר' משה את אורחיו. כאשר שמע כי האורחים באים מהעיר מעזיבו, שאל אותם אם מכירים הם את הצדיק הגדול רבי ישראל בעל שם טוב? אולם עוד לפני שמי מהתלמידים הספיק לענות, היסה הבעש"ט את ר' משה וביקש אותו לא להטריח עליהם בשאלותיו, אלא יכין מיד לכולם מיטות, שבהם יוכלו לישון בלילה. חמישה ימים וחמישה לילות ישבו הבעש"ט ותלמידיו בביתו של היהודי הכפרי, אכלו ושתו להנאתם, ישנו על מיטות רכות, ובעל הבית ר' משה ממש מסר את נפשו ואת כל אשר עמו בבית, כדי שהאורחים ירגישו בטוב ולא יחסר להם מאומה, הוא לקח אוכל מפי הטף, חסך מפיו ומפי אשתו ונתן הכל לאורחים. אולם לא הוא ולא אשתו לא התלוננו, אלא שמחו שמחה גדולה שניתנת להם הזדמנות כה רבה כדי לקיים את מצוות הכנסת אורחים.

מקץ חמישה ימים נסעו האורחים כלעומת שבאו, ר' משה ליווה אותם כנהוג כברת דרך אל מחוץ לכפר. וכאשר נפרדו ממנו ביקש מהם טובה, יואילו נא להזכיר אותו לטובה לפני

הצדיק הגדול רבי ישראל בעל שם טוב שיברך אותו שיזכה להיות יהודי טוב וירא שמים. כאן קרא אותו אליו הבעש"ט ואמר לו דע לך כי אני הוא הבעל שם טוב, אני באתי לכאן אך ורק בגללך, אולם אתה לא תדע את סיבת בואי עד שיעבור זמן מה. משה נשאר תוהה ומשתומם למשמע דבריו אלה של הבעש"ט, הלא דבר הוא. אם הצדיק הגדול רבי ישראל בעל שם טוב בא במיוחד אליו ובגללו, אולם עוד לפני שהספיק להתאושש ולומר מלה, נעלמה העגלה ובה האורחים כאילו נשאה אותם הרוח.

בשובו לביתו מצא ר' משה את הילדים בוכים אשתו סיפרה לו וכי אין בבית מה לאכול, הילדים רעבים, לא זו בלבד שהאורחים אכלו כל מה שהיה בבית, אלא שאפילו נאלצו למכור כלי בית אחדים כדי שיוכלו למלא את כל משאלותיהם של האורחים. עתה נשאר הבית ריק מכל והילדים בוכים. ר' משה הביט על ילדיו הבוכים ועל אשתו אשר ישבה חסרת אונים, ולפתע פרץ בבכי מר, בלב שבור הוא קרא: "רבונו של עולם, למה זה מגיע לי? מדוע צריכים הילדים שלי לסבול חרפת רעב? מה הם אשמים?" באומרו זאת יצאה מפיו אנחה כבדה, שבאה מעמקי נשמתו, ושוב פרץ בבכי סוער.

הנקישה בדלת העירה את ר' משה מהרהוריו הנוגים, הוא פתח את הדלת וגוי זקן בשם איון מתושבי הכפר נכנס פנימה. איון זה נוהג היה להיכנס מדי פעם לביתו של ר' משה, ולהרים כוסית יי"ש לחיי בעל הבית. ר' משה רצה להגיד לו כי הפעם אין לו בבית מאומה, אולם איון הקדימו ואמר, כי מטרת בואו הפעם חשובה הרבה יותר מאשר כוסית משקה. איון לחש לאוזנו של ר' משה כי הוא רוצה לספר לו סוד דבר מה שאיש מלבדם אסור שיידע. שמע נא משה, אמר איון ליהודי המשתאה, אני זקן חלוש וחולה, אני אמנם מתגורר אצל בתי וחתני, אולם אינני מסתדר איתם. ולכן ברצוני לבקש ממך טובה, אני רוצה לבוא ולגור בביתך, אין אני צריך הרבה, אולם אתה תהנה בשכר הכנסת האורחים שלך מתמורה גדולה. יש לי אוצר גדול מוחבא ביער, אוצר שמכיל עשרות אלפי מטבעות זהב. עכשיו מיד תוכל ללכת לשם ולקחת לך כמה שאתה רוצה. ולאחר מותי יהיה כל האוצר שלך.

ר' משה לא ידע מה להשיב לאיון על דבריו המזורזים. והוא אף לא ידע מה לחשוב על כך האם הוא משוגע? האם הוא שיכור או יצא מדעתו? אולם איון לא חיכה הרבה, כי הבין כנראה שדבריו המבולבלים אינם מעוררים אמון רב. לכן הוא לקח את ר' משה בידי והובילו אל המחבוא שביער אשר ליד הכפר שלהם. הוא חפר קצת מתחת לעץ גדול. ועד מהרה הוציא שק מלא מטבעות זהב. הבה ניקח את זה אליך הביתה אמר הגוי הזקן. ואיש אינו צריך לדעת על כך, זה שלך וחסל.

צִיּוֹן וְנִמְשָׁל

מעלתו של העניו

כשאנו רואים איש צנוע ונחבא אל הכלים שייף ועייל שייף ונפיק, אנו חושבים בלבנו מה יפעל אדם זה בענוותנותו היתירה, הרי אין הוא מעורב עם הבריות, ויש ואפילו מקילים בכבודו, ולעומתו בעל הגאווה שקומתו זקופה תמיד, והוא מבקיע לו דרך בראש, הוא ראשון המדברים והוא הקופץ בכל מקום בראש, ודאי שהוא יראה עולמו בחייו, אולם אין הדבר כן.

משל למלך שהיו לו שני בנים ושלחם על פני מדינות ללמוד הליכות עולם, ושלח את האחד למדינה אחת בכבוד גדול ברוב פאר והדר כיאות לבן מלך גדול, ואת השני שלח כאיש פשוט כמעט בבזיון עד שלא נודע אפילו כי בן מלך הוא, והנה הראשון ראה את המדינה והיא טובה ויאה לה להיספח למלכות אביו, התחיל לדרוך עליה ברגל גאווה, לדרוש כבוד בפיו, עד שפתח במלחמה איתה, אולם כשבני המדינה ראו את טיבו של בן המלך, מיד עמדו על דעתו וכוונותיו כלפי מדינתם כי הוא מבקש להשתלט עליהם, מיד קמו עליו כאיש אחד וניצחו אותו וגירשוהו מן המדינה, והוא חזר אל המלך אבל וחפוי ראש. ואילו הבן השני בא למדינה אחרת כאיש פשוט והיה נכנע לכל והתערב עם הבריות, הראה את חכמתו כיאות לבן מלך, עד שלב כולם דבק בו לאהבה אותו, וברוב חכמתו וטיב מעשיו נתחבב כל כך על בני המדינה, עד שלא הרגישו כלל כיצד הוא מתנשא ועולה בעיניהם וכובשם בהכנעתו וענוותנותו, וכשחזר ובא לפני המלך הביא לו שי את המדינה הזאת וגם עוד כמה מדינות שנלוו אליו מרוב אהבתם אליו.

הנמשל: כן הדבר בענין העניו הנכנע ובעל הגאווה, בעל הגאווה ניכר מיד ואין הוא יכול לשרור בגאותו אלא זמן קצר בלבד, אולם הנכנע והעניו, אם כי בזמן הראשון אין מכירים אותו ואין נשמעים לו, הרי במשך הזמן עומדים על טיבו ועומדים על אופיו ומקבלים מרותו ברצון.

בשם הבעש"ט הקדוש זיע"א

בביתו של ר' משה נהייתה אורה ושמחה. שוב לא הורגש מחסור וכל בני המשפחה הרגישו היטב את תוצאותיו של הנס הגדול שארע. ר' משה התחיל לעשות מסחר, וכל מה שעשה, ה' הצליח בידו, ובמרוצת הזמן הפך לעשיר גדול ששמו הלך לפניו.

אשר לאיון הזקן, הוא חי בביתו של ר' משה במשך שבועות אחדים. ביום בהיר אחד הוא הלך לבקר בבית בתו, ובהיותו שם, מת לפתע פתאום. עתה ירש ר' משה את האוצר באופן מוחלט וסופי, הוא חילק הרבה צדקה וניהל חיים יהודיים מלאים.

כעבור שנים אחדות נזכר ר' משה בעוניו משכבר הימים ובביקורו של הבעש"ט הקדוש אצלו. והחליט לנסוע למעוזבו ולבקר אצל הצדיק. כאשר נכנס אל הבעש"ט הביתה, הכיר אותו הבעש"ט מיד, נתן לו שלום עליכם, שאלו לשלום משפחתו, ובכלל קבלו בספר פנים יפות. תלמידי הבעש"ט התפלאו מאוד כאשר לא ידעו מיהו היהודי שרבים חולק לו כבוד כה רב. הבעש"ט הבחין במבטי ההשתוממות של תלמידיו ואמר להם: אתם לא זוכרים אותו? הרי אנחנו ביקרנו בביתו והתארחנו אצלו במשך חמישה ימים, כשאנו מכלים כל פרוסת לחם שהיתה לו בבית. אתם זוכרים? עתה יכול אני לגלות לכם את סיבת נסיעתנו או לכפר ההוא כדי להתארח בביתו של היהודי הזה. ובכן, המשיך הבעל שם טוב, על היהודי הזה נגזר בשמים שיהיה עשיר גדול בזכות מצות הכנסת אורחים שהוא מקיים בהידור רב, אולם הצרה היתה אתו שהוא היה מסתפק במועט ואף לא ביקש ולא התפלל על פרנסה, וכך נשקפה סכנה כי הברכה לא תחול עליו, ולעולם יישאר עני תוך שהוא מאבד את האוצר השמור לו. רק כאשר ביקרנו אצלו וישבנו לו על הראש במשך חמישה ימים, תוך שלא הותרנו בביתו מאומה הראוי למאכל, והילדים שלו היו רעבים ללחם ובכו באוזניו בתבעם אוכל, רק אז הוא נשבר, נאנח אנחה עמוקה מקרב לב וביקש את הבורא שיתן לו פרנסה. רק אז חלה עליו הברכה וה' שלח אליו מיד את איוואן עם ההצעה לרשת את האוצר וכך הוא נהיה עשיר גדול בהתאם להחלטה השמימית שהוחלט לגביו.

שמעו התלמידים ואמרו הנה כי כן זה כוחה של אנחה יהודית שבאה מעומק לב שבור.

צ'ין אדם לחברו

כיצד אוכל לשבת בחום

מסופר: כל השנים שישב הגה"ק רבי חיים זיע"א על כיסא הרבנות בבריסק, סיפק לו הקהל צרכי ביתו ובכללם נר למאור ועצים להסקה. פעם אחת הרגישו הפרנסים שהוצאת בית הרב לעצי הסקה עולה לת"ק רובל לשנה, תהו ותמהו הוצאה מרובה כזו מנין? אפילו אמידים שבאמידים אינם מוציאים יותר מחמישים רובל לשנה, בדקו ומצאו שדיר העצים בבית הרב אינו נעול, ועניי העיר באים ולוקחים כמתוך שלהם. עמדו ונעלו את דיר העצים ומסרו את המפתח לידו של השמש. כשהרגיש רבי חיים בדבר, צווה להסיר מיד את המנעול. ושוב היה דיר העצים פתוח לרווחה ועניי העיר באים ומסתפקים לפי צרכם. באו הפרנסים אצל רבי חיים וקראו תגר: רבנו אין קופת הקהל מספקת לספק עצים לכל העניים שבעיר, אם כן משיב רבי חיים אף בביתי לא יסיקו, כי איך אוכל לשבת בחום בשעה שהעניים קופאים בצינה.

יהודי של הקב"ה

השעה מאוחרת כבר אחרי חצות, הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א יושב בחדרו שקוע בלימודיו ואור קלוש של מנורה רעועה האיר את הספר שלפניו. לפתע נשמעו דפיקות בדלת, איכר שיכור כלוט עומד בחוץ ונוקש על הדלת ואומר: קר לי ובמטה חמה חשקה נפשי, היאך מעיז השיכור? מה לו ולביתי? הרהר הצדיק. אחרי רגע חשב לעצמו, למעשה מה לו לזה

בעולמו של הקב"ה? ואם הבורא מתרצה לו מדוע אסרב אני? קם ופתח את הדלת והציע לו מטה.

נתרפא בזכות כיבוד אב ואם

מעשה באברך שחלה במחלה אנושה ר"ל והרופאים אמרו נואש לחייו. החליט האיש לנסוע אל הגה"ק ה"חזון איש" זיע"א ולהתברך מפיו, הדרך מעירו אל הגאון היתה ארוכה למדי והאמצעים היו ממנו והלאה, אולם כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ומשום כך עשה האברך מאמצים למעלה מכוחותיו עד שהצליח לגייס את הסכום הדרוש לנסיעה הארוכה, כשהגיע לבית החזון איש שאלו הגאון האם יש לו הורים? לתשובת האיש כי ברוך ה' זכה והוריו מתגוררים בסמוך לו, המשיך החזון איש להתעניין במה הם מתפרנסים? בדחקות רבה, ענה האיש, נענה החזון איש ואמר בוא וראה חשבונות של בני אדם, חולה אנוש סובל טלטולי דרך קשים, מוציא הוצאות מרובות כדי להתברך מפי אדם, ספק יעזרהו ספק לא, הקב"ה הבטיח בתורתו "כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" הבטחה מפורשת, אמור נא לי סיים החזון איש, מתי הוצאת על הורייך ולו מחצית הסכום שעלתה לך נסיעה זו? נכנסו הדברים אל לבו של האברך והחליט להתמסר לכיבוד הוריו. מחלתו נעלמה, והוא עוד זכה להאריך ימים.

הילולא דצדקיא

שבת קודש ח' שבט

הרה"ק רבי ראובן הלוי ב"ר יעקב הורוויץ מדוארנאווצא (דודאים בשדה - תקפ"ט)

יום ראשון ט' שבט

הרה"ק רבי יוסף יוסקא הלוי מיאסי ב"ר אריה לייב מוואלטישיסק (תקס"ז)
רבי ישראל יעקב מבילקאמין ב"ר מנחם מענדל מרימינוב (תקפ"ז)

הרה"ק רבי ראובן הלוי ב"ר יעקב הורוויץ מדוארנאווצא (דודאים בשדה - תקפ"ט)

יום שני י' שבט

הגה"ק רבי מאיר קאצינעלבוין ב"ר יצחק (מהר"ם פדווא - שכ"ה)

הרה"ק רבי שלום מורחי דידיע שרעבי (סידור הרש"ש - תקמ"ב)

הרה"ק רבי יוסף יצחק הרי"צ מליובאוויטש ב"ר שלום דובער (תש"י)

יום שלישי י"א שבט

רבי יהודה צבי הכהן מסאמבור ב"ר אורי מסאמבור (תרע"ט)

יום רביעי י"ב שבט

הרה"ק רבי דוד יהודה לייב מקאזאטין ב"ר אברהם יהושע העשיל מסקווירא (תר"פ)

יום חמישי י"ג שבט

הרה"ק רבי יהודה יעקב שמשון שפירא מואסלאס ב"ר פינחס מקארין (תקס"ח)

הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש ב"ר נח (תק"ע)
רבי יוסף מנחם מנאנאס (נקרא בשם רבי יוועף נאנאשער) ב"ר יעקב (תקפ"ט)

שישי י"ד שבט

הגה"ק רבי יעקב יהושע ב"ר צבי הירש אב"ד פפד"מ (פני יהושע - תקט"ז)

הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר ב"ר שרגא פייבל מגריצא (תרנ"ד)

זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

פרפראות

מסופר: ר' גרשון מחסידי מלעכאוויטש היה מכניס אורחים גדול, ובעירו היה איש עשיר יותר ממנו ואף פעם לא רצה להכניס אורח. ולא עוד אלא כשהיה בא אליו אורח שלחו לר' גרשון. הדבר חרה לר' גרשון ונסע ללעכאוויטש והתנצל על זה שיש לו תערומות על יהודי. ואמר לו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש (יומא דהילולא י"ג שבט) "לא תשנא את אחיך בלבבך" היינו לא תשנא את אחיך בלבבך במה שיש לך לב טוב.

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

הנני מביא מחר ארבה בגבלך וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראת את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד (י, ד-ה) - בגימטריה שני ברוזל, קרניו פשוט, בפיו פאריה, עיניו כסלקים כפיו כנשר, צואר כסוס, לבו אדם, גבו נחש, ירכי גמל, שוקי מפר, לבושו סרק, כמוכא במדרש הגדול על הארבה. (מגדנות)

מי ומי ההלכים (ח, ה) - מ"י בגימטריה 50, רמז לו פרעה למשה שמחצית העם יצאו ומחצית ישאר, אולם משה אמר לו בני ערניו ובקניניו נלך - נלך בגימטריה 100, כלומר כל העם יצא. וכך צריך האדם לנהג, שלא להסתפק במחצית התעלותו בעבודת ה'. (לב שמחה)

וינח בכל גבול מצרים (י, יד) - כתב בעל הטורים שהארבה נח בשבת, שכן נאמר וינח ביום השביעי. ורמז לזה, שחבת וינח היא חבתה השביעית בפסוק זה, ביום השביעי. (מגדנות)

לא נשאר ארבה אחד (י, ט) - מפרש רש"י, שאפלו המלוחים שקלחו המצרים לא נשארו אצלם, ורמז נאה לזה, כי חבת ארבה אחד בגימטריה אף המלוחים. (אור תורה)

עוד נגע אחד אביא עלי פרעה (יא, א) - תבת פרעה היא העשירית בפסוק, לרמז למכה העשירית מפת בכורות, וכן לדברי המפרשים שהקב"ה הגביה למשה עשרה טפחים בעת שעמד לפני פרעה, כדי להוציאו מטמאת הגלולים שהיתה בבית פרעה. (מגדנות)

מכבוד פרעה הישב על כסאו (יא, ה) - רמז יש כן על פרעה עצמו, שהיה כבוד ולא מת במפת בכורות. ואם תוסיף את האותיות שאחר תבת המקל שהיא פרעה, לאותיות שאחר תבת כסא, תקבל פמנון בכור. (שם)

ושמרתם את המצות (יב, יז) - דרשו חז"ל אל תקרי את המצות אלא את המצות, כי מצוה הבאה לדרך אלתחמיצנה. ורמז לזה בתבות את המצות שהן נוסריקון מצוה הבאה אל תחמיצנה, אלא תכף ומיד תעשנה. (שם)

הכה כלי בכור (יב, כט) - תבת הכה נקראת ישר והפוך, שהכה ויחזר ויכה לעתיד לבוא, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. (אור תורה)

ספורים בפרשה

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה' (י, ב)

ה"בית ישראל" מגור נשא פעם דברים בחנוך הבנים, הזכיר פסוק זה ואמר: "יש שמפרשים זאת בדרך תנאי, כי תחלה צריך האדם בעצמו להגיע לידי ידיעת ה', ואז יוכל לספר זאת לבניו ולחנכם בדרך התורה, כי מי שלבו ריק לא יכול לתקן את ההזלזל כאשר אין פיו ולבו שוים. אולם אני אומר, כי יש כן הבטחה ברורה. מי שמחנך את צאצאיו כראוי ומחנך בהם הכרה בגדלות הבורא, יכול לבוא בעצמו לידיעת השם". וסיים: "הספר" מלשון הארה, כמו 'ספיר ויהלם', עליכם להזריח את אור האמונה בלב בניכם".

בערב ימיו, נסע רבי יהושע מבבל לוינה, כדי לדרש ברופאים. וכאשר נודע הדבר לרבי שאול בראד מקאשוי, בא לשבת בצלו של הרבי באותה שבת, פרשת בא. לאחר השבת, שמע כי גם ה"שבט סופר" שזכה בעיר להבראה, ועלה לבקרו. התענין המארח על סבת שהותו של רבי שאול בעיר, והוא ספר לו כי בא להסתופף בצל הרבי מבבל ששבת בעיר. תמה ה"שבט סופר" ושאל: "הרי מרביץ תורה גדול הוא מר, וכיצד הניח אפוא תלמוד תורה דרבים ונסע אל הרבי"? נענה רבי שאול ואמר: "הרי ידועים דברי רבנו הקדוש המוכבאים במסכת ערובין, שאמר על עצמו כי זכה להיות מחדד מחבריו מפני שזכה לראות את התנא רבי מאיר מאחוריו. ואם היתה לי הזדמנות לראות את פניו ממש של הרבי, לא אבוא אליו?! וכשראה שעדין לא התקבלו הדברים על לבו של ה"שבט סופר", המשיך: "הכה ואציגה נא פרפרת נאה ששמעתי בשבת זו מפי הרבי מבבל". הטה ה"שבט סופר" את אזנו, ורבי שאול קם ואמר: "בפרשת השבוע נאמר 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו', וידעתם כי אני ה'". ודקדק הרבי, מדוע פתח בלשון יחיד 'תספר', וסיים בלשון רבים 'וידעתם' ובנוסף יש לתמוה, מה מקום היה לספור יציאת מצרים באותו דור, שהיה הראשון ליציאת מצרים? והרי כלם ראו כמו עיניהם את הנסים הגדולים שעשו להם, ומה היה על האבות לספר לבניהם? והרבי תרץ את שני הדברים בתרוץ אחד וקולע. אחד היה בעם ישראל שהיה יכול לקיים את מצות 'הגדת לבנך', והוא משה רבנו. שהרי שני בניו לא יצאו ממצרים ולא ראו את הנס הגדול, והוא זכה את עם ישראל כלו לצאת ידי חובת המצוה. לכן פתח אפוא בלשון יחיד 'למען תספר' והפונה למשה רבנו, וסיים בלשון רבים 'וידעתם' והפונה לעם ישראל כלו. "כששמע ה"שבט סופר" את הפרוש הנפלא, קרא מיד למשמשו וצוהו להזמין פרפרה, כדי לחלות את פני הרבי מבבל".

קדשילי כלי בכור פטר כלי דרם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (יג, ב)

באחת משיחותיו של רבי שמעון מסקרנוביץ באזני מקרבי, נענה ואמר: "יודעים אתם כמה נעשים יהודי כשר? ובכן, אדם מישראל הטרוד על-המחיה ועל-הכלכלה, ואין לו פנאי ללמוד תורה בקביעות, משפיים הוא בבקר ואומר 'קדשילי כלי בכור', דהיינו שמכיר בכך שכל רצונו של הקב"ה מבני ישראל, הוא בכך שיקדש בעבורו את מחשבתו הראשונה ביום, מלשון בכור וראשון. וכיצד יעשה זאת? 'פטר כל רח"ס' - אותיות רמ"ח, שיעשה זאת בכל ר"ח מ"ח איבריו, ואז ממילא יהיה 'באדם ובבהמה לי הוא' - כל מעשיו שיעשה ברוחניות ובגשמיות, יהיה הכל למען שמו ויתברך".

היה היה

בשלוחו בלה גרש יגרש אתכם מזה

רוסייה היהודית, היתה נתונה במשך שנים ארוכות תחת שלטון הצארים, שהצרו לישאל והקשו עליהם את-עלם. המפרסם שבהם היה הצאר ניקולאי הראשון קיסר רוסייה, שגודע פשליט אכזר ורדה ביד-קשה ביהודים, אותם ראה כעם זר, ובתקופת שלטונו חוקק נגדם כשש מאות גזרות קשות. את התקנות פנה בשם 'התקון היהודים', אולם מטרתן היתה למרר את-חיי היהודים ולהטמיע אותם חליכה בעמי הארץ. לאחר מותו, הכתר בנו אלכסנדר השני לקיסר רוסייה, ואם בתחלה היה נראה פי הוקל סבלם של יהודי רוסייה, התגלתה ברבות הימים שנאתו הגדולה כלפיהם. כלפי חוץ הציג הקיסר את-עצמו כאיש נאור ומתון, והשכיל להטמין בלבו את שנאתו לעם היהודי המתבדל, בנסותו להשפיע עליהם לרפש השכלה מתקדמת ולהמיר את-דתם. מספר, פי פעם טיל הקיסר באחד הגנים הגדולים שבאחזת המלוכה, ולפתע ראה שם יהודי ישיש, גבה-קומה והדור-פנים. היה זה רבי יצחק בלזר מפטרבורג, שבמצות רופאיו נאלץ לטיל בגן כדי להיטיב עם בריאותו. ביון שבאותם ימים נאסר על היהודים להתגורר בערים הגדולות שברוסייה, והדבר התר רק לסוחרים חשובים, נרשם רבי יצחק על-שמו של יהודי עשיר בשם שמעון צרסקי, שהתגורר שם על-פי התר מיוחד מטעם הממשלה הרוסית. לפתע נגש המלך בכבודו ובעצמו אליו ושאלו לשמו, ומפיין שלא ידע פי המלך עומד לפניו, חשב לפי תמו פי אחד משרי המלוכה מבקש לבדק אם יש לו זכות להמצא בעיר, והשיב: "אני נמנה על משפחת צרסקי". לשמע התשובה פרץ הקיסר בצחוק, שפן משמעות הפנוי "צרסקי" היתה שהוא נמנה על משפחת הצאר, ולמלויו אמר: "אני שמך מאד נשוסף למשפחתי שאר-בשר נבדך בזה, אחד שלא הכרתיו עד-הנה"...

גדולי הצדיקים ברוסייה, עמדו חיש-מהרה על מהותו האמתית של המלך, ולא הלכו שולל אחר תדמיתו החיצונית המתונה לכאורה, לעמת אביו העריץ. אחד מהם היה המגיד רבי אברהם טברסקי מטריסק, בנו של המגיד מטשרנוביל, ששאנא את הקיסר שנאה נמרצת והיה שופך תפלות רבות כדי שיתפגר ויפח את-נשמתו, ויפטר יהודי רוסייה מצרותו של-זה. לא פעם, כאשר היו מקדכו יושבים ומשוחחחים ביניהם בעניני השעה, והיו הדברים מתגלגלים ובאים לשוחח אודות הקיסר אלכסנדר השני, היה המגיד מתמלא עליו עברה ועם, והיה מתבטא במלים חמורות על פגיעתו הרעה של הקיסר, ואף היה מקלל קללות נמרצות ומאחל לו את-כל הקללות שבתורה. המקרבים ידעו כי סכנה גדולה היא שמא יגיעו הדברים לידי המלכות, ולכן היו נזהרים תמיד שלא ימצאו בהם רק אנשים מקרים וידועים באנשי-סוד, ולא יתערבו בהם אנשים זרים, כדי שלא יתפרסמו הדברים ויתגלגלו החוצה, עוף השמים יוליך את-הקול ובעל כנפים יגיד דבר, ואחריתו מי ישורנו.

היה זה בשבת-קדש פרשת בא שנת תרמ"א, בעת שהמגיד מטריסק ישב בצותא עם חסידיו ומעריציו בפעדה השלישית. לאחר שאכלו לכבוד השבת וזמרו את הזמירות כנהוג, פתח הרבי בדברי תורה על פרשת השבוע, ולאחר שהאריך בדברי דרוש ואגדה, התרגש לפתע, הרים את-קולו וקרא בנהימה: "כתוב בפרשה 'יאמר ה' אלי-משה, עוד נגע אחד אביא על-פרעה ועל-מצרים, אחרי-כן ישלח אתכם מזה בשלוחו בלה גרש יגרש אתכם מזה'. תבת 'בשלוחו' היא בגימטריה ממנין אלכסנדר עם הכולל, וכך מתפרש אפוא הפסוק. עוד נגע אחד יבוא על-פרעה שבדורנו, הוא המלך אלכסנדר הרשע המולך בארצנו, ובשלוחו בלה - באשר תכלה מלכותו של מלך זה, אזי 'גרש יגרש אתכם' - נזכה בלנו לעלות מארצות הגולה לארץ-הקדש, ונזרו בכך את ביאת המשיח". המגיד סים את-דבריו, וחיל ורעדה אחזו את קהל הנאספים. שעה ארפה שררה דומיה בבית-המדרש, בלם היו נתונים תחת השפעת הדברים החריפים שיצאו מפי המגיד, ולא ידעו את-נפשם מרב פחד.

בינתים יצאה השבת, החסידים פרצו ברת-המוזון והתפללו תפלת ערבית של מוצאי שבת. לאחר שהרבי הבדיל על-הפוסם בחדרו, נכנסו בניו אליו כשפניהם חזרות ולבם מלא דאגה וקשש. "אבינו יקר", פנו אליו בדרך פבוד, "לא נוכל לחשות מפני הפחד המנקר בלבנו, הרי ישבו אתנו אנשים רבים, שונים ומשונים, ואין אנו יודעים מי לנו ומי לצרינו. ומי אפוא יערב לנו, שלא היו בהם גם מזקרים ומלשינים נתעבים, אשר עלולים להעביר את-הדברים שאמרת נגד הקיסר, ונמצאו חליכה מסתכנים בנפשנו מפני כבודה של-מלכותנו?!" הרים המגיד את-עיניו, הביט בבניו ואמר בתמימה: "מעולם לא עלה על-דעתי, שבני שלי יחשבו כי אני מסדר לעצמי תחלה את דברי התורה שאני אומר על-שלחני. וכי אני יודע את הדברים שיוצאים מפי? כלום אשם אני על הבטויים הקשים שנגשמעו ממני, כפי אשר קבלתי מן-השמים? ומה לכם אפוא לדאג על-כך?!" השתוממו הגנים לשמע הדברים, ומאז חדלו להרהר אחריו, אחר שהבינו שהשכינה מדברת מתוך גרונו.

לא עברו ימים ארבים, וביום "ב באדר-ב" תרמ"א, הפה העולם בתדומה. הקיסר אלכסנדר השני הוצא להורג בידי מהפכנים שהתנקשו בחייו, ורוסייה בלה היתה פפורקה. האנטישמיים דאגו להפיץ שמועה פי יד היהודים בדבר, ובתוצאה מכך פרצו מארעות דמים ברחבי המדינה שגרמו ליהודים רבים לעזב את-הגולה ולעלות לחונן את-עפרה של ארץ-הקדש בצפיה לגאולה השלמה. ♦

מאורות

רבי שמואל משינובה זצ"ל
ליום ההולולא ח' בשבט תרל"ו

תלמידו המבוקש של הרבי ר' בנימין מפשיסחא, סופרו ומשמשו. את הליכות רבו ותורתיו העלה בספרו הנודע "קמתים צופים" על 'תנא דבי אליהו' שנקשב למקור ראשון במעלה. התקשרותו לרבו היתה להפליא, וגם לאחר שנים ארוכות בהיותו נקן ושבוע ימים, הגיע לפשיסחא ביום ההולולא ונכנס לבית מדרשו של רבו, שם התרפק בחדר קדש לשמו ולזכרו. בצעירותו זכה להסתופף בצל 'החזן' מלבדו, 'היהודי הקדוש' מפשיסחא, רבי שלמה לוב מלנטשנא וה'אהבת שלום' מקוסוב. לאחר פטירת רבו מפשיסחא, נסע אל השרף מקוצק, החדושי הרי"מ מגור ורבי יצחק מנשכין. כשהגיע פעם אל החדושי הרי"מ, היה שם דחק גדול ליד השלחן, והוא נדחק בין הצעירים ממנו. נשא אליו הרבי פנים ואמר פרוש בפרשת ערובין שערכו של הזקן פחות מהצעיר, מפני שלא עובד את השם בהתלהבות מפני זקנותו, והתפנן לשבחיו שזקן העושה מעשי הצעירים ממנו. משבח יותר, רבי יחיאל מאיר מגוסטינין אמר פעם עליו בשם הרב מאפסא, פי הרוצח למזג מפלי לכלי, צריך להניח את הכלי המקבל למטה ואת הכלי המשפיע מעליו, וכך היה רבי שמואל משינובה, שהיה תמיד למטה בעיניו, ולכן היה מסגל לקבל על-עצמו מורים חשובים, אליהם נסע. שמש פרבן של הקהלות שינובה, ולזכרה, בראק, שדליץ, לוביטש, ובערב ימיו בנשלקס, בה נפטר בהיותו בן שמונים ושמונה. בזווגו השני נשא את רבי אברהם לנדא מטשכנוב.

יוסיף דעת

מאז לא מתו בכורי בני ישראל במכת בכורות, נצטוו בני ישראל לפדות כל-בכור פטר כל-יהם. רבים מהדורים להשתתף בסעודת פדיון הבן, ושגור בפייה לומר, כי המשתתף בה נחשב לו כאילו התענה פ"ד תענית, ודרשו ואמרו "פדוים" = פ"ד יום. ומכאן נהגו לחטוף את החלה הגדולה שהכחו בוצע בשעת הפדיון, ויש שאף דוחפים זה את-זה לשם-כן שלא מהוגן. וכבר תמה על 'השדי חמד', שהשתתף בשנת תרנ"ב בסעודת פדיון הבן בירושלים, ואמרו לו ש"ש בספרים שסעודת פדיון הבן עלולה במקום פ"ד תענית, ואני לא ידעתי דבר זה", ומזכיר בשם ש"ת רבותינו קדושים אמרו, שסעודת פדיון הבן היא כב"ד צומות שהם לתיקון מנס הבית". בספר "דברי שמואל" לרבי שמואל עמאר ממרוקו מספר "בשם החכם רבי דוד אדריעי שדי" מעיר הקדוש צפת, ששמע מהרב המקובל הרב שמואל העליר, שקיבל מרבו המקובל הרב אברהם ביר, שקיבל מרבו, ורבו מרבו, עד הרב הגדול והקדוש האר"י החי יע"א, שהמצא בבית הפדיון בשעת הפדיון, כאילו התענה פ"ד תענית, ובפרט בימי השובבי"ם יש תיקון גדול לכל הנמצא בבית, עד כאן שמעתי. ופשוט וברור, שאם הרב שדי חמד זצ"ל היה שומע שמועה טובה כזו, היה מברך הטוב והמטיב". מסופר, כי לאחר פרסום הספר "שדי חמד", התעורר רעש גדול בירושלים לשמע הדברים שאין מקור למנהג הששתרש, וכיוון שבאותה תקופה ערך אחד מתלמידיו של רבי יוסף חיים זוננפלד, רבה שלירושלים, פדיון הבן לבנו, עסקו המשתתפים בדבריו "שדי חמד". קם אחד המשתתפים והציע לשאול את רבי חיים זוננפלד למקור הדבר, שהרי ידוע בבקראות הגדולה בכל התורה, והוא נענה ואמר, שאומנם מקור ברור לכך אין בספרי הקדמונים, אולם מצא רמז נאה בפרשנותו בפסוק: "אדם בנדי תמדה", נותרו: "אם דבר מה בפדיון בן נהנית, יחשב כאילו תענית פ"ד תענית"...

למען תהיה תורת ה' בפיה

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

גם אמת תמן פנינו (י. כה) - קשה, אך שאל ישאל עבד ה' וכו'...

אני יוצא וגו' (י. כה) - פרוש, הגם שיש לי כמה משתנים, אצל-פייכן אני בעצמי אצא בתוך מצרים...

ולכל בני ישראל וגו' (י. כה) - עוד נחפזן לרמוז לו, כי דוקא במקום שהיו כל בני ישראל, פרוש כלם יחד יהיו ישראל - לא יחפז כלל וגו'...

דברי הימים

בי' בשבט תשכ"א, נפטר בארץ ישראל הביבלוגרף הנודע ר' חיים דובנרשי פרידברג מקראקא, שנודע בספריו הרבים והחשובים לתולדות גדולי ישראל ומשפחות רבנים, ובייחוד נודע בספרו "בית עקד ספרים"...

הנה הגיע היום המיעד, בו נאלץ ר' ירחמאל להתייצב במשרדי הצבא. המקום המה אדם, זה יוצא וזה בא, וכשראה ר' ירחמאל שהזמן כלה לשוא, התישב בפנת החדר ושקע בגמרא הקטנה שעמו...

בעיר ניקולב שבאוקראינה, היתה קהלה יהודית גדולה מאז הוסד העיר, לאחר שיהודים רבים הגיעו אליה מגליציה ופתחו בה את המסחר הכלכלי. אחד מהם היה יהודי בשם ר' מרדכי, שהקים בית-אכסניה גדול בעיר וממנו מצא את-פרנסתו...

משחר נעוריו, הסתופף האברך ר' ירחמאל בצלו של רבי אליעזר צבי מקומרנא, וכאשר התדפק שליחו של-המלך על דלת ביתו, וכידו גזרת הגיוס לצבא הרוסי, מהר להתייצב בפניו רבו ותנה בפניו את-צרתו הגדולה...

שב ר' ירחמאל לביתו בלב שמת, ושנן לעצמו את התנאי שהתנה עמו רבו. הוא ידע כי עתידו תלוי במדת השתדלותו במצות הכנסת אורחים יחד עם התמדתו בתורה, והימים הבאים הוכיחו כי הוא מקים את התנאי במלואו...

והנה הגיע היום המיעד, בו נאלץ ר' ירחמאל להתייצב במשרדי הצבא. המקום המה אדם, זה יוצא וזה בא, וכשראה ר' ירחמאל שהזמן כלה לשוא, התישב בפנת החדר ושקע בגמרא הקטנה שעמו...

את הפסוק "לא־ראו איש את־אחיו ולא־קמו איש מתחתינו", פרש רבי שמואל משינובה בספרו "רמתים צופים" בשם החדושי הר"מ על מדת אהבת חברים שמביאה לידי תקון המדות. כי אם האדם אינו רואה את־אחיו, ואין האחדות שונרת ביניהם, אזי "ולא־קמו איש מתחתינו" - האדם לא מצליח לשנות את־טבעו ומדותיו שהוא משעבד אליהן. אולם כאשר יש אהבה בין החברים, מתקן כ־אחד את־עצמו ואת־מדותיו, ואז מתקנים בו "וכל־בני ישראל היה אור במושבתם".

ההשתתפות בצערו של־הזולת ובצרת החבר, היתה מיסודותיה החשובים של בית קוצק, עד שרבי מנחם מנדל מקוצק אמר פעם, שפלי־אדם יכול לפעל ושועות למען אחרים, בתנאי שצרת חברו תהיה נוגעת עד־לבו. בבחינת "בכל־צרתם לו צר". אף הוסיף ואמר, שאין זה מהדברים הקלים לחש בצרת חברו כאלו היא נוגעת בגפשו, ואמר שרבי הגיד מאלכסנדר היה חש כד בכאבם של הפונים אליו, ולכן לא האריך ימים עלי־משמתו, אלא פשלו שנים ומחצה בלבד.

רבי ישראל סלנטר היה משתתף בסבלו ובצערו של פלי־אדם מ־ישראל, והשתדל לעזר לכל־אחד כפי יכלותו, בגופו ובתורתו או בכח השפעתו. מעשה באדם אחד, בראו־ינו, שבא אליו ושפד בפניו את שיחו וצערו: "רבי, השעה דחוקה לי מאד. ביתי ריקן ואיני רואה כל מקור פרנסה". השתתף רבי ישראל בצערו ושאַל: "והלא תלמיד־חכם אתה, ומדוע לא תהיה אפוא מגיד ודרשן בקהלות ישראל, ותוכל להשתפר בדרך כבוד?" נאנח הלה ואמר: "מעולם לא התנסיתי בכך, ואף אין דעתי פנויה להכין דרשה ראויה". הרגיע רבי ישראל את דעתו הנסערת, ואמר: "שוב נא אלי מקור, ותוכח לדעת פי אין זה דבר קשה כל־כך". למחרת שב הלה, והתבונן לשמע מפי רבי ישראל רעיונות לדרוש, אולם להפתעתו הגיש לו רבי ישראל שתי דרשות ערוכות ומסודרות בטוב־טעם, אותן הכין בעצמו ביגיעה רבה, ולא הניחו לצאת ממנו עד שעבר עליהן ושנן פעמים אחדות והיו שגורות היטב בפיו. החל אותו עני לחזר אחר קהלות ישראל, דרש ברבים את הדרשות הנפלאות שקבל מרבי ישראל, ופרנסתו היתה מצויה לו בנחת ובדרך כבוד.

ספר אחד מתלמידיו של רבי שמחה זיסל ברוינדא, ראש ישיבת חברון, כי פעם קם בקשה שבע בבקר ממשו אשר בחדרו בשישיבה, והשקוף מבעד לחלון, והנה הוא רואה את ראש הישיבה עולה בשביל הסלול אל בית־המדרש, ומדי מספר רגעים הוא עוצר בדרך כדי לפוש. תמה התלמיד והחשש שמא ראש הישיבה אינו חש בטוב, אולם פליאתו נגרה, כאשר לאחר רגעים מספר ראהו פוסע במהירות ובצעדים מאששים, ללא עצירה ומנוחה. התעלומה נפתרה לו לאחר רגעים מספר, כאשר הבחין באדם מבגד וחלש שהתנהל לאטו כשהוא שעון על־מקלו, וכל־פגיעה עולה לו במאמצים קרבים. אז־אז ירד התלמיד לפשר הענין והבין, כי ראש הישיבה, שלבו היה רגיש לכל פגיעה ושירה או עקיפה באולת, נמנע להקדים את האיש בהליכתו, בכדי שלא לגרם לו צער למראה אדם קשיש ממנו ההולך בשתי רגלים בריאות ונמרצות, והוא עצמו מודה בקשי על־משעתו. רק לאחר שהלה עבר על־פני בית המדרש, פנה ראש הישיבה לדרכו.

פעם אחת, בא לרבי דוד מללוב, אחיו־חורגו רבי יצחק איזיק ויסקר, שהתגורר בכפר קטן, ובקש ממנו שיתפלל עליו שיזכה לעבר להתגורר בכפר, כדי לחיות בין יהודים ולהתפלל מדי יום במנין עשרה. נתן בו רבי דוד את־עיניו, וכלבו הרחום שהיה מצין במדת אהבת ישראל ובהרגשת הזולת אמר לו: "אחי יקירי, הבט־נא וראה כמה בא בך־כפר אל העולם העליון, ובמה בא בך־עיר לשם. בך־העיר בא אמןם פרוטה שנתן לצדקה, אולם כשנא הלה עני, צמא ורעב וקופא מקור אל בך־הכפר, הריהו מקבל ממנו תבשיל מהביל ומשקה חם, והוא מתחמם אצלו ליד התנור המסק בעזומה של סופת שלג מקפיאה. האם לא נדאי לך להשאיר בשביל כד ולהתגורר בכפר?"

ספר אחד מתלמידיו של רבי משה אריה פרינד, גאב"ד העדה החרדית בירושלים, שראה פעם ביצד נכנס אדם אחד להזכיר לפניו את־בנו שנפגע בתאונת דרכים, ולמרות שהלה ספר כי פנראה מדבר בפגיעה קלה בלבד, חורו פניו של רבי משה אריה פסיד, ההתרגשות נכרה היטב עליו, ופנה מיד לשפד שיח באמירת פרקי תהלים לרפואת הילד, מתוך בדי והשתתפות בצערו.

אחד מבחוריו ישיבת טשבין, בתקופת פהנתו של רבי ברוך שמעון שניאורסון פראש הישיבה, נפל פעם ממקום גבוה בישיבה ונותר מחסר־הפרה מעצמת הנפילה. בחוריו הישיבה הרבו להתפלל לרפואתו, ובחסדי שמים התעורר הבחור, אולם עדין היה זקוק לרפואה. צוה ראש הישיבה להמשיך להתפלל לרפואתו, ולומר את כל ספר רביעי שבתהלים אחר תפלת מנחה וערבית, והדבר נמשך בכל ימיו הקוץ. במרוצת התקופה, חל רפיון באמירת התהלים וחלק מהתלמידים היו יוצאים מבית־המדרש בזמן אמירת התהלים. הדבר הכאיב מאד לראש הישיבה, ובאחד הימים, לאחר השעור הפללי, דבר על־כך בכאב רב: "היתכן, שלב ישראל לא ירגיש בצרת חברו, עד כדי כך שלא יוכל לתת מזמנו רבע שעה לאמירת תהלים לזכותו!?"

מטעים

למען שתי אתני אלה בקרבו (כא)
יש להטעים את תבת שתי מלרע, שכן הוא בנוי בגוף המדבר מלשון שימה, אבל בהטעמה מלעיל הוא צווי לנקבה, ונמצא כן פעמים בנ"ך: שיתי כליל צלח בתוך צהרים בישעיה, שתי לבד למסלה בירמיה, ושתינו צווי לנקבה. (אוצר הסימנים)

לא־ראו איש את־אחיו

התבות לא־ראו בטעם גרשיים, לרמוז לדברי הו"ל שבשעת מפת השף, נכנסו בני ישראל לבתי המצריים וראו אצלם כל מה שיש להם בתבות ובמטמוניות, שכן לבני ישראל היה אור, ולא יכלו המצריים לגרש אותם מביהם, ולזה מרמזים הטעמים מנה רביעי שבתבות איש את־אחיו, שראו את מה שמנה ורובץ באוצרותיהם. (זה השער)

ושמרתם את־המצות

בזקא, לרמוז שכל־זמן שמגללים את העסה אינה מחמצת, וזקא לשון זריקה וחזרה. והסגל מרמז לשלש מצות מצוה בליל יום־טוב. (תפוח חיים)

יצאו כלי־צבאות ה' מארץ מצרים

תבת יצאו בטעם תביר שתרוממו שבור, ומרמז על־עניוה, כפי שאמר הו"ל שבזכות העניו נאלצו ישראל ממצרים ובזכותה יצאו, ולכן נצטוו ישראל לקחת אזהב בהקריבם את קרבן הפסח במצרים, שהוא שפל באילנות ומרמז על־עניוה. (המאיר לארץ)

מדגש

הסמן הרגיל הגדפם בחמשים בסוף פרשת בא, למינו פסוקי הפרשה, הוא: "ימנה" שמנינו כ"ה, ומצאו רמז לשם זה על־שם המנינים של קרבן הפסח שנזכר בפרשה, וימנה היה הכבוד של אשר ומרמז על פרשת "קדש־שילי כ־בכבוד" שבפרשה. אולם הסמן תמוה, שכן יש ק"ו פסוקים בפרשה ולא ק"ה, וכן עולה מהסמן הכולל של כל המשמות שהוא אר"ז פסוקים. ויתכן שהשבון בעל הפסמים היה עם הכולל, וכן בפרשת צו ובפרשת פקודי שחפר אחד לסמן המובא בהן. מנין זה של ק"ו פסוקים, הוא גם בפרשת ואלדת ושם הסמן הוא על"ו, וכן בפרשת יצא ושם הסמן הוא "הלל"ל, וסמן זה נתן המאירי גם לפרשת ואלדת וגם לפרשתנו, פרשת בא, והוא באמת מנין ק"ו. והללאל מזכר בדברי חכמים כגון קנו, ויש מפרשים שהוא שם אשתו השנייה של כלב ברי־פנח.

ממלה

מעשה באחד שהלכו לחברו כסוח נכבד, אולם הלה התחמק זמן רב מלהחזיר את הלואתו, והשתמש משניו כדי שלא יתבע ממנו את־חובו. "יודעים אתם מדוע נצטוו בני־ישראל לשאל איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי־כסף וכלי זהב, בטרם יצאו ממצרים"? שאל הלה בחיזוק מר את־חבריו, והמשיב: "מפני שדרך העולם שהנוטל דבר־מה בהשאלה או בהלואה מחברו, אינו מתראה לפניו יותר, כדי שלא יצטרך להשיב לו את־שלו. ומכיון שהקב"ה לא רצה שבני־ישראל ישונו למצרים, צוה עליהם להפך לבעל־יחוב אליהם, ולא ישונו אפוא ללוטל לשם..."

כך היה הסבא קדישא רבי ישראל מרוז'ין, דורש את־הפסוק "וכלכל בני ישראל לא יחרץ־כלב לשנו": 'חרץ' מלשון חרוץ ושנון, ומכאן ילמד כל אחד מבני ישראל, שלא ישתמש בלשון חדה ושנונה בדברו עם הזולת, כדי שלא יפגעו בכבודו. אלא "כלב לשונו" - כלב הרך כד ישתמש בלשון רכה...

פְּרֻשֶׁת בֵּא | תשע"ו

לַעֲלוֹי נִשְׁמַת חֲמוּתִי, פְּדִילָה דְלִיהַ בַּת עֲזוֹ ע"ה

אָסוּר לְקַרֵּא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה | נֶאֱלָמַר עַל קְדוּשַׁת הַגְּלִיוֹן

פְּרֻשֶׁת עֵינֵי חַמְדָּה

יִצְחָק אֲרִיאֵל בֶּן טוֹבָה שְׂמוּאֵל אִימֹן בֶּן אֶסְתֵּר זָרִי מִשְׁפֵּי שְׁטָרִית מְאִיר יִשְׂרָאֵל בֶּן רַחֵל בְּרַכָּה- לִיאֹר יְהוֹשֻׁעַ סוּמְךָ וּב"ב יְהוּדָה אֲרִיָּה בֶּן רַחֵל בְּרַכָּה עֵינֵי בַת רַחֵל בְּרַכָּה רַחֵל בְּרַכָּה בַת פְּדִילָה דְלִיהַ אֲרִי מְזָרְחִי וּב"ב נַעֲמִי יִצְחָק בֶּן רַחֵל בְּרַכָּה חַי הַפְּקוּת וְאִירֻעִים יוֹסֵף לִיאֹר בֶּן דְלִיהַ אֶפְרַת פְּרֻנְסָה בְּקָלוּת וּבִשְׁעָב נְטִילַת בַּת יוֹנִית שְׁלֹמָה וְדָנָה דוֹד וּב"ב קְסִיר אֶפְרַיִם וּב"ב כּוֹלל בְּרַסְלָב אֵילֵת י.מ.י.ש כְּדוּרִי אַקְבֵּלִי יוֹסֵף חַיִּים בֶּן נִסְכָּה שׁוֹלְמִית וּמְרַדְכֵי חַיִּים דּוּיטֵשׁ וּב"ב

הַעֲלוֹן מוֹקְדֵשׁ לַהֲצַלַחַת

יצחק אריאל בן טובה שמואל אימון בן אסתר זרי משפ' שטרית מאיר ישראל בן רחל ברכה- ליאור יהושע סומך וב"ב יהודה אריה בן רחל ברכה עינת בת רחל ברכה רחל ברכה בת פדילה דליה ארז מזרחי וב"ב נעמי יצחק בן רחל ברכה חי הפקות ואירועים יוסף ליאור בן דליה אפרת פרנסה בקלות ובשפע נטילת בת יונית שלמה ודנה דוד וב"ב קסיר אפרים וב"ב כולל ברסלב אילת י.מ.י.ש כדורי אקבלי יוסף חיים בן נסכה שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב

פְּרֻשֶׁת בֵּא - קֶשֶׁר אֲמַתִּי

"דְּבַר נֶאֱבָזְנִי הָעַם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב" (שמות יא, ב)

זִיווּג הַגּוֹן וְכֶשֶׁר בַּמְהַרָּה

אורן בן אסתר תרצה בתיה בת ימנה נינט עמית בת טובה חגית בת גילה נתנאל בן ג'ינה אילן בן ג'וליאט אסף בן סופיה מיטל בת מלכה רונית בת סימי סיון בת אסתר יוסף בן רחמה יפית בת ג'ינה אורן בן נעמי ענת נעה בת מזל טוב דוד עומרי בן יהודית מאיר בן שרית ואליהו

זֶרַע קוֹדֵשׁ בֶּרֶךְ קִיָּיִמָא

גלית בת מסודי אילנה בת רחמה שמואל אימון בן אסתר זרי סיון בת אסתר רחל מרים בת יהודית דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה

רְפוּאָה שְׁלֹמָה

הגה"צ אליעזר ברלנד בן עטיא שליט"א מאיר ישראל בן רחל ברכה יצחק בן עזרא ימנה ניצירי בת טסה- בריאות ואריכות ימים מרדכי ניצירי בן פרחה- בריאות ואריכות ימים מאיה בת עדי דליה אפרת בת נעימה גילה בת אקבאל - בריאות ואריכות ימים אסתר בת סוליקה סימי בת סוליקה אורן בן אסתר דינה בת מזל יהודית אסתר פראדל בת חיה- בריאות ואריכות ימים נעמי יצחק בן רחל ברכה נעמי בת רחל אקבאל בת נושפארין שירה שילת בת אורלי תמר פורטונה בת מיסה רפאל משה בן רחל מוריה בת רחל ברכה נחום בן כירה יהודה אריה בן רחל ברכה טובה בת אורה שלו בן מזל פחימה אליהו בן מאיה יפה בת שרה-הצלחה ורפואה רחל בת זוהרה מישא אסתר בת זוהרה שאול בן סילביה עינת בת רחל ברכה בנימין בן יקוט רינת רחל בת עפרה יצחק בן פנינה רחל ברכה בת פדילה דליה יצחק בן רבקה קנסש בת דגטו רונית בת סבריה יצחק בן חנון כל עם ישראל

"רַעְיוֹ" שֶׁהֵרִי לֹא תִיתֵן יְדִידוֹת אֲמַתִּית בֵּינָם וּבֵינָנוּ לְעוֹלָם.

ועל פי זה ניתן להבין, מה שנאמר בפרשת וישב (בראשית לז, ג): "וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיָו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ" וביאר אונקלוס: "ארי בר חכים" וביאר רש"י הקדוש, שכל מה שלמד יעקב משם ועבר, הוא מסר והעביר ליוסף בנו.

הרי לנו כי אהבתו המיוחדת של יעקב אבינו ליוסף, לא התבססה אלא על קשר רוחני שהיה ביניהם, מאחר ויוסף היה זה שיעקב העביר אליו את כל חכמתו, והיינו שחכמת התורה- היא אשר קישרה ביניהם.

ומכאן אנו למדים, כי רק התורה הקדושה היא אשר יכולה ליצור קשר עמוק ואמיתי, ושבלעדיה לא ניתן ליצור יחסי 'רעות' כלשהם.

וכן בפרשת ויגש ראינו את אהבתו של יעקב עם בנו בנימין (בראשית מד, ל): "ונפשו קשורה בנפשו". וביאר בעל הטורים "קשורה" בגמט' "תורה" (611).

הרי לנו שוב אותו יסוד עצמו, על פיו קשר עמוק ואמיתי נבנה רק על ידי התורה הקדושה, ושבלעדיה- לא יתכן כל קשר בר קיימא.

מוצאים אנו בפרשה זו, שהתורה מכנה את המצרים בשם "רַעִיָּהִם" של ישראל. והדבר צריך ביאור, שכן דרשו חז"ל על הפסוק (שמות כא, לה) "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת שׂוֹר רַעְיוֹ"- להוציא שור של כותי, שור נְכָרִי, שור תושב גר.

הרי לנו מפורש שְׁנָכְרִי, אינו נקרא רַעְיוֹ של ישראל, וכיצד עתה מורה התורה לבני ישראל לשאול איש מְרַעְיוֹ הַמְצָרִי כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב?

רבינו בחיי עמד על כך וכתב ליישב: "ומה שהזכיר לשון 'רַעְיוֹ' ולשון 'רַעוּתָהּ', נראה לי שקודם מתן תורה היו כל הבריות חברים כאחד".

"אבל לאחר מתן תורה - שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון, ולא קיבלוה עד שקיבלוה ישראל- יצאו כל האומות מן האחוזה והרעות, ונשאר השם הזה בעם ישראל בלבד".

וביאר הרב 'מקדש הלוי', עד מתן תורה לא הייתה לבני ישראל מעלה מיוחדת על פני אומות העולם, וממילא, היה ניתן לשמור על יחסי רעות וידידות גם בין ישראל לגויים.

אכן, משניתנה תורה, שוב אין נחשבת ידידות אֲמַתִּית - אלא זו המבוססת על רוחניות, על לימוד תורה בדיבור חברים, ומאחר והגויים אינם מסוגלים לסוג ידידות ורעות שכזו - ממילא, נתמעטו מכלל

בברכת שבת שלום

הרב אליהו חיים פנחסי שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

העלוין מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה	העלוין מוקדש לעילוי נשמת מרים בת שרה ע"ה	רפואה שלמה לאיידה חיה בת אסתר וליילד אלחנן רפאל בן איריס וליילד אורי חיים בן שלי	זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניצירי בן ימנה וגלית בת מסודי

04/02/2017		ח' שבט תשע"ז	
פרשת בא			
הפטרה: "הדבר אשר"- ירמיה מ"ו			
ר"ת	יציאה	כניסה	י"ם
18:28	17:53	16:40	
18:24	17:50	16:57	ת"א
18:24	17:50	16:57	ח"פ
18:27	17:53	17:00	ב"ש

שואל ומשיב בהלכה – פת עכו"ם - חלק ג'

ההלכות מוקדשות לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל

מהם הדינים הנוגעים לפת של עכו"ם?

שאלה: ?

תשובה: !

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחסי, רבנות מקומית מבשרת ציון מתוך ספרו 'הכשרות למעשה':

פת, שאפה "בעל הבית" גוי לבני ביתו, שלא על מנת למכור בחוץ, אין לו היתר, אפילו אין מצויה שם פת ישראל כלל, שיעקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל מפת בעל הבית יבוא לסעוד אצלו. אולם, יש להתיר בשעת הדחק. כגון, שנמצא בתענית והתענית קשה לו. **מקורות:** שו"ע (שם ס"ב) דאין מי שמורה להקל. אולם שם (ס"ח) הביא י"א להתיר. ובספר זבחי צדק (אות ט) כתב העיקר בדעת השו"ע לאסור. וכ"כ הגרי"ח בבן איש חי (חקת אות ד). אולם, בשעת הדחק יש להתיר כדעת הי"א שהוא בשו"ע כנז"ל. וכן העלה הראש"ל בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סימן ה אות טז) ובשל סופרים הלך אחר המיקל. וע"ע הליכות עולם ח"ז (עמוד צ).

אם יהודי השתתף באפייה, כגון שזרק קיסם לתנור שאפה בו גוי לבני ביתו, או שהדליק את האש, הפת מותרת. **מקורות:** מן בבית יוסף (שם) כהרמב"ם והרשב"א, שסמכו להקל ולא כהטור שהחמיר.

פת, שאופים הגויים במאפייה על מנת למכור לאחרים. לדעת השו"ע אם אין פת ישראל מצויה, מותר לאוכלו. **מקורות:** שו"ע (שם ס"ד). וכאשר קנה מן הגוי, היות שלא היה פת ישראל מצוי, ולאחר מכן הגיע פת ישראל, מותר להמשיך ולאכול, היות ולקחו בהיתר.

ובאופן שיש אופה ישראל בריחוק ד' מיל [72 דקות] עליו להמתין. **הערה:** וכאשר נוסע ברכב, צריך להמתין שיעור נסיעה של כשעה וחומש. וכמ"ש לעניין נטילת ידיים בכף החיים (או"ח סימן קסג סק"ד), ובביאור הלכה (שם ד"ה ברחוק).

ואם אינו הולך לדרכו באותו היום, אלא חונה במקומו, או שהמקום בו ניתן לקנות מאפה ישראל נמצא בכיוון ההפוך מיעד נסיעתו, עד מרחק מיל [18 דק] יחזור. **מקורות:** בשו"ע (שם סט"ז) כתב עד ד' מילין. וביארו האחרונים היינו דווקא כשהולך לדרכו. אך כשחונה או צריך לחזור לאחוריו, עד מיל. וכ"כ החכמת אדם (כלל סה אות ד) ולמד כן מתפילה שחוזר מיל לאחוריו.

אך לדעת הרמ"א, מותר לאוכלו אף כשפת ישראל מצויה. **מקורות:** הרמ"א (שם ס"ב). ועיין שו"ת יחיה דעת ח"ה (סימן נג) שכתב שהמנהג כדעת הרמ"א להקל, אף כשפת ישראל מצוי. אולם בעשרת ימי תשובה כתב השו"ע (או"ח סימן תרג) אף מי שאינו נזהר מפת של גויים, צריך להיזהר.

מְחִילָה וּשְׂכָרָה

להלן סיפור מופלא, שיש בו כדי ללמדנו עד כמה עצומה כוחה של מחילה, ומהו השכר העצום אותו הבורא משלם. מסופר על אמו של הרה"ק רבי יהודה פתיה, עליו השלום, מרת חנה שהייתה אשת חיל ומסרה את נפשה לגדל את בניה ובנותיה על אדני התורה והיראה.

אחת משכנותיה של הרבנית הייתה אשה מרשעת ל"ע, אשר הרבתה מדי יום ביומו להציק לרבנית, מעשיה של אותה אחת היו נוראים - היא הייתה מקללת את ילדיה, מבזה אותה ברבים ה' ירחם. הרבנית על אף ששמעה את הדברים הייתה שותקת, מהנעלבים ואינן עולבים, **עד שהגיע יומה של אותה מרשעת, והיא נפטרה לבית-עולמה.**

בלילה הראשון מיד לאחר הקבורה הגיעה השכנה בחלום לרבנית וביקשה ממנה, שתמחל לה על כל העוול, שעשתה לה במשך כל השנים. הרבנית חנה התעוררה בבקר, זכרה את החלום, נתנה צדקה לעילוי נשמתה הדליקה נר, ואמרה: "**מחול לך, מחול לך, מחול לך.**"

אבל בלילה השני שוב הגיעה השכנה בחלום, כשהיא בוכה ומתחננת, שתמחל לה על כל מה שציערה אותה בחייה. הרבנית התעוררה בבוקר ושוב הדליקה נר לעילוי נשמתה, נתנה צדקה ואמרה שלוש פעמים - מחול לך. אבל בלילה השלישי שוב הגיעה השכנה בוכה בחלום. הרבנית חנה לא ידעה מה לעשות, הרי היא מחלה לה מחילה שלמה.

בצר לה הלכה אל רבי אליהו חיים זצ"ל אביו של רבינו הגאון יוסף חיים (בעל הבן איש חי), וסיפרה לו על החלומות. הלה הורה לה לקחת מניין אנשים ולעלות על קברה של אותה שכנה, ושם לעיני העשרה לומר, שהיא מוחלת לה בלב שלם. ואכן כאשר הצדיק אמר, כך עשתה.

למרבה הפלא בלילה היא רואה את השכנה שלה בחלום, אולם הפעם מחזיקה בידה קערה מזכוכית מלאה בגבעולי לוביה ירוקה וטרייה, ובידה השנייה החזיקה בכד זכוכית מלא במים חיים ואמרה לרבנית: "**יברך אותך ה', כשם שהיית את נפשי, כך יחיה אותך ה' מן השמים.**"

בבוקר קמה הרבנית חנה, זכרה את החלום והלכה לחכם אליהו חיים וסיפרה לו, אמר לה הרב: "**דעי לך, שהחלום אומר, שבזכות זה שמחלת לאותה אשה, תזכי לבן שיאיר את העולם בתורת הסוד.**" ואכן כעבור שנה נולד בנה המקובל האלוקי רבי יהודה פתיה זצ"ל.

מנויים	הקדשת העלון	לשאלות בהלכה
לקבלת העלון חנם ב-email: מידי שבוע, שלח את כתובתך אל: PnineEH@gmail.com	נתן להקדיש את העלון לעילוי נשמת, לרפואה שלמה, להצלחה, זוג הגון, חזרה בתשובה וכו" - נא לפנות לליאור בטל" 0504-115673 כתבת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבשם 26 ת.ד. 83375 מבשרת ציון. מקוד 90805	לשאלות נא לפנות לרב אליהו חיים פנחסי בטל" 052-6329144
2/4	פניני עין חמד פרשת בא ח' שבט תשע"ז גיליון 623	

רבי יצחק אביחצירא זצ"ל: נולד בבו דניב במחוז תפיללת שבמרוקו בשנת ה'תרל"ו (1876). נודע משחר ילדותו כעילוי ובעל כשרון רב. נודע גם כבעל מופת ובמעשי ניסים, והעריצהו היהודים והגוים כאחד. פעל רבות למען יהודי מרוקו ובמיוחד למען ישיבתו של אביו. נדד רבות ממקום למקום כדרכו בקודש לצורך גיוס כספים. **גאון בנגלה ובנסתר. מלומד בניסים.**

העיד עליו אביו הקדוש, כי נתעברה ברבינו (בנו) **ניצוץ מנשמת המקובל הצדיק רבינו יצחק לוריא אשכנזי (האריז"ל)**. לא לחינם כאשר גדל רבינו, נמשכה נפשו ללימוד הנסתר, ועוד בצעירותו גילה בקיאות גדולה בתורת הקבלה וב'עץ החיים' ובשמות השערים של רבינו האריז"ל. הרבה בסיגופים ותעניות. נהג להסתגר בחדרו בעליית הגג ולהגות בתורה ויראת שמים מתוך הסתפקות במועט.

נרצח ע"י מוסלמי ב-י"ד שבט ה'תרע"ב (1912) בהיותו בן שלושים ושש שנים בלבד! ציונו על יד כפר תולאל. יום פטירתו, הוא יום עליה המוני. רבים עולים לציונו וזוכים לראות ישועות. לא רק יהודים, אלא אף גויים מעריכים את גדולת קדושתו, הם מאמינים, כי הוא איש צדיק בעל מופתים, ואף מינו שומר קבוע שניצב בסמוך לציונו.

אביו: הצדיק ר' יעקב זצ"ל. **מספריו:** יתולדות יצחק.

אירע פעם בעת ברכת הלבנה, עת יצאו הכל לחפשה ולבקשה בשמים, והיא נעלמה, כי הייתה מכוסה בעננים. למרבה הפלא ציווה רבי יעקב (אביו הקדוש) על רבינו, שהיה אז רק כבן שמונה שנים בלבד **להורות ללבנה שתתגלה**. הפנה הילד הרך מבט תמים כלפי שמיא וציווה על הלבנה להתגלות.

בתוך רגעים ספורים בלבד התגלתה הלבנה במלוא הדרה לתדהמת כל הנוכחים, אשר ברכו על הלבנה ברוב שמחה והתרגשות. "אם כך הוא בגיל צעיר, הרי נועד הוא לגדולות", עבר הרחש בקהל הנוכחים העומדים ומשתאים מול הילד הרך בשנים המחולל ניסים. וציפו כולם לראותו בגדולתו בבוא היום.

הימנהג במשפחת אביחצירא, היה שבכל לילה מלילות חג הסוכות, היו נערכות סעודות גדולות לכבוד האושפיזין. אצל רבינו הייתה הסעודה הגדולה ביותר זו שנערכה בליל יום טוב שני של סוכות, באושפיזא דיצחק. באחת הסעודות, לאחר שהזמין רבינו את האושפיזין ונטל ידיו לסעודה, אחז את הפת בשתי ידיו, אך לא בירך עליה ולא בצעה.

הדבר נמשך דקות ארוכות, כשבת שחוק מרחפת על שפתינו. הנוכחים עקבו אחריו בהשתאות, חלקם ניסו לחפש את מקור הסיבה לחיך הצדיק בין נטילת ידיו לבציעת פתו, שכן ברור היה שאכן מתרחש ברגעים אלו ממש משהו, המונע מהצדיק לבצוע מהלחם.

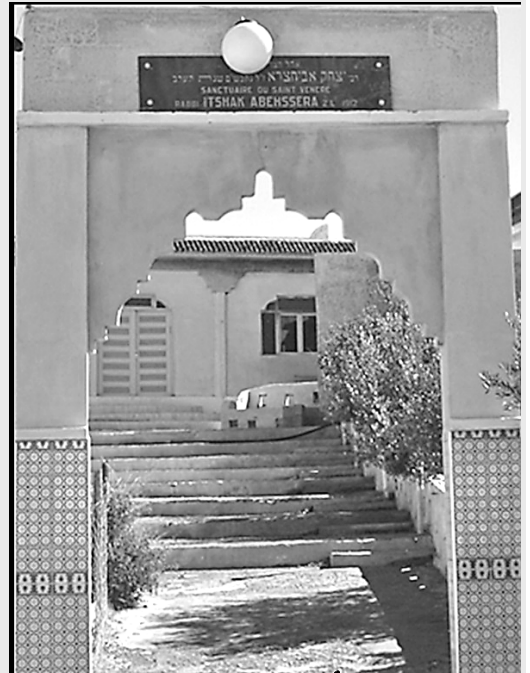
רק לאחר דקות ארוכות הצדיק בצע והחל בסעודה. במהלך הסעודה העז מאן דהו לשאול את רבינו על מה שקרה. נענה רבי יצחק ואמר: "ומה אעשה וראיתי את שבעת האושפיזין הבאים לבקרנו בסוכה, ועל פניהם ארשת שמחה גלויה. לא יכולתי שלא לחיך עמם... ורק כאשר הפסיקו לחיך, יכולתי לבצוע את הפת".

רבינו היה מרבה בשתיית "מאחיה" (המשקה הידוע בשם ערק) עוד בצעירותו. אך היו מבני המשפחה, שדאגו משתייתו של הנער הרך, שכן הצדיק התנזר מכל תענוגות העולם הזה והבליו **פרט לשתיית משקה זה**. והיו חוששים לשלומו ובריאותו. יש לציין, כי שתיית המשקה לא השפיעה עליו כלל. אך מה יעשו, והנער אינו חדל משתייתו? **החליטו, כי יסירו את הסולם המביא אל עליית הגג, וכך תימנע אפשרות להעלות אל חדרו את המאחיה!**

אישה אחת הייתה גרה בשכנותם של משפחת אביחצירא. היא הייתה מייצרת את המאחיה, ושם טוב יצא לפניה. ביום מן הימים החל נפגם טעמו של המאחיה ללא כל סיבה ואנשים חדלו לרכוש את המשקה. בראותה כן, **קיבלה על עצמה האישה לנדב כד משקה לרבי יצחק אבוחצירא, שהיה ידוע בשתיית המשקה.**

אך מה תעשה, ואין גישה לעלית הגג? חשבה ומצאה פיתרון, היא העבירה לו דרך חלונה, שהיה סמוך לחלוננו כד מלא ב'מאחיה'. אמר לה הצדיק: "אם תרצי, שישבו טעמו הטוב של המאחיה, שלחי לי כל יום כד". וכך מדי יום ביומו היה משאיר את הכד הריק של היום הקודם, והיה נוטל כד חדש, שבו המשקה המבוקש. ואכן טעמו של המאחיה חזר כתיקונו, וגם משאלתו של הצדיק, לשתות כל יום 'מאחיה' ולייחד תיקונים התמלאה. **רק לאחר זמן התגלה הדבר לבני המשפחה הנדהמים, ומכאן הבינו, כי יד ה' בדבר ולא מנעוה עוד מכך.**

(יש לברר את מנהגו של רבינו בשתיית הערק, שכן מאחר שהתנזר מתענוגות העולם הזה והרבה בסיגופים ותעניות - אם כן, מה יש בשתיית הערק? וכן מצאנו אצל גדולי משפחת אביחצירא, כי הרבו בשתיית המאחיה. על כך הסביר המקובל המלובן הצדיק רבינו ישראל (הידוע בכינוי ה'בבא סאלי' צוק"ל) כי "ערק" ר"ת **ק'בל ר'ינת ע'מך**, ועל ידי שתייתו מיחדים ייחודים גדולים וקדושים ומחברים את השכינה הקדושה עם הקב"ה, ולכן הם הרבו בכך.

ללבו של אביהם היקר. דווקא משום שמכירים הם אותו היטב ידעו, שמעשה זה הכי מתאים לאביהם. הרב קונין ביקש מאשתו ומילדיו כי לא יעצרוהו בדרכו, והם, כואבים והמומים, נשכו שפתיים וקיבלו את גזר-הדין בדומייה. בתוך עשרים וארבע שעות כבר היה הרב קונין על מטוס שחרטומו פונה מזרחה, לכיוון ניו-יורק.

הרב קונין מצא לעצמו פינה שקטה בבית-המדרש ההומה, המפורסם בשמו – '770' - והתיישב ללמוד. את מכריו מבין תושבי המקום, שהרימו גבה למראהו – פטר באמרות שונות וחזר לתלמודו.

לא היה לו שום חשק להשתפך בפני איש, או להעביר את זמנו בשיחות רעים בטלות. **עוד מעט עומד הוא ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים, ומן הראוי לנצל את הזמן כמו שצריך.**

שעות ארוכות הקדיש הרב קונין לרשימת מפעליו. הוא העלה על הכתב את כל מוסדות התורה ומרכזי החסד הכבירים שייסד והפעיל בקליפורניה, מקום שליחותו.

כאשר הייתה הרשימה מוכנה, צירף אליה את החלוקה מחדש של העבודה שערך בין עמיתיו השלוחים, וכל זאת, יחד עם תיקו הרפואי, שהכיל את כל הבדיקות ואת כל חוות-הדעת הרפואיות, הכניס למעטפה גדולה, שיועדה לרבי.

מין שלושה אפפה את הרב קונין. הוא לא התמרמר על מצבו. אדרבה, לבו התרונן בהודיה לבורא העולם, על שזיכה אותו לשמש במשך שנים שליח של הרבי ולמלא את רצונו הקדוש.

שעה קלה לאחר שהעביר את המעטפה, חיפשו אחד ממזכירי הרבי. "זה שלך", הושיט לרב קונין את תיקו הרפואי. הרב קונין לא הבין: "הכנסתם את המעטפה לרבי?". "כן", השיב המזכיר.

"הרבי החזיר לך את התיק הרפואי, וראה מה כתב עליו". כתב יד קודשו של הרבי התנוסס על התיק באותיות קידוש לבנה: **"היה והלך"**.

היה - והלך! משמעות הדברים הייתה ברורה ומובנת. הרב קונין התעשת במהירות. לחסיד כמוהו לא היה צורך ביותר מכך. הוא שינה אפוא בן רגע את תכניתו ושב על עקביו - חזרה לקליפורניה. חזרה אל סדר-היום העמוס השוטף בניהול המוסדות.

הוא לא טרח אפילו לגשת לבדיקות שגרתיות. **לשם מה להיבדק, אם קבע הרבי, כי הכול נעלם?**

את הרב שלמה קונין תוכלו לפגוש גם היום, למעלה משלושים שנה אחרי ה"חודשים שנתרו לו לחיות", כשהוא מנהל ביד רמה את מוסדות חב"ד בקליפורניה. כיום ישנם למעלה ממאתיים בתי-חב"ד, כן ירבו!

ההלם היה מושלם. הנוכחים נותרו פעורי-פה עוד שעה ארוכה לאחר צאתו של הרב ברוך שלמה אליהו קונין מהאולם. הדברים היו חדים כתער, ולא היה מקום להשתעשע בדמיונות.

בתחילת דרכו נשלח הרב קונין בשנת ה'תשכ"ז לקליפורניה על ידי הרבי ופתח את מרכז חב"ד בלוס אנג'לס - **הראשון בעולם**. ומאז נפתחו בתי חב"ד רבים באזור.

הדבר אירע בשנת ה'תשמ"ה בקליפורניה. לאימפריית השלוחים של הרבי מליובאוויטש כבר היו ברחבי מדינה זו בלבד **מאה ושלוש זרועות!** מאה ושלושה שלוחים, מאה ושלושה בתי-חב"ד, כולם תחת אחריותו של הרב קונין, המנכ"ל הראשי של המוסדות.

ההודעה, שקיבלו כל מאה ושלושה השלוחים ביום סתמי של אמצע השנה הפתיעה אותם מאוד: הרב קונין מזמן את כולם לאסיפה דחופה. וכן הוא מבקש - **איש בל יעדר!** קשה וצפופה עבודתם של השלוחים, וזה זמן רב לא פגשו איש את רעהו. כלל לא תזיק להם פגישה כזו.

אבל הבהילות, שניבטה מבין שורות ההודעה החשידה משהו. הניסוח הנחרץ, העיתוי המאוד לא צפוי - תחושת הבטן של רבים הייתה לא כל כך טובה.

ואמנם, התחושה לא כיזבה. בראשית דבריו, דרש הרב קונין מהנאספים להתחייב לא להדליף מילה וחצי מילה, ממה שהם עתידים לשמוע, ומיד - מבלי להותיר זמן רב לניחושים - הנחית על כולם את המהלומה:

"לפני שבועיים חשתי שלא בטוב וניגשתי להיבדק אצל רופא. סדרת בדיקות וצילומים גילתה, כי חליתי, לא עליכם, במחלה ממארת. **גדולי הרופאים טוענים, כי נותרו לי רק חודשיים ימים של חיים**. הגעתי אפוא למסקנת בזק תכליתית, כי מחובתי לחלק את תפקידיי כמנכ"ל המוסדות בין כמה מכם. בזמן הקצר שנותר לי, אסע לניו-יורק, אל מקור ההשראה של חיי - הרבי - ולשהות בצלו את שארית ימי".

השלוחים הביטו זה על זה בעיניים קמות. הם לא האמינו למשמע אוזניהם. הרב קונין נמנע מלהחצין רגשות ובטון מעשי, לאקוני משהו, **החל להקריא מתוך רשימה מסודרת את חלוקת תפקידיו בין עמיתיו**. בקור-רוח בלתי נתפש סיים את דבריו ויצא את אולם הישיבות, מותיר אחריו ציבור המום, שמתקשה לעכל את הבשורה המרה.

עתה, משהרגיש, כי המשימה החשובה ביותר מאחוריו, חזר אל חוג המשפחה. **רוב בני המשפחה עדיין לא ידעו בכלל על המחלה, שהתגלתה בגופו של האב. שלא לדבר על תכניתו, 'לברוח' מהם אל בית-המדרש של הרבי.**

למען האמת, לאחר שעיקלו את המידע הנורא, הבינו מאוד

הרב שבתי בן אסתר אטון זצ"ל
מאיר מורד בן שושנה ז"ל
גאולה בת טובה ע"ה
עמירם בן דבורה ז"ל
הרב עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל
דרור יהושע בן ארץ מיוחס ז"ל
דב בן יצחק ז"ל
סוליקה בת עישה ע"ה
סלים בן פרחיה ז"ל
לטיף בן פרחיה ז"ל
דניאל רפאל בן חגית ז"ל
יהודה בן סעידה ז"ל
עפאת בת השמת ע"ה
הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל
הרב מנחם בן ויקטוריה בצרי זצ"ל
אביבה בת איירן ע"ה
אברהם בן יונה ז"ל
יצחק בן חביבה ז"ל
אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל
חי זידי בן קלרה ז"ל
יוסף בן סעדה ז"ל
אסתר בת נעמי ע"ה
יעקב בן סלימה ז"ל
ספירנס תקווה בת נעמה ע"ה
מישא אסתר בת נעמה ז"ל
אברהם בן דינה ז"ל

הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל
הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל
אסתר בת בלה ע"ה
נעמי בת כותן ע"ה
מרים בת בלה ע"ה
צדיק חכם בן חזלה ז"ל
שני בת אסתר ע"ה
מסודי בת חביבה ע"ה
יונה בן סעדה ז"ל
ברכה בת מרדכי ע"ה
יפה בת רבקה ע"ה
שרה בת מורברי רחל ע"ה
אלון בן סעדה ז"ל
הרב שמואל בן שמחה דרזי זצ"ל
הרב יעקב בן מרגלית זצ"ל
שמואל בן רבקה ז"ל
משה בן רוזה ז"ל
אביחי בן אסתר ז"ל
נעמה בת גורג'יה ע"ה
דוד בר חסיבה ז"ל
מסעוד בן יקוט ז"ל
שמעון בן שמחה ז"ל
ר' דב בן בנימין אלטר ז"ל
אורה בת נעמה ע"ה
שמעון בן חנה ז"ל
גורג'יה בת נעמה ע"ה

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת בא תשע"ז

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

בתהלים (קוב, א ב) "הללויה אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד: גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבחר", ובגמ' ע"ז (י, ב) איתא: "במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותו". ומה הכוונה בדרש זה? וביאר, דיודע שמידות טובות עוברות בירושה מאב לבן, אמנם לפעמים יתכן שיהיה אחד שדבוק בתורה או אוהב מצוות, ואעפ"כ לא יהיה ניכר בזרעו אחרי. הטעם לזה, מפני שהאב עשה את המצווה לשם כבוד או ממון, כך שמוריש לבנו במידות ותכונות נפשו את החיבה לממון או לכבוד, והן אמנם שהאב בחר להגיע לדברים אלו ע"י התורה, אבל בחירתו זו, לא עוברת בירושה, רק החיבה לממון או לכבוד זה מה שמוריש לבנו. ויותר מזה, שאם האדם עושה את המצווה כיוון שהגיע למסקנה שההשקעה הטובה והמשלמת ביותר היא עמל התורה, שכן שכרה היא נצחי, הרי, שעיקר הסיבה שלכן בחר בתורה היא משום ה"יוחיוות" שבדבר, זאת אומרת, שהוא "סוחר" טוב, אמנם בנו, אכן יירש ממנו את התכונה להיות "סוחר", אבל לא בהכרח שיגיע לאותה מסקנה אמיתית שלהשקיע בתורה זהו ההשקעה הטובה ביותר, ואולי בעיניי יטב להשקיע בנדל"ל... אמנם, באם מקיים את המצוות אך ורק לשם שמם ולא לשום תכלית אחרת הרי יומשך דבר זה לזרעו אחרי.

בזה יתבאר הפסוק הנ"ל: "אשרי איש ירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד" ובגמ' "במצותיו - ולא בשכר מצותו", לאיש כזה מובטח לו: "גבור בארץ יהיה זרעו" כגבור הכובש את יצרו, ו"דור ישרים יבחר".

וזה מה שאמר משה רבנו, מתי נזכה ש"בנערינו ובזקננו נלך" "בבנינו ובבנותינו" - דהיינו שיהיה זרענו יראי ד'. - "כי חג ה' לנו" זהו רק כשכל שמחתנו מלשון "חג", שכל השמחה והמטרה בעבודת השי"ת - "ד' לנו". רק לשם השם ולא לשום כוונה אחרת. (צינוי תורה)

וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את ה' אלקינו ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה (י, כה)

כתב המלבי"ם עפ"י דברי הגמ' (עירובין ק, ב) "אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגול ממנלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול", והוא ע"ד הכתוב (איוב לה, יא) מלפנו מבהמות ארץ, שהבהמות מאלפות אותנו דרך ארץ. וזה שאמר משה רבנו לפרעה, גם מקננו ילך עמנו, כי "ממנו נקח לעבד אלוקינו", שלמד מהבהמות הדרך האריך להתנהג, ואם תשאל מדוע נזקקים אנו ללמוד מהבהמות, מפני ש"ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד בואנו שמה" כיון שעדיין לא ניתנה תורה. (ארץ חמדה להמלבי"ם)

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא, ה)

המפרשים שואלים שאלה. בפסוק כתוב (ג כב) "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת". מה, בגדים של גויים? כל ילד יודע כי בזכות שלא שינו את שמם, לבושם ולשונם - נאלו ממצרים, ואיך אומרת התורה שהם שאלו מהשכנים הגויים ביגוד, אתמהה!?

אך אם תביטו שוב בפסוק, חייך הרב גלינסקי ואמר:

בפסוק כתוב "ושאלה אשה וכו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם - על בניכם ועל בנותיכם". בגד של אשה מצרית קצר, ואכן, אשה יהודית משליכה אותו לפח, אלא שלא על עצמן לבשו את הגדים, הן הלבישו את הילדים בבגדים של המבוגרים "ושמתם על בניכם ועל בנותיכם" להם, לילדים הקטנים, היה הבגד ארוך... "ובזכות נשים צדקניות נאלו אבותינו ממצרים". (להגיד)

שבעת ימים תאכל מצות ובימים השביעי חג לה': מצות יאכל את שבעת הימים (יג, ז) די"ק הגר"א זצ"ל בפסוק זה: מדוע נכפלה מצות אכילת מצה שבעת ימים ועוד מפני מה בתחילת הפסוק כתוב "תאכל" ובסופו כתוב "יאכל", ועוד מדוע בפסוק ראשון כתוב "מצת" (בלא ו) ובפסוק השני כתוב מצות (מלא)?

ופירש, שהפסוק בא לרמז על המנהג לקנות חטים לחלוק לעניים לצורך פסח, וא"כ י"ל שהפסוק הראשון הוא ציווי על אכילת מצה בפסח וז"ש הכתוב "שבעת ימים תאכל מצת", דהיינו כל אחד לעצמו יאכל מצות שבעת ימים, ומלבד זאת אתה מחוייב להשתדל שמצות "יאכל" (בצירי) היינו שייאלע ע"י אחרים כלומר שידאג שיהיה לעניים מצות ועפ"י מובן שלגבי האדם שיש עליו חיוב אכילת מצה כתוב "מצת" שלעצמו רשאי לדקדק ולצמצם אכילתו עד כזית וכביצה, ולכן כתוב חסר. משא"כ כאשר מדובר למת לעניים אינו רשאי לצמצם ולכן כתוב "מצות" מלא דהיינו שיתן להם כדי שביעה למת כמש"כ "ואכלו בשעריך ושבועו".

וכל בכור אדם בבנין (יג, יג)

הרמ"א פסק (י"ד סימן שה סעיף י) "ואין האב יכול לפדות על ידי שליח. וגם אין ב"ד פודין אותו בלא האב (ריב"ש סי' קל"א)". המפרשים מתקשים (ראה ש"ך וט"ז שם), מה הטעם שא"א לפדות ע"י שליח. מאי שנא מכל המצוות כמילה וכדומה שאפשר ע"י שליח? בשו"ת חת"ס (י"ד רצד) כתב שהוא לפי שבמכת בכורות היה "אני ולא אחר" זכר לזה, האב בעצמו יש לו לפדות את בנו.

כעין זה כתב בשו"ת דברי יציב (י"ד סימן קצט) ובתוספת נופך: "אך יותר נראה להרמ"א שבא הכתוב למעט "וכל בכור בניך תפדה" בעצמך ולא ע"י שליח ויבואר בטוב טעם בהמשך הכתוב "והיה כי ישאלך בןך מחר לאמר מה זאת" כלומר מה נשחנה מצוה זו דלא מהני ע"י

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותתי אלה בקרבו: ולמען תספר באזני בןך וכן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (י, א ב)

המפרשים תמהים, מהיכן ידע משה לומר לפרעה על מכת ארבה, והרי הקב"ה לא אמר לו כלום על המכה. נביא כאן תירוצים אחדים:

בדעת זקנים לבעלי התוספות כתבו, שהיו חקוקות על המטה דצ"ך עד"ש באח"ב וראה שכתת מגיע מכה המתחילה עם א'. ומקשה על זה, שא"כ במכות האחרונות אמאי הזכיר שוב להודיעו? לכן נ"ל דהבין משה המכה מדאמר לו הקב"ה למשה "ולמען תספר" וכן הוא לספר על מכת הארבה, שהרי גם במכת הארבה דיבאל כתיב עליה "לבניכם ספרו". וב"י יוסף בכור שור", וכן הוא ב"הגדת המהר"ל" ועוד, הרחיבו בזה שבכל המכות עד עתה היו מעל הטבע, ולכן שוב אין מקרה שבו ידברו מהמכה. אבל מכת ארבה הרי שיכחה בכל הזמנים, ודרך האנשים שמשוים תמיד את מה שעניינם ראוות, למקרים הקודמים. לכן מובן שכשאמר הקב"ה למשה שבמכה זו יתקיים "למען תספר" הבין שזו מכה שתמשך להגיע וכל פעם יאמרו שזה כמו שהיה במצרים, וזה דווקא במכת ארבה.

(דעת זקנים)

בחידושי הרד"ל (על מדרש רבה), הוסיף על רעיון זה, [כפי שמובא במדרש: "ולמען תספר באזני בןך גלה הקב"ה למשה מה מכה יביא עליהן וכתב משה ברמז ולמען תספר באזני בןך זו מכת ארבה כמה דתימא (יואל א) עליה לבניכם ספרו"] לפי מאמר הכתוב "ולמען תספר באזני בןך וכן בןך את אשר התעללתי במצרים" ו"התעללתי" הוא לשון שחוק, והנה בגמ' שבת ספ"ט איתא ש"מצניעין את החגב לקטן לשחוק בו", הרי שדרך הקטנים לשחק עם חגבים, ולכן דרך הבנים לספר ממכת ארבה ביותר.

(חידושי הרד"ל על מדרש רבה)

בשם הגאון רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע אומרים (ומובא בחת"ס עה"ת), שהנה ידוע כי אותיות "בומף" (אותיות השפתיים) ואותיות "אהחע" (הגרוניות) מתחלפות זו בזו, לפי שמוצא המבטא הוא אחד. ואם חלף את ה"פ" של "פרעה" ל"ב", ואת "ע" ל"א" יצא האותיות "ארבה", וזה רמז הקב"ה "בא" אל "פרעה" הכנס את המלה "בא" לתוך "פרעה". ובה מבאר ההמשך "למען שתי אותתי אלה בקרבו" תשית את האותיות הללו ל"בא" במקום שתי אותיות אצל "פרעה" ויצא לך "ארבה", כי היא המכה שעליך להכות עתה מצרים.

ולמען תספר באזני בןך וכן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (י, ב)

בספר "שאלו בחי ה'" - תולדותיו של הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל (ונכתב ע"י תלמידו הרה"ח ר' ישראל ארליך ז"ל) מספר כך: האדמו"ר האמצעי מבעלזא (כ"ק מהר"י) נתבקש לשייב על מעלה בשנת תרנ"ד ביום כ"ג בשבט, בהתגבר חליו, נסע לוינא לדרוש ברופאים, ונתקבל שם בבית החולים. וכפי שידוע סתלק בינא והובילוהו לבעלזא. רבנו (הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל) שמע שהאדמו"ר מבעלזא נמצא בווינא, נסע ממאגנאדארף [שם כיהן כרב] לשב"ק פרשת בא' אל האדמו"ר מבעלזא.

רבנו הי' רגיל לספר הרבה מביקורו אצל כ"ק האדמו"ר מבעלזא אז בווינא, בינא היתר סיפור: "ביום ראשון נודע לי שהגאון מפרשבורג בעל השבט סופר זצ"ל נמצא ג"כ בווינא לדרוש ברופאים, והלכתי לבקר את הרב מפרשבורג, הוא שאלני על מעשי בווינא. עניתי לו שכ"ק האדמו"ר מבעלזא נמצא כאן, ובאתי אליו על ש"ק. על זה שאלני הרב: האם מניחים ת"ת דרבים ונוסעים אל רבי? רבינו הוסיף שהרב מפרשבורג ידע שבמאגנאדארף למדו בהתמדה גדולה, וע"כ תמה ושאלני כן.

ממשיך הגה"ק מקאשוי וכתב: "אמרת הרב מפרשבורג הגמרא אומרת (עירובין יג) אמר רבי האי דמחדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריו, אני זכית והסתכלתי אל פני האדמו"ר מבעלזא". התבוננתי וראיתי שהרב מפרשבורג לא הבין אותי, ולא נחה דעתו. רציתי בכל זאת להפיס דעתו, ושאלתי אותו אם הנו רוצה לשמוע ממני מה שחידש האדמו"ר בש"ק בסעודה שלישית, אחרי הסכמתו מסרתי לו, שהאדמו"ר דקדק בפ' השבוע פ' בא, עה"פ "ולמען תספר באזני בןך וכו' וידעתם כי אני ה'" התחיל בלשון יחיד: ולמען תספר באזני בןך, וסיים בלשון רבים: "וידעתם כי אני ה'?" ותירך, דהנה לכאורה הלא מצות סיפור יציאת מצרים "והגדת לבנך" חלה על בני ישראל מיד בשנה הראשונה, כשיצאו ממצרים, ומאי מכל ישראל יכול ה' לקיים מצוה זו? אז הלא כולם היו שם, וכולם יצאו ממצרים, נמצא שנשאר רק משה רבנו היחיד שאשתו ובניו היו אז מחוץ, והוא הי' יכול לספר לבני ולקיים "והגדת לבנך" גם בשנה הראשונה, ומכיון שבשנת משה רבנו נכללו נשמות כל כלי ישראל, הוציא הוא את כל ישראל במצוה זה.

ויומתק מאד לפי זה, "ולמען תספר" - אתה דווקא "באזני בןך", ועי"ז וידעתם - כולכם "כי אני ה'" כי הוא יוציא בזה את כל ישראל. "כשגמרת" מספר רבנו, "פנה הרב מפרשבורג ואמר למשמשו: "לך מיד תזמין כרכרה, אנו נוסעים אל האדמו"ר מבעלזא".

(שאלו בחי ה')

ויאמר משה בנערינו ובזקננו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו (י, ט) אפשר לבאר פסוק זה, בהקדם פירוש נפלא הנמצא ב"בית הלוי" (כת"י), עה"פ

גם ביום השבת, ואם לא עשו כך מצאו את עצמם ביום שני בבוקר מפוטרם וחסרי מקור פרנסה.

רבים מהם לא הצליחו לעמוד בנסיון, המצוקה הכלכלית היתה בלתי נסבלת והם נאלצו לחלל את השבת, ומאכן קצרה היתה הדרך להתדרדרות רוחנית חמורה ביותר. אחד מד הספורים המופלאים שנתרו לעדות מאותם ימים, הוא ספורה של משפחה חרדית בעלת ילדים קטנים, אשר אביה התעקש בכל כוחו להמנע מחלול שבת בכל מחיר. מדי שבוע נאלץ לחפש עבודה חדשה, עד שהצליח למצוא עבודה שלא תדרוש ממנו לחלל את השבת - והפך לשומר בנין.

מתוקף תפקידו זכה לקבל את חדרון השמירה למגורים, ועובדה זו סיעה לחסוך כמה פרסות נוספות, משום שהוא הביא את כל משפחתו להתגורר ביחד אתו, ולא נאלץ לשלם מדי חודש שכר גדול כדמי שכירות.

אולם אליה וקוץ בה - בחדר הקטן הזה היו, בנוסף למשפחה ולכל הילדים, גם הפחמים שנועדו לחמום ולהסקה, ואט אט החל עורם של הילדים להתלכלך והם נצבעו בשחור. באחד הימים עבר יהודי ברחוב, והנה הוא רואה תופעה מדהימה: שני ילדים כושים מדברים ביניהם... אידיש.

אידיש אצל כושים? - סימן שאלה גדול הצטייר מול עיניו, וגרם לו לסוב על עקבותיו ולבחון שוב את המראה הבלתי שגרתי.

לבסוף החליט לגשת אל הילדים ולברר את הענין מקרוב, הוא פתח בשיחה עם הילדים, והופתע לשמוע שהם כלל אינם כושים, אלא ילדים יהודים המתגוררים בבית ברירה במחסן פחמים.

לבו הרחום של אותו יהודי התכווץ למראה המצוקה הכלכלית הקשה שבה הם שרויים, והוא בקש מהם לקרוא לאחד מן ההורים.

כשהגיעה האם הוא הוציא מכיסו חמשה שטרות בני מאה דולרים כל אחד: "קחי ומצאי לכס דירה אחרת", אמר בנדבנות, כשהסכום העצום, שהיה בו כדי מחיה לחודשים רבים, מתנפץ בידיו.

עיניה המתעגלות מהפתעה היו בעיני התודה הגדולה ביותר, אולם האם לא הסתפקה בכך, אלא החלה להמסיר על ראשו צרור ברכות על המחווה המיוחדת.

רגע לפני שנטלה את הכסף, בקשה לברר ענין נוסף: "האם אתה שומר שבת?". היהודי נענע ראשו לשלילה.

שבריר רגע של מבוכה עמד באויר, אולם לאחריו פסעה האם אחורנית, החזירה את ידה המושטת ואמרה: "אנחנו כאן, משום שאנחנו שומרי שבת, ואיני רוצה לקחת כסף מיהודי שאינו שומר שבת".

הוא נד בראשו לסכלותה, ומבלי לומר מלה סב על עקבותיו והלך לו לביתו. "מה דעתך על הטפשה שפגשתי היום?" שאל את אשתו, מיד בכניסתו הביתה, וגולל באזניה את כל ספור המעשה.

הוא לא היה מוכן כלל לתגובתה הסוערת. "אנחנו כל כך נוראים, עד שאפילו הכסף שלנו אינו טוב?", התקצפה "גויים לכל דבר... אוי לנו... היא הבחטה לי, כשהתחלת לעבוד בשבת, שאתה עושה זאת רק עד שנתבסס מעט, והנה - כמה שנים חלפנו התבססנו היטב ואנחנו נחשבים לאנשים אמידים אפילו, אבל את העבודה בשבת מעולם לא הפסקת! אוי לנו... גויים שכמותנו!..."

וכתוצאה מאותו מעשה, קם לו האיש ושב בתשובה שלמה: מעשה מופלא נוסף מאותה תקופה:

בשכנותו של רבי משה פיינשטיין זצ"ל התגוררו שתי משפחות ששמרו שבת במסירות נפש, ומדי יום ששי פוטרו האבות מעבודתם ונתרו ללא מקור מחיה, אך בעוד שבמשפחה אחת יצאו כל הילדים שומרי תורה ומצוות, במשפחה השנייה - פרקו כולם את עול המצוות והפכו לחלוניי גמורים.

אביהם בא לפני רבי משה ושטח לפניו את כאבו: כיצד יתכן שכך ארע לי? הלא שמרתי שבת במסירות נפש, ממש כמו שכני... מדוע הוא זכה שכל ילדיו ימשיכו את דרכו, ואני נותרתי כך?...

שכנה רבי משה ואמר לו: נכנה בא הביהת מדי יום ששי שמח ומאושר ואמר: "ילדים, ברוך ה', גם השבת זכינו למסור את נפשנו! הבה נעשה קדוש בשמחה ונודה לבורא עולם, על שהסכים לקחת מאתנו את הקרבן שהקרבתנו לו!"

נקל לשער את התרוממות הרוח שאותה חשו בני הביית למשמע הדברים, הם חשו כי השבת אינה אלא זכות עצומה, וכדאי להם לשמרה בדקדוק רב, אף מתוך מסירות נפש והקרבה עצמית.

אבל אתה לעומת זאת חזרת הבית השבור ורוצץ, כתפוך שחוחות, ובשפל קול הודעת לילדיך: "מי יודע מה יהיה אתנו? בגלל שבת שוב אני מפוטר! אין לנו פרנסה... אין לנו אוכל..."

ילדיך אשר הבינו כי השבת היא מקור הבעיה, הרהרו לבין עצמם: "מי צריך את השבת הזו?... אבא המסכן חונך כך, אבל אנחנו, למה שלא נותר על הכל?... ואכן, בהזדמנות הראשונה השליכו אחרי גיוסם את כל התורה כולה, והפכו למחללי שבת ר"ל. הם העדיפו חיים קלים על פני קשי העבודה בקיום התורה והמצוות.

הרי לנו ששמחה בעבודת ה' והתיחסות לעול תורה ומצוות כאל "חג" היא הבסיס לחינוך הדורות הבאים על אדני התורה והמצוות!

המצוה, ושכרה.

"בראשון [היינו בחודש ניסן, הראשון לחדשי השנה (שמות יב, ב)] בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת" (שמות יב, יח). הכתוב קבעו חובה (פסחים פב ע"א). וכן פסק הרמב"ם (הלכות מצה פ"ה א'): "מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר, שנאמר: בערב תאכלו מצות, ומשאלו כזית יצא יד חובתו".

ספר לי הנאון רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, ראש ישיבת "מחנה אברהם" ורב חוג חתם סופר בני ברק: יום אחד הופיע אצלו אחד מבני הקהילה, נרעש כולו. היה בפיו סיפור מרעיש, אבל רקעו התרחש כשלושים שנה לפני כן, במחנה המות אושוויץ.

יהודי הונגריה הגיעו לאושוויץ בשלהי מלחמת העולם. ממש בשנה-האחרונה. כשהצוררים נחלו מפלה אחרי מפלה בשדה הקרב וממשלת הונגריה בקשה לפרוק על הגרמנים שהפכוה לבת סוטהם, והשתלטו הגרמנים על הונגריה, תחמו את הגטאות ותוך כחודשים ימים שלחו כמיליון יהודים להשמדה. ה' יקום דמם. אותו יהודי היה ביניהם. הפרידו בינו לבין אשתו ואת ילדיו שלחו למשרפות. הטביעו מספר כחול על זרועו וחזיוו נתנו לו לשלל תמורת עבודת פרך. התקיים על פרוסת לחם ופנכת מרק ליום. שכנו לדרגש היה 'בן של קדושים' צאצא לגזע צדיקים, שושלת מפוארת עתירת יחס. חזקו בלא הרף באמונה ובטחון, ונצל כל שעת

שליח, "ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" בכבודו ובעצמו לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח כיון שרצה לפסוח על בכורי ישראל, ומשניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע וזכור לזה גם בפדיית הבכורים אנכי מצוך לעשות בעצמך ולא ע"י שליח".

בספר ברכת יצחק כתב לפ"ד הרבני בחיי הדטעם של פדיון הבן הוא על מכירת יוסף שנמכר בעשרים שקלים שהם ה' סלעים, וכיון ששם עשו בעצמם המכירה ועשו חרם שלא לשתף אחרים, לכן גם הפדיון מוכרח האב בעצמו בלי לשתף אחרים.

בספר ציוני תורה כתב לברא עפ"י דברי המדרש, "למכה מצרים בכבוריהם. בשעה ששלח הקב"ה מכת בכורות, א"ל, חצות הלילה ומת כל בכור. נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם, ואמרו להם: כל מה שאמר משה הביא עלינו, אין אתם מבקשים שנחיה; בואו והוציאו את העברים האלו מבנינו, ואם לאו אנו מתים. השיבו להם ואמרו, אפילו כל המצרים מתים אין יוצאים מכאן. מה עשו, נכנסו כל הבכורות אצל פרעה והיו מצווחין לפרעה ואומרים, בבקשה ממך הוציא את העם הזה שבשבילים רעה תבוא עלינו ועלך. אמר לעבדיו, צאו וקפחו שוקיהם של אלו. מה עשו הבכורות, מיד יצאו ונטלו כל אחד חרבו והרג את אביו, שנאמר, למכה מצרים בכבוריהם. למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בכבוריהם. ששים רבוא הרגו הבכורות באבותיהם. חזין שמתו גם האבות במצרים.

והנה בספר ביהו"א חמה למחר"א גאלאנטי (על ה"זה"ק דף יד) כתב: אפשר הטעם משום שהקב"ה הרג בכורי מצרים נשאר לו לס"מ משטמה עם ישראל, ולכן צריך שהפדיון יהיה ה' סלעים וכו' כי חמש סלעים שהאדם פודהו בהם ממש פודהו מהמות וכו' עיי"ש וא"כ היה תביעה לשטן אף על האבות, וכדי לתקן את חלק זה, קבעו שדייקא האב יפדהו ולא אחר. (ציוני תורה)

מאוצרות המגידים

לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם (י, כג)

הגאון הקדוש רבי מרדכי בנעט זצוק"ל. היה לו בביתו חדר ששימש כבית מדרש. שם למד עם התלמידים וענה תשובות.

כל יום שיש, לפני שבת, היתה הרעבעצין מכינה בחדר של בית המדרש נרות גדולים שיאירו שם בחדר כל הלילה. הנרות עליהם בירכה דלקו בחדר בו אכלו, ובבית המדרש היו נרות נוספים, אותם הדליק השמש.

פעם בליל שבת ישב רבי ברוך עם משפחתו לסעודת שבת. כשנגמרה הסעודה נכנס לחדר ללמוד. כעבור מספר שניות יצא משם וקרא: "רעבעצין, שכחנו להדליק נרות בבית המדרש!" צרה שכזו! חושך!

"כיצד יתכן הדבר", תמהה הרבנית, "והלא אני במיוחד נכנסתי לפני שבת לחדר וראיתי שיש בו נרות מוכנים להדלקה והכל בסדר. איך יכול להיות שחשך?".

היא נכנסת פנימה ורואה שהחדר מואר. בכל ארבעת הצדדים יש נר!

נבילה הרבנית: "מה קורה פה? למה הרב אומר שאין אור? הלא החדר מואר כולו!"

"היכן יש אור?" שאל הרב, והרבנית משיבה לעומתו: "בא תראה".

הוא נכנס שוב לחדר ושואל: "היכן האור? הרי חושך מצרים כאן, לא רואים כלום!..."

פחד גדול אחז ברבנית: שמא בעלה התעוור. אבל הרי הוא ישב בשולחן והכל היה בסדר... נכנסה להיסטריה.

ראה הרב שהיא כל כך מבוהלת, פנה אליה ואמר: "רעבעצין הרגעי, תכף נברר את הענין".

שאל את השמש: "מתי הדלקת את הנרות, בזמן או אחרי הזמן?"

השמש הודה על האמת: "באמת אחרת, אבל היה זה זמן שמותר עדיין להדליק. בטוח שעוד היה יום".

אמר הרב בנעט: "דע לך שכשהדלקת את הנרות היה זה מאוחר מידי, וצריך הן כפרה על חילול השבת, וזו הסיבה שאיני רואה את האור, כי כל דבר שנעשה שלא על פי דין - אינני רואה!"

ללמדנו כי אפשר שלאחד יהיה אור ולשני חושך. הכל תלוי במדרגתו! (יחי ראובן)

ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו... כי חג ה' לנו (י, ט)

במלים אלו משיב משה על הצעתו של פרעה: "לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים" (שם יא), אתה הוציגה קודם לכן: "לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההלכים" (שם יב).

היכוח בין משה לפרעה - אומר הרב שלמה זאיד - לא היה יכוח בעלמא, כי אם יכוח עקרוני, שבו טען פרעה את טענותיו והציג את עמדתו, ומשה הסביר לו מהי עמדת היהדות בעניינים הללו ובמה שונה היא מכל דת אחרת.

פרעה מתחיש לעבודת ה' "יתברך כאל עבודו ומשימה שיש בה קושי, ממש כמו הבן הרשע מההגדה של פסח ששואל "מה העבודה הזאת לכם".

פעם בשבוע יש יום חופש - טוען הבן הרשע - מדוע אי אפשר להנות ממנו אלא צריכים לקום להתפלל בבית הכנסת?

אחת לכמה חודשים יש חג - הוא ממשוץ בטענותיו - וכמה עבודת הכנה הוא דורש מכם? כמה צריך להתאמץ כדי לחג אותו כהלכתו: בפסח - בהכשרת הבית לפסח ובאפית מצות, בסכות, בבניית סכה וקניית ארבעה מינים - לשם מה כל העבודה הזו!

משום כך, טוען פרעה: "לכו נא הגברים ועבדו את ה'", עבודה קשה כזאת מתאימה לגברים ולא לנשים וילדים, ולכן אין טעם שתוציאו את כלם ממצרים!

לעומתו טוען משה רבנו: "בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו באנחנו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, כלומר, את מה שאתה רואה כעבודה, עול ומשא כבד - אנחנו רואים כחג, ומאחר ששמחה גדולה היא לנו, גם נשים, גם ילדים וגם זקנים חוגגים ושותפים בשמחה.

הוכחה לכך הביא הרב מרדכי חילו מהמשך הפסוקים:

פרעה "יננע" לבקשת משה והסכים לשלוח את הנשים והטף, אולם עדין מתקשה לשלוח את הצאן, ומודע למשה: "דע צאנם ובקרבם יצג" (י, כד).

משה משיב לו: "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולת" (שם כה), ומנמק את הסיבה לכך: "ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה", ומפרש רש"י: "כמה תכבד העבודה".

האם יעלה על הדעת שעבודת ה' היא ענין כבד, אשר משה מתבטא עליו "תכבד העבודה"? - מיקשה הרב מרדכי חילו, ומתריך כי כל זאת נאמר רק בהתאמה לעמדת פרעה, ותו לא, ששיתנו של פרעה עבודת ה' היא ענין כבד, ולכן השתמש משה בביטוי הזה.

כדי לדאוג שעבודת ה' והתפך להיות שמח ולא כבד, נדרשת מכל אחד ואחד מאתנו עבודה אישית, שתגרום לנו להתיחס לכל מאמץ באופן חיובי ולא לראות בו עול כבד. כאשר יש בבית לחץ עבודה לקראת החג, עלול הדבר לגרום להתפרצות רגשות, אשר ממנו יכולים הילדים להבין שקשה לנו עם העבודה ועם העול.

בשנות העשרים של המאה הקודמת, עם הגירת היהודים מאירופה לחופי ארצות הברית, הם נאלצו להתמודד עם הסיכון קשה בשמירת שבת, כששכל עבודה שמצאו הם חיובי לעבוד

פנאי ללמוד תורה ואמרות צדיקים. יום אחד פנה אליו בהתרגשות עצורה: חג הפסח מתקרב, 'מורור' יש בשפע, אובער אוו נעמט מען א 'כזית' מצה, מאין ישיגו ולו כזית מצה!! וברוך השם, אין מעצור לה' מהושיע, ברב או במעט. בעלות הברית הפציצו ממגורת מזון. היו שם שקי תבואה מבוקעים, אוצר בלום במחנה הריכוז, אבל מי שינסה לשים בכליו ממתכין בנפשו. ספר לחברו, שהמריצו למסור נפשו. החביא במקום מסתור כמה גרגרים. בהפסקה הקצרה שהייתה להם מדי יום שייף שתי אבנים וטחן באמצעות את הגרגרים. לבן פיסת מתכת, ערב את הקמח במעט מים, נקב במסמר ואפה על טס המתכת המלוכלך. יצא ריקק עבה ונוקשה, גדלו כפיסת די. מחמת עביו היו בו שני 'כזיתים', אחד עבירו ואחד עבירו חברו. עכשיו צריך להגיבו למחנה. אם תיפס, אחת תרו - הניח את הרקיק בין כותנתו לבשרו, וצמיד זרועו לגופו. עבר את הביקורת בשער המחנה, והמשיך אל הבלוק. בפתח הביתן עמד שומר גרמני שהבחין בתנוחה המאולצת של ידו. "מה אתה מחביא שם", נבח. משך את ידו, והרקיק נפל -

דרך עליו בעקב מגפופ בחמת זעם, ואלו הצלפות הצלפין בפרגולו! היהודי נפל מעולף, והזקיף מצא בנתיים קרוב חדש. בשארית כוחותיו אסף היהודי את הפרורים שסביבו, שעבורם מסר נפשו. גרר עצמו לדרגשו, והתעלף.

חברו עוררו, רחץ פניו במים, הגיר מעט לגרונו, השיב נפשו, פתח ידו, והראה לחברו את האוצר. אלו היה בכף ידו חופן יהלומים, לא היה החבר מתרגש יותר. את הייליגע מצה, מצה קדושה בעמק הבכא, בגיא צלמות, קרן אור בחשכה! אבל, כמה חבל, בכל הפרורים, אין יותר כזית אחד!

התחנן החבר: "בבקשה ממך, תן לי את ה'כזית', מימי לא עבר עלי ליל סדר בלי 'כזית' מצה!" ענהו: "מה פתאום, ה'כזית' שלי הוא. מסרתי עלי את נפשי, והכזית עלי מכות נמרצות, לא אותר עליו!"

והלה מתחנן: "אנא ממך, אני אקריא לך את ההגדה - אני יודע אותה בעל פה - מ"הא לחמא עניא" עד "חד גדיא". גם את "שיר השירים" אומר, תאמר אחרי מילה במילה. רק את ה'כזית' תתן."

והשני מסרב, "את כל חלקי לעולם הבא אתן עבור ה'כזית'! ראה", התייפח, "את משפחתי אבדתי, כל מה שהיה לי אבד. מה נשאר לי? לפחות, 'כזית' מצה!"

וחברו מתייפח לעומתו: "הלא כמוני כמוך, והמצה שלי היא!"

סוף דבר, לא עמד בהפצרות והגיעו לפשרה: חברו יאמר את ההגדה, ויזכה בשכרו למצה. אבל שר המצוה - לפום צערא אגרא, וכמה הסתכן והצטער בגינה, שייך לו. וכך היה. בערב לחש לו חברו את ההגדה, יחדו בכו ב"השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין", שוררו את ההלל וקראו "לשנה הבאה בירושלים". את המצה, אכל החבר.

למחרת יצאו לעבודה. החבר התפלל בלחש, זמזם ב"הקל בתעצומות, עצם עיניו בקריאת שמע, גחן בקריעות תפילת העמידה, ובהגיעו להלל לא עצר כו להבליג. הזדקף ורגע את הברכה, ובאותו רגע השיגו כדור המרצחים ונפל שידו. השם יקים דמיו.

חברו שרד, והגיע ליום השחרור. עלה ארצה ובנה את חייו מחדש. הקים משפחה לתפארת ולמנה על בני קהלת "חוג חתם סופר" בבני ברק.

כל זה סיפר בבואו, בהקדמה - כי הלה הופע החבר בחלומו.

עטוי בגדי לבן, פניו מאירות כזה ריקיע, ובקשה בפיו: "הזכור אתה שנתת לי את המצוה, בתנאי שאתה תקבל את שכר המצוה?" זכר, ודאי זכר. "אז באתי לבקשך. אנא, ותר לי על שכר המצוה - כל המצוות עשיתי, קבלתי עליהן שכר. חוץ ממצוה זו. המעשה היחיד, עליו לא קבלתי שכר. אנא בטובך, הענק לי גם את שכר המעשה!"

נדהת לבקשה. לעיוות שבה. הזכיר לחברו: "הלא המצה שלי היתה. אני סכנתי נפשי בלקיחת הגרגרים, בטחינתם ואפייתם, ובהגבתם למחנה. אני הוכיחתי עבורם, כמעט שלמתי בחיי. התחננת, בכיתי, ויתרתי על המצוה, לפחות, אזכה בשכר!"

והחבר ידע והסכים, אבל הזכיר שהוא זה שמסר חשבון הלוח וסיפר שהלילה ליל החג, והוא זה שזרו להשיג המצה, והוא שהקריא את ההגדה, ומכשך בתמורה את שכר המצוה. עברו, ירד מהעולם העליון. עברו התגלה, זה חשוב עבורו כל כך -

והחבר סרב. פני חברו הקדוש התכרכמו בפני נפש, באכזבה עמוקה, ונעלם. קם, והנה חלום. התפעמה רוחו. לא ידע האם טוב עשה. מצד אחד, "חייך קודמים". ואין שום הצדקה, ממש עזות מצדו. מצד שני, בכל זאת. אין מתגרים בנשמה קדושה, ובקשתו של נפטר ...

"והגיע אלי", סיפר הרב אונגר. "ביקש אישור לסרובו, או הוראה לוותר. אמרתי לו שאין זו שאלה עבור רב, זה ענין עבור רבי. שלחתי אותו לרבי ממנובוקה, ובקשתי שיחזור ויספר מה אמר לו."

"ומה אמר", הסתקרנתי. "הוא חזר למחרת", ספר הרב אונגר, "ובפיו סיפור מופלא" -

בקוצר רוח חכה לערב, לשעות קבלת הקהל של הרבי. נכנס אל הקודש פנימה, וספר את ספורו.

שמע הרבי, והפסטי: על פי יושר, עליך לוותר... התקומם: על פי יושר! על פי יושר ודאי אינו צריך לוותר! כל שאלתו, האם לנהוג לפני משורת הדין!

הסביר הרבי: "הלא תבין, חברך נפטר. מה שיש לו, יש לו. המצוות שסיגל עומדות לזכותו. יותר מכן, אינו יכול להשיג. מצוה אחת קים ולא קבל עליה שכר, והיא חסרה לו - אבל אתה חיי!

אתה מניח תפילין, מתעטף בטלית, מתפלל שלוש תפילות ומברך מאה ברכות ליום. ושבתות, וחגים, ומצוות לאין ספור! ובנים לך, ואתה מחנכם למצוות, וכל מצוה שהם מקיימים נזקפת גם לזכותך, לזכות החינוך שהענקת -

האין זה מן היושר, שתותר למענו על שכר מצוה אחת?!" "טוב, אם הרבי אומר, אוותר" -

"לא כך. לותר צריך בלב שלם", פסק הרבי. הוציא מכיסו צרור מפתחות. "הכנס לבית המדרש הסמוך" אין שם איש עתה. תפתח את הדלת במפתח הזה. תדליק את האורות, ותפתח את ארון הקודש, במפתח הזה. תכניס את הראש לארון הקודש, ותשפוך לבך לפני הקדוש ברוך הוא. חספר על הכרותכם, על האהבה הנפלאה ששררה ביניכם, על החיזוק שקבלת ממנו. על ההמרצה שהמריץ אותך לאפות את המצה. על ליל הסדר ההוא, בעלטה, על הדרגש. תחיה את הלילה ההוא, הלילה האחרון לחייו, ואז תאמר שאתה מותר לו בלב שלם על שכר המצוה, לעשות נחת רוח לנשמתו בעולם העליון -

אחר כך, תחזור אלי... עשה כן, והמראות המאורעות שבו והציפוהו, הכל חי מחדש, והמעמד שחט ממנו את כל כוחותיו. בקושי גרר רגליו משם. סגר את ארון הקודש ונשק לפרוכת, כיבה את האור ונעל

את בית הכנסת. החזיר את המפתחות לגבאי, לא היה לו כח להכנס אל הרבי. בקש מהגבאי להודיע שיבוא למחרת. התנהל באפס כח לביתו, וקרט למיטתו.

וחברו הופיע בחלומו. פניו מאירות וזוהרות, בא הודות על היענותו לבקשתו. בבוקר הלך להתפלל במיניו של הרבי. לאחר התפילה סיפר על ההתגלות השניה. הרבי לא הופתע, אבל פתח ואמר: "ראה נא -

חברך היה בן של קדושים, גדל בבית מלא תורה ויראה. אין ספק, שסיגל מצוות ומעשים טובים לאין שיעור. וזכה ומת על קידוש השם, ואם היו עליו תביעות ונמחקו בכך כלי. מצוות כה רבות ואפס עברות - וחז"ל העידו בהרורים אלו שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם בגן העדן העליון - וכדאי היה לו לעזוב את העידון הנפלא, ההנאה העיליית מזוי השכינה, ולרדת לכאן, כדי להתחנן ולהעתיך, ממש לפשוט יד, כדי לזכות בשכר מצוה אחת -

ואנו - כמה מצוות מתגלגלות למרגלותינו, ואין אנו גוחנים לאספן! כל פרשה בתורה, כל משנה, כל עמוד גמרא. בכל שיעור תורה, כה הרבה מצוות. ובאיוז קלות ראש אנו מבזבזים את השעות! כל עזרה לזולת, כל עידוד ומחמאה. וכמה אנו אטומים, כמה מתעלמים - איזה שיעור מוסר הוא!" "ואת כל זה" - סיים הרב אונגר זצ"ל - "חזר היהודי הוותרן לספר"...

אכן, איזה שיעור מוסר! (הגדת)

כח המעשה

בפרשתנו נאמר דיני קרבן הפסח, ובספר "החינוך" כתב בענינם כדרכו את שרשי המצוות וטעמיהן: "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש" (שמות יב, ט), לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי, לפי שהוא מאכל טוב ומוטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכול מעט בשר שתשיג ידם כי אם מבושל, כדי למלא בטנם. ואנו, שאוכלים הפסח לזכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כהנים ועם קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות ושרות (מצוה ז).

"ולא תותירו ממנו עד בקר" (שמות יב, י). הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכים להותיר תבשילים מיום אל יום, על כן נאמר, שאם יוותר ממנו, שישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכים. וכל ה' לזכור ולקבוע בלב שבאותו זמן גאלנו ה' יתברך מעבדות ונעשנו בני חורין וזכינו למלכות ולגדולה (מצוה ח).

ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (שמות יב, מז). מפני שנעשינו אדונים באה המצוה שיאה הפסח נאכל במקום החבורה ולא נוציאנו לחוץ, כדרך מלכים שכל המוכן להם נאכל בהיכלם ברוב עם שלהם. ודלת העם בעת שייכינו סעודה גדולה ישלחו ממנה מנות לחוץ לרעייהם, לפי שהיא חידוש אצלם (מצוה טו).

"ועצם לא תשרבו בו" (שמות יב, מז), שאין כבוד לבני מלכים לגרר העצמות ולשרבם ככלבים. לא יאותר לעשות כן אלא לעניי העם הרעבים. על כן, בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים, ממלכת כהנים ועם קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים לבנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה. ומתוך המעשה והדימוי שאנו עושים, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם (מצוה טז).

והמשיך וכתב: "ואל תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר ומה יצוה ואתנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, הלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו. דע, כי את מחממה התפשתי על זה, ומחשבת הנוער ישיאך לדבר כן. ועתה בני, בינה ושמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות.

דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע.

ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות.

ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם יעסוק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומינהו באמונת רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותה אמונה, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור. כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו.

ועל כן אמרו חכמים ז"ל (מכות כג ע"ב) "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", כדי להתפיס בהן כל הפעולות הטובות אנהנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד. ורמזו ז"ל על זה, באמרם (מנחות מג ע"ב) "כל מי שיש לו מזוזה בפתחו ויצית בבגדו ותפילין בראשו, מובטח לו שלא יחטא", לפי שאלו מצוות תמידיות, ונפעל בהן תמיד.

לכן אתה ראה גם ראה מה מלאכתך ועסקך, כי אחריהם תמשך ואתה לא תמשכם. ואל יבטיחך יצרך לומר אחרי היות לבי שלם ותמים באמונת אלקים, מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגי אנשים, לשבת בשווקים וברחובות, להתלוצץ עם הלצצים ולדבר צחות, וכיצא באלו הדברים שאין מביאין עליהן אשמות וחטאות. הלא גם לי לבב כמו הם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם. אל בני, השמר מפניהם, פן תלכד ברשתם. רבים שנתו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה את נפשך תציל. ואחר ידיעתך דבר זה, אל יקשה עליך מעתה רבוי המצוות בעיני זכירת נסי מצרים, שהם עמוד גדול בתורתנו. כי רבות עסקינו בהם נתפעל אל הדבר, כמו שאמרנו.

עד כאן דברי ספר "החינוך" היסודיים כל כך.

נוסיף ונאמר, שהואיל וכל מטרת יציאת מצרים לקבלת התורה, ככתוב: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה (שמות ג, יב), וכנה שם רש"י שאף על פי שאין בידם זכויות נגאלים הם הואיל ועתידיים לקבל התורה, וכך פתח הקדוש ברוך הוא במתן התורה: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (שמות כ, ב), כדאית היא ההוצאה שתייה ממשועבדים לי (רש"י, מהמכילתא). ושמא יתמהו מדוע הרבה להם התורה ומצוות, לפיכך השמייעם עובר ליציאה את כח המעשה ופעולתו.

רבנו ישראל סלאנטר זצ"ל למדנו את כח המעשה, במעשה שהיה. פעם נסע מקובנה לווילנה, ובחר בקרון מעשנים. הצית סיגריה, וקפץ עליו רגזו של אברך צעיר שיש במולו. "חוצפה שכזו, להרעיל את כולם בעשן!"

מיהר לבקש סליחתו, וכיבה את הסיגריה.

רסן הלה: "מה הועיל, אם כבר הרעיל את האויר!"

קם ופתח את החלון, לאורר את הקרון.

"ולא אכפת לו שחודר קור מקפיא, וכולם יחלו בדלקת ראות", סינן האברך. מיהר וסגר את החלון.

מסע השכנוע

"ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח, כל בן נכר לא יאכל בו" (שמות יב, מג), שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (רש"י). עברין, מותר לאכול בו. "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד ע"א), והבן הרשע הוא אחד מהסובין בליל הסדר, שלא נדע. אבל המומר והנכרי, כרותים ומובדלים. ואספר -

בשלבי החורף תשכ"ז הגיע הטנדר שהביא את הירקות לישבתנו בחדרה. הבחנתי לפני הנהג חורים, ועיגולים כהים מכתרים את עיניו הטרוטות. נבהלתי. שאלתי לשלומו, ומעין הדמעות נפרץ: איני לו ואביו לו, חיינו אינם חיים, טוב מותו מחייו.

מה קרה, מה ארע? בתו ברחא עם צעיר ערבי לכפרו, בקא אל גרביא. מה יעשה, אנה ישא חרפתו! רבי אלחנן פרלמוטר זצ"ל, ראש הישיבה מסתכל עלי ואני משיב לו מבט, ואומר לנהג: "אסע לשם, ואדבר אתה."

"איך תסע, זה כפר עוין, יסקלו אותך באבנים", נבהל הנהג. "איני פוחד מהם, אני פוחד רק מהשם", השבתי לו. נובהרדוקער או לא?!

בררתי מתי יוצא משם האוטובוס חזור, לכוון חדרה. והלך? שנת תשכ"ז היתה השנה הראשונה שלאחר השמיטה. ירקות קנינו מאותו נהג. אבל בפרות נהגה עדין קדושת שביעית וקנינו מערבי שהביא מהמטע שלו, מאזור המושלש. כשהגיע, אמרתי לו: "אני מצטרף אליך בדרך חזור."

"איך בעיניך, ענה ברוחב לב. לאן?" "לבקא אל קרביא", עניתי. "לא, לשם לא! ירהרו אותך ויתנכלו גם לי!"

התחלתי להבין לאיזו סכנה אני מכניס את עצמי. "טוב, תוריד אותי לפני שתכנס אל הכפר". לכך, הסכים.

נסענו, ועצר. אמר: "מאחורי העיקול, נמצא הכפר". ירדתי, והתחלתי ללכת, וכמו שאמר, מאחורי העיקול התעופפה האבן הראשונה. פניתי אל הנהג הזורק: "איפה גר כאן הקאדי", כהן הכפר המוסלמי.

אה, אל הקאדי מועדות פני? מיד התלהו אלי להורונו, והסביר לכולם שאני אורח של הקאדי, אין לפגוע בי. הגיע לבית אחד, ואמר: "כאן".

הודיתי לו, ועליתי. התקבלתי בכבוד. כן, הוא דובר עברית. במה יוכל לעזור? אמרתי: "אני רב, אצל היהודים הברנים הם מסדרי הקידושין. האם גם אצל הערבים כך?" אישר. הוא מסדר הנישואין בכפר.

אמרתי: "אם יבוא לפני יהודי וירצה להנשא לנכריה, לא אסדר לו קידושין. עליה להתגרס גרות אמת כדי להנשא ליהודי. האם גם אצל הערבים כך?" ענה: "גם האיטלאם אינו מכיר בנישואין מעורבים".

הזכרתי: "על הגרות להיות גרות אמת. אם חשקה נפשה ביהודי לא נגיירנה. התהליך אורך לפחות שנה!"

אמר: "אצלנו אין מדקדקים כל כך, אבל ברור שלא נשיא בלי המרת דת!" "אני שמח לשמוע", אמרתי. אני מאחל לעצמי שמחות שמחות יותר. "יש כאן נערה יהודיה שחשקה בבחור ערבי. אני רוצה להודיעה שתבין, ששתי הדתות שוללות נישואין מעורבים.

עליה להתאסלם לשם כך". "בהחלט", שחף פעולה. סר אתי לחלון והראה לי את בית הבחור. השבאב שנקהלו למטה ראנו ביחד, והצבעתי לעיניהם על הבית. "כן, זהו", אישר. נפרדנו בכבוד, ויצאתי. עיניהם יקו משמטה, אבל לא פגעו בי לרעה. הקאדי עמד בחלון וליהו אותי במבטו.

התדפקתי על דלת הבית, ופתחה לי ערביה קשישה. לא איתה רציתי לדבר. אמרתי: "עברית" -

עברית? הביאו את הנערה שתיה מתורגמנית. התפלאה לראות דמות רבנית בלוע הארזי. "דרישת שלום מאביך. אמללת אותו. הוא עומד למות בגלגלך", בשרתי לה.

התפרצה: "הוא עומד למות? על מה?! במשך שנה היה לי חבר מעין שמר - קיבוץ השומר הצעיר - הסתובב בבית ואבי היה כה מרוצה. החבר הצהיר שאינו מאמין באלוקים, עפר לפיו, לא צם בכיפור, ולאבי לא היה אכפת. והבחור הזה בחור מאמין, למה שלא אנשא לו? אתה רב, אתה תשבין אותי. תסביר לי: מה עדיף: להנשא לכופר, או למאמין?"

הערביה עמדה בצד, חשדנית ועוקבת, מנסה להבין את הנאמר. אמרתי: "בואי ואסביר לך מה ההבדל. אם היד נקטעת, רחמנא לצלן. כל זמן שהגידים מחוברים יש תקווה, אפשר לאחות. אמנם אינה מתפקדת, והיסורים איננו, אבל יש תקווה, היא חלק מהגוף. ששקטעה כליל, אין לה תקנה!"

בחור יהודי, גם אם חילוני, אינו שומר מצוות, אף אינו מאמין חלילה, "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד ע"א). שייך הוא לעם ישראל, והוא או צאצאיו עוד ישובו בתשובה. אבל ערבי, גם אם מאמין בבורא עולם, בן נכר הוא. והמצטרף אליו כורת עצמו מעם ישראל!"

לדעתי, אתה טועה, פסקה. אמרתי: "לא אוכל להתעכב. אני מעורר חשד, ועוד מעט יגיע האוטובוס שאני חוזר איתו. אבל אם את רוצה הוכחה, דעי: כשתפרוך מלחמה, אותו בחור מעין שמר יתגייס כדי להציל את אביך, והבחור הערבי יצחצח חרב כדי לשחוט אותך! חשבי על כך", והלכתי.

לא שערתי שבתוך חדישים יסגור נאצר את מצרי טיראן ויגרש את חילי האו"ם מרצועת עזה, הארץ תכנס לתקופת ההמתנה' הנודעת ומדינות ערב יערכו למלחמה כוללת. ואז, יום אחד, הגיע טנדר הירקות והנהג בישר בשמחה: "היא חוזרה!"

בהתרגשות סיפר שהקאדי סרב להשיא אותה לפני שתשהה שם תקופה ותכיר את אורחות האיטלאם. וכשהחלה המתיחות שמעה את הבחור בו בחרה מזהיר שכבר הכין את השאבריה לשחוט את כל היהודים -

נזכרה במה שאמר לה אותו רב אלמוני, ודמייה לעצמה את בחירי ליבה משפת אף גרונו של אביה בעיניים בורקות. הבינה לאן נקלעה, וברחה!

(הגדת)

בדרך הדרוש

ה"נ לפמ"ש הפר"ד עצמו בבואור הספרי דהבטחה יצאו ברכוש גדול הי' על צאן ובקר, מדין העניקה, ולתי הראב"ד בהלכות תשובה על קשיית הרמב"ם למה לקו המצרים הא גזירת ה' היה ידשעבדו את ישראל, ותי שהיו חיובין מיתה על סירובם לשלחם בציוויו ד', ולפי' מוישב עפיר, דהרי חיובין מיתה רק בא בשעת הסירוב אבל חיוב המזון כבר נתחייבו קודם מדין העניקה לעבד כהבטחה הקב"ה, ושפיר נדונו בשנינו ג"ל. והנה בפי"ק דקדושין מובאר דמצות העניקה בצאן ובקר ולא כספים, וא"כ א"ש דלקיים ההבטחה של יוצאו ברכוש גדול, דהחוב הוא מושם על דין העניקה נתקיים בצאן ובקר אבל שאלית כלי כסף והוא רב רק כדי שלא יתרעם אותו צדיק שלא ידע מונתי שהי רק מושם דין העניקה וסי' בצאן ובקר כ"ל. אמנם אם כן הדין על כסף והוב

"וכלם יחנקו בעשן שהשאיר אחריו", התרעם האברך. לא בלם פיו עד שהרכבת עצרה ברציף. ואז קם בהפגנותיות, ונמלט מהקרן ומונסעו חסר ההתחשבות. ביקש לרדת מהרכבת, ונדהם. הרציף המה אדם. המוני יהודים התגודדו ונשאו עינים צופיות. המתח ניכר בעליל.

למי הם ממתנינים, תמה האברך. התשובה היתה מידיה. אך נראתה דמותו של רבי ישראל, והכל נהרו לקבל פניו.

"מי הוא", חקר האברך את אחד הנדחפים. "אינך יודע? הצדיק הנערץ, רבי ישראל מסלאנט!?"

הוא!! אותו צינר, הכעיס והקטין כל הדרך!! ענינו שחכו. ברר באיזו אכסניה מתגורר הצדיק, וחלץ נעליו לפני המפתן. בא לקבל נזיפה. להפתעתו, קיבל פניו כמכר ותיק. לבקש סליחה, על מה ולמה. אמנם נכשל, אבל מביע חרטה כנה, ואין אדם עומד על דברי תורה אל אם נכשל בהם (גיטין מג ע"א). ישב מר, מנין הוא, ומה מעשיו בעיר הגדולה.

סח הלה ששנות מיונותיו על שולחן חותנו כלו, ולמד מלאכת השחיטה לפרנס משפחתו. השיג משרה באחת העיירות, אך תנאי הציבו: שישגי' הסמכה לשחיטה, מבית הדין ביולנה שנודע כסמכות הלכתית מקובלת, והרי הוא כאן....

נהרו פני רבי ישראל: מי יודע, אולי כל התקרית לא ארעה אלא לשם כך! חתנו הגאון רבי אליהו גרודזנסקי (חותן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל), הוא אב בית הדין! מיד התעטף באדרתו והלך עמו לבית הדין. ביקש ממתנו שיתנה: על קנקנו של האברך ויודיעו דבר.

שבו אליו בפנים נפולות: הכשולן היה חרוץ! "אך אשמתי היא", הגיב רבי ישראל. "עייף אתה מטורח הדרך, ודעתך פזורה מהכעס שכעסת. וכבר אמרו, שהכועס חמתו מסתלקת (פסחים סו ע"ב). שב ותנוח כמה ימים ותזכר בתלמודך" -

האברך היה נבוך. קנה כרטיס הלוך ושוב, ולא הביא עמו מעות, חשב שביום אחד, יבחן, יתעטר ב'קבלה' וישוב מיד -

"תנוח דעתך", השיבו רבי ישראל. "אורחי תהיה, על חשבוניי". מיד הזמין לו חדר באכסניה, וארוחות כיד המלך.

רמז לו חתנו: זה לא יעזור, נעור וריק הוא, אינו יודע דבר! הרגיעו רבי ישראל, כבר הביא זאת בחשבון. שאלו האם מכיר הוא אברך בקי בהלכה ובהוראתה, שיותל למלמד עם האברך דן מהתחלה, ושכרו עליו!

ישב האברך באכסניה, ללמוד רבי ישראל. אכל על חשבונו ולמד על חשבונו, ורבי ישראל עוקב אחר התקדמותו ומשנן עמו את ההלכות. עמד למבחן, והתעטר ב'קבלה' נלהבת. אלא שאליה וקץ בה: חושש הוא שבינתים נתפסה המשרה המובטחת -

אי, בררתי - לא היתה זו משרה הראויה למעלתו העירה קטנה, והמשכורת זעומה. כבר השגתי עבורו משרה בישוב נכבד, המשכורת כפולה והידור על חשבון הקהילה. האברך נבוך. אינו יודע, עליו להיועץ באשתו ובחותנו.

רבי ישראל הרגיעו: כבר הודיעם. ושמחו?

ממתנינים הם לבואו! ליוה בכבוד לבית הניתיבות ונפרד בלבביות לשלום.

הקטר צפר והרכבת יצאה לזרכה. על הרציף עמדו רבי ישראל וחתנו, מנופפים לאברך המתרחק. רבי אליעזר פנה אל חותנו: "יודע מר, גבאי צדקה אני בעירי" -

חיוך הבלתי בעיני רבי ישראל, וחתנו המשיך: "עד כה לא הטרדתך. חשבתי שאין לך כסף. אבל עתה, מבקש אני תרומה לעיני וילנה..."

החבר התרחב: "מה תדבר, הן יודע אתה שאין לי פרוטה משלי! מסרתי עצמי לטובת הציבור, והידי עשיר התחייב לתת לי כל צרכי. איני נהנה מכספו אלא כדי חיי: לחם לאכול, ובגד ללבוש!"

"ולהחזיק אברך זר באכסניה ברווחה, ולממן עבורו מורה פרטי" - "ידעתי שלך חותר אתה. הנינו ואסביר לך" -

שנינו במשנה (בבא מציעא פ"ו מ"ד) מהמרמה את חברו פעמים שאין הקרבן זכאי לפיצוי, ואין לו עליו אלא תרעומת. וקשה, מה השימעונו בכך. וכי לולא המשנה לא היה הלה מתרעם. ועוד, בכמה מקומות תמחה הגמרא: מה המקום לתרעומת, סבר וקיבל! (בבא מציעא ע"ג ע"א) ומה השאלה, למרות הכל הפסיד, ומתרעם!

והתשובה, שעל פי דין אסור שתאה ליהודי תרעומת על חברו. שהרי נצטיינו באהבתו (ויקרא יט, יח), ושלא לשנאו (שם יז)! כדי שיתרעם זקוק הוא להיות, ואז רק אז זכותו להתרעם.

ואם הביע חרטה ובקש מחילה, ונפגע מחל, אזי סבר וקיבל. מחל על זכותו להתרעם, והתרעומת אסורה מצד הדין!

מכין מר, אותו אברך אכן פגע בי ברכבת. התנהגותו היתה מבישה, ועל פי דין מותר היה לי להתרעם. הכעיסני, וכעסתי. אבל בא ובקש מחילה, ומחלתי. ומשמחלתי, אבדתי את זכות התרעומת.

ומה אעשה אם עדין חש אני הקפדה בלבי? אין בררה, חייב אני למחותה!

אך כיצד? - הדרך אחת היא, מאמרם ז"ל (דרך ארץ זוטא, ב): "רצונך לדבק באהבת חברך, הרי נושא ונותן בטובתו!" -

כח המעשה! לכן לא היתה לי כל ברירה. השתמשתי בכסף שניתן לי לצרכי, כי אכן היה זה הכרחי עבורי: לארחו, להתעניין בו, ולנסחפתי באהבתו, ובכך מחיתי מלבי כל שמץ טינה והקפדה!"

ועל כח המעשה מורה קרבן הפסד על כל דיניו. כהקדמה למתן תורה וקבלת על מצוותיה.

(הגדת)

דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב: (יא, ב) ידוע נאז"ל (ברכות ז) על הפסוק (שמות י"א) דבר נא וכו' בבקשה וכו' שלא יאמר אותו צדיק וכו'. התמי מפורסמת ת"ל מושם לקיים הבטחתו שהבטיח וא"כ יצאו ברכוש גדול. ובדרך אגב נאמר את מאמרו בעל ההגדה "אילו הרגאת בכוריה ולא נתן לנו מנומם דיני". ונראה הדנה הקשה הפרשת דרכים המ קי"ל אין מתוועלם אף ב"נ ז"מ"ש ה'התם' (ע"ג ע"א וע"ב) ולמה א"ה הקב"ה א"ה המצרים עם במיתיה וגם במנומם ע"ש, וכו"ל דהא קי"ל. נמי דרך אם יתקן ותשלומין באין כאחת אמרין קם ליה בדרבה מיניה לפטרו מנומון,

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

פרשת בא

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

תפלת צדיק עושה רשם

"ואחריו לא יהיה פן" (י"ה)

חדוש נפלא הביא הרמב"ן בשם רבנו חננאל: מאז שהתפלל משה על הסרת הארבה ממצרים ועד עצם היום הזה - הארבה אינו מזיק בארץ מצרים.

הוסיף ואמר רבי חיים זי"צ"ק מגדולי נובהרדוק:

מכך נוכח ללמד על גדל כחה של תפלה, ובפרט תפלת הצדיק; הנה כי כן, על אף שמושה רבנו עליו השלום התפלל רק על אותה שעה, פעלה תפלתו לדורי דורות וישמיה נפר בארץ מצרים עד עצם היום הזה.

אור הנפש

תפלה הפועלת כפלים

"העמיתו לה' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה" (י"ה)

מה בקש פרעה למעט בהדגישו: 'רק את המות הזה'?

תנ"ך רבנו יהונתן איבשיץ:

חכמינו זכרונם לברכה גלו (שמו"ר ב) כי כל אחת מעשר המכות שבאו על המצרים לזותה גם במכת דבר. והנה אמרו חכמים (עניני ח"א) כי כאשר רעב ומגפה (דבר) באים לעולם כאחת, יש להתפלל על הסרת הרעב, וכן תבטל המגפה מאלוהי. שהרי כלל הוא בדינו כי אין הקדוש ברוך הוא מוריד שבע לעולם אלא כדי להחיות בו את ברוחיו, פכתוב (תהלים קמה טו): "פותח את ידו ומשביע לכל חי".

מעמה תובן בקשיתו של פרעה: העמיתו אל ה' אלקיכם 'רק' על מפת הארבה, וממילא תבטל מפת הדבר שלזותה אותה.

דברי יהונתן

קרבנותיו של פרעה

"גם אתה תתן בדינו זבחים ועלת ועשינו לה' אלקינו" (י"ה)

דברי משה בודאי לא נאמרו לבטלה (ראה רמב"ן). אם כן, היכן מציינו שנתנו פרעה צאן וקרן וישאלו כדי שיקריבוהו לה'?

פרש רבי יהודה אקסד:

במדבר (שמו"ר כא ה) דרשו חכמים מן הפסוק (להלן י"ז): "ופרעה הקריב" - "שהקריב את ישראל לתשובה... שפיון שדדפו אחריהם וראו אותו נתיארו מאד, ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו". והנה אמרו בגמרא (סוטה ה ב): "מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כלם, שצאמר (תהלים נא ט): 'זבחי אלקים רוח נשברה'".

מעמה נוכח להבין את כוונת דברי משה לפרעה: "גם אתה תתן בדינו זבחים ועלת" - בדרדפתה אחריהם עתיד אתה לשבר את לבם בקרבם ולשעבדו לאביהם שבשמים, ובשעבוד לבם זה, יושב להם כאלו הקריבו את כל הקרבנות כלם.

דברי מהר"א

ברכת החדש קפבלת פני שכינה

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (יב ב)

"כל המברך על החדש בזמנו - כאלו מקבל פני שכינה, כתיב הכא: 'החדש הזה יתיב התם' (להלן טו ב): 'זה אלי ואנוהו' (סנהדרין מב א).

היכן מוצאים אנו בברכת החדש בטויו לקבלת פני שכינה?

ישב זאת הרבי בעל 'באר משה' מאוירוב:

כאשר אנו אומרים בברכת הלבנה על צבא השמים: "חן וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקודם", מעידים אנו על הכרתנו המחוקקת כי אף מהלכי הבריאה הנראים כ'טבעיים', ובכללם התחדשות הלבנה מדי חדש בחדשו, נתונים תחת שליטתו המלאה של הקדוש ברוך הוא, והוא זה שפועלים בכל רגע ורגע. ועל כן אמרו חכמים כי שקולה ברכה זו שקבלת פני שכינה שהיתה בפעמם קריעת ים סוף, עת ראו ישראל את סתרי הנהגת ה' באופן מוחשי ביותר, עד שהורו באצבעם ואמרו: "זה אלי ואנוהו".

באר משה' פרשת בא עמ' רטא

סגולה לכאב שיניים

מענין לענין באותו ענין; בסדור 'בית יעקב' ליעב"ץ (ברכת הלבנה) הובאה סגולה לרפוי כאב שיניים (וכן הובא בטעמי המנהגים בהערה לאות חס, בשם רבי ישראל מרו"ן): להוסיף בברכת הלבנה לאחר אמירת: "קף לא יוכלו כל אויבי לגנוע בי לרעה" - "ולא יהיה לי כאב שיניים".

אף על בעל 'קהילות יעקב' וצ"ל העידו כי נהג לומר קף בכל חדש בשעת ברכת הלבנה, ובנו הגר"ח קניבסקי שליט"א ספר בשם אמו עליה השלום, כי בעת שסבלה פעם מכאב שיניים, הזכירה 'קהילות יעקב' בשעת קדושת לבנה, ומיד פשאים את הברכה חלפו כאביה כלא היי.

ארחות רבנו ח"א עמ' רטט

סודת של עניית אמן ותגלה פעולם העליון

"ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה" (י"ב)

מצות עניית אמן נראית לפשוטי עם כמצוה קלה ופחותה, אף לעתיד לבא יפירו הכל במעלתה ובחשיבותה, וכפי שהבטיחו חכמינו זכרונם לברכה (שבת קיט ב) שהעונה אמן בכל כחו יזכה ויפתחו בפניו שערי גן עדן.

רמז לדברים נוכח למצא בפסוק שלפנינו: "ואנחנו - פשוטי העם, לא נדע מה נעבד את ה'" - איננו מבינים בעולם הזה את עמק משמעותה של מצות 'אמן' (ראשי המבות: 'מה נעבד את'), "עד באנו שמה" - לעולם העליון, כאשר יפתחו שערי גן עדן בפנינו ונזכה לראות את גדל שכינה.

ראה ברפת יעקב (מעליץ) פר' עקב

אזור, נע"ל ומס"ל

"זכרה תאכלו אותו מותניכם חגרים נעליכם בגדליכם ומסלכם בגדיכם" (י"ב א)

בכתוב זה שנאמר על שעת יציאת מצרים, עת זכו ישראל לגלויה 'אמונה' שאין דומה להם, נרמזו שלושה יסודות חשובים שיש בהם כדי להמשיך אמונה זו לכל ארך הדורות: א. מותניכם חגרים" - רמז לחיסק האמונה שצריך ללוות את האדם בכל רגע ורגע, כפתוב: "והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" (ישעיהו י"א ה).

ב. "נעליכם בגדליכם" - נע"ל ראשי מבות: עושה נפלאות לבדו,

ורגל' מלשון 'הרגל', כדי לזכות באמונה עליו נפלאות בכל פרט ופרט במהלך החיים הטבעי את כחו של עושה נפלאות לבדו, ולא לתלות זאת בעבדה שיהרגל נעשה טבעי.

ג. "מסלכם בגדיכם" - 'מסל' ראשי מבות: מעולם קווינו לה'; אחר כל ההשתדלות, מפתח ההצלחה תלוי במטה התפלה. עליו לא יאחו במסל' זה בכל כחנו ולא להרפות את ידינו ממנו. יסתוק האור"

מקדש ישראל והזמנים

"היום אתם יצאים בחדש האביב" (ג"ד)

כתב רבנו בחיי: תורתנו הקדושה תלתה את זמן המועדים בעונות השנה; חג הפסח בזמן האביב, שבועות בזמן הקיץ וסוכות בזמן האת"י. לפיכך תקנו חז"ל בנסח ברכת הקדוש ותפלת המועדים: "מקדש ישראל והזמנים", ולא "מקדש ישראל והמועדים", שהרי קיום המועדים תלוי בזמן האביב, הקציר והאסף.

אכילה לשם ברכה

"שבעת ימים תאכל מצות; מצות יאכל את שבעת הימים" (ג"ד-ו) מעשה בחסיד נסע עם בנו לשובות במחצת רבו, כדי לחזות בנעם זיו פניו וללמד מהנהגותיו. בסעודת ליל שבת קדש הבחין הילד ברבי האוחז בידו מפתח אדמדם, תאנה לעינים, מברך עליו בדבקות ואוכלו.

בשנים לאכסנייה הביע הבן את תמיהתו באזני אביו: "עד עמה סברתי כי הרבי מתנזר מתאוות העולם ואינו אוכל יותר מפרסה אחת של חלה לקיום גופו, ועמה ראיתי שהוא נהנה מאכילת מפותים, ממש כמוני...". דחה אביו מיד את דבריו של בנו והסביר לו: "הבדל גדול קיים בינך לבין הרבי; אתה ראית מפתח נאה על גבי השלחן והתאית לאוכלו, אך כיון שאסור להנות מהעולם בלא ברכה נאלצת לברך עליו קודם. לעמת זאת הרבי התאנה תאנה גדולה לברך את הבורא ותברך, אך כיון שאסור לומר ברכה לבטלה, נאלץ הוא לאכול מפתח כדי שיהיה לו על מה לברך..."

בכך באר רבי אייזיק אַזבנד, ראש ישיבת קולבינד את הפסולות ושנוי לשון הפתוב: "תאכל מצות" - "מצות יאכל": הפסוק הראשון מתייחס למי שאוכל מצה בימי הפסח כדי להשקט רעבונו; לגבי הקדומה התורה "תאכל" מצות: אף הפסוק השני מדבר על אדם שדרגתו גבוהה יותר, וכל חפצו לאכל מצה הוא רק כדי שיוכל לקיים את מצות ה', ולגבי הקדומה התורה "מצות" יאכל.

לקח דעת'

ברכת 'להניח תפליו'

"והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך" (טו)

בגסח ברכת התפליו תקנו לנו לברך: "להניח תפליו", כלשון התרגום על פסוק זה - "ולתפלין בין עיניך"; מדוע איננו מברכים 'להניח טוטפות' כלשון הפתוב?

באר רבי יעקב צבי מקלינבורג בעל 'הפתח והשקלה':

כיון שבקשו אנשי כנסת הגדולה להזכירנו כי מטרתה של מצוה זו היא להפרישנו ולהבדילנו מפתחי העולם ולשעבד את לבנו אף ורק לעשיית רצונו ה', לפיכך תקנו לנו לברך בלשון 'תפליו' שמשמעותה הפלה והגדלה, כלשון הכתוב (תהלים ט: ז): "כי הפלה ה' חסיד לוי".

עיוני תפלה' ברפת התפליו

צא בגימטריה אמן

לאחר מפת חשך נאמר (שמות י"א ח): "ויירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך" - 'צא בגימטריה אמן, כי בזכות עניית אמן בכונה, זוכים ישראל להפדות מחשך ואפלה. אמרי נעים' בפרשתנו

אמן - לצאת מאפלה לאורה

שירת הים

אמירת שירת הים בכל יום

מקור מנהגנו לומר את שירת הים בכל יום הנו בדרשת חכמינו זכרונם לברכה (ירושלמי סוטה ד) מן הפסוק שצאמר בפתחת השירה: "ואמרו לאמר", "לאמר" - לדורות, ובקרבן העדה' שם פרט: "שיצאירו תמיד השירה הזאת".

בימי קדם לא נהגו לומר את השירה בתוך התפלה, כפי שהעיד הרוקח (פרוש התפלה, ויברך דוד): "בזמנים קדמונים כשהיו מגיעים עד לשם תפארתך, היה עליהם צבור עומד ומתחיל לאלתר 'שתבח שמך'. וכשבא הגאון רבנא משה מלוקאן בן רבנא קלונימוס בימי הקדולו למדינת מגנצא הנה במהיג את בני דורו לומר מכאן ואילך עד 'ישמו אחד', כי גדול היה ואין כל דבר נעלם ממנו".

סבת סדורה לפני 'שתבח'

בשנים שסדרו הקדמונים לומר את פסוקי שירת הים אחר פסוקי דומרה וקדם 'שתבח' בארו הראשונים (טור ארו"ח סי' נא) שהוא משום שאת כל חמש עשרה לשונות השבח המזכרות בברכת 'שתבח' למדו חכמים מתוך שירת הים ופסוקי ויברך דוד'. והינו שמהלשונות שבהן השתמשו בני ישראל בשירת הים, למדו חז"ל את הדרך הראויה להלל ולשבח את הקדוש ברוך הוא, ועל כן יש בכת הזכרת פסוקים אלו כדי לעורר את לבנו לשבח ולפאר את הבורא ותבדך כפאת.

עוד אמר האדמו"ר בעל 'שפת אמת' מגור (אחרי תרנ"ד) שאמירת שירת הים אחר פסוקי דומרה היא שלב נוסף בהקנה לקראת העמידה לפני מלך העולם בתפלה, שכפי שבני ישראל טהרו עצמם באמירת השירה ולכן זכו שהתקיים בהם: "ויראו העם את ה' ובאמינו בה", כך גם אנו מטהרים את לבנו באמירת השירה קודם שנגעם בתפלה לפני קוננו.

סגולה למחילת עוונות

כתב רבי אלעזר אזכרי בספר 'חרדים' (ע):

"כחו בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה בקול ובשמחה רבה כאלו אותה שעה יצא ממצרים. שהרי אמרו בפדרש (לקוטי שמעוני בשלח רנד): 'ויסע משה את ישראל מים סוף' (שמות טו כב) - שהסיעם מעוונותיהם שנמחלו על ידי השירה שאמרו, שכל מי שבעשה לו גם ואומר שירה מוחליו לו על כל עוונותיו".

את דברי ה'חרדים' הביא המשנה ברורה' להלכה (א כ) בלשון זו: "ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים והואמר בשמחה מוחליו לו עוונותיו".

הוסף ואמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין: מדברי בעל ספר 'חרדים' נראה כי למחילת העוונות זוכה האדם דוקא אם שם לבו למלים שאומר ומתבונן בהשגחת ה' המתבטאת בכל פרט ופרט נבטי קריעת הים שהיו ההפך הגמור מדרך השבוע, כפיכילוף הוא עבר את הים עם ישראל; קדומת העבדה שהתהומות קפאו ונתרו בקרקעית הים, אף שדרך הקרח לצוף לפני מעלה, וכן שחלק מהמצרים טבעו באבו, על אף שדרך כלל בני אדם אינם טובעים מיד אלא צפים. אם אדם יאמר את השירה באופן שכוון בודאי תדבק ונפשו בה' עד שימחלו כל עוונותיו (תפלת חנה).

דברים אלו תלמוד עד מאד למשורר רבו, הסבא מקלם, שהיה רגיל לומר: "מה בין צדיק לרשע? כח הציוור!". וכבר מספרת עדותו של אחד מתלמידי המשגיח יצ"ל אשר פעם נכנס בשעת בקר מקדמת לחדרו של המשגיח, אחר ששמע משם קולות גרירת חפצים. והנה הוא רואה את המשגיח הישיש מסדר שתי שורות של כסאות וטובר ביניהן. לתמהותו הסביר המשגיח כי עשה זאת כדי להכין עצמו לאמירת שירת הים מתוך הרגשה כאלו הוא עצמו עבר את הים (שערי דרך אחרים מוח).

עוד מספר על הרב הקדוש רבי אלימלך מליז'ניעסק שהזדמן לבית מדרשו של רבי שמעלקא מניקלשבורג וכבר לגשת לפני העמוד. פאשר הגיע לאמירת שירת הים אמרה בהתעוררות ובהתלהבות כה גדולה, עד שכל המתפללים התרומומו אף הם אחריו, ומרב שחשו כאלו באים הם ממך לתוף הים הגביהו שגיל בגדיהם שלא ירטבו...

פאשר ספרו לבעל 'דברי חיים' את הדברים הפטיר: "אלו היו הם באמת חשים כאלו עוברים הם עם בני ישראל בתוף הים, הרי שלא היה פנוי מתם כדי לתת דעת על בגדיהם שלא ירטבו..." (הוללות שמואל עמ' 48 ובהערה שם).

שבח ראשון במעלה

ואכן, בדברי חכמינו זכרונם לברכה אנו מוצאים כי באמירת שירת הים התעלה ישראל לדרגה עצומה בקרבת ה'; כזו שלא זכו לה אף גדולים וקדושים לפניו, וכפי שאמרו במדרש (שמו"ר כג ד):

"מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שקמו: יצא על הים, לא מציעו אדם שאמר שירה להקדוש ברוך הוא, אלא ישאלו: ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הוציא אברהם מפכשו האש ומון המלכים ולא אמר שירה... כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקדוש ברוך הוא".

שירה קדם הישועה

"ה' ילחם לכם... אמרו ישראל למשה: 'מה עלינו לעשות?' אמר להם: אתם תהיו מפארים ומרוממים ונותנים שיר למי שהמלחמות שלו... באותה שעה פתחו ישראל פיהם ואמרו שירה" (מכילתא כי תשא סוף פ"ב).

מדברי המכילתא מבאר שבני ישראל אמרו את השירה עוד בטרם זכו לישועה. הגאון רבי מאיר סולובייצ'יק יצ"ל הקשה לפני אביו הגר"ז מדברי המכילתא על דעת סבו הגר"ח שלמך מהפסוק (תהלים י"ג): "ואני בחסדך ובחסותך יגל לבני בישועתך, אשר יהי להם...". "שהשירה נאמרת רק לאחר הנס, ואין אמונה ישראל בטרם נושעו? ישב לו הגר"ז: דברי הגר"ח אינם אמורים אלא במי שבוטח 'שה' יעשה לו גם מכות מדת הבטחון, אצל כשהבטח לו באמצעות נביא כמשה שפך יעשה לו, יכול לומר שירה קדם שבעשה הנס.

ואמנם הגר"ח בפרושו להגדה של פסח למד מהפסוק: "קול רנה וישועה באהלי צדיקים" (תהלים קיח טו), 'רנה' קודמת ל'ישועה', שאדם הבטוח בישועת ה' יכול לרנן ולשבח עוד קדם שנושע. אף נמו לישב את הדברים על פי דברי החזון איש' באמונה ובטחון (פ"ב): "יש עוד ממתדת הבטחון כי על הבוטח שורה רוח הקדוש ומתלהו עמו רוח עז המבשרו כי אקנם יערהו הם... וזה ענין מוחלף לפי מעלת הבוטח ורב קדשו". מדבריו מבאר שאכן יש מדרגת בעלי בטחון שיכולים לומר שירה קדם הנס.

ונראה שיש ללמד סמוך לחלוק זה מדברי תרגום שיר השירים (טו) שצדיקי הדור הם שאמרו את השירה. כמבאר שרם הצדיקים שהגיעו למעלת בטחון גבוהה: 'כולים היו לומר שירה קדם שבעשה הנס, ושאף העם אמרו את השירה לאחר שיצאו מן הים בשלום (דנת יחזק' אבירי תפלה).

'אמן' תלויה באויר...

שעת בקר מקדמת באחת משכונותיה הצפונית של ירושלים. חלונות הבתים שהיו מוגפים היטב עקב הקור העז ששרר בחוץ מנעו מהקראות הקצובות שרקעו מגג בית משפחת מ. לחדר לתוכם. איש לא הבחין בספנה האימה שרחפה על ראשו של אבריימי הקטן והשובב.

לדי משפחת מ. בכללותם התאפנו במרץ ובשוכבות חיונית, אולם דומה היה כי אבריימי זה עלה על כלם. בני המשפחה רגילים היו להתרחשות מפתיעות כאלו ואחרות שפסק להם בנם הקטן ברחב לב מפעם לפעם, אף מה שעולל באותו בקר והיה מעל ומעבר לכל דמיון.

זמן מה קדם לכו נערך בפמינר שבו לומדת בתם הגדולה של משפחת מ. מבצע חזק בננושא הנרכות, שבמסגרתו התבקשו הבנות לקבל על עצמן להתחזק בפרט השעון חזק בנושא הנרכות והלכותיהן.

כצפוי קבלו הבנות את הבשורה בהתלהבות ובשמחה. כל אחת מהן קבלה על עצמה קבלה בפרט מסים שראתה צדף להתחזק בו, פאשר הגדילו לעשות פמה בנות ובניהן הבה המדברות, אשר קבלו על עצמן קבלה מיוחדת: לא לברך ברכה אלא רק פאשר יש מי שיענה אמן אחריה. מרם קבלה זאת הבת על עצמה שקלה היטב את הדבר ואף התעצבה עם הוריה. היא ידעה כי מדבר בקבלה לא פשוטה לישום, אף בכל זאת היא החליטה לקבלה על עצמה, והוריה סמכו ידם על ההחלטה.

במים הבאים נרמזו כל בני הבית לסייע בידה ככל הנמו לישם את קבלתה בהצלחה. במשך רב שעות היום עלה הדבר בידה בקלות יחסית, אולם בפבר עמד בפניה אתגר; כיון שהסמינר שבו למדה שכח במרכז ירושלים, היה עליה לצאת מקדם מן הבית, לעתים בשעה שגני הבית עדין נמו את שנתם.

דוקא אז עמדה שוכבות של אבריימי לערו בעבורה. אבריימי הקטן רגיל היה משום מה להשכים קום בכל בקר, וכאשר שמע מאחותו את בקשתה התמלא לבו בגאון, והוא הסכים בשמחה להצעתה לענות אמן לברכותיה.

הדבר הפך לנהל קבע. בכל בקר בשעה מקדמת ביותר היה אבריימי ממתין במטבח בסבלנות לאחותו עד שתכין לעצמה כוס שתיה חמה, מקטיב בכבד ראש לברכה, עונה אמן בשמחה וממשיך למשחקיו.

באותו בקר השכים אבריימי לקום בשעה מקדמת מהרגלו. בני הבית עדין נמו את שארית שנתם, ואיש מהם לא שם לב ללילי הקטן שתמך ויצא אל הגג דרך חלון חדרו ששכח בקומה השניה של ביתם.

דקות ספורות לאחר מכן התעוררה הבת הבכורה משנתה ומיד התארגנה בזריזות לקראת יציאתה לסמינר. משוכנסה למטבח הפתעה במקצת שלא למצא שם את אחיה. היא הכינה לעצמה שתיה, וטרם ברכה עליה פנתה לחפש את אבריימי.

היא קונתה לראותו יושב בפתח החלון, עסוק במשחקיו, אולם למרבה הפלא הוא לא נראה שם. "אולי הוא ישן עדין", הרבהרה האחות לעצמה, אולם גם במטוח הוא לא נמצא.

פאשר גם בסיבוב הקצר שערך ביו חדרו הבית לא נמצאה האבדה, החלה הדאגה לכרסם בלבה. היא מהרה לרדת לחצר הבנין, שם שהה לעתים קרובות, אף גם שם לא נמצא הילד.

עקשו כבר החלה לדאג באמת. מי יודע היכן הוא הקטן?

ולפתע היא נזכרה: הגל! היא כבר שמה לב לא פעם ששטחו הריק של הגג הסמוך לקומה השניה של דירתם מוצא חן וענין בעיני אחיה הקטן. כבר אהמול נעבר הספיקה אמה למשוך אותו ממחלו חדרו אחר שהספיק לחמול דרך שם באין וראים...

מחשבות אמיים החלו מתרוצצות במחיה כשמרה לצאת מבעד לחלון אל הגג. היא הביטה סביבה, וכשלא הבחינה באחיה החלה לקרא בקול מבהל: "אבריימי, איפה אתה?!", ולפתע שמעה קול עמום מפת הגג: "אני כאן!".

כל עוד נפשה בה, רצה בעתה לעבר הקול והבחינה לחדרתה בזוג ידים מבצבצות מעבר למעקה.

מבט קל הספיק לה כדי להבין את הספנה שלפניה; אבריימי הקטן עמד מעבר למעקה הגג, אוחו בו בשארת כחותרו, כשרגליו נשענות אף בקשי על זיו קטן שבבל מתמתית מעקה המרפסת ועניו פערות באימה.

מבלי לדעת מהיכו היא שואבת את הכוחות לכה, היא הושיטה את ידיה אל מעבר למעקה ומשכה בכת את הקטן אל קרקעית הגג. רק כשרגליו עמדו על קרקע יציבה התפתה להרהר פאשר עבר עליה.

דקות ארוכות הלפו עד שהליכה להתאווש מהבבלה שאחזה בה. היא התקשתה לחשב מה היה קורה אלו היתה מגיעה שניה אחת מאחר יותר. מן הצד עמד אחיה הקטן כשהוא מביט באחותו בעינים משפלות. הוא חש כי התנהג שלא כשורה, ולבו התמלא בחרטה. כיון שהבין כי עליו לפצותה על הבהלה שגרם לה, מהר עבר אל הבית.

ודעת מהרה הוא שב כפסוס שתיה חמה בידו. "חחי. תברכי ואני אענה אמן", אמר ושמח לראות חיוך לאה הפושט על פניה של אחותו הגדולה.

"ברוך אתה ה' אלעיני מלך העולם שהכל נהיה בך ברוך", הברכה קבלה עתה משמעות מיוחדת, ואבריימי הקטן ענה אחריה 'אמן' בלבבות. (נשמע מפי בעלי המעשה).

על עמוד

אי שש לרעהו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

ליקוט ועריכת: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש ח שבט תשע"ז: הדלקת נרות: ירושלים 4:40 תל-אביב: 4:54 חיפה: 4:44 מוצאי שבת: ירושלים: 5:54 תל-אביב: 5:54 חיפה: 5:54 ר"ת: 6:33

פרשת בא

אמת

לדקדק בכל דיבור היוצא מהפה שיהיה על טהרת האמת!

נלמד מהפסוק: "והעתירו לה' אלוקיכם" (פרק י-יז)

מדוע אמר פרעה "והעתירו" בלשון רבים? ביאר הרמב"ן: "כי כן יאמר פרעה בכל פעם דרך מוסר, כי יודע פרעה כי משה הוא המעתייר, כי כן אמר לו: "למתי אעתיר לך" "והעתרתי אל ה'" "אפרוש כפי אל ה'", כי לא ידבר [משה] בזה לשון רבים, שלא יוציא שקר מפיו.

נמצאנו למדים מדברי הרמב"ן, עד כמה דקדק משה רבינו בדיבורו שיהיה על טוהר האמת. שכן, אף כי מדרד הענוה לייחס את מעשה עצמו בלשון רבים, ואם כן, משה העניו מכל אדם היה יכול להכליל עצמו בלשון רבים ולומר "והעתרנו אל ה'", אעפ"כ הקפיד משה שלא לסטות במשהו מדקדוק האמת, ואמר בלשון יחיד "והעתרתי" כפי שכך היה באמת.

הדבק במדת האמת ומי שכל פעולותיו מכח האמת, הצלחתו מרובה ורב כוחו לעמוד כנגד אויביו. מצינו זאת אצל נח, אשר במשך מאה ועשרים שנה בנה את התיבה, אף שהיה ללעג ולקלס בעיני העם. מהיכן שאב כוחות כבירים כאלו להשאר איתן בדעתו כצור חלמיש ולא להתפעל ולהרתע מ'העולם'?

מבאר רבינו הגרא"מ שד"צ זצ"ל שהיה זה מכח האמת ששמע מפי הקב"ה "הנני משחיתם את הארץ", וכאשר האמת ברורה, אין שום דבר בעולם שיכול לגרום רפיון כלשהו למכיר בה:

הנה כי כן, למדנו מה רב ועצום כח האמת! והיה בעל חידושי הרי"ם דורש: "ויחי יעקב בארץ מצרים" - במדת האמת, שמסמל יעקב, אפשר לחיות אף בעתות ה"מצרים" [=מלשון מיצר] הקשים ביותר...

ואומרים בשם הרה"צ רבי שאול ממודז'ץ זצ"ל מה טעם דגים שבים אומרים את הפסוק (תהלים קיז) "ואמת ה' לעולם". כמבואר בגמרא (פסחים קיח). מה ראו לשבח את הקב"ה דוקא במדת האמת!?

אלא משום שדרכם של הדגים להיות מכוסים מעיני בני אדם ולכן לא שולט בהם עין הרע כידוע. וכל ענין השקר קיים רק לעיני בני אדם, אבל בחדרי חדרים שאין לאדם את מי לרמות הריהו נוהג כפי שהוא באמת, ולכן הדגים שמכוסים מעיני האדם ראויים הם לשבח את ה' במדת האמת.

תיקון אמיתי...

בקיץ תרמ"ג הופיע החלק הראשון מסדרת המשנה ברורה של החפץ חיים. החפץ חיים טובב בעצמו להפיץ את ספרו, והיה גם נושא דרשה בכל מקום אליו הגיע.

פעם כששהה בעיר אחת, הבחין במודעה שעל דלת בית המדרש המקומי, בה מודיעים כי מתבר הספרים "חפץ חיים" ו"משנה ברורה" על שו"ע אורח חיים, ישא דרשתו.

הוציא החפץ חיים בו במקום עפרון מכיסו, והוסיף למודעה את המשפט: "לעת עתה הופיע רק חלק אחד של ה"משנה ברורה" עד סימן קכ"ח. החלקים הבאים יופיעו אי"ה לאחר זמן".

בכך ביקש למנוע טעות, פן יהיו סבורים שכאילו כבר חיבר חיבור על שולחן ערוך בשלימות, וקרנו תרום בשל כך. וכדברי הירושלמי ומכות פ"ב ה"ו. מי שבקי במסכת אחת והולך למקום שמכבדים אותו בשל שתיים, צריך לומר להם האמת.

עפ"י ח"ח חיינו ופעלו

על דקדוק האמת...

פעם שאל הגאון רבי דוד מלינובסקי זצ"ל את החזון איש קושיה על חידושי רבינו חיים מבריסק זצ"ל. אמר לו החזון"א שיעיין בספר "חידושי רבי חיים" שבביתו וימצא שכבר כתב הערה זו בגליון הספר. חיפש רבי דוד את הספר ולא מצאו. אמר לחזון"א: "הספר איננו". תיקן אותו החזון"א: "אל תאמר "הספר איננו" תאמר "לא מצאתיו"!

ומספר עד נאמן: פעם אמר לי החזון"א שאלך לגדול פלוני לומר בשמו משפט שכלל כעשר תיבות. אחר כך אמר לי: תחזור על זה. חזרתי על המשפט. אמר לי החזון"א בקפידא: "אני לא אמרתי את זה!"

חזר החזון"א פעם שניה על המשפט וביקש שוב שאחזור עליו. חזרתי על המשפט וגם עתה העיר החזון"א: לא אמרתי את זה! ושוב חזר על המשפט פעם שלישית, וכשחזרתי עליו נחה דעתו ואמר "זה בסדר!"

מעשה איש

לעשות כל מעשה מצוה, חסד והטבה לזולת, בזריזות!

נלמד מהפסוק: "ושמרתם את המצוות" (פרק יב-ז)

ודרו חז"ל במכילתא: רבי יאשיה אומר אל תקרא כן, אלא ושמרתם את ה"מצוות", כדרך שאין מחמיצין את המצה, כך אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד.

כידוע, "יציאת מצרים" היא ה"מחייב" הגדול שלנו לשיעבודינו להקב"ה בקבלת עול תורה ומצוות, וא"כ גם הזריזות בעשיית המצוות היא חלק בלתי נפרד משעבוד זה, שהרי ה"מחייב" הגדול הזה נעשה גם הוא דוקא בדרך הזו של "זריזות וחפזון" עד ש"לא הספיק בציקס להחמיץ", ללמדנו שכך היא סדר העבודה, לא בעצלות ורפיון, ולא "כמצוות אנשים מלומדה" אלא בהתלהבות ובשמחה, בכוונה ובמלוא הזריזות! ולכן מובן, שבדיוק מאותה סיבה שאין מחמיצין את ה"מצוה", כך גם אין מחמיצין את ה"מצוות" שהרי טעם אחד לשניהם.

אדם מטבעו עצל ותנועותיו כבידות. במיוחד כשהדבר נוגע לעשיית מצוות, כידוע, וכפי שציין זאת הרמח"ל זצ"ל (במסילת ישרים - פרק ט) ואלו דבריו: "כי הגורם להפסד הזריזות הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העידונים בתשלום כל תנאיהם".

"אדם כזה" - כותב הרמח"ל - "וודאי תכבד עליו העבודה לפני בוראו כובד גדול. כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה, ולישון שנתו בלא טורח, וימאן ללכת אם לא לאיטו, הנה יקשה עליו להשכים לבתי כנסיות בבוקר, או לקצר בסעודתו מפני תפלת המנחה בין הערבים, או לצאת לדברי מצוה אם לא יהיה העת ברור. כל שכן למהר עצמו לדבר מצוה... עכ"ל".

אבל זו הרי תכלית האדם בעולמו - לכוף את יצרו ולהתגבר על כל ה"עייכובים" והקשיים הטבעיים, ולזרז עצמו הן למצוות שבין אדם למקום והן בענייני שבין אדם לחברו - לכוף את יצרו כדי להטיב לזולתו, כי זה כל האדם, אף שקשה ולא נח לו מצד טבעו ה"אנוכי" והעצל.

ואכן אמרו חז"ל: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". ובמיוחד כאשר המצוות מלווים בקשיים ונסיונות, שאז מתרבה השכר לאין שיעור ד"לפום צערא אגרא". ו"יפה אחת בצער ממאה שלא בצער". ועיקר התכלית שישבור אדם טבעו ורצונותיו למען רצונו יתברך. וזה הענין של "מצוה בו יותר מבשלוחו". כפי שפירש רש"י (קידושין מא.). וזה גם הענין של "גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה" (קידושין לא.). לפי שהמצווה, השטן מפריעו ומקשה עליו לעשות המצוה, ויש בזה יותר כפיית היצר, כפי שפירש שם הריטב"א.

ובאמת יסוד זה למדנו ממעמד קבלת התורה, שהיה כידוע בדרך של "כפה עליהם הר כגיגית". ומקשים (תוספות שבת פח.) מדוע הוצרך "לכפות" עליהם, והרי הקדימו "נעשה" ל"נשמע"? אלא י"ל, דזה גופא בא ללמדנו, שמהות עבודתנו להש"ת היא בכפיית היצר, היינו בשירת טבעינו ורצוננו גם בתוך כדי עשיית המצוות. שנדע כי אין עשייתנו מפני שאנו רוצים מטוב ונדבת לבנו, אלא מפני שכך רצון הש"ת שנעשה. וכל אדם חייב לכפות טבעו,

הדקות שחסרות...

כ"ק האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי זצ"ל (בעל האמרי אמת) היה שוכר לעצמו אדם מיוחד שתפקידו היה לבוא בכל יום, בשעה קבועה לפנות בוקר, להקיצו משנתו כדי ללמוד תורה.

פעם כאשר גברה עליו עייפותו, לא התעורר הרבי מקול הדופק בדלת, ואיחר לקום במספר רגעים. והיו הכאב והצער שלו מרובים לאין ערוך בשל רגעים מעטים אלה שחיסר מתלמוד תורה.

בעקבות המקרה הפציר הרבי באיש, שמכאן ואילך יגביר דפיקותיו ולא יחוס עליו. לאחר שנים רבות כאשר פגש הרבי באדם זה אמר לו: "עד היום חסרות לי אותן דקות ספורות שהתאחרתי אז מלקום!".

ראש גולת אריאל

"לרוץ כצבי ללא עצלות"

הגאון רבי זלמן מוולוז'ין זצ"ל, העיר פעם משנתו את משרתו ללמוד עמו את השיעור הקבוע. כאשר ראה כי מתעצל הוא לקום, הביא לפניו מים ומלבושיו ומנעליו והחל להוכיחו בדברים רכים, המושכים לב בני אדם לאביהם שבשמים וכה אמר לו:

"העצלות והרפיון במעשה המצוות, עוון גדול הוא! אין ספק כי אילו היה האדם שוכב במטתו בליל סגריר ואפילו והוא עצל ונרדם, אם היו אומרים לו: "כיס מלא זהב מוטל בדרךך"... אין ספק שהיה מזדרז לקום. מתגבר על עצלותו, והיה רץ כצבי, ולא מרגיש באבן נגף וצור מכשול שבדרך, וכל מגמת פניו להשיג את כיס הזהב שספק אם ימצאנו. ואף אם ימצאנו, אסף רוח ועמל בחופניו, כי לא במותו יקח הכל ולא ירד אחריו כבודו. וכל שכן שראוי לאדם לרוץ כצבי ללא עצלות, כדי לעשות רצון אביו שבשמים".

תולדות אדם - ח"ב

הזריז נשכר...

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א: מעשה ברב עיר ידוע, ששמע כי מפעל בעירו מחלל שבת בפרהסיא. השמועה הגיעה לאוזניו בשעה שהלך ברחוב עם אחד העסקנים המפורסמים.

הציע הרב בו ברגע לעסקן, שילכו שניהם יחדיו למנכ"ל המפעל כדי למחות ולהתריע בפניו, ולדרוש את הפסקת חילולי השבת. הרב סבר כי לאותו עסקן תהיה השפעה חזקה על המנכ"ל, כי ידוע הוא בקשריו הענפים עם גורמים שונים.

העסקן לא היה לבוש כראוי באותה עת. הוא צעד בנעלי בית וגם חולצתו הוכתמה מספר דקות קודם לכן, מבוץ שניתז עליו. ולכן ביקש מהרב שיתן לו שהות קצרה לשוב לביתו להחליף בגדיו ולנעול מנעליו, ואז יוכל להתייצב לפני מנכ"ל המפעל בצורה מכובדת...

אבל הרב סירב להמתין. הוא טען כי כל השתהות עלולה להחמיץ את השעה בכך שהשטן ימציא בנתיים עוככים שונים ומשונים לביצוע המשימה החשובה שלפניהם.

בלית ברירה התלחה העסקן מיד אל הרב כפי שהוא. הם מצאו את דלת לשכת המנכ"ל, שהיה יהודי שומר תורה ומצוות, פתוחה לפניו ומיד נכנסו ומחו בפניו על חילולי השבת המתבצעים במפעלו. ואכן המנכ"ל הזדעזע והודיע נחרצות כי יטפל מיד בענין ויפסיק את חילולי השבת.

הרב והעסקן נפרדו בידידות מהמנכ"ל. אך בדרכם החוצה, קרא להם המנכ"ל לפתע, ובפיו שתי שאלות שהטרידוהו: (א) מי גילה לכם רז זה שבעוד דקות ספורות אני אמור לעזוב את המפעל בדרכי לחו"ל שם אמור אני לשהות שבועיים, ואיך ידעתם לתפוס אותי ברגע הנכון?! (ב) כיצד זה שנכנסתם לחדרי בקלות כזו והמזכירה לא עצרה אתכם בפתח!?

נתברר עתה, לתדהמתם, שאם הרב היה ממתין מספר דקות לעסקן שרק יחליף בגדיו, כבר לא היו מוצאים את המנכ"ל במקום. וחילולי השבת היו ממשיכים. ורק דרישתו של הרב להזדרז ולבוא מיד, הצילה את המצב. וגם היתה להם סייעתא דשמיא מיוחדת שבדיוק ברגע שהגיעו יצאה המזכירה "לרגע" מחדרה והשאירה את הדלת פתוחה, ובכך התאפשר להם להכנס מיד לחדרו של המנכ"ל...

לבטל רצונו ולשנות הרגלו, בשביל רצון בוראו.

להזהר מהגורם של

העצלות...

סח הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בפני הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל:

"פעמים שיקול הדעת אם לעשות פעולה כלשהי או לא, נובע מנגיעה אישית שמקורה בעצלות. למשל: כאשר חושבים אם ללכת לקבל פניו של פלוני או לא, האם מגיע לפלוני הכבוד שאטרח ואלך לכבודו או שלא מגיע לו הכבוד הזה. הרי דבר ראשון יש לשקול, אולי לתוך המחשבות והשיקולים הללו נכנס גם השיקול של העצלות, ומתעצלים לעשות מה שצריך.

כיצד היה נוהג הסבא מנובהרדוק? כאשר הגיע לעיר אדם גדול, היה הגה"צ רבי יוסף יוזל הורוביץ זצ"ל, מזדרז ולובש את מעילו ויוצא מן הבית ומגיע עד סמוך למקום האכסניה של האורח. שם החליט האם ראוי להכנס, ומכיוון שכבר נמצא שם, נכנס.

"כך בדרך זו נוהג גם אני" - אמר רבי איסר זלמן - "כאשר באים אלי לבקש המלצות, הרי קודם כל הנני כותב, כך שבשיקולים שלי אם לתת את ההמלצה או לא לתת, לא יהיה הגורם של עצלות, ולאחר שכבר כתבתי את המכתב, הנני מוסר אותו לזה שביקש".
בדרך עץ החיים

ויש לדעת, כי כפיית היצר לקיום מצוות שייכת אצל גדולי עולם - אף בדרגתם הגבוהה - כמו אצל פשוטי העם. והם שיוודעים להעריך את גודל הזכות והשכר שיש בזה. וכדוגמת מה שמצינו בגמרא על רבי זירא (מגילה כח). ששאלו אותו תלמידיו: במה הארכת ימים? ואמר להם בין היתר: "ולא הרהרתי (בדברי תורה) במבואות המטונפות". אדם רגיל, כמו בן לא רואה קושי מיוחד שלא להרהר שם בדברי תורה, אבל אצל האמוראים שהיו שקועים רק במחשבות של תורה, היה להם קושי עצום וכפיית היצר להפסיק להרהר בדברי תורה במקום שאסור. ובזה כפו את יצרם ורצונם לרצון השי"ת, ולכפיה זו ייחס רבי זירא את שכר אריכות ימיו.

ואמנם רבי זירא פירט שם עוד דברים שגרמו לאריכות ימיו. אבל מובא בשם הגאון **רבי חיים קנייבסקי שליט"א** שאמר ש"לא הרהרתי במבואות המטונפות" זה הדבר הקשה ביותר מכל הדברים שפירט רבי זירא.

והטעם לכך ברור, כפי שכתבנו. וכבר ביאר כן **המהרש"א** (סוכה כח). שהחידוש בזה שאף שהיתה התורה שגורה בפיו ובלבו, מכל מקום לא הרהר בה. וכן כתב ה"בן יהוידע", שבדרך הטבע כל חכם שהוא אדוק בתורה ימיו ולילות, יקשה עליו מאד לשמור עצמו שלא להרהר, ומוכרח שישגה בזה ויקרא "אנוס". וזהו שבחו שהצליח לא להרהר. (ואולם מהרשב"א (מגילה כח). לא משמע שבזה היתה גדולתו, עיי"ש).

נוסיף בענין זה של "כפיית היצר" שאלה מעניינת שהגיעה לפתחו של **הגראי"ל שטיינמן שליט"א**, על בני זוג שהתקרבו ליהדות, והיו מוכנים בנתיים לשמור אחת משני המצוות, שבת או טהרת המשפחה. החיוב על חילול שבת הוא סקילה. ואילו על "טהרת המשפחה" חייבים כרת בלבד, איזו מצוה להעדיף?

הציג הרב שטיינמן את השאלה לפני **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, והכרעתו היתה שישמרו על טהרת המשפחה. ונימוקו עמו: "בקיום מצוה זו ישנה יותר "לכוף את יצרו", מה שמחשיב מאד את המצווה כולה ומעלה את דרגתה.

כבוד הזולת

כבודו במקומו מונח...

סיפר הגאון **רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל**: כאשר למד בבחורות בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, התלווה פעם בשבת קודש למשגיח הגה"צ **רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל**. בדרכם פגשו יהודי מבוגר שעמד ברחוב וחיפש מכוניות שנוסעות בכביש, על מנת למחות כנגדם בזעקות "שבת", "שבת"...

פנה רבי יחזקאל אל אותו יהודי ולקח אותו עמו להיכל ישיבת לומז'ה, והשיבו במזרח ואמר לו: "מהיום זה המקום שלך! תשמרו עליו!"

לאחר מכן הסביר רבי יחזקאל לרבי שמואל את פשר מעשהו: "תבין, אדם זקן זה, בחו"ל היה מאד נכבד בעיירתו, וכאן אין לו כח לתפוס מקום, ורוצה לקבל את מקומו ע"י זעקת "שבת"..."

והוסיף רבי שמואל: "כבר היה כזה מעשה אצל **הגר"א מוילנא זצ"ל**, שהיה שם בוילנא יהודי שנהג לשבת בערב ביום כיפור במקוה, ולבקש מכל הטובלים שעברו שם שיתנו לו "מלקות". כששמע זאת **הגר"א**, ציוה שיקחו אותו וישיבו אותו במזרח של בית הכנסת...
ראש הישיבה

לשמור על כבוד הזולת

יום אחד קיבל **הגראי"ל שטיינמן שליט"א** את הקהל בעודו יושב במקומו על מטתו. אחד הכנסים הניח על הכרית שליד רבי אהרן לייב את הקערה לנטילת ידים ובה ספל מלא מים (והספל היה מכוסה, ולכן לא חשב שהמים עלולים להשפך).

לפתע הזיז מאן דהו את הספל והמים נשפכו על המיטה. רבי אהרן לייב לא סובב את ראשו כדי לראות מדוע נשפכו המים ומי שפכם, כדי שלא לבייש. הוא המשיך לשבת ולדבר עם הנוכחים כאילו לא קרה מאומה.

רק אחרי שכולם עזבו את החדר התברר כי כל בגדיו הוספגו במים ואף היה צורך להחליף את כל המצעים.
רבי אהרן לייב

לשמור על כבודו של הזולת באשר הוא!

נלמד מהפסוק: "זירדו כל עבדך אלה אלי" (פרק יא-ח)

וכתב רש"י (מגמרא זבחים קב.): חלק כבוד למלכות, שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה, ויאמר "קומו צאו מתוך עמי". ולא אמר לו משה מתחילה וירדת אלי והשתחוית לי. כיוצא בזה אמרו חז"ל על הפסוק "ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים" (ו-ג): אמר להם **הקב"ה**, היו נוהגים [בפרעה] כבוד, וחלקו כבוד למלכות, אף על פי שאני צריך לעשות בו הדין.

לאור דברי חז"ל, הרי הדברים ק"ו - כותב הגה"צ **רבי יהודה לייב חסמן זצ"ל** (בספרו **אור יהל**) - ומה אם לפרעה הרשע, מקפיד כך הקב"ה, לשמור על כבוד המלך - לחלוק לו כבוד. אדם מישראל, באשר הוא, על אחת כמה וכמה שיש לשמור על כבודו.

אי זהירות בכבוד הזולת - כותב הגאון **רבי יעקב ניימן זצ"ל** (בספרו **דרכי מוסר**) - באה מחוסר אמונה בה'! כי כל מי שהוא מאמין באמונה שלימה שהקב"ה ברא את העולם, והאדם הוא בחיר הבריאה ונברא בצלם אלוקים, איך לא יכבד אותו. כמו שאומרים חז"ל: "חביב אדם שנקרא בצלם". ומכל שכן ישראל "חביבין ישראל שנקראים בנים למקום" איך לא יכבד את בן המלך, ואם לא נוהגים כבוד זה בזה הוא פוגע במלך.

בזה מבאר הגר"י ניימן את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". לכאורה תיבות אני ה' מיותרות: אלא לפי המתבאר אפשר לומר שהקב"ה אמר "ואהבת לרעך" מפני שברעך יש את ה', מפני שיש בכל אדם צלם אלוקים, וכשאתה אוהב את רעך נמצא שאוהב אתה את הקב"ה, ובזה מובן מה שאומרים: "הסותר לועו של חברו כאילו סתר לועו של מעלה".

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

הבית הפתוח

ופותח עבורו את הכורסה. לאחר מכן נפנה להביא לו כלי מיטה.

זה הפליא אותי: גם עשרות שנים של קיום מצוות הכנסת אורחים, לא שחקו אצלו את ההתלהבות הראשונית...

* * *

מאיך גיסא, היה דבר שהתקשיתי תחילה להגדיר אותו.

מצד אחד הם פותחים עבורך את הבית כולו. ארונות המטבח - המלאים והגדושים בסגנון אמריקאי אופייני - פתוחים עבורך 24 שעות ביממה. אך מצד שני מודיעים לך מראש שהאירוח אינו כולל מזון מבושל (אל דאגה; את המזון המבושל מספקת הקהילה המקומית באופן עשיר ומכובד למדי). מצד אחד הם מקבלים אותך כפי שאתה, ומצד שני אין להם בעיה להעיר - כשצריך. בקיצור: אם ציפיתם למצוא זוג מבוגרים שממהרים למלא אחר כל גחמה של אורח - אז טעיתם...

זה לא כל כך הסתדר עם ה"אובססיה" האין סופית שלהם לארח, אך אז קלטתי את הסוד: כדי להצליח לנהל 'הכנסת אורחים' בביתך לאורך זמן אתה חייב להיות אסרטיבי, שכן אם לא - אזי האורחים הראשונים יקבלו מעבר למה שמגיע להם, והאורחים הבאים פשוט לא יוזמנו... אתה תתעייף, ובסופו של דבר האורחים רק יפסידו מכך. אז הם מתנהגים באסרטיביות בריאה. לא נלחצים מנוכחות אורחים, וודאי שלא מכאלו בעלי ציפיות מוגזמות.

זה הפליא אותי: היכולת לשלב בין נתינה מעל ומעבר, להצבת גבולות ברורים ומכובדים שיאפשרו את המשך אותה נתינה!

* * *

מכיוון שהמקום בעלון מוגבל, אוסיף רק עוד שני משפטים.

למרות השקפתם הצמודה ל"שיטה" של הרבי מסאטמאר זצ"ל, הם מסוגלים להכיל את הזולת - ולא מנסים "לכפות" עליו דבר. גם אם בעיניהם "עברית" היא "עבודה-זרה" הם ישמרו את התובנה הזו לעצמם...

כאשר תהינו באוזני בעלת הבית אודות הקרבתה לאורחים, פטרה אותנו במשפט אחד: **"זה בדיוק מה שראיתי בבית של אבא שלי. ברגע שהשאנו את הילדים וראינו שהחדרים ריקים, ידענו את המוטל עלינו"**.

לאחרונה שהיתי בארה"ב - פותח שולח הסיפור - במהלכו התארחתי מספר ימים אצל משפחה יקרה ב'קרית יואל', שבעיירת 'מונרו'. במשך חיי יצא לי להתאכסן במקומות שונים, אך כאן מצאתי "שולחן ערוך" להכנסת אורחים ואודות כך ברצוני לספר. לדעתי אפשר ללמוד מהם כיצד לקיים את מצוות 'הכנסת אורחים', ואתיחס למספר נקודות מתוך מה שראיתי.

* * *

תמיד נטיתי לחשוב שאנשים אשר נוטים לקבל אורחים לביתם, הם כאלה שהסיפור הזה זורם עם האופי שלהם. הרי אי אפשר לחנך אורחים כיצד להתנהג, חלקם הלא מעט טיפוסים לא ממש מסודרים, כך שקשה לצפות מאדם שמקפיד על סדר מוקפד לזרום עם אורחים מגוונים בבית.

אך כאן נכונה לי הפתעה: הבית בו התארחתי מטופח ומסודר בקפידה. בכל מרחביו הלא קטנים לא תמצאו נייר זרוק, לכלוך או קשקוש. הכיורים מצוחצחים, והפח במטבח לעולם לא עולה על גדותיו. הכל מתוכנן בקפידה, לכל חפץ - מקום, וכל נישה מנוצלת עד תומה. הבית המהודר הוקם על ידם לפני עשרות שנים, והם השקיעו בו את נשמתם. חבל שאני לא יכול להציג תמונה של הבית, כדי שתראו על מה אני מדבר.

ואילו האורחים? כל מיני טיפוסים, חלקם בעלי מראה מוזנח מעט שהתנהגותם הסביבתית תואמת לצורתם. ראיתי אותם מוציאים חפצים - וכמובן שוכחים להחזיר, מלכלכים - ולא מעלים על דעתם לנקות אחרי עצמם.

זה הפליא אותי: התקשיתי לקלוט איך בעלי הבית המטופח כל כך לא "מתפוצצים" מהתנהגות שהיא בהיפך גמור לטיבם ואופיים!

* * *

10:30 בלילה.

אני יושב לצדו של בעל הבית ושומע דפיקות מכיוון הדלת. הוא ממחר לאינטרקום וקורא: **הבית פתוח, אפשר להיכנס!**

נכנס מי שנכנס. "אז אפשר לישון כאן?" הוא שואל. "בהחלט" מגיעה התשובה. "החדרים מלאים אז תישן בסלון". בעל הבית מצביע על כורסה רחבה שיכולה להיפתח למיטה. האורח ניגש אליה במהירות כדי למנוע טרחה מהמארח, אך זה לא נותן לו לעבוד. נוטל את שבעים שנותיו פלוס, מתכופף, מושך בחזקה

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממקור ראשון?

ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il

כאיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 190 | שנה ד' | פרשת בא | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

השמח בצרת זולתו, כאילו עשה את הצרה בעצמו

"ומת כל בכור" (בא יא, ה) רש"י מביא הטעם שלקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים. והנה, אע"פ שאין בזה שום הגיון, מ"מ הגוים שאינם רוצים להודות בכחו של הקב"ה היו יכולים לומר כן.

ובאמת י"ל עוד, דאף שעל שמחה לאיד לא מענישים בידי אדם, מ"מ השמח שעושים צרות לאחרים נענש בידי שמים כאילו הוא העושה צרות בעצמו.

כל הבריאה מונהגת על ידי אנשים שלמים, אשר מקומתם למעלה

בחכמת וידיעת הבורא

"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (בא יב, ב) בר"ה כה. תנן ועוד באו שנים ואמרו: ראינוהו בזמנו, ובליל עיבורו לא נראה. וקבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא

בן הורכנס: עדי שקר הן; היאך מעידים על האשה שילדה, ולמחר כריסה בין שיניה? אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך.

שלח לו רבן גמליאל: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם, בין בזמנך בין שלא בזמנך, אין לי מועדות אלא אלו. בא לו אצל רבי דוסא בן הורכנס, אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל, צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו, שנאמר: ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ולמה לא נתפרשו שמונת שלש זקנים, אלא ללמד שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה. והנה פשוט שלא היה מסופק מחמת שאין הבי"ד יודעים את ההלכה, אלא מחמת עומק ידיעת גדלות הבורא יתברך, דהא כל הבריאה משתנית ע"י האנשים השלמים אשר הם מקומם למעלה בחכמת וידיעת הבורא, ויש להם את הכח מאת ית"ש לשנות, ולזה פשט דסגי גם במעלות גדלות בי"ד של הדור.

והיינו, דקידוש החודש הלא זה משנה את כל עניני הבריאה, כמ"כ בירושלמי כתובות [א] ב' לגבי עיבור השנה בפחותה מבת ג' שנים ויום א' שאם עיבור את השנה בהגיע ג' שנים, עדיין יהיו בתולותיה חוזרין. וכך בקידוש החודש.

הרי שבי"ד בקידושם ובעיבורם הם שולטים על כל טבע הבריאה, וזה ניתן רק לבני אדם השלמים בתכלית. והיה ס"ד שהדורות האחרונים אין להם כח זה, לכן צריך פסוק לרבות שגם הם כחם בזה לשלוט על הבריאה.

קדושת פטר חמור

"וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבנין תפדה" (בא יג, יג)

- שיחה בסיום מס' בכורות בכלל פוגיב' כ"ה אייר תשע"א -

מורי ורבותי מסכת בכורות רוב המסכתא מדברת מדיני בכור, רק בסוף יש גם מעשר בהמה. ואיזה דין יש לבכור, בכור אדם יש דין לפדות את עצמו, ובהמה טהורה יש דין שצריך להקריבו על המזבח, ויש גם בכור בהמה טמאה. אמנם רוב בהמות טמאות אין עליהם שום דין, סוסים וגמלים כל הבהמות הטמאות אין בהם שום דין, חוץ מחמורים!

ולמה החמור אחרת מכל הבהמות טמאות?

אומרת הגמ' (בכורות ה, ב) בגלל שכשיצאו כלל ישראל ממצרים, אז החמורים נשאו עליהם את כל הרכוש של היהודים, מה שהוציאו ממצרים, הרי היה הרבה בגדים מה ששאלו מהמצרים, וגם כסף וזהב וכל מיני דברים שהיה להם, הם נשאו, לכן הם זכו שיש מצוה בחמורים לפדות הבכור, כל הבהמות טמאות לא זכו כלום רק החמור.

ולכא' למה מגיע לו שכר, וכי החמור עשה מדעתו? וכי היה לו שכל, הוא רצה לעשות, וכי מה החילוק לחמור, מה ששמים עליו הוא סוחב?

ומשמע דאה"נ בודאי אין לו בחירה, בכל זאת הוא זכה למצוה, היות שנעשה בו דבר שזה חסד, ואפילו שלא היתה לו שום כונה בזה, אבל בעל חי כזה שנעשה על ידו מצוה של חסד, זה שוקל כל כך, שיש לו יחס אחר. אף על פי שלא שייך לומר שהוא עשה, בכל זאת עשה חסד.

הקב"ה ברא בריאה "עולם חסד יבנה" וכל מי שנעשה על ידו לעשות חסד, אפילו בלי שרוצה, אז הוא כמו שהמסילת ישרים (פ"א) אומר: שעילוי גדול יש לכל הברואים בהיותם משמשי האדם השלם, והיות שרצון ה' הוא שיהיה חסד, ממילא בריאה שנעשה חסד על ידו, יש לו יחס אחר, למרות שהוא לא בחר את זה.

ואם כן מה אנחנו צריכים לראות איך שכן אדם צריך להתנהג, כ"ש וכ"ש שכן אדם צריך להתנהג בבחירה, צריך לראות עד כמה שצריך לעשות מה שיותר חסד, ואפי' אם יש איזה דבר לא בסדר. בכל זאת יעשה ויעשה חסד, חסד, כל הזמן חסד.

הלל הזקן כשבא אליו הגר ואמר למדני כל התורה על רגל אחת, אמר לו מאי דעלך שני לחברך לא תעביד, למה זה הדבר הראשון?

כי חסד זה היסוד של הבריאה, ומה שיש שייכות לחסד אין לשער איזה זכות שיש, אפילו עד כדי כך שגם כשלא עושה מדעתו שום דבר, בכל זאת הוא עשה חסד! ועל דבר של חסד, יש יחס מיוחד, צריך לעשות בו כבר מצוה.

והנה כל החמורים האלה שהביאו את המשא, אין כבר ז' מהם, והחמור שנוול היום האם צריך שיה' לו שייכות עם החמור ההוא, לא! רק המין הזה היות שנעשה בו חסד, הוא כל כך שוקל להתייחס אליו, וחלק גדול ממסכתא שלימה בכורות, הוא על פטר חמור, וזה מלמדנו עד כמה להחשיב את הענין של חסד וללמוד מזה.

תכשיטים בפדיון פטר חמור

נשאל רבנו, איך מותר להניח תכשיטים על החמור הנפדה בשעת עשיית הפדיון, הרי הוא אסור בהנאה כמ"ש? ות' מכיון שנותן עליו תכשיטים לחיבוט מצוה משום זה קלי אין זה נחשב לשימוש, כיון שאין כונתו למשא להעביר תכשיטים ממקום למקום. (מ"ם ח"מ 249)

והגרי"י זילברשטיין שליט"א הסביר בטעם שפטר החמור נכנס לבית הכנסת מעוטר בתכשיטים, שיתכן שהטעם כי מדברי המפרשים משמע שהסיבה למצוות פדיון פטר חמור היא כדי לזכור את יציאת מצרים, וכמו שביציאת מצרים עם ישראל הניחו את תכשיטי הכסף והזהב על חמוריהם כמובא בגמ' בכורות ה, א שזה הטעם שדווקא פודים פטרי חמורים שהם עזרו ביציאת מצרים, לזכר זה אנחנו מניחים את התכשיטים על החמור.

ויתכן עוד שיש בזה דבר פלא לעורר את הילדים שישאלו למה עושים כך והאב יספר לו את סיפור יציאת מצרים ואיך שהקב"ה הוציא אותם בנסים גדולים, ועוד עם חמורים טעונים כסף וזהב. וכשנאמרו הדברים לפני מרן ראש הישיבה שליט"א קילסם.

בס"ד, אור לה' טבת תשע"ז
באשר רבינו מרן רבי אהרן יהודה ליב בן גיטל פיגא שליט"א שכל הדור צריכים לו, שרוי במצב קשה, וזקוקים אנו לרחמי שמים מרובים, וכבר אמרו חז"ל בת"ח שחלה, צריך שיחלה עצמו עליו שנאמר ואני בחלותם לבושי שק וגו', ועלינו להרבות בתפילה ותחנונים לרפואתו השלמה, ולהוסיף חיזוק בלימוד התורה.
ובפרט ראוי לחזק הלימוד בציפיות בתחילת הסדר, ולקבוע זמן ללימוד התורה בימי שיש ושבת קודש.
והקב"ה יחוס עלינו ועל שארית פליטת ישראל ויקבל תפילתנו ברחמים.

אמן אהרן

תוספת אידישקייט

נשאל רבנו מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שהזדמן להם לקיים מצות פדיון פטר חמור, והחמור נולד בר"ח ניסן וזמן הפדיון הוא בתחילת אייר, והם רוצים לעשותו בו' באייר שלהרבה אנשים הוא יום חופש ויהיה יותר ברוב עם, אולם ו' אייר זה כבר 36 יום אחרי לידתו האם בשביל קיום המצווה ברוב עם וקידוש ד' שיבוא בעקבותיה מותר לאחר את הפדיה.

ומרן שליט"א השיב כיון שלדעת השולחן ערוך (יור"ד ס"ה שה סעי' כא) אין איסור לאחר אלא שיש להקדים את הפדיון בגלל זריזים מקדימים, במקרה כאן שיהיה תוספת אידישקייט שגם אנשים שטרודים כל השנה בעבודה יוכלו להתקרב לתורה על ידי כזה מעמד, אפשר לאחר את הפדיון..

"ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם" (בא יב, לא)

ע"י בין אדם לחבירו יזכה לעבודת ה'

רבינו אומר: שמי שבעיניו בין אדם לחבירו בסדר, יש סיכויים גדולים שבין אדם למקום ג"כ יהי' בסדר כי הרי חז"ל אומרים (אבות פ"ג מ"י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, יוצא שאם בן אדם הוא בסדר ברוח הבריות דהיינו בבין אדם לחברו, אז רוח המקום נוחה הימנו ובודאי יבוא לידי עבודת ה' אמיתית, והכל יסתדר, **כי כל זמן שאדם הוא עם מדות רעות אי אפשר לו להיות עובד ה' אמיתי**, והמפתח ללב טהור זה להתחיל בבין אדם לחברו, ומי שבין אדם לחברו אצלו לא נקי והוא לא בסדר אז בבין אדם למקום ג"כ לא בסדר, כי א"א להיות עובד ה' אמיתי אם הלב לא בסדר. וצריך מאד לעבוד על כך.

(עש"ת תשע"ה) קראו בפני רבינו בספרו "ימלא פי תהלתך" בכרך ימים נוראים על שכר ועונש ועל דואג האדומי שהיה חסר לו ביראת שמים, ושאלו את רבינו אם חסרון במידות זה סתירה ליראת שמים? השיב רבינו שכך משמע בשערי קדושה שמידות רעות סתירה ליראת שמים. (צדיק כתמר יפרח)

לעשות בשימת לב

אחד שאל לרבינו שרוצה לקבל ע"ע דבר מה להתחזק בעבודת ה', מרוב חסדים שה' עשה עמו, רבינו חשב כמה דקות, ואמר: **לעשות כל דבר עם שימת לב**, זה דבר גדול מאד. (הירא את דבר ה', ואשר לא שם לב לדבר ה')

העיקר המחשבה לעבודת ה'

מתוך שיחת רבנו: הנה באבות דר"נ [פכ"ז] כתוב דבר כזה, רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות שנא' כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו. כי מכבדי אכבד זה פרעה מלך מצרים שנהג כבוד לפני מי שאמר והיה העולם שיצא בראש פמליא שלו. ואמרו לו עבדיו מנהג שבעולם כל המלכים אינם יוצאים אלא אחר פמליא שלהם, ואתה יוצא בראש פמליא שלך? אמר להם וכי פני מלך בשר ודם אני הולך להקביל איני הולך להקביל אלא פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לפיכך נהג בו הקב"ה כבוד ולא נפרע ממנו אלא הוא בעצמו שנאמר ע"כ.

ומשמע מזה שזה היה זכות לפרעה שבשביל זה הלך בעצמו, כדי להראות שהוא לא הולך ללחום עם סתם מישהו, ואפי" ש הוא הולך ללחום וללחום זה ההיפך מכבוד, אבל מ"מ ללחום צריך ג"כ עם דרך ארץ! דרך ארץ לפני הקב"ה, ולכן צריך ללכת ראשון ולא כמו לפני כל מלכים.

אמנם קשה כמו שהקשה שם המפרש [בנין יהושע] שזה סתירה עם הגמ' כי בגמ' בסנהדרין דף צ"ד ע"א איתא טעם אחר שפרע לו הקב"ה בעצמו משום שחירף בעצמו. דכתיב מי ה' ואפשר ליישב כדי שלא תהי' סתירה ממש: דבאמת בכל דבר שעושים, בן אדם עושה, יכול להיות כל מיני צדדים! יש צדדים לכאן ויש צדדים לכאן, וחושבני שזה הפשט במה שהגמ' אומרת בשבת (דף ל"ב א) על הפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו' אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול, ולכא' מה שי"ך אחד מאלף?

רק הפשט הוא אחד דבכל דבר יש כל כך הרבה צדדים עד שיכול להיות אלף צדדים בכל דבר שבן אדם עושה, יכול ללמוד צדדים של טוב וצדדים של לא טוב, כל מיני דברים, ויכול להיות אפי' רק צד אחד שהכל הוא רק טוב הקב"ה כבר מתחשב עם זה, ואפי' מלאך אחד מני אלף הקב"ה פודהו. עכ"פ בכל דבר יש כל מיני צדדים, טובים ולא טובים. אז גם כאן יכול להיות ששני הדברים היו אצל פרעה, באמת מצד אחד היה חוצפה גדולה, אך מצד שני הקב"ה ראה שהוא מכבד, אע"פ שהוא רוצה ללחום, אבל בכבוד! וא"כ צריך לדון כלפי כל דבר דמצד אחד מגיע לו עונש, ומצד שני מגיע לו שכר.

אשר אשמע בקולו. ולכן נפרע לו הקב"ה בעצמו שנאמר וינער ה' את מצרים וגו'. סנחריב שחירף ע"י שליח נפרע ממנו הקב"ה ג"כ ע"י שליח. ונמצא דמבואר בגמ' בדיוק להיפך, וקשה לומר שיש מחלוקת עד כדי כך מן הקצה אל הקצה. דבאבות דר' נתן בברייתא כתוב שזה הזכות של פרעה שלכן הלך דוקא בעצמו כי רוצה להראות אני לא נותן שמישהו ילך לפני הקב"ה, אלא אני בעצמי! אע"פ שהוא לוחם אבל גם ללחום צריך בכבוד. ובשביל זה שילם לו הקב"ה שנפרע בכבודו, וזה ג"כ כבוד שלא קבל ע"י מישהו אחר, אלא הקב"ה בעצמו נפרע ממנו. ובגמ' אמר' בדיוק להיפך דמשום שחירף, לכן פרע לו הקב"ה בעצמו. וזו סתירה גדולה.

אפשר ליישב כדי שלא תהי' סתירה ממש: דבאמת בכל דבר שעושים, בן אדם עושה, יכול להיות כל מיני צדדים! יש צדדים לכאן ויש צדדים לכאן, וחושבני שזה הפשט במה שהגמ' אומרת בשבת (דף ל"ב א) על הפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו' אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול, ולכא' מה שי"ך אחד מאלף? רק הפשט הוא אחד דבכל דבר יש כל כך הרבה צדדים עד שיכול להיות אלף צדדים בכל דבר שבן אדם עושה, יכול ללמוד צדדים של טוב וצדדים של לא טוב, כל מיני דברים, ויכול להיות אפי' רק צד אחד שהכל הוא רק טוב הקב"ה כבר מתחשב עם זה, ואפי' מלאך אחד מני אלף הקב"ה פודהו. עכ"פ בכל דבר יש כל מיני צדדים, טובים ולא טובים. אז גם כאן יכול להיות ששני הדברים היו אצל פרעה, באמת מצד אחד היה חוצפה גדולה, אך מצד שני הקב"ה ראה שהוא מכבד, אע"פ שהוא רוצה ללחום, אבל בכבוד! וא"כ צריך לדון כלפי כל דבר דמצד אחד מגיע לו עונש, ומצד שני מגיע לו שכר.

עבודת ה'

כתב רבנו בפנקסו: **להרגיל עצמו להרגיש אושר בשעת התפילה וכן בלימוד התורה ובכל המצוות ולכה"פ בשעת תפילה.**

ובע"פ הוסיף: באבן שלמה מביא בשם הגר"א על מה שאמרו חז"ל יומא [דף כ"ב] שאול באחת ועלתה לו ודוד בשתים ולא עלתה לו, דלכאורה וכי יש משוא פנים בדבר? אלא דדוד חטא בחטא שאפילו אם הוא חטא יש הרבה שלא חטאו ולא נתבטלה המצוה לגמרי. ומשא"כ שאול שהי' ציווי מיוחד אליו וכשהוא לא קיימה בוטלה המצוה לגמרי.

חזינו מזה דאע"ג דלגבי המרותו ציווי השם מה נפק"מ אם זה יקויים ע"י אחר או לא, מ"מ מוסיף עונש מי שמבטל מצוה ציווי דיבורו ח"ו לא נתקיים. והנה באמת כל מצוה שאדם מקיים אפילו מצוה כללית אין לו השוואה עם השני, והתיקון של אחד מתקן לא מתקן השני כי זה כלול כפי גודל הבנתו והתעמקותו בהמצוה, ומדת חשקו והתלהבותו בה ובה ודאי שכל א' הוא אחר מהשני, ומה שא' מתקן בעשייתה אינו מתקן השני.

וע"כ צ"ל דמ"מ אע"פ דברוחניות כל משהו הוא מרחק של עולמות מ"מ לא ביטל המצוה איך שהיא.

כל העולם מצפה

בזמן שאדם עומד בתפלה (וכן בכל המצוות אלא דבתפלה יותר עלול להתרגש אם אך ישים לב) **יהי' נדמה בעיניו דכל העולם עומד ומצפה עליו**, דבלי זה יחסר לכולם אור או מזון או מים וכל מיני דברים והוא צריך לפרנס כולם, דבמעשיו הוא משפיע ומכריע בזה כל העולם לכף זכות, ומה שיותר יכוין ותצא תפלה יותר מעומקא דלבא יותר, יוכרע העולם לחסד על ידי שיושפע שפע בכל הבריאה כולה לחסד.

כשמתפלל וחושב שהתפלה עוברת דרך קדש הקדשים כמבואר בברכות דף ל' א' הרי לבו ועיקרו כאלו נמצא בקדש הקדשים, **ואיך לא יבוש להכנס שם כשהוא מלוכלך בחטאים שלו.**

עבודת ה'

כתוב בכמה פסוקים שארומם אלוקים, כגון ארוממך ה' כי דליתני, ארוממך אלוקי המלך, אלוקי אבי וארממנהו, ובפשטו הפי' אני אומר שאתה רם, אלא דמ"מ הלשון אינו מדויק דהא משמע שאני אעשה אותו רם. לכן אפשר דכלול ג"כ ענין הבא.

דהנה אם ראובן יותר גבוה משמעון אז כל מה שיעלה שמעון יותר, יתקרב יותר אל ראובן והי' המרחק פחות ממה שהי' קודם, אבל באדם לגבי הקב"ה כל מה שמתרומם הוא עצמו, הוא רואה יותר גדלות הקב"ה דכשאדם מרים עצמו ע"י שהוא מתחיל להתבונן אז הוא מבין שהוא רם עוד יותר, וכידוע המעשה מרס"ג דבכל יום היה מסגף עצמו מפני שראה שמא השיג אז לא הי' כל הצורך דהיום רואה ומעמיק יותר בגדלות של הקב"ה, וזה ארוממך שארים עצמי בקבלת מלכותך שבזה אכיר יותר רוממותיך. (כת"י).

אין מזיק לאדם

הרבנו יונה במשלי (פי כ"ז), על הפסוק "יראת ד' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה" וז"ל: הדאגות מחלישות הכח ומקרבנות קץ המות, **והדאגה על העוונות וחסרון עבודת האלקים, לא תקצר את הימים, אבל הימים על הירא תוסיף** כמו שנאמר "ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור" (תהלים ס"א, ז) כשני דורות, כי משנה שני חיו יוסיפו לו. ואמרו רבותינו ז"ל: תוספתו של הקב"ה, מרובה על העיקר וכו' שנאמר "והווספתי על ימין חמש עשרה שנה", ובתחילה לא מלך רק ארבע עשרה שנה "ושנות רשעים תקצורנה וכו' תקצרנה בחטאיהם מן המספר הראוי לימי חייהם, עכ"ל.

ותורף דברי: שחולשה שבאה מחמת יראת שמים אינה פוחתת לו מכוונו, בשונה מכל פחד אחר אלא אדרבה מוספת לו. (אפי"י א"י)

לכל אחד יש ס"ד

אמר רבינו יסוד נפלא בעבודת ה': **שכל אחד במה שהוא מתמסר יש לו ס"ד**, אדם שהתמסר לענין הלכה יש לו ס"ד מיוחדת בהלכה, ומי שהתמסר ליישב רמב"ם יהי' לו ס"ד בענין זה.

הנה החזו"א מסר נפשו לענין הלכה, ואכן זכה שדבריו נתקבלו בעם ישראל, כגון שיעור רביעית, שעד אז כולם השתמשו בשבעים גרם, והוא עשה מהפך וכדו', וכן לענין שביעית, שהנהיג דברים לא כפי מה שנהגו עד אז וכהנה וכהנה.

סדר הכריכות | סיפתי לרבונו שליט"א שראיתי בספרים כמה מנהגים בנוגע לכריכות רצועת התפילין סביב האמה [כמה כריכות סביב הפרק התחתון וכמה סביב הפרק האמצעי ובאיה סדר]. והואיל והי' באותה שעה עדיין עטור בתפיליו התייר את הכריכות מכף היד וראינו שנוהג לכוון כריכה ראשונה על הפרק התחתון, שניה על האמצעי, ושלישית שוב על התחתון.

שלושים יום לפני בר מצוה | שאלתי אודות ילד שנעשה גדול במוצאי שמחת תורה, ולפי מנהגנו שמתחיל להניח תפילין חודש קודם הבר-מצוה נמצא שיניח בחודש תשרי [בגלל ההגים] כעשרה ימים פחות מבחודש גי'גל. ואם כן אולי טוב שיתחיל כארבעים יום קודם הבר-מצוה. ואמר רבנו: אה"נ אבל למעשה אין שום נפק"מ כי ממילא אין שום דין של חודש אלא זה רק מנהג בעלמא. ובדרך כלל מורה רבנו שלא להוסיף ימים על השלושים יום.

רשימות אחד מנכדי רבנו שליט"א

לא מנשק התפילין בשעת הנחתן בין ש"י ובין ש"ר [ע"י שו"ע סי' כ"ח ס"ג] ♦ **לא מביט בש"י"ן שלא הי' על החרד שהתפלל דין ביכנו"ס** [שכן התנה מראש] ♦ **כשהתפללו בביתו אעפ"י שלא הי' על החרד שהתפלל דין ביכנו"ס** [שכן התנה מראש] ♦ **מ"מ הניח בחדר אחר,** [וע"י שו"ע סי' כ"ה ס"ב]. הוסיף בן רבנו הגר"ש שליט"א: א"ה הנה בלידותי היה מתפלל שחרית בישיבה קטנה, והיה מניח שם בחדר צדדי ונכנס. וכן בתקופה אח"כ שהתפלל בהלפרין, גם נהג ככה. אני זוכר מקרה יחיד שהגיע מהבית עם התפילין עליו, ליישיבה. אבל בד"כ הניח שם בחדר צדדי ♦ **לא כורך בגיד את הקשר שיהי' צמוד לתש"י** [ודלא כהגר"א ע"י משנ"ב סי' כ"ז ס"ק ד', וע"י"ש בבה"ל. ואמר לי טעמו שבודק קודם ההנחה אם הקשר מהודק ובשעת הקשירה קושר באופן שיחזיק שהקשר יהי' צמוד לבית] ♦ **מניח תפילין בחצי התחתון של בשר התפוח וכורך ז' רצועות כלפי הגוף ולא כלפי חוץ** [ע"י מאסף לכל המחנות סי' כ"ז אות י"ד וע"י"ש בבה"ל סי' כ"ז ד"ה המנהג שהביא ב' דעות איך למשוך הקשר והי"ד, ותליא במנהגים אלו האם לכרוך כלפי פנים או חוץ] ♦ **לא מצרף חצאי הכריכות שתחילה וסוף** [וכ"ה בבה"ח סי' כ"ז סק"יג וסק"יב] ♦ **לא מסייר הנרתיק הקטן שעל התש"י אפי' בשעת הברכה.** [מפני שיש חור בנרתיק שנראה דרכו חלק מהתפילין, וע"י בערוה"ש סי' ל"ב סעיף פ"ח, ובשורת ערוגת הבושם סי' י"ז] ♦ **לא מברך על של ראש** [ע"י שו"ע סי' כ"ה ס"ה ובמ"ב ס"ק כ"א ובמע"ר סי' כ"ב] ♦ **אחר הנחת תפילין שוטף במעט מים את ידו הימנית.** [אם נגע ביד או בראש במקומות הצריכים נטילה וע"י שו"ע סי' ד' ס"א, וע"י בא"ר סי' ד' סקי"ב שא"צ ליטול ידיו בכלי וכשלא נגע לא שוטף ידיו] ♦ **בודק ע"י מראה אם התש"ר מונח נכון** [וע"י בא"ר בוטשטאט סי' כ"ז, אכן בד"כ בודק ישרות התפילין ע"י חלון מבריק וכדו' ורק לאחרונה בודק ע"י מראה] ♦ **פעמים שחולץ ביד שמאל ופעמים בימין שהי' הוא איטר יד למחצה לכן פעמים כך ופעמים כך.** וע"י במשנ"ב סי' כ"ח סק"ח. ולא מנשק בשעת החליצה. ע"י שו"ע סי' כ"ח ס"ג ובבה"ח סקי"ח שינשק כשמכניסים לכיס משום חיבוב מצוה, ואמר לי ששמע מר"מ גרינמן שליט"א שהחזו"א לא נהג לנשק ♦ **בענין שחרות ברצועות התפילין,** הנה יתכן שיש להקל אם יש משהו שאינו צבוע ובמשנ"ב כבר הסתפק כע"י"ז [בבה"ל סי' ל"ג ס"ג ד"ה הרצועות ע"ש"ח]. ומ"מ העולם נוהגים להחמיר בכל דהו וראוי לעשות כן [ע"י במשנ"ב סי' ל"ג ס"ק י"ט ופוק חזי מאי עמא דבר שמחמירים, ואמנם בשו"ת מהרש"ג ח"א סי' ז' כ' להקל בוה, וע"י בשו"ת שלמת חיים (החדש סי' ל"ה)]. ולאחרונה קנה מרן רצועות שצבועות משני הצדדים כך שאין הצבע מתקלף לעולם. כי אין זה צבוע אלא ספוג בדיו וטבוע בזה השחור ולא ירד לעולם, ומרן שיבח הרבה רצועות אלו.

הוסיף בן רבנו הגר"ש: כחודש וחצי לפני היותי בר מצוה החל אמא"ר ללמוד עימי משנה בורה הלכות תפילין, שו"ע ומשנ"ב. חודש לפני הבר מצוה התחלתי להניח תפילין. אני כבר הייתי בישיבה קטנה, ואמא"ר היה מתפלל שם שחרית כל בוקר, וכשהתחלתי להניח הוא לימד אותי. את התפילין הוא היה מניח שם כל בוקר - וכך לימד אותי - להניח מחוץ להיכל - בית כנסת, והיינו מניחים בחדר שיעורים צדדי.

אמר לי לומר לפני תחילת ההנחה 'הנני מכוין' וכו' ולברך רק ברכה אחת של יד ולא על של ראש ♦ את התפילין שלי הזמין אצל יהודי בירושלים שאצלו היו מזמינים תלמידי החזו"א קראו לו 'רבי שמאי סופר' וכיון שהיה עובד לאט התפילין היו מוכנים רק כשלוש שנים אחרי הבר מצוה, בינתיים הנחתי תפילין שאולים. את הפרשיות הזמין אצל רבי שלום אולמן (אח של רבי שלמה זלמן, רב משכנות יעקב בבני ברק) שהיה קצת גם מקובל ♦ אמא"ר בנערותו לבש תפילין שעשוי מעור בהמה דקה, כמו שכולם עשו, ופה בארץ ישראל החליף תפילין מהודרות יותר וקנה עור בהמה גסה ♦ על התפילין של יד היה מוריד את החולצה שיקסה את התפילין, אבל החליפה לא היה מלביש אלא מכסה עם החליפה אבל בלי שהיד תוך השרוול, ואותי לימד כמדומה להלביש החליפה עם השרוול ♦ בזמני כשהנחתי תפילין לא היה מצוי מראות וממילא לא הביט בו כלל, ולימד אותי איך למדוד בלי להודקק שאחרים יבדקו את זה, אכן, זכורני שפעמים היה ניגש לחלון החוכית של הישיבה, שהיה קצת שקוף (אבל לא מראה, רחוק מזה) והביט לראות אם עומד כראוי ♦ צורת הקשר בראש היה כשם יו"ד ♦ כמדומה שלא הורה לי לברך שהחיינו בזמן שקיבלתי התפילין החדשות שהנחתי.

תפילין בתענית | שח הגאון רבי דוד כץ שליט"א: כשהיה רבנו בכפר סבא היה מנהגו לישב עד חצות עם תפילין, ואנו הבחורים בקשנו ממנו גם לישב כך, ואמר לנו שהוא שומר על גוף נקי כי הוא צם בבוקר עד חצות, אבל אתם לא יכולים, אמנם ב"י"ז בתמוז שכולם צמנו, ישבנו כל היום עם תפילין ולמדנו.

הנחת תפילין לילד שאינו שומ"ת | הזכירו לפני רבנו דברי הגר"י זילברשטיין שליט"א בילד שאינו שומר תומ"צ, ומניחים לו תפילין בבר מצוה שראוי לומר לו שיכוין לשם המצוה אף דהוי בלילה, דמוטב להניח בלילה ולא יהא קרקפתא ולא מנח תפילין, ולכה"פ יקיים המצוה פ"א בחייו. דאמנם קי"ל דלילה לאו זמן תפילין עכ"פ יוצא את השיטות (ע"י שבת סב, א ועוד) שאפשר להניח בלילה. ואמר רבנו: דלא נראה לו לעשות דבר כזה, שלא שמענו שלובשים תפילין בלילה [ועוד דאף אם יאמר שמכוין לשם מצוה לא מהני ליה כ"כ, מאחר שאינו מאמין כלל דלמחר הא לא יניח, הרי דאינו מניח עכשיו משום הציווי רק לצורך תמונה וכדו' ואין כאן קיום מצוה] (אעלה בתמר)

צורת הנחת תפילין | מרשימות תלמידי: כשרבנו שליט"א מניח תפילין בביהכ"נ [כגון ביום שאומרים סליחות לפני התפלה, שאו לא יכול לצאת מביתו עטור בטלית ותפילין] כשמניח התפילין של ראש אינו מניחם על ראשו ואח"כ מהדקן כמנהג העולם אלא מניחן על הסטנדר ומתכופף ומכניס ראשו לתוכן ואח"כ מהדקן. כן ראיתי שעושה פעמים רבות. [כנראה כי אינו רוצה שיהיו תפילין תלולים]

וראיתי שכשרבנו מהדק רצועות התש"ר מניח אצבעותיו המהודקות ע"ג הכיפה או הטלית [א"ה מסתמא חושש שבלא זה עלול להתחייב בטלית ידים]. (רשימות הרב אהרן ג. שליט"א)

נישוק היד | עיין ארחות רבינו ח"א עמ' כ"ט שרבינו הקה"י היה נושק השל יד בפיו, ושל ראש נישק היד שממשמש בה.

ומהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי שלכא"ו אין לזה טעם, דאטו נתקדשה היד במגעו בתפילין. ובספר יסוד ושו"ת העבודה שער ח' פרק ט' העתיק לשון האריז"ל: ומחבקין ומנשקין הס"ת בשני זרועות דוקא, ולא כמו שנוהגים ליגע ביד ולנשוק היד, כי זה מנהג בורות, עכ"ל.

שוב הראוני בספר שערי אפרים בפתחי שערים אות ד' שכתב: בקיצור שלי"ה ובסידורים מלגלג על נשיקת היד, וליתא, דכיון שניכר שעושה זה שמנשק בידו במקום שנגע בס"ת שפיר דמי לעשות כן, שמראה כאילו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק ביד רושם קדושה, ולכן מנשק שם, וכן העולם נוהגין כשממשמשין ביד בתפילין משום היסח הדעת כו', נושקין היד, ויש בזה משום חיבוב מצוה.

לחבר יד עבור מצות תפילין | הנה האבני נזר חלק אבהע"ז סי' א' יצא לידון בדבר החדש דבמקום שיתבטל מהמצוה לעולם צריך ליתן כל ממונו, וכתב דזה דלא כהרמ"א באבהע"ז סי' קנ"ד סעיף י', ועיין בפת"ש שם ס"ק כ"ז שכתב להדיא דגם כשיבטל לעולם ממצות פו"ד אינו מחוייב להוציא יותר מחומש ממונו, וה"ה בהנחת תפילין.

ושמעתי ממו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דמי שנקטעה ידו ויש לו אפשרות לחבר היד דאינו מחוייב לחבר [ואולי הכונה כשצריך להוציא יותר מחומש ממונו] דהשתא "פטור" הוא, ולכא"ו בכה"ג אף האבנו"ז מודה. (הל' תפילין להר"ג ר"כ שליט"א וע"י"ש עוד)

תפילין בחוה"מ | הערב סוכות תשס"ט אמר רבנו: היום נפרדים מידיד טוב שהוא התפילין! בחו"ל הנחתי תפילין גם בחוה"מ [בלא ברכה]. ובהודמנות אחרת אמר רבנו על הנחת תפילין בחוה"מ; החת"ס ועוד היה מניחים עם ברכה [וראה רמ"א סי' ל"א סעי' ב', אחרים לא הניחו בכלל, בעיר בריסק אלו שהניחו [וכן נהג רבנו כשהיה שם] לא בירכו.

שיקבל להניח תפילין | סיפתי על קרוב משפחה חילוני שלקה בליבו ומאושפז במצב לא קל ושאלתי האם לנסות לדבר איתו משהו אידישקייט?

ואמר רבנו: אולי תציע לו שיקבל על עצמו הנחת תפילין, זה יכול להיות דבר גדול מאוד בשבילו.

עוד שאלתי על ידיד שלי שביקשהו ללמד קרוב משפחה חילוני לקראת הבר-מצוה שלו, ומסתמא לא ישמור מצוות כלל אחרי הבר-מצוה, וחשב מה לו ולצרה הזאת, אך מאידך גיסא יש חשש איבה אם יסרב, ואמר רבנו למה לא? אם מתוך הלימוד פעם אחת יניח תפילין על ראשו, זה כבר דבר גדול. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

אם יש רגע אחד כדאי | שאל רצ"כ את רבנו לגבי אחד שעבר ל"ע "ארוע מוחי" והמשפחה ביקשה שיתעסקו להניח לו תפילין, והשאלה: מאחר שמסתמא הוא עתה פטור מכל המצות [שהוא במצב כזה ל"ע שממש אינו מבין דבר] וכשוטה גמור, מה תועיל עבורו הנחת תפילין. ואדרבה שמא זהו ביזוי להמצוה?

והשיב רבנו: שאם אפשר לוודא שיש לו גוף נקי, יש ענין להניח לו, שאם לרגע תהי' דעתו צלולה שוב, יזכה במצוה גדולה.

לקשור את היוד | שאלתי איזו היא העצה המובחרת לשמור שקשר היוד"ד של תפילין של יד לא יזוז מן הבית. ואמר רבנו שאפשר לחזק ע"י תחיבת חתיכת עור בחווקה. ושאלתי אם זה לעיכובא [שלא יזוז מן הבית] ואמר רבנו: לא.

בענין החתיכת עור שתוחבים במעברתא לחזק הרצועה בתש"י שאלתי אם אפשר לחתוך מעט מקצה הרצועה של תש"י ולהשתמש בחתיכה הזו, או שיש בזה שאלה של הורדה מקדושה. ואמר רבנו אם אתה חותך מהקצה זה אחרי השיעור, אז אפשר בכה"ג.

עולם הישיבות

ישיבת בני ראם

הוקמה בשנת תשנ"א - בראשות הגאון רבי שמואל פרידמן שליט"א

ביקור רבנו בישיבה אור לג' אייר תשס"ג

ברוך השם רואים מקום רחוק מעיקר הישוב, ובכל זאת בחורים יושבים ולומדים בחורים יושבים ולומדים.

שמעתי פעם שהחפץ חיים אמר על ר' יוזל מנובהרדוק, ש"הוא עושה אנשים ואני עושה ספרים", ואפשר לומר כל ישיבה בדרך כלל עושה אנשים, ובפרט הישיבה כאן, עושים אנשים! וזה לא פשוט, זה הדבר הכי גדול, ב"ה שיש כוחות כאלה שיכולים לגרום שאנשים יעלו מאד בתורה ויראת שמים.

יש מקומות שהמקום גורם, יש הרבה כוחות, וכאן זה מקום רחוק מעיקר הישוב, ובכל זאת רואים שממש פירות כאלה צומחים ועולים לגדלות.

כתוב בחז"ל (ברכות לא , א) שאדם הראשון, כל מקום שהוא גזר שיהי' ישוב נהי' ישוב, משמע שזה לא פשוט, וישוב לא נהי' רק מה שאדם הראשון גזר, ולכאורה מה צריך את הגזירה של אדם הראשון?

אדם הראשון כל הנשמות של כל העולם הי' כלול בו, וכל דבר אם אין לא שייכות לאדם אין לו קיום, כי הקב"ה ברא את העולם, הוא לא ברא סתם עולם בלי בן אדם, כי מה צריך את העולם, האם צריך עולם שיהי' שדות, שיהי' פרות, בשביל מה צריך? הכל צריך בשביל האדם, ואיזה אדם, אדם שעובד את הקב"ה, כל הבריאה כולה זה רק בשביל האדם הזה, הגמ' אומרת כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, ועוד כל מיני לשונות, עכ"פ העיקר הוא בשביל האדם.

וא"כ מקום שיבוא שם אדם ויעבוד את הקב"ה, המקום הזה יש לו קיום, אבל מקום שאף פעם לא יבוא שם אדם ויעבוד את הקב"ה, בשביל מה צריך אותו, האם צריך שיהי' שדות שיהי' אילנות, בשביל מה? אם צריך אילנות זה גם בשביל אדם, כדי שאדם יוכל לעבוד את הקב"ה.

ממילא היות וכל הנשמות היו כלולים באדם הראשון, וממילא כל הנשמות עד סוף כל הדורות יעבדו את הקב"ה, אלה שיעבדו, ואלה שלא יעבדו באמת רחמנות עליהם, כל הכחות הכל כדי שיעבדו את הקב"ה, אז הוא צריך לגזור שבמקום הזה יהי' ישוב, ממילא זה יהי' מקום שיעבדו שם את הקב"ה, וזה הכל הי' צריך לגזירה של אדם הראשון.

נקוה שכל מקום באמת, אם באים למקום שיש שם ישיבה, שיש מקום תורה, זה המקום שהקב"ה כבר יעד שכאן יתרבה יראת שמים, יתרבה עבודת ה'.

מכתב לישיבה

לכבוד הנהלת ישיבת בני ראם ה' עליהם יהי'.

מאוד ישמח לב כל מבקשי ד' על שזכייתם לחנוכת מקום לתורה ולכל הקשור בזה. ויהי רצון שיתרבו גבולכם בתלמידים, וכל הבאים בה, ישיגו אורחות חיים, וזה יהיה מקום שמגדלין בו תורה ותפילה כרצון אבינו שבשמים.

וכן בט"ז אלול תשס"ח הגיע לביקור בישיבה ומסר שיחה במעלת התורה.

כוחו של מעמיק

היה פעם שסילקו בחור מישיבה בגלל מעשה שעשה. בזמן שהיה בחור

>>> המשך מענין בפרשה

א"כ רואים עד כמה שזה משנה, אותו פרעה! אם לא היתה המחשבה הזאת, אז לא היה שום דבר מתחשב, אבל מצד שני היה לו איזה משהו מחשבה של כבוד למרות שהיה הרבה הרבה רוב רובם, היה רע! והרי הי' פרעה הרשע! בכל זאת המקצת הזה החלק הקטן הזה ג"כ השפיע כבר שבשביל זה הוא זכה, זכה! א"כ עד כמה שצריך לדעת האיך שכן אדם צריך לשמור את עצמו, לא מיביעא מדברים מעשיים הרי אין מה לדבר שכן אדם צריך להיזהר בכל הרצינות, לעשות את המצוה, ושלא לעשות עבירה, ויש ג"כ דיבור, אבל כולם קובע לא רק העצם המעשה לא עצם הדבור, רק המחשבה של המעשה, המחשבה של הדבר, משנה לגמרי את כל הדבר.

וכמו שאנחנו רואים שכשכן אדם עושה איזה מצוה, אפי' למ"ד מצות א"צ כונה, אבל מ"מ בודאי אינו דומה כשכן אדם עושה מצוה עם כונה טהורה או שעושה בלי מחשבה, אפי' לא בכונה רעה, זה כבר "עולם אחר", דזה לא רק יותר טוב, אלא לגמרי דבר אחר. וכמו שמצינו כאן עד כדי כך את שתי הסתירות, מצד אחד זה "מאד גדול" "מאד גדול" עד שהקב"ה מחשיב את זה. אבל מצד שני יש להיפך.

א"כ בכל דבר יש את העיקר. והחלק הכי גדול קובע המחשבה, בן אדם צריך לדעת שכל דבר שעושה יכול לעשות מזה זהב, וח"ו יכול להיות מזה כלום, כשאחד עושה דבר עם מחשבה טהורה, זה זהב! אי אפשר לתאר את זה - זהב, זהב זה רק משל. כי יקרה היא מפנינים. והכל יכול לזכות, ממש אצורות. ומצד שני עם מחשבה לא טובה, הורס את הכל.

וזה צריך בן אדם לדעת בכל הדברים שעושה, מה שהמחשבה שלו! מה העיקר שהוא עושה את הדבר, בשביל מה הוא עושה את זה? ג"כ אם יחפור

מחוץ לישיבה למד הבחור עם אברך כדי שלא יתנתק לגמרי מהלימוד. באחת הפעמים למדו תוס' קשה במסכת ב"ק וחזרו עליו כמה וכמה פעמים ולא הצליחו להבין, ביקש האברך להמשיך לעבור הלאה בגמ', אולם הבחור אמר לא! חייבים להמשיך לעמול, האברך התפלא מאוד שבחור צעיר מדבר כך אחרי הם כבר עמלו רבות על התוס', ומה הבחור מתכוון, והבחור הסביר ואמר: מה שאמרת שחייבים להמשיך לעמול כך אמר הרב שטיינמן. וסיפר שבשבת קרא במוסף של העיתון את הדרשה של מרן על חיוב להעמיק בחיים (פר' שלח תשנ"ח) הדרשה והמסר היוצא ממנה השפיעו עליו מאוד, והחליט שבחיים שלו יהיה מעמיק ולא שטחי, ולכן כשהגיעו לתוספות היתה שעת מבחן עבורו האם החלטתו היא מפה ולחוץ, או באמת חזר בקו לחיים. ולכן אמר לאברך שימשיך ללמוד איתו את התוספות, האברך הסכים. את התוס' לא הבינו אבל המשיכו ועמלו עליו רבות.

למחרת היה דיון אצל מרן אם להחזיר את הבחור דגן לישיבה, אותו אברך השתתף בדיון ולמעשה אחרי שגוללו צוות הישיבה את המעשה שעשה, לא היה פתחון פה לאברך לדבר על גוף המעשה שבגללו סלקו את הבחור, אמר האברך רוצה אני לספר לכם סיפור שהיה אתמול עם הבחור, וסיפר מה היה כשלמדו את התוס'. כששמעו הנוכחים שבחור צעיר אמר משפטים כאלו ואת הרצון שלו לקיים בפועל את הענין שלא להיות שטחי אלא להעמיק בחיים התפעלו כולם, לא רק מרן אלא גם הצוות של הישיבה למרות שהיו גם נרעשים מאוד ממה שעשה, ואמר להם מרן שמחשבה כזו מעידה שעשה תפנית בחייו מעין תשובה, והוסיף מרן לנוכחים באותו מעמד: **דעו שמעלת התשובה היא כל כך גבוהה! אשרי מי שזוכה לה הלוואי וכולנו נזכה לחזור בתשובה ולפיכך גמרו אומר להחזירו לישיבה.** בינתיים עברו השנים והבחור סיים לימודיו בישיבה, והקים משפחה תפארת, נשא אישה ונולדו לו ילדים ולומד כאברך כולל, ואכן קיים בעצמו את מאמרו מרן שחייו של מעמיק הם חיים, זכה בזכות זה לחיים אמיתיים, נמצא שחייו חיי בניו וכל הדורות אח"כ כולם תלויים במה שהעמיק (מזקנים אבתון ח"ב).

ישיבת ברית יעקב

הוקמה בשכונת בית וגן באלול תשנ"ח ע"י רבי מיכאל טולידנו שליט"א בראשות הגאונים רבי שמואל ורבי יואל טולידנו שליט"א

רבנו שליט"א הגיע להשתתף באסרו חג של חג השבועות תשס"ד לשמחת חנוכת ההיכל החדש של הישיבה, ונשא דברים בסעודת המצוה ודיבר על חשיבות הגדולה בהקמת מוסדות תורה, והביא דברי הגמ' (מגילה כט, א) 'עתידין בתי מדרשות שבבל לעלות לארץ ישראל, וביאר שעל אף שבתקופת הגמרא מקום התורה המרכזי היה בבבל, מ"מ משמע שהמקום הראוי היותר ללמוד תורה הוא א"י, שאיירא דא"י מחכים, כל מקום תורה שנבנה בא"י מקרב אותנו אל הגאולה השלימה ולקיום ההבטחה 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים', ואשרי אלו שזכו לקבוע כאן מקום תורה. ומקוים שיצמחו תלמידים הגונים שיעלו בתו"ש שזה בונה לכלל ישראל, ויוסיפו עוד ועוד וכו' וכו' (ימלא פי תהלתך עיני ציבור עמ' לב- לג)

טוב ויעמיק יראה [אם הוא לא רוצה לרמות את עצמו] יראה מה העיקר שקובע אצלו. אם העיקר קובע אצלו צד הטוב, או הצד העצמיות, צד התאוה, הגאווה, הכבוד, כדו', או להיפך. ובכל נקודה שישפר שיחשוב לטוב, הוא יהי' מאושר!

עבודת ה' היא תמידית, ומה לו לאדם לחפש אחר העתיד...

בלק כג, כג 'כי לא נחש ביעקב' פרש"י, כי ראויים הם לברכה, שאין בהם מנחשים וקוסמים. למ"ד סנהדרין נו: שבני-נח אינם מוזהרים על הכישוף, אז למה הם גרועים בזה מישראל?

דבר זה שאין בהם נחשים וקוסמים, זה סיבה לברכה. כיון שהאדם מצווה תמיד בעבודת-ה', אז מדוע צריך לדעת את העתיד. מי שאינו שואל במנחשים וקוסמים על העתיד, אלא עושה כל הזמן מה שצריך, הוא ראוי לברכה. והגויים שלא מצויים על זה, אין להם שכר בעבור המניעה מכל זה.

אופני עבודת ה' עם היצר הרע שלך

"בכל לבבך" [ואתחנן ו, ה] פרש"י, בשני יצריך. צ"ב, איך עובדים את ה' עם יצר הרע? כתב רבנו יונה (ברכות פרק תשיעי): עבודת יצר הרע, היא עשיית המצות. ועבודת יצר הרע הוא, שיכבוש יצרו המתגבר עליו, וזו היא העבודה שלו, מה שאדם יכול לעבוד לבורא ביצר הרע.

עוד נוכל לומר, שיצר הרע הוא מדת-הרחמנות וכיוצא בזה. ויצר הרע נברא לאכזריות. וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם, נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת-ה' עם יצר הרע. והגר"א (שנות אליהו פ"ח מברכות מ"ט) אם לא היה יצר הרע, לא היה אוכל, ולא היו יכולים לעבוד את ה'. וז"ש כאן, תעבוד ה' ביצר הרע דהיינו הדברים שהן מצד היצר הרע תהיה כוונתך לה'.

ליקוטים נפלאים פרשת בא

על כל יהודי ויהודי מוטל להבריק ולמרק ולצחצח את המרגלית שלו כפי יכולתו וכוחו, כל ליטוש קטן עושה אותה שתהיה ראויה יותר ומתאימה לשבת בכתר המלך.
(באר הפרשה)

"כי ממנו נקה לעבוד את ד'" (י, כו)

ידוע מה שהעולם אומרים, כשהאדם אינו יודע עצה איך לעשות, ישאל דעת בעל הבית מהמון העם, וכפי שיאמר לו הבעל הבית יעשה בהיפך, ואא"ז הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זצוק"ל אמר שהיא משנה מפורשת וכו', ובה יש לומר בדרך צחות, כי ידוע שהתורה היא עצה ותושייה, אמנם בגלות מצרים היה עדיין קודם מתן תורה, וגם הדעת היה בגלות, ולא ידעו איך לעשות, אך זאת ידעו שכפי אשר יאמר להם פרעה ומצרים, יעשו הם הכל בהיפך, וזהו כשאמר פרעה 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', השיב משה בהיפך מקצה לקצה, 'גם אתה תתן בידינו וגו'. וגם מקננו ילך עמנו, והוסיף לומר הטעם, 'כי ממנו נקה לעבוד את ד' אלוקיני', פירוש כי מזה שאתה אומר לעשות כך, נקה עצה לעבוד ולעשות בהיפך כנ"ל. וזהו שאמר 'ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ד' עד בואנו שמה', פי' ואנחנו לא נדע עצה מה לעבוד ולעשות עד בואנו שמה, היינו למתן תורה, ולעת עתה העצה זו ידענו, שכל מה שאתה אומר, לעשות בהיפך מקצה לקצה.
(בשפתי צדיקים)

"כשלאו כלה גרש יגרש אתכם" (יא, א)

כל מעשה ידידותי וטוב אינו הולך לאיבוד, משריש אהבה בלב. ואהבה מביאה לידי התקשרות. ולו היו ישראל יוצאים ממצרים בשל רצונו הטוב של פרעה, היה נשאר בלבם רגש של הכרת טובה וע"י זה - זיק של התקשרות וגעגועים טמירים לטובת מצרים. ולכן היה צורך שפרעה יגרש אותם - "כלה גרש יגרש" כדי לנתק את כל הקשרים הנפשיים למצריים ולמצרים.
(אדמו"ר ר' יצחק זליג מורגנשטיין מסוקולוב)

"דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (יא, ב)

המפרשים שואלים שאלה. בפסוק כתוב (ג כב) "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת" מה, בגדים של גויים!? כל ילד יודע כי בזכות שלא שינו את שמם, לבושם ולשונם - נגאלו ממצרים, ואיך אומרת התורה שהם שאלו מהשכנים הגויים ביגוד, אתמהה!?. אך אם תביטו שוב בפסוק, חייך הרב גלינסקי ואמר: בפסוק כתוב "ושאלה אשה וכו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם - על בניכם ועל בנותיכם". בגד של אשה מצרית קצר, ואכן, אשה יהודית משליכה אותו לפח, אלא שלא הן עצמן לבשו את הבגדים, הן הלבישו את הילדים בבגדים של המבוגרים "ושמתם על בניכם ועל בנותיכם" להם,

"בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו" (י, א)

משה היה תוהה ומתפלל: קשיות עורף כזו ועקביות עזה כזאת לפרעה!? מידות כאלה הרי ראויות לירא שמים, להיות "עז כנמר... לעשות רצון אבינו שבשמים" ? אלא אמר לו ה' : המידות שאתה רואה אצל פרעה, אני הוא זה שהכבדתי את לבו, ולא ממנו הן המידות הללו.
(אדמו"ר ר"מ מגוסטינין)

"בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו... ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וכו'" (י, א-ב)

דהנה משה הי' קשה עליו להיכנס בביתו של פרעה מלא טינופת וגילולים, ולזה אמר לו הקב"ה כי גם הוא נכנס לשם מידי פעם להכביד את לבו... ולימד אותו בדרך משל היאך לגשת לדבר זה בדעתו, כי כמו שאדם גדול מצמצם את שכלו ללמוד עם ילד קטן, כן הקב"ה, כמו שהוא נכנס לביתו של פרעה ומדבר עמו שם ומצמצם את שכלו כדי להיכנס ללבו של פרעה, כן יכול משה רבינו ליכנס לשם לדבר עמו.
וז"ש "בא אל פרעה", וכי תימא שזהו דבר שאי אפשר, הרי "כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו" וגם אני נכנסתי לשם, וכי תחשוב אכן היאך זה אפשר ליכנס לשם, תקח לך דוגמא "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וכו'", שכמו שם יכולין לצמצם את עצמו כשירצה האדם, כן הוא הכא...
(זרע קודש)

"ולמען תספר באזני בנך" (י, ב)

ולמה כתיב בלשון יחיד "למען תספר באזני בנך" והרי מצות סיפור יציאת מצרים היא לכל כלל ישראל, והיה צריך להיות כתוב "למען תספרו באזני בניכם". אלא יש לפרש דבני ישראל שבאותו הדור של יציאת מצרים לא יכלו לספר לבניהם את יציאת מצרים כי גם הם ראו את מעשי ד'. אבל בניו של משה רבינו, גרשום ואליעזר, היו במדין ולא ראו את המכות, ובגלל זה הוא היה יכול לספר להם, על כן רמז הכתוב בלשון יחיד.
(הגה"ק מוה"ר ישכר דוב מבעלזא זי"ע)

"ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" (י, כג)

מסביר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין אין לך אדם בישראל שאין לו את נקודת האור שלו, יהלום מאיר הוא, אך מתפקידו לדאוג במושבתם - מושב תם שיהיה המרגלית שלו תם ומשלם להיות ראוי למושב בכתר המלך - מלכו של עולם.
כל יהודי הוא מרגלית ואבן יקרה בכתר המלך - מלכו של עולם, אמנם ישנם גדולים וישנם קטנים, יש עם גון מבהיק יותר, ויש מבהיק פחות, אבל כל אחד יש לו את המקום המוכן ומיוחד לו בכתר מלכו של עולם, ואם האבן שלו יחסר ממקומו, יהיה חסר במראה כל הכתר.

ליקוטים נפלאים פרשת בא

א. כי פרעה אמר למשה אחר מכת חושך, "ביום ראותך פני תמוות", וא"כ פרעה רצה להדגיש למשה כי כעת יכול הוא להראות לפניו, כי עתה זמן לילה הוא, והאיסור חל רק על יום ראותך פני.

ב. באופן אחר דומה לקודמו מפרש האוה"ח הק', כי האיסור הוא רק לראות את פני פרעה וכעת הלא לילה הוא ולא יראה פניו כי במחשך הוא, ולא חל האיסור של ביום ראותך פני.

"ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת" (יב, לה)

פרש רש"י: "עשו כדבר משה- שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו. ולכאורה, מה הוא מחדש בדברים אלו? הרי זה מה שכתוב, מה בא רש"י הקדוש להוסיף בפירושו? אומר הגאון מווילנה, פלאי פלאים ממש: משה רבינו אומר לכלל ישראל בשם הקב"ה שישאלו "איש מאת רעהו" כלי כסף וכלי זהב. הלזאת יקרא "רעהו"? המצרי הזה הוא חבר של הישראל? אלא, אומר הגאון, מה שנאמר "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף".... אין הכוונה שאת הכלים ישראל היהודי מהמצרי אלא מחברו היהודי! "רעהו" אכן הכוונה ליהודי ולא למצרי! שכן, אם רוצים היהודים שהגוי ישאל להם את כליו- קודם עליהם לעשות חסד האחד עם השני. מעשי החסד הללו יביאו שפע של חסד לעולם וכך גם המצרי ישאל ליהודי. ואכן, "ובני ישראל עשו כדבר משה"- שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו"- מהחבר היהודי, וזה הביא ל"וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב"- מעשי החסד הביאו להשפעה של נתינה.

"ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת" (יב, לה)

מקשה הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א מדוע ציווה הקב"ה שישאלו כלים מן המצרים, ולא ציווה שיבקשו מהם במתנה? והרי המצרים בוודאי היו שמחים גם לתת להם כלים במתנה, ובלבד שילכו מאיתם. וכמו שפירש רש"י (יב, לה) שכשרצו ליטול כלי, אמרו להם המצרים: "טול שניים ולך", ובלבד שתפסק המכה.

הוא מבאר זאת ע"פ מה שמצינו כמה פעמים בגמרא, שדרך עובדי הכוכבים היה לצייר ולחקוק על כלים צורות של עבודה זרה ואם כן, אם היו המצרים נותנים את כלים במתנה לישראל, הרי היו הכלים נאסרים לישראל לעולם, מפני שאז נחשבים היו הכלים של ישראל, וע"ז של ישראל אין לה ביטול עולמית, לכן ציווה הקב"ה שישאלו מן המצרים את כלים, בהשאלה בלבד, והכלי נחשב עדיין ברשות מצריים, ועדיין יש אפשרות לבטל את הע"ז. והנה, כאשר הוכו המצרים במכת בכורות, נאמר "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים" ופרש"י שעבודה זרה של עץ נרקבת ושל מתכת נמסת, וא"כ נתבטלו כל הע"ז בעודם ברשות מצרים- ומותרים הכלים לישראל!

לילדים הקטנים, היה הבגד ארוך... "ובזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים". (להגיד)

"ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" (יא, ז)

"תנו רבנן כלבים בוכים מלאך המוות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר" (בבא קמא ס:).
(ב"דעת זקנים" לבעלי התוספות (על הפסוק שלנו) ביארו שכשאלהו הנביא בא לעיר הכלבים משחקים, מפני שכשהרג אליהו את ד' מאות נביאי הבעל, השליך את נבלתם לכלבים. לפיכך חושבים הם שגם עתה הוא בא להעניק להם נבלה...). שמעתי לפרש בדרך צחות: ליל הסדר הסתובב מלאך המוות במצרים בכדי להרוג את הבכורות. עקב שהותו של מלאך המוות, היו צריכים הכלבים לבכות. אך כיון שבאותו הלילה מלו בני ישראל את עצמם בכדי שיוכלו לאכול מקרבן הפסח, ובברית מילה הלא מגיע אליהו הנביא להשתתף, היו הכלבים צריכים לשחק. כיון שראו עצמם הכלבים במבוכה קשה - האם לבכות בגינו של מלאך המוות, או שמא לשחק בשל אליהו הנביא שנמצא כעת במצרים, נקטו את הכלל הידוע: "שב ואל תעשה עדיף". וזהו שכתוב "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו".... (במחשבה תחלה)

"ועברתי בארץ מצרים" (יב, יב)

ועברתי... אני ולא מלאך. כתבו המקובלים, שאווירת מצרים הייתה כה טמאה, עד שאילו היה מלאך יורד אליה היה נטמא! אז נכון שהרחוב כאן איננו כמו טומאת מצרים, אבל גם אנחנו איננו מלאכים... כמה יש לנו להדיר ולשמור אותנו מאוירת הרחוב! (מעין השבוע)

"החודש הזה לכם" (יב, ב)

פירש מרן ה"בית יוסף" זצ"ל: עד כה, ייחסו המצרים חודש זה לעצמם ולרום מזלם, כי מזלו הוא טלה, והמצרים עבדו לטלה. והנה, בעיצומו ובתקופו של החודש, כשהירח במילואו והמזל בשיאו, ניגפו המצרים, והקדוש ברוך הוא עשה בהם ובאלוהיהם שפטים, ובני ישראל הקריבו את השה, אלוקי מצרים, קורבן לה'. בכורי מצרים מתו, ובני ישראל יצאו ביד רמה - הרי זה לאות כי כל אלוקי העמים אלילים, אין בהם תועלת ואין בהם ממש. חודש זה הפך למצרים ליגון ואנחה, חדל מהיות החודש שלהם, והפך לחודש שלנו, כי בו היינו לעם ה'. (מעין השבוע)

"ויקם פרעה לילה... ויקרא למשה ולאהרן לילה..." (יב, ל-לא)

יש לברר מדוע כתוב פעם שנית לילה בעת שקרא פרעה למשה ולאהרן במכת בכורות. ובאור החיים הק' מפרש בב' אופנים:

סיפורים נפלאים פרשת בא

"דבר נא באזני העם" (יא, ב)

הזהירם על כך. שלא יאמר אותו צדיק אברהם: 'ועבדום ועיני אותם' בהם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם (רש"י). מפני מה מבקש הקב"ה מישראל שייקחו את רכוש המצרים מן הסיבה של "שלא יאמר אותו צדיק", ולא משום עצם ההבטחה? בספר "דרש מרדכי" של הרב מרדכי דרוק מובא כי האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל תרץ זאת בעזרת מעשה שארע לו בימי השואה האיומה. היה זה באחד מימי העבודה המפרכים כולם שכבו לישון על הדרגשים והרבי מצא את עצמו שוכב ליד יהודי מומר. המומר לחש על אזנו: "אתה יודע, רבי, גם לי יהיה עולם הבא!" "לך?" התפלא האדמו"ר - "איך יתכן? הלא אתה משומד!" השיב המומר: "כשהיטלר הביא אותי לכאן הוא בדק שלשה דורות אחורנית כדי למצוא אף את אלו שיש בהם שמץ יהדות קלוש בלבד. אם אני טוב בשביל היטלר כיהודי, וסובל אתכם ביחד כיהודי, הרי שטוב אני גם בשביל העולם הבא... לא יתכן, שכאן אסבול בגלל היותי יהודי, ושם לא אזכה להיכנס לעולם הבא!". לשמע הדברים הגיב האדמו"ר בקורת רוח: "ישר כחך, תירצת לי בכך קושיה גדולה שהייתה לי אודות הסיבה שאותה מונה הקב"ה להוצאתם של ישראל ברכוש גדול ממצרים. הנה כי כן, הקב"ה לא חייב לתת מאומה לזרעו של אברהם, לפי שבשנות השעבוד הם נשתקעו במ"ט שערי טומאה ועבדו עבודה זרה ממש כמו שכניהם. אלא, כדי שלא יאמר אותו צדיק: הלא הבטחת 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'. ואם אין הם נחשבים לזרעי - מפני מה קימתם בהם 'ועבדום וענו אותם'? מכאן שאם הם טובים עבור השעבוד, הם טובים דים גם כדי לקבל את שכר הרכוש הגדול!" (דרש מרדכי)

"ושמרתם את המצות" (יב, יז)

פעם בא אורח לביתו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ולא היה לו מה לתת לאורח לאכול רק מצה שמורה הייתה בביתו, שאותה הוא שמר מכל משמר לפסח. לקח הרה"ק רבי דוד את המצה השמורה, בישל ממנה מאכל ונתן לאורח לאכול. לתמיהת בני ביתו, הוא הסביר: הרי את החיוב של מצה שמורה לומדים אנו מן הפסוק: "ושמרתם את המצות". ומאותו פסוק עצמו הרי לומדים אנו דין נוסף שמצווה הבאה לידך אל תחמיצנה. הריני מקיים איפוא את הדין שלא להחמיץ את המצוה, ולפסח יזמן לי הקב"ה מצה שמורה אחרת. (כתב סופר)

"ושמרתם את המצות" (יב, יז)

מעשה שהיה פעם בעת אפיית המצות של מרן הגרי"ז ז"ל בירושלים, נגש אחד אל הגרי"ז וסיפר לו סיפור שמספרים על אחד מגדולי האדמו"רים הראשונים, שהיה אופה את מצותיו בדקדוקים נוראים, ובאותה המאפיה באותו זמן אפה את מצותיו גם יהודי פשוט אחד, שראה את כל הדקדוקים הנפלאים של האדמו"ר במצותיו, הצטער על כך שהוא אינו יכול גם כן לעשות כך, ונעמד לו אותו היהודי בקרן זוית

והתפלל לד' מקירות לבו: רבש"ע, אני יהודי פשוט, ואיני יכול להדר ולדקדק בעסק המצות כמו האדמו"ר, על כן הנני מבקש ומתחנן לסייעתא דשמיא שהמצות שאני עושה יצאו כשרות ומהודרות... האדמו"ר שהבחין ושמע תפילה זכה זו, ניגש אל היהודי הזה ובקשו להחליף אתו את מצותיו. (כך סיפר הנ"ל לפני הגרי"ז, והיה מורגש שכוונת המספר הייתה להוכיח שעדיפות מצות שכשרות ע"י תפילה, יותר מאשר מצות כשרות ומהודרות ע"י רוב עמל ודקדוקים וחומרות). השיב לו רבינו הגרי"ז על אתר תוך כדי דיבור: אם כן הלא רואים שהיהודי הוא באמת פעל בתפילתו על המקום, שאכן זכה ע"י תפילה, שהוא יזכה במצה שנעשית מתוך רוב דקדוקים והידורים אשר עמל ויגע עליהם האדמו"ר. (פניני מרן הגרי"ז)

"מה העבודה הזאת לכם" (יב, כו)

הרשע תמה על העבודה הזאת. מוכן הוא להציע עבודה אחרת, לקיים דינים אלו ולהתעלם מאחרים, לשמור מצוות כהבנתו ועל פי החלטתו. די בכך, לדעתו, והקב"ה יסתפק בזה. משל, אמר הסבא מנובהרדוק זצ"ל, למה הדבר דומה, לאדם שנכנס לחנות אריגים וביקש אריג קטיפה כחול כהה. אך האריג אזל. המוכר יכול היה לומר, שאין ברשותו אריג כזה. יכול היה לומר לקונה לבוא למחרת היום, והוא ישתדל להשיג את האריג. אבל הוא הוריד מן המדף גליל של אריג פשתן שחור, והחל לשכנע את הקונה, שכדאי לו לקנות מגליל זה. האריג הוא כמעט כקטיפה, איכותו מעולה, והצבע השחור אינו שחור כמש. זהו כחול כהה ועמוק, כהה עד מאוד... הקונה מיאן לשמוע. אין הוא רוצה באריג פשתן, וגם הצבע אינו מתאים. אבל המוכר לא הרפה ממנו, ודבר בלהט רב. מי יודע, אולי גם את עצמו שכנע, אולי באמת ובתמים אמר, שהאריג שעיר מעט, מבריק מעט, דומה לקטיפה, וההבדל הוא במחיר בלבד. ולא הבין, שהנגיעה האישית מדברת מתוך גרונו, ורצונו להרוויח כמה פרוטות מעות את שיקול דעתו. (אור המוסר)

"ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים" (יב, לה-לו)

מדוע חוזרת התורה ומספרת על שאילת כלי הזהב והכסף גם כעת, בשעה שיוצאים ישראל ממצרים? התוספות מבאר, שבני ישראל ארזו את מזוודותיהם לקראת היציאה, ובתחתית המזוודות טמנו את כלי הזהב, הכסף והאבנים הטובות. בליל יציאת מצרים, נקש המצרי על דלת ביתו של היהודי: "מוישה, אתם הולכים?" "אכן כן, משיב משה. "אני מבקש שתחזיר לי את הזהב והכלים ששאלת ממני..." "אין בעיה" משיב מושיה ברוחב לב, "רק תמתין מעט, אני רק צריך לפרק את המזוודה ומיד תוכל לקבל... מדובר בלא יותר משעתיים שלוש..." שעתים - שלוש? המצרי מתחלחל - מי יודע אילו מכות עוד

סיפורים נפלאים פרשת בא

"ולא יראה לך חמץ" (יג, ז)

פעם אחת בא אל הרה"ק מרדומסק בעל תפארת שלמה ז"ל, רב גדול בתורה לפני הפסח, ונתן לו פתקא, והזכיר שם, שיהי רצון שלא יכשל חס וחלילה בהוראות חמץ בפסח בשאלות בני עירו. ואמר לו הרה"ק סגולה לזה, שיראה ללמוד ולסיים כל הלכות פסח מהחל ועד כלה. וזה יהיה לו סגולה ושמירה בטוחה, שלא יבוא לו שאלה. והרב הנ"ל עמד משתאה מה זאת, מה שייכות זה לזה. הסביר לו הרה"ק, תדעו כי ההלכה בשולחן ערוך מבקשת ומתחננת בשמים ממעל, שנלמדהו. ומי שאינו לומד את ההלכות, הלא ההלכה עומדת וצווחת בשמים, ומבקשת שנלמד את ההלכות. מה עושים בשמים, מכריחים אותו בעל כרחך ומזמינים לו שאלות, כדי שעל ידי זה יתגלגל הדבר שילמד את ההלכות. ולכן עצה היעוצה ועצה טובה קמ"ל, אם כבודו ילמד את כל הדינים וההלכות לפני הפסח, אזי תשקוט ההלכה מטענתה שנלמדנו, כי הרי כבר למדו אותה לפני הפסח, לכן ירוויח שלא יזמינו לו משמים שום שאלות. (אוצר אפרים)

"והיה לך לאות על ירך" (יג, ט)

אחד מחסידי פשיסחא חיבב וייקר מאוד את התפילין שלו, שאביו קנה לו לבר-המצווה מידי סופר סת"ם ירא-שמים ובעל כתב נאה במיוחד. החסיד היה מוסר את התפילין לבדיקה בכל שנה, ותמיד נמצאו ללא רבב.

פעם אחת, בערוב ימיו של החסיד, בדק הסופר את התפילין ונחרד לגלות כי חסרה אות בפרשיות התפילין. כלומר, התפילין היו פסולות משעת כתיבתן. הסופר לא ידע איך יקבל החסיד את הבשורה, והלך סחור-סחור עד שאמר לו את הדברים כהווייתם.

לתדהמתו החל החסיד לרקוד בחדר מרוב שמחה. אחד מבניו שאל אותו לפשר השמחה, והחסיד ענה: "ראה איזה נס! שווה בנפשך שהאות החסרה לא הייתה מתגלה, ואז הייתי נפטר מן העולם בלי שאניח תפילין כשרות אפילו פעם אחת בימי חיי. עכשיו אוכל לקיים את המצווה לפחות מכאן ולהבא".

"והיה לך לאות... ולזכרון בין עיניך" (יג, ט)

בתפילת לשם יחוד קודם הנחת תפילין אומרים וציוונו להניח על היד. שהיא כנגד הלב לשעבד בזה תאוות וכו' ועל הראש כנגד המח וכו'. ויש להבין זאת על פי משל לבני מדינה שרצו להמליך איש אחד למלך, אמר המיועד. אם כנים דבריכם, אסרו תחילה באזיקים את פלוני, המערער על המלוכה, ואחר כך תמליכוני עליכם. כיוצא בדבר זה, טרם יעטר אדם בתפילין את המוח להקדישו, צריך הוא תחילה שיאסור באזיקים את המערער על המלוכה, דהיינו את הלב השולט באברי הגוף, ובתפילין שהוא מניח כנגד הלב הריהו קושרו באזיקים לפיכך מקדימים תפילין של יד כנגד הלב, ומברכים 'להניח' ורק לאחריו מניחים של ראש ומברכים על 'מצות' כדרך שמברכים על גמר מצוה. (חתם סופר)

יבואו בשעתיים הללו?!... גם כך מצרים בקושי מחזיקה מעמד... "טוב, טוב, לא צריך..." הוא מומלמל, "העיקר שתלכו מהר ככל האפשר". (ומתוק האור)

"וימש חושך" (י, כא)

בעלי המליצה אמרו על מאמרם ז"ל (שמות רבה יד, א) שהחושך היה כעובי דינר, ואמרו כי אכן, עובי הדינר והממון מכסה את העיניים שלא יראו איש ברעהו ובצרכיו. פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, הנה לכל חבל יש שני ראשים. ובכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצותיו - שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור. כן גם עתה, אם תחדול מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחרבך יפול וילך ממך מאליו... (באר הפרשה)

"שבעת ימים תאכל מצת, מצות יאכל את

שבעת הימים" (יג, ו-ז)

פעם נמנו גבאי העיר וילנא וגמרו, להפחית לעניי העיר את התמיכה הקבועה לרכישת מצות, עקב היקר שהאמיר באותה שנה. דבר ההחלטה הגיעה לאזניו של הגר"א מוילנא, והוא כנס את הגבאים כדי להניא אותם מהחלטתם לפגע בעניי העיר. "מה טעם", שאל הגר"א את הפרנסים, "נאמר בתורה 'שבעת ימים תאכל מצת' - מצת חסר בלי וא"ו, ובפסוק שלאחריו נאמר 'מצות יאכל' - מצות מלא? נבוכו הנאספים והגר"א המושך: "ללמדנו בא הכתוב, שבשעה שאדם דואג לעצמו, אזי תאכל מצת בכתיב חסר, כי יכול הוא להפחית ולצמצם את ההוצאות עצמו. אולם כאשר מצות יאכל לאחרים, אזי אינך רשאי להפחית, ועליך לתת בשפע".

"וכל בכור אדם בבניך תפדה" (יג, יג)

אחר פטירתו של רבי צבי הירש מזידיטשוב, רבו ודודו של רבי יצחק אייזיק מקומרנא, נסע רבי אייזיק לראשונה להונגריה והתקבל בכבוד רב בעיר מונקאטש. בשבת כבדוהו בקריאת התורה כפי שהיה רגיל, וכשהעלו את הלוי לתורה והלה בקש להתחיל לברך, פנה אליו רבי אייזיק והביט בו בחמרה: "האם גם אביך היה לוי"? חורו פניו של האיש, ובבושת פנים הודה שאינו אלא ישראל, אלא שבהגיעו מפולין חשש שלא יכבדוהו כראוי בבית הכנסת, ולכן הציג עצמו כלוי. לאחר רגע קט טען האיש: "מה פשעי מה חטאתי? וכי נטלתי מעשרות כלוי?! גער בו הצדיק ואמר: "האם את בנך בכורך פדית כדן התורה"? נבהל האיש ובשפלות קול הודה שלא עשה כן. למחרת השבת, נערך פדיון בנו של אותו אדם, שכבר הגיע למצות, ותהום כל העיר מונקאטש מראיתו הזכה של הצדיק מקומרנא.

גליון זה יו"ל לרפואת רבן של ישראל
מרן רבי אהרן יהודא ליב
בן גיטל פייגא שליט"א
ולזכות ולהצלחת
יואב בן יהודית
ואהרון בן תמרה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

מספר רבי רן אילן שליט"א ראש כולל בבית שמש שלפני כמה זמן אחד האברכים בכולל שלו צלצל אליו בשתיים בלילה, בוכה.
מה קרה? בנו הקטן לא חש בטוב, לקחו אותו לבדיקות בבית החולים הדסה, והתברר שבראשו ישנו גידול מסוכן מאד, והרופאים סבורים כי המצב נואש!
"נו, ובמה אני יכול לעזר לך?", שאל ראש הכולל תוך כדי השתתפות בצער.
"ברצוני לנסוע עמך לרבי חיים קניבסקי"
"בסדר, תבוא אלי שעה לפני 'ותיקין', נסע יחד לבני ברק, ואחרי 'ותיקין' נדבר עם הרב".
נסעו לרבי חיים, ואחרי התפילה ספרו לו את כל הענין.
אמר הרב: **הביאו לכאן את הילד!**
אחרי כמה שעות חזרו עם הילד.
שאל רבי חיים את הילד: **"מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?"**
"ברצוני להיות כמו הרב", ענה הילד.

כששמע זאת רבי חיים, בקש מהרבנית (ע"ה) שתביא את היין של ה'סיומים', מזג ממנו לכל הנוכחים ועשו 'לחיים'.

לאחר מכן פנה אל האבא ואמר לו: **"סע בחזרה לירושלים, לבית החולים, ותבקש מהם לעשות סי. טי. פעם נוספת, ואם הם יבקשו כסף על הבדיקה - תשלם כל מה שיבקשו, רק שיעשו סי. טי. חדש"**.

נסעו לירושלים, והאבא אמר לרופא שרבי חיים הורה להם לעשות סי. טי. נוסף. "זה לא שייך", אמר הרופא, "רק אתמול בערב עשינו סי. טי. אין לזה שום הצדקה רפואית, והבדיקה עולה הרבה כסף".

אין בעיה, אמר האבא, אני מוכן להתחייב על כל הסכום, אך יש לי תנאי: אם התוצאות תהיינה בדיוק כמו אתמול - אכן לא היתה הצדקה לבדיקה ואני אשלם עליה, אבל אם יתברר שכבר ישנם ממצאים אחרים, הרי שמשתלם היה לעשות את הבדיקה ואז על בית החולים לממן אותה".

הפרופסור הסכים, עשו את הבדיקה - והראש היה נקי לגמרי!! אבל הרופאים עדין לא הסכימו לשחרר את הילד, חשבו שיש איזו בעיה עם הבדיקה וצריכים לבדוק עוד פעם.

עשו בדיקה נוספת, ושוב היה נקי לגמרי. הילד שוחרר מבית החולים, ומשם נסע עם אביו ישירות לבני ברק, לביתו של רבי חיים קניבסקי שליט"א.

כשנכנסו והרב ראה את פניהם הצוהלות משמחה, אמר לנוכחים: **"אתם ודאי חושבים שהיה כאן מופת, אולי מהיין של ה'סיומים'... אבל דעו לכם: כששמעתי שהילד רוצה להיות תלמיד חכם, אמרתי לו לאביו לנסוע לעשות בדיקה פעם נוספת, ואני עמדתי כאן בתפילה שהקדוש ברוך הוא ירחם על הילד הזה, כי אמרתי ילד שרוצה להיות תלמיד חכם צריכים להתאמץ בשבילו בתפילה, וברוך ה' תפילתי נענתה!"**
"שיהיו נכנעים בפני התורה ועמליה!"

ועל פי הדברים הנ"ל שאל המגיד מישרים רבי שלמה לוינשטיין את מרן פוסק הדור רבי נסים קרליץ שליט"א, אך יתכן שיש אנשים עמלי תורה כגון רבי חיים קניבסקי שליט"א שמספרים עליו כל כך הרבה מופתים, ואילו על גדולי עולם, שעמלותם בתורה מפורסמת מאד כדוגמת רבי חיים עוזר, לא מספרים אפילו עשירית מזה?

ענה לי רבי נסים: "דע לך, אם האור החיים הקדוש אומר 'שיהיו נכנעים בפני התורה ועמליה', הרי שזה כך, ומי שעמל בתורה כל הבריאה משעבדת לו, אלא שישנם גדולי תורה שהקדוש ברוך הוא מפרסם את כחם בעשית מופתים, וישנם כאלו שלא, אבל באמת כל מי שעמל בתורה יש לו את הכח הנפלא הזה!"

(הגדה של פסח ומתוק האור)

מברכת סבת סוס
בחק פולט פולט (כ"ב)

פשט על הפרשה

"ויאפו את הבנק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמוץ וכו'" (יב, לט)
וכתב בתרגום יונתן והווי קטעין מן לישא דאפיקו ממצרים וסדרין על רשיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא וכו'. ומבואר בדבריו דהבצק שהוציאו ישראל ממצרים נאפה בחמה ולא בתנור. והקשו ע"ז המפרשים דאיתא בפסחים קטז: מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בציקם להחמיץ, ולפי דברי רבינו ירוחם בדעת הר"ש דאם עשה עיסה על מנת לאפותה בחמה אינו חייב בחלה ואינו יוצא בה בפסח, איך היתה עיסתם ראויה למצה דהרי גורשו מיד כשעשו בצק ואפוהו בחמה.
ותירץ מרן שליט"א ע"פ הגמ' בשבת לט. דאמרין (לענין בישול בשבת) דחמי טבריא אינו חמי חמה רק חמי האור, ואיתא בגמ' ב"ב פד. לחד מ"ד דהחמה בצפרא היא אדומה כיון שעוברת על פתח הגיהנום. והנה יציאת מצרים היה בבוקר כדאיתא בברכות ט', ואפשר דהתרגום יונתן סובר כהמ"ד הזה דהחמה בבוקר מתחממת מהגיהנום ולכן זה נקרא שאפו את המצות באש. וכ"ז לתרץ שיטת יונתן אבל המסקנה בגמ' ב"ב דהחמה אינה מתחממת מהגיהנום אינו כן.

(דרך אמונה ביורים פ"ו הי"ב ד"ה ליבשה בחמה)

על שי"ח

"קופת הסכון"

אחד השאלות בהם מתחבט כמעט כל בן-תורה שתורתו אומנתו והכסף אינו 'מתגלגל' אצלו ברווח, כלשון המעטה, הוא בנושא החסכוניות לנישואי הילדים.

כידוע, בימינו מקובל כי הורי צד הכלה וצד החתן מתחייבים בסכום מסוים של כסף כדי שיוכלו הזוג הצעיר לינשא מתוך שמחה ובלי עול של הכסף. בקהילות מסוימות מקובל לעזור בסכום גדול מאוד של כסף כדי שיוכלו לקנות דירה ויהיה להם קורת גג משלהם, אחרים נותנים סכום קטן יותר של כסף, איש לפי יכולתו - אך הצד השווה בכולם שנותנים כסף כדי להשיא את הילד בכבוד. [כמובן, איננו דנים בעצם הדבר כשמתחייבים ויודעים שאין איך לשלם, או שלוקחים חובות ועל ידי זה ההורה קרוב לסכנת נפשות מהעול הכספי רח"ל, ואין זה המקום]

אצל עמלי התורה החיים חיי דחק באושר ושמחה, בקושי גומרים את החודש השאלה הנ"ל היא קשה ביותר, כי הדברים קל וחומר, אם היום שיש להם משפחה עם ילדים, בקושי ובדווקא הם מכלכלים להם לפי הטף, קל וחומר כשיבואו עת דודים להשיא את הילדים שיצטרכו לסכומים גדולים מאוד, ומהיכן יהיה להם? לכן 'חכם הרואה את הנולד' לחסוך פרוטה לפרוטה כבר זמן רב קודם, ואז ייקל עליו להשיא את ילדיו.

לעומת זו אחרים טוענים כי אדרבה, כיון שבין כה כל כך קשה הפרנסה כעת, למה לדחוק ולהצטמצם כדי לחסוך לעוד שנים רבות, ואדרבה, כעת נחיה ונסתדר כמה שיש וכשיגיע פרק 'האיש מקדש' לילדים, נדון בדבר אז. נדון זה עולה כעת שוב בעקבות החוק החדש על ידי הממשל בארץ ישראל ובו כל הורה מקבל סכום קצוב עבור כל ילד, מידי חודש, ובגיל 18 או בגיל בו ינשא הילד יוכלו ההורים לפדות את הכסף, בנוסף יש אפשרות לכל אחד להוסיף מכיסו עוד כסף כדי לחסוך לנישואי הילדים (והבנק או הקופה - שכמובן צריכה להיות מאושרת בלי חשש ריבית משקיעים באופן המותר).

ולאחרונה שאלו שוב את רבינו שליט"א, ואמר כי דעתו היא שאין להתאמץ כדי לחסוך לנישואי הילדים, ודיה לצרה בשעתה...

וסיפר רבינו על עצמו כי כשהוא בא להשיא את ילדיו ראה בכל פעם סיעתא דשמיא מיוחדת, והכסף נשלח לו משמים באופן מפתיע ביותר, (וא"ה חזון למועד להאריך) והתקיים בו 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ'.

יארצייט להגאון רבי דוד פרנקל ז"ל

לב"ע ז' שבט תשנ"ו

מגדולי תלמידי מרן החזו"א

לתאר את 'לדרמן' בלא להזכיר את רבי דוד פרנקל, הרי זה כלא לתאר כלל. רבי דוד היה מעמודי התווך של בית הכנסת ומקורב מאוד לחזון איש. זאת מלבד היותו תלמיד חכם מופלג, עד שבקיאותו בכל ספרי רבו החזון איש היתה לשם דבר.

רבי דוד דבק בגדולי הדור והיה לאיש סודם: הוא שימש את החזון איש, את הרב שך ועוד מגדולי ישראל. פעם התבטא כי זכה לשמש את כל גדולי הדור. קם אחד השומעים ושאל: "ומה עם רבי אהרן קוטלר?" ענה רבי דוד: "פעם, כשהיה רבי אהרן קוטלר בארץ, התאספו סביבו המון אדם עד שלא יכול היה להתקדם בדרכו. חדרתי לתוך הקהל, שילבתי את ידי בידו וצעקתי: 'כבוד התורה! כבוד התורה!' עד שהתפנתה הדרך..."

פעם ביקש הרב שך מאנשי ביתו כי יוציאו כל איש מעליו וינעלו את הדלת. שאל אחד מבני הבית: "ואם יבוא דוד'ל?" השיב הרב שך: "כנגדו אין עצה ואין תבונה: הלא אם ימצא את הדלת סגורה, ייכנס מו החלון..."

אכן, רבי דוד היה אש להבה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה.

כשהוקם בית הכנסת 'לדרמן' קבע בו רבי דוד את מקום תפילתו כל ימות השבוע. הוא היה מראשוני המתפללים במנין הראשון, של שחרית כוותיקין, וממארגני המניין האחרון של מעריב, הסמוך לחצות הלילה. (במנין זה התפללו גם האדמו"ר מגור, האדמו"ר מוויז'ניץ, האדמו"ר מסלאנים ועוד.) קריאת 'שמע ישראל' ועניית 'אמן יהא שמיא רבא', שיצאו מפיו בקולו האדיר, היו מהדהדות בכל הסביבה.

רבי דוד היה מראשי העסקנים למען קיום מצוות שביעית כהלכתה. הוא הקים חנויות שמיטה וועדות שמיטה ופעל בכל כוחו להשריש בציבור את קיום המצוה בשלמות ובהידור, בכל פרטיה ודקדוקיה. בין היתר הוציא לאור קבצים של חידושי תורה בענייני קדושת שביעית.

רבי דוד היה קנאי גדול ולחם את מלחמות ה' בכל הנושאים שעמדו על הפרק, כשהוא המוציא והמביא את הדברים לשולחנם של גדולי הדור, הוא המעורר והוא המבצע. רבים היו פעליו בכל התחומים, ובמיוחד פעל למען שמירת צביונה של בני ברק כעיר חרדית.

אציין נקודה ידועה פחות: שנים רבות נמנעו הקבלנים לבנות בבני ברק בניינים רבי קומות, שבהם נצרכת מעלית. היתה אז הוראה ברורה ומפורשת, שעליה חתמו כל רבני העיר, כי יש להימנע מהתקנת מעליות בבתי משום שהדבר עלול לגרום חילול שבת בפרהסיא. היה זה פרי יוזמתו של רבי דוד, שחשש שהשימוש במעליות יביא לחילול שבת, או לחלופין - שימוש ב'היתר' של מעלית שבת.

הדברים נשמעים זרים מאוד בזמננו, אולם חייבים להודות כי לולי פועלו זה, היו בעיר בניינים רבי קומות, שבהם לא היו יכולים להתגורר אלא כאלו שאינם שומרי מצוות, והעיר לא היתה מקבלת את צביונה הנוכחי כעיר חרדית לגמרי.

(בית אבי)

לקיים בנו חכמי ישראל

החרדה בכל רחבי העולם היהודי למצבו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א אשר התאשפז במצב מורכב בביה"ח במעיני הישועה, חצתה גבולות ומגורים והעולם כולו עקב בדריכות אחר כל בדל של עדכון, כאשר אף רבינו שליט"א שואל ומתענין כל העת אצל מקורביו על מצבו, כשהוא מורה הוראות שונות וכותב מכתבים בענין התפילות והחזיוקים בלימוד התורה. רבינו הורה לערוך עצרת תפילה מרכזית בביהכ"ס לדרמן, בה השתתף מתחילתה ועד סופה.

בספר 'מנחת תודה' מביא כי הנהגה זו קיימת אצל רבינו כבר רבות בשנים, "רבינו שואל ודורש פעמים רבות מה שלום ר' אהרן לייב, ומוסיף ה' יעזור שיהי לו כח, הוא צריך להיות בריא, הוא מנהיג את הציבור, וצריכים אותו. ורבינו מתעניין בשלומו בכל הזדמנות."

לא יודעים בזכות מה חיים.

שמע רבינו, שמרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א מזכירו בכל תפלת שמונה עשרה, אמר רבינו, ש"מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א אדם גדול מאד, ואי-אפשר לדעת מאיזה זכות אנו חיים. והוסיף שפעם אמרו להסטיפלר זצ"ל אתה עיף וחלש, למה אתה מקבל אנשים. והשיב לו, אין אנו יודעים בזכות מה חיים..." (צדיק כתמר יפרח).

מתפלל בשימת לב

פעם הבאתי בפני רבינו שאלה ממרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א בדני כוונה בתפלה, אמר רבינו ש"זה הוקשה רק למרן הגראי"ל, שמתפלל עם שימת לב, אבל אנו שלא מתפללים בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות."

לקיים בנו חכמי ישראל

רבינו אמר ש"שנים רבות מתפלל על מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, כמעט כל תפלת שמונה עשרה, מוסיף את נוסח התפלה 'לקיים בנו חכמי ישראל' וכשאני מתפלל 'לקיים בנו חכמי ישראל' אני מכוון עליו." (מנחת תורה)

בברכת 'על הצדיקים'

רבינו אומר ש"הדור עומד על מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וכתוב בספר חסידים שתמיד יהיו יחידים שעליהם הדור עומד, ובדורינו זה הוא." (צדיק כתמר יפרח)

הקב"ה מוסיף שנים לצדיקים

בנותן טעם להוסיף, לאחר שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל עבר נתוח, [שניצל בנס] אמר רבינו ש"איתא במדרש שמלאך המוות פגש צדיק ושאל את המלאך כמה זמן נשאר לי לחיות, אמר לו עליכם איני יודע ה' תמיד מוסיף עליכם, שיש הנהגה שאפי' שכבר נגמרים השנים וה' מוסיף עוד. (מדרש רבה דברים ט"א) אמר לו הראה לי את פרקי, אמר לו לא עליך ולא על כיוצא בך אני שולט פעמים שהקב"ה חפץ במעשים הטובים ומוסיף בכס חיים שנאמר (משלי י) יראת ה' תוסיף ימים. וכן הוא בקהלת רבה ג' א' אמר לית אנא שליט על ידך ולא על דלחברך א"ל למה, אמר דככל יום ויום אתון עמלין בתורה ובמצות ועושיין צדקות והקב"ה מוסיף ימים על ימיכם."

נתאחד בתפילה עם כל עם ישראל שנוכה לראות עין בעין את כח התפילות ולהוות בישועת ה' ליזכות, לאורו ניסע ונלך ולצעוד עם מרן שליט"א יחד עם כל גדולי ישראל לקראת משיח צדקינו בב"א.

בס"ד ג' שבט תשע"ז

לבני התורה די בכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

באשר מצבו של עיני העדה רבינו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א קשה מאד ראינו בזה לעורר רחמי שמים לקיים בנו חכמי ישראל ולהשתמש בעצת הרמח"ל זצ"ל ע"פ הזוה"ק פ' ויצא וכפי שרבינו שליט"א יעץ לפני כמה שנים. להקהיל קהלות בתוך הכוללים והישיבות וללמוד ברציפות בלי הפסק כלל ג' ימים רצופים שזה סגולה נפלאה לבטל גזירות קשות רח"ל.

והש"ת ירחם עלינו להחלימו ולרפאותו רפ"ש מפני שהשעה צריכה לו כמשאחז"ל בעירובין כ"ט ב'. ולראות בנחמת ציון וירושלים בב"א.

י"ח שבט תשע"ז
א"י ירושלים

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק